DĚJE
říše velkomoravské.

Od počátku až do rozpadu jejího leta Páně 907.

Kriticko- historicky dle původních pramenův

pojednal

Frant. Saleš Pluskal Moravičanský.

V Uh. Hradišti, 1883.

Tiskem L. R. Kráčelíka — Nákladem spisovatele.

Pius est patriae facta referre labor.
Ovid. Trist. 2.

Dílo toto věnuje

MILÉMU RODIŠTI SVÉMU

NA PAMÁTKU

vděčný syn jeho a spisovatel.

ÚVOD.

Dějiny staré Velkomoravy, ani politické, ani církevní, nebyly podnes důkladně a úplně vyšetřovány, nýbrž jen povrchně a takřka po macešsku pojednávány. To stalo se jedině z předsudku, že nynější slávské obyvatelstvo teprva v 5. neb 6. stol. po Kr. Moravu a Čechy osadilo, ačkoliv dle starých pramenův historických a zachovaného spolehlivého podání naši staří kronikáři, Nestor, Kosmas, Dalimil a Pulkava Slávy za předhistorické, za původní obyvatele Evropy a natčených krajin zvláště mají, co také každý nepředpojatý, nestranný a soudný zkoumatel za rýzou pravdu přijmouti a prohlásiti musí.

Nestor ruský (zemřel ok. 1116) vydává Slávy za první obyvatele na Dunaji, odkud se do Moravy, Čech, Polska a Pomořan dále rozhostili. — Kosmas (1124) má Slávy za původní obyvatele Bojémie, kam dle něho čeledík Bojém č. Bohém první čeleď zavedl. Lze se ovšem nadíti, že jeden čeledík s družinou svou celou zemi tuto nezalidnil a že takových sem mnoho přitáhlo, jak to také pozdější historie četnými čeledními jmény dovozuje. — Kronikář Dalimil (1314) považuje Slávy též za první osadníky moravobojémské. — Dle Přibíka Pulkavy (1375) přišli Slávi, jichž Slovjené píše, z Asie do Ruska, Řecka, Byzantska, Bulharie, Servie, do Dalmat, Chorvat, Bosně, Korutan, Štyrska a Krajinska v pradávném věku. Z Chorvat vytáhl potom Čech přes Dunaj do Bojémska. Jemu jsou Bohemia a Čechy synonyma.

Dle nadřečených starších historikův kráčeli novější, jako Vodník, Jungmann, Lelevel, Zupan, Franta, Šír, Bulharin, Sláma, slovutný pěvec Kollár, Šembera a Pešina, jenž Slávy co národ od potopy světové vykazuje. Projdeme náhledy jejich.

Prof. lublaňský Val. Vodník (1811) dovozuje, že Slávi prvními obyvateli zemí illyrských, a Dr. Ant. Jungmann (1824), že staří Boji Slávy byli. — Varšavský prof. Jan Lelevel (1830) došel výsledku, že Slávi již před více nežli 2000 lety mezi Odrou a Vislou obývali a prof. v Lublani Jak. Zupan (1831) dovozuje, že za pradávné doby od moře černého až po zřídla Dunaje a ve Švycku bydleli. — Jos. Franta (Šumavský, 1832) zastává náhled, že Bojové a Markomané Slávy byli, mimo to má dle pravdy zato, že Suevi římských spisovatelův později tak zvaní Slávi jsou. — Prof. jičínský Fr. Šír (1832) pronesl přesvědčení své v ten smysl, že Slávi od pravěku v zemích svých osedlí jsou a původními obyvateli v Evropě, jmenovité v Germanii byli, jen že staří spisovatelé pod jinými jmény je znali, co vesměs rýzou pravdou jest. — Litvan Tad. Bulharin (1837) odporuje důsledně domněnce moderních historikův, že by jakého stěhování národův za doby římanské bylo stávalo, a dovozuje, že Slávi v Marobudově družstvu byli a při rozkotání západořímské říše účastenství měli, co vše doslovně pravda jest, jak to v pojednání našem shledáme. — Děkan Fr. Sláma (1838) dokazuje, že Slávi v Čechách déle nežli od 5. stol. po Kr. bydlejí, a každému známo, kde všude Kollár staré Slávy opěvoval, a že je ve Vlaších zvláštním pojednáním (Staroitalia slavjanská. Víděň 1853) pojistil. — Výtečným dílem svým: Západní Slované, přispěl nejnovějšího času prof. V. Šembera velice k objasnění doby předněmecké a ku pojištění Slávův v krajinách, jichž pojednal.

A však i v táboru německém ozvaly se dosti zhusta hlasy, podobně o Slávech soudící.

Rozvážlivý a soudný Němec, prof. dějepisu A. L. Schlötzer (1771) dovozuje, že Slávy prvními obyvateli krajin od moře jaderského až k Beltu byli, a Monse (1788) připisuje Slávům nejméně tak dlouhý věk v Evropě, jaký se ostatním národům připisuje. — Erich Biester (1810) a mnichovský prof. Kunrát Mannert (1820) vyhlašují římanské Vindeliky v Bavořích za Slávy. — Dr. Dav. Popp (1821) jistí, že Boji a Svévi Slávy byli. — Laube (1825) dovozuje, že v Germanii, Rhaetii a Noricku neslávských Celtův nebylo, a Jindř. Schulze (1826), že Slávi ve východní Germanii od časův nepamětných přebývali, že však pánům německým poddáni byli, co však teprv o době německé počátkem běžícího

tisíciletí platí. — Aug. z Wersebe (1826) praví, že Slávi již ode dávna na západě (v Germanii) bydleli a uznává dle pravdy, že se římanská forma Suevi ve formu Slávi proměnila, že tedy Suevi a Slávi jména totožná jsou, jak tomu také jináče není. — Prof. Andr. Schmeller (1837) dovozuje předhistorické dostěhování se Slávův do Čech a zemí vedlejších. — Fr. Müller (1840) jest přesvědčen, že Slávi od pradávna v Germanii obývali, spolu však jest, jako Schulze, toho zpozdilého, neoprávněného náhledu, že zde nad nimi němečtí Svévi (= němečtí Slávi!) panovali. — Jak. Grimm (1848) vykazuje pravěké (!) sousedství Slávův a Němcův. — Prof. vratislavský G. Stenzel (1853) považuje Slávy za prvotní obyvatele Slezska a prof. lipský Vikt. Jakobi (1856) má zato, že Slávi nejméně před 2000 lety na dolejším Labe bytovali. — Ludv. Storch (1858) dovozuje o slávských Humolanech (Hummeln), že dávnými obyvateli v hořejších Frankách jsou. — Ant. Peez (1859) vykazuje několik starověkých slávských osad v západních Němcích, a dějezpytec J. Landau (1862) jal se dovoditi, že Tuřínky od doby předhistorické zemí slávskou byly, jak tomu také jináče nebylo. — Nejnovějšího času vyšetřil prof. Vilém Obermüller v Berolině jen starou pravdu, když praví, že Slávi bývalými Celty jsou (Ursprung der Slaven. Wien. 1872).

Tak znějí výroky opatrnějších a obezřetnějších historikův a až do 15. stol. nebylo mezi dějepisci jiného přesvědčení, leč že Slávi prastaří a původní osadníci v Evropě a zvláště v krajinách našich českomoravských, uherských a j. byli. Jen plevel historický prohlašuje opačnosť toho.

Řadu odpůrcův prastaré, pojištěné pravdy otevřel Vlach Enéaš Silvius (1458, od tohoto roku až do 1464 papež Pius II. zvaný), vášnivý nepřítel Čechův a velmi nekritický a strannický dějepisec. On byl prvním, jenž Svévy za Němce vydal a jim dle Strabona území od Rýna až na Labe připsal. Židy měl za první lid na světě (Hebraeos excipio, omnium mortalium primos)! Z osobní záští proti Čechům odpravil to, co staří dějináři a předchůdcové jeho za pojištěnou pravdu uznávali, nedůstojně a bez řádných důvodův výsměškem: Vana laus et ridenda! Důstojnosť jeho papežská zadala nepochybně podnět, že od jeho věku odpor proti naším starým historikům a historické pravdě vzniknul, který podnes trvá.

Ze Slávův povstal první, zastávaje Vlachovu bájku, že původní obyvatele v Bojémii Němci byli, Martin Kuthen (1539). Druhý po něm byl osvědčený bájkař Václav Hájek z Libočan (1540). Dle tohoto přivedli Bém a Hermundur Němce co první osadníky do Čech.

Nyní započnou neshody, jak se to vždy přihodívá, když se pevná půda pravdy opustí. Dosaváde viděli odpůrcové v Bojémii (Čechách) jen Němce co praosadníky, ale již Sikm. z Puchova (1554) vysledil gallické Boje, ani Němce, ani Slávy, co první obyvatele země bojémské. Tito byli od Vandalův, jichž dle pravdy za Slávy má, vytlačeni. — Adam z Veleslavína a překladatel kroniky Silviovy (1585) pokládá za první obyvatele Bojémie též Boje, jichž Markomani a Švábové následovali. Národy tyto vydává vesměs za Němce. Po odtahu jich přibyli sem Čech a Lech. — Jan Beckovský (1700) má zvláště divné náhledy o zalidnění Čech. Dle něho bydleli tu rozliční národové, tací, o nichž letopisové se zmiňují, s takými, o nichž žádných zpráv nemáme. Kterak on vědomosti o těchto nabyl, to nesděluje. Potom přitáhl sem ještě Sigoves z Gallie se svými Boji. Tito však nemluvili gallicky, nýbrž staroněmecky, jinak řečeno: přitáhli sem Francouzi, nemluvili však francousky, nýbrž německy! Na Boje udeřili Cimbrové, byli však od nich přemoženi. Po Cimbřích dotáhli Švábi, Hermunduři a usadili se v Bojémii. Zbytek Bojův vypudil konečně Marobud do Bavor. — Fr. Pelcl (1791) vypravuje též tu bájku, že Sigoves s Boji z Gallie, kde jich dle historie toho času nebylo, do Čech přitáhl. Část těchto vrátila se za Caesara do Gallie nazpět, ostatní byli od německých Markomanů vytlačeni. Nato dotáhli sem Slávi s Čechem a usadili se výbojnou mocí mezi zdejším Němectvem. — Archaeolog Pavel Šafařík (1837) opustil též cestu pravdy a své dřívější, správnější náhledy o přibytí Slávův do střední Evropy proměnil v plané hypotésy, jak o tom dílo jeho „Starožitnosti slovanské“ smutné svědectví vydává. Povrchní moudrosti německou zaslepen, zastával v něm statečně bájky jejich a uvedl Slávy teprva v 6. stol. po Kr. do Středoevropy! Jav se vzdělávati ladem ležící starožitnosti slávské, rozoral půdu tuto výnosnou křížem a křížem, ač teprva Herodotem započal, a nasel do ní koukole, bodláčí a jiného německého plevele, tak že obezřelý a se starou historií obeznalý Sláv za minulosť svou styděti se musí. To vykážeme téměř na každém listu pojednání našeho. U Němců

stal se však za to autoritou, tak že, co Slávův se týče, vždy velmi rádi na něho se odvolávají. — V. Tomek (1864) vydává za první obyvatele Čech neslávské Boje. Marobud, vyhnav je, osadil tu německé Markomany. Tito zahynuli za Attily na polích katalaunských v Gallii, tak že po nich Bojémie liduprázdnou zůstala, kterou potom slávští Čechové zaujali. — Starotinář J. E. Vocel (1866) přidal se též k té straně, která Boje, národ německý neb gallický a německé Markomany za předslávské obyvatele Bojémie neb nynější země české považuje, co důvody z archaeologie a jazykozpytu váženými, dotvrditi se snážil, čímž však velmi nespolehlivým a obmezeným archaeologem a mluvozpytcem se vykázal. Dochod Slávův k Šumavě a Sali, do Lužice, Štýrska, Korutan, Krajinska a k Adrii klade do 5., 6. a 7. stol. po Kr. — Divný náhled pronesl prof. J. Hanuš (1867). V Evropě žili jacísi kořenití, nearijšti národové. Tito museli arijským, též kořenitým kmene litevského uhnouti a od toho času bydleli a Čechách Slávi, od pravěku v Karpatech seděvší, zůstali však v poddanosti Bojův, Markomanův a Avarův!

Tito našinci, odporujíce náhledy svými zdravému rozumu a přirozenému běhu a souhlasu staré historie, zprznili starověk Slávův pouhými zpozdilými domněnkami.

Mezi německými spisovateli toho druhu vystoupil nejrozhodněji prof. halský Jan Thunmann (1772), odpíraje Schlötzerovi, žeby Slávi byli nejstaršími obyvateli mezi Labem a Vislou s takou nadutostí, určitostí a pravou německou drzostí, jakoby toho očitým svědkem byl býval, a jakoby nad jeho dějovědu a ostrovtip nebylo, ačkoliv úsudky svými jen německou povrchnosť a nedozralosť projevuje. Tak dí na př.: „Man ziehe nach Schlötzer die Linie vom Ausflusse der Elbe bis an das adriatische Meer herunter, so wird man auf der östlichen Seite derselben ein grosses Stück des alten Sachsen, ganz Thüringen, Ostfranken und Baiern haben, Länder, welche zu der Zeit, als die Slaven zuerst in der Geschichte erscheinen, unwidersprechlich von deutschen Völkern bewohnt waren (osobní, ničím neoduvodněný náhled). Gehet man etwas weiter in der Gechichte hinauf, so wohnten ausser den schon gedachten Völkern erweislich auf dieser Seite Heruler, Rugier, Longobarden, Sennonen, Vandalen, Lygier, Markomanen, Quaden, Burgunder, Gothen und viele andere Völkerschaften. Diese waren

so gewiss Deutsche, dass, wer daran zweifeln wollte, entweder ein Unwissender oder der allerärgste historische Pyrrhonist sein müsste.“ [1]) Takový křikloun by ovšem mnohého od bližšího zkoumání odstrašil, kdoby jeho lichoučenosť nepřehlednul a kdyby on také své slabé stránky zakryti dovedl. Se vší určitostí ví na hodinu udati, kdy která slávská čeleď do té neb oné krajiny dospěla, ale celé jeho vypravování jsou mizerné, ničím neodůvodněné bájky. — Berolinský prof. Fr. Barthold (1839) zastává výtah Němců z východní Germanie, aby tam pro Slávy místa upraznili, co se v 8. stol. skončilo. — Dějepisec štyrský, Alb. Muchar (1844) má za původní obyvatele Štýrska Celty, národ s Germany totožný, co ovšem pravda jest, jen že Celty a Germany za Němce (Nemetes Caes.) považuje. Slovenci přitáhli tam na konci 6. neb na začátku 7. stol. po Kr.! — Dle lineckého prof. Fr. Fritze (1846) přišli Slávi v 6. stol. do hořejších Rakous s Avary. — Boguchval (1851) dosvědčuje, že se Slovenci do Korutan rok. 595 přistěhovali. — Fr. Palacký (1862) přisobil sobě též ty obvyklé moderné bludy a prohlásil Boje a Markomany za Neslávy. Jména Labe, Vltava, Jizera, Říp, uznal za cizojazyčná, co vše se u něho omluviti musí, protože se se starou historií nezabýval. — Dle Jos. Thalera, dějepisce tyrolského (1854), přibyli Slávi mezi 595 a 609 do Tyrol, a prof. dějepisu Adolf Fiker (1867) podává zprávu, že Slovinci a Vindi nikoliv mocí výbojné ruky, nýbrž docela potichounku (v noci, když Němci spali?) do bývalých zemí illyrských, Krajnska, Korutan, Tyrol, Štyrska a Rakous, se vloudili a tyto (do rána) naplnili, ačkoliv pro to žádných historických svědectví neuvádí, proto že jich nestává. Také vyhnul se udání času, v kterém se toto tichounké vloudění přihoditi mělo, čímž mlčky na srozuměnou dal, věř tomu, kdo chceš. — Naproti tomu praví zase prof. dr. Ota Kämmel v Dražďanech, že slávké hordy, nikoliv klidně, nýbrž lupem, vražděním a ohněm vše ničujíce, až ku Dravě se prodrali. Také slyšel zvoniti, nevěděl ale, kde a co?

Tu máme tedy jednoho Vlacha, náčelníka těchto odpůrcův, pak několik našinců a Němců, oniž nerozuměvše starým pramenům neb jich ani neužívavše, osobní výmysly na zdařbuh v roucho historické oděli a v pojednáních svých velmi smutné svědectví o své

---

[1]) Anmerkungen über die nordische Geschichte von Schlötzer. Berlin 1772.

starohistorické statečnosti světu zanechali. Dr. Beda Dudík (Allg. Gesch. Mähr.) nepojal též národnosti starého obyvatelstva Moravy, vyhlásiv Markomany za Němce. Podobně psal Zap ve své českomoravské kronice vzhledem na národnosť starých obyvatelův krajin našich, co tím škodlivější jest, poněvadž kronika tato obecný lid o minulosti jeho poučovati má.

Což divu, když přes 400 let německé i slávské historie obecenstvu nepravdu místo pravdy podávaly, že nesoudný svět konečně nepravdu za ryzou pravdu přijal a ty řídké hlasy dle důkladnějšího bádání a přesvědčení opak toho hlásající, hlasem volajícího na poušti zůstali? Uváživše to, uvázali jsme se i my v úlohu starý věk naší milé vlasti od počátku jejího až do rozpadu velkomoravské říše na základě původních pramenův, jak možno, dle pravdy objasniti a obecenstvo pojednáním tímto s oním starým věkem seznámiti. V důvěře na laskavé přijmutí odevzdáváme dílo toto, které nás mnoholeté namáhavé práce stálo, veřejnosti.

Původiště Moravanův.

Venetské pokolení Dardanův (gens inclyta Dardanorum) rozkládalo se z Trojanska frygického neb Dardanie maloasiatské přes ostrov Samotrácii, též Dardania zvaný, přes Tessalii, Epir, Albanii, Dalmacii, Illyrsko, až do Dardanie evropské, a tato poslední krajina jest původištěm Moravanův. Tu jsou tři řeky jména Morava, východní, střední a západní. Tyto, spojivše se, působují tak zvanou velkou Moravu (velkou řeku),[1]) která východně od Belegradu (Velehradu) do Dunaje vpadá. Řeku tuto nazývá Plinius Margus, Byzantinci Μόραβος, Nicetas Maravos a Arnold Morava. Západní Morava zove se nyní srbskou, maje zřídlo své v podkřídlí pověstného pohoří Šaru (Skardus, Scodrus) nedaleko pramene Driny u starého Vyšehradu; východní, která se nyní bulharskou nazývá, prýští se nedaleko města Moravy.

Krajina na řekách těchto zvala se dle nich též Morava. Římanům slula povždy Dardania, co svědectvím jest, že původní obyvatelstvo její z maloasiatské Dardanie a z pokolení Dardanova pošlo, že tedy Moravané pokrevenci, ba potomkové Dardanův trojanských jsou. Pozdější Slávi zvali tuto Moravu z části srbskou, z části bulharskou. Sv. Sava zove ji v životopisu otce svého Nemuně (ok. 1268) Pomoravie (Pomoraví). V nápisu žičanském (ok. 1222) připomíná se župa Morava. V listině z r. 1382 stojí následující podpis: Sija vsa napisaše se v Moravje v mjestie rekomjem Žica (to vše napsalo se v Moravě v městě řečeném Žica). V této Moravě nalezalo se také několik měst jména Morava. Cinam (1018) jmenuje město Μορόβισδος nedaleko pramene

[1]) Jméno Morava jest znosované původní rava č. rjava (rivus; kořen jest rja = rjeka, řeka).

Bjec-Moravy. Onoho času bylo v držení Bulharův, co se vidí ze slov: Legati (Bulgarorum) e Pologonia et Moravisdo et Lipenio ad imperatorem (Basilium) veniunt et urbes ei dedunt.[1]) Odevzdáním těchto tří měst (lépe žup) dali se Bulhaři v ochrannou vládu cara byzantského. L. 1342 provazel car Dušan manželku svou, do Bulhar cestující, až do města Moravy (loco Morava ab indigenis nuncupato.[2]) Římané nalezli ok. 170 př. Kr. na ústí Moravy město Margus, jehož Cedren Moravus nazývá.[3])

Krajina tato jest, jak díno, kolébkou starých a nynějších Moravanův; ji osadili, zalidnili a v ní žili předkové naši. Ruský Nestor vyvádí Moravany a Čechy též z kouta tohoto, řka: „Od těch 70 jazykův byl také jazyk slovjenský od plemene Jafetova. Noriči a Iljurci jsou též Slovjené. Po mnohé časy sídlili Slovjené po Dunaji, kde nyní uherská a bulharská země jest. Od Slovjenův těchto rozešli se někteří po zemi, nazvavše se jmény svými, jak se na kterém místě usadili. Přišedše a usadivše se na řece jménem Morava, zvali se Moravané, druzí zase Češi se jmenovali.“ Dardanské Moravany zove zeměpisec bavorský Marcheni, ty v naddunajské (dnešní) Moravě Marcharii. U Byzantinův zvala se dardanská Morava Μοραβία i Μόραβος. Také slula Morava mojská (moesická), proto že v Moesii (Moesia superior Řím.) ležela. V životopisu sv. Klementa čte se: Μόραβος τῆς Παννονίας τῶν Μυσῶν (Morava panonská Mysův č. v Moesii). Tato hořejší Moesie (Moesia superior) rozkládala se mezi řekami Timokem (na východě), Drinou (na západě), Dunajem (na severu) a pohořím Šarem (na jihu). Tu znali Římané města: Taurunum (Semlin), kde měli část svého loďstva, Singidunum (Belegrad), Aureus mons (město a hora toho jména), Margus na stoku velké Moravy s Dunajem, Viminacium, Adaquas, pod Oršavou u zbořeného Trajanova mostu, Serdica (nyní Žofie; srvn. Sardes v Lydii), Timacus (Timok). Prastaré město Naissus (Nyša) jest matkou Nizzy (Nicaea) v Piemontu a Nyše (Neisse) ve Slezku a dcerou maloasiatských měst tohož jména v Kappadocii

---

[1]) Cedren. ap. Stritter. II. 641.

[2]) Cantac. ap. Stritt II. 161.

[3]) Deleanus usque ad Moravum et Belgrados pervenit, quae sunt castella Panoniae, ad Istrum sita. Cedren ap. Stritt. II. 650.

(Nysa) a Bitynii (Nicaea, nyní Isnik). Jižní a střední část této Moesie zvala se Dardania. Konstantin Porfyr. píše, že se z Carhradu vyslanstva ku knížeti Moravy εἰς τὸν ἄρχοντα Μοραβίας posílala. Na sněmu Photiovém (873) čte se podepsaný dardanomoravský metropolita Agathon (Ἀγάθων Μόραβος) s jinými dvěma biskupy bulharskými.

Z krajiny, kterou jsme právě popsali a pojistili, vyrojovaly se, když úplně zalidněna byla, nové, mladší osady, ovšem v pradávném již věku a pokud nám známo, z tří hlavních a bezpochyby nejčetnějších čeledí, a popocházely výše a výše k severu a k západu, usazujíce se v Podunají, v Uhrách, Rakousích, Štyrsku, Bavořích, Moravě, Bojémii, Slezsku a d., zalidňujíce během věkův krajiny tyto.

Druhotní vlasť neb hořejší Morava zvala se panonskou neb poddunajskou a zaujímala obě římské Panonie (dnešní Slavonii, Chorvaty, část Uher od Dunaje až k Štyrsku, Rakousy po Vídeň), potom Taurii č. římskou Valerii a Noricko (Štyrsko, Korutany a ostatní část Rakous za Vídní), Rhaetii (Salcbursko, část Tyrol a Bavor po Isaru). Také-li Vindelicie neb země na Lechu až do Helvetie k jezeru bodamskému (lacus Venetus) s touto Moravou spojena byla, nemůžeme jistiti, že však tak zvaní Svévi (a Marsingové č. Moravané byli též Svévy) až po Rýn vládli a ještě porýnské Ubie pod vládou svou měli, jest z Caesara jisto. Veškeré tyto zádunajské krajiny odebrali Moravě mezi 36 — 14 př. Kr. Římané.

Třetí část Moravy byla tak zvaná naddunajská, později nitranská a velehradská, rozkládajíce se po obou stranách řeky Moravy, východně až po Hron (Rhon, Rjon) a západně dle Dunaje až do Bavor po Rjenici č. Recanici[1]), vzhůru pak přes Karpaty, Slezsko, nynější Moravu a Čechy k Děvinu sasskému č. Magdeburku, do Lužice, Míšenska a dále.

Veškeré krajiny tyto od jihu, od dardanské Moravy až na sever zvaly se u nejstarších historikův vůbec Celtika (Κελτική u Řekův), o niž Justin, Polyb, Diodor a j. svědectví vydávají. Celtica zvaly se proto, že od mnoha čeledí, jímž čelední oti vévodili, obývány byly. Kdo byli tito čelední oti neb Celté?

Moderní historici vydávají Celty za národ zvláštní, velmi rozšířený, těkavý, vymřelý a neslávský, ale oni byli bez odporu

[1]) Naši spisovatelé, nevědouce, ze Regniz č. Radiantia jen prodloužené formy kořene ra = rjeka, reca řeka jsou, zovou řeku tuto nesprávně Hradnice.

slávští čeledíci, za něž je také novějšího času prof. Obermüller v Berlině uznal. Jméno Celté nebylo totiž národní, neb se jim ho, jak také Strabo dosvědčuje, od jejich čeledické důstojnosti a moci vladařské („ot čeledi své vojevodi,“ dí zlomek prastaré básně) dostalo. Staroslávský název čeledíci objevuje se však v historii v rozličných formách. Staří spisovatelé, nemajíce pro zvuk č žádného znaku v písmě, kladli místo něho c, g, k, ck, ch, také q a tak nastaly formy: Chaldaei (čeledaji), nepochybně nejstarší, pak Herodotova Skolotoi (čeledi, jak tyto v staré Scytii píše), později řecké Galatai, Keltai (čeledé) neb Keltoi (čeledi), Strabonova Kolduoi (správněji Koludoi; čeledi), římanské Celtae (čeledé) neb Celtes (čeledíci), na severu Skaldi (čeledi) a Skaldri (čeledáři), nářečně proměnou širokého ł v u také Kouadoi (Marek Aurel místo Koladoi, čeledi) a Quadi (místo Kladi, čeledi). Někdy nalezáme také formu Dis Celta (Otiš čeleda). Dio Cass. píše Κελτικὸν ἔθνος (celtica gens) a Kallimach Κελτοὶ ὀψιγόνοι Τιτᾶνες (čeledíci jsou pozdější Titanci, úplně Otičanci). Jinak zvali se také patriarchae, pa tres familiarum, dynastae, Barbari (dle jiných forem Parrhaeberi, Hyperboraei), Huini (hebr. gojim), u Něm. Riesen, u nás bohové, obři, caři, kněži (knížata).

Každá čeleď, onyž, jak se nadíti lze, během věkův co do počtu členův více méně se rozmnožily a větší neb menší obvody zaujaly, byla původně a jistě drahně věkův samostatnou, neodvislou od druhých, leč kmenným příbuzenstvím jedna s druhou spřízněnou, až pak konečně se všechny dobrovolně v jeden celek sloučily a jméno mateřské vlasti podrževše, velikou spojenou říši působily, která se počasně v historii Istriania (říše podunajská), Magna Moravia (Μεγάλη Μοραβία Const. Porph.), Magna Slavonia a doma Velkomorava zvala. Naddunajskou Moravu zvali Římané, odtrhnuvše zádunajskou polovici od ní, Marcomania a Quadia, vůbec Suevia (Slávia), počasně také Regnum Vannianum, a obyvatelstvo vesměs Barbari, Celtes, Suevi, Marcomani a Quadi.

Začátek spojené této říše podunajské mizí v nedostihlé minulosti, podobá se však, že vzmáhající se a samostatnosť severoitalských a alpických čeledí (Celtův) ohrožující nátlak výbojných Římanův první podnět ku společné obraně a ku společnému působení moravských Celtův zadal. Výbojné roztahování se Římanův muselo

záhy obavy severně od nich sedčvších kmenův vzbuditi, které daleko a široko ozvěny došly. Jako výpravy Brenošův z Gallie alpické, jako Belovesova a Sigovesova z Gallie belgické, tak směřovaly také výpravy Cimbrův a Teutonců z okolí Danska a všechny pozdější proti zpupným Římanům, vzhůru k Alpám a později k Dunaji se deroucím a tamním národům porobou hrozícím.

Podobně pochopili také moravští čeledíci, vévodíce větším neb menším čeledím, obvodům č. krajinám, které během věkův se utvořily, nutnosť společného jednání a smluvili se spolek na odboj uzavříti a ze středu svého jednoho, jenžby primát ve spolku měl, ovšem toho nejmocnějšího, nejskušenějšího a neoblíbenějšího sobě vyvoliti, aby spolku se týkající záležitosti spravoval a v čas potřeby jejich vojenským velitelem a vůdcem byl. Toto důstojenství velkněžské zove Caesar u Celtův v Gallii, slávským jménem vergobretum (vrchobratin, vrchobratství)[1] a zvolený slul vergobretus (vrchobratuš), poněvadž od sobě rovných spolubratrův zvolen byl (Frater a fratre renunciatus, Caes.). S jistotou můžeme říci, že již za Filipa, krále mácedonského, ok. 340 př. Kr. všechny jednotlivé moravské krajiny s čeledíky (knížaty) svými takto spolčeny byly. Tato spojená podunajská velříše, počasně většího neb menšího objemu, když buď větší neb menší počet knížat s ní držel, trvala tedy nejméně od 340 př. Kr. až do rozpadu jejího l. 907 po Kr., tedy 1247 let, a Šafařík připadl trochu pozdě na ni, když, jak později shledáme, první slávský stát za Sama (ok. 623 po Kr.) v Čechách najíti chtěl.

Původní obyvatelstvo Velkomoravy.

V původní, mateřské Moravě č. Dardanii slulo obyvatelstvo, ovšem z vícera čeledí sestávající, vesměs jako v Maloasii Dardané, a to ještě za Římanův. Později vymizelo jméno toto a obyvatelé

[1]) Caesarovo slovo vergobretum vysvětluje se ovšem z celtičiny, ale z té, které nikdy na světě nebylo a kterou sobě němečtí celtisté sami vymyslili, totiž na feur — go — breith (feur = Mann, go = zu, breith = Gericht), tedy muž ku soudu, dle Zenssa brath č. breth = judicium a vergobretus = exequens judicium. Dle pravé celtičiny slul vrcho — (vrchní) bratuš, neb dle Caesara vergobretus, a rada jemu přidělená bratstvo, jehož Caesar, neznaje názvu celtického neb nemoha jej napsati, senatus nazval.

zvali se všeobecně Moesi (bez nosovky = Oesi, Oši, prodl. Oseres = Ošarici, zkus. Seres, Serbi, Servi, Sorabi, Sirbini = Srbi, Srbini), vysílajíce osady výše k Dunaji. Dardané, jakožto Venetčané (Vendové), byli od počátku Slávy, jedním ze čtvera hlavních kmenův velikého národa Ivanitův (Venetův, Vindův, Indův), jejichž jméno se v Maloasii (Henetai, Eneti), v Europě na Adrii (Venetae), v rakouském Nitrozemí (Vinidi), ve Švycku (lacus Venetus; Vindiškov = Windischgau), v západní Gallii (Venedae, Caes.) a na Beltu (Venedae Plin. Tac.; mare Venedicum, sinus Indicus = Vindicus) hlásalo a dílem podnes (Vendové v Meklenburku a Pomořanech) hlásá, co zde blíže a šířeji rozbírati nemůžeme. Rozumí se tedy samo sebou, že také hned původní obyvatelstvo moesodardanské čistě slávské (srbské) bez toho nejmenšího cizokmenného živlu bylo, neb bylo celtické (čeledické) a Celté (čeledi) byli všude Slávy.

Panonské Moravy osadily z Dardanie příchozí hlavní čeledě Panoncův (Panones = Opanonci),[1]) Ošův (Osi, Oseres Tac.) a Bojův (Boji, Bojémi, Baemi). Že tito poslední až po řeku Enži a u hory Cetius (Kahlenberg) seděli, můžeme za pravdu přijmouti, jistota ale jest, že v okolí jezera Blatna (Balatona = Velatona) domovali, neb Plinius píše: „Noricis iunguntur lacus Peiso (Blatno), deserta Bojorum,[2]) a Strabo uvádí vícekráte poušť Bojův (ἐρημία τῶν Βοίων)[3]). O Oších praví Tacit, že jejich panonská řeč dosvědčuje, že nebyli Germany, t. j. Scyty (Čudoslávy), proto že se Germani (z části) za kmen scytický považovali a jiného (čudoslávského) nářečí a jiného původu a kmene byli, kdežto Panonci, Oši a Boji jazykem moravosrbským mluvili[4]).

Cetné čeledě, zvláště Ošův a Bojův překročily v průběhu času Dunaj a osazovaly se v naddunajské Moravě po obou stranách řeky Moravy, touto přesně od sebe odděleny, a totiž Oši po východní a Boji po západní straně její. Boji,[5]) prodlouženě také Bojémi

---

[1]) Že se také Opi, Opani, Opanonci (op = ot) zvali, důkaz toho jest, že v nářečí staroUherském podnes otec opa, opam č. opanj slove. Od nich pošlo jméno Panonia, úplně Opanonja.

[2]) Hist. nat. l. 3. c. 24.

[3]) Strabo Geogr. l. 5. a jinde.

[4]) Viz: Das slavische Altgermanien, Brünn 1882.

[5]) Obermüllerovi znamená jméno Boji pasáky kráv! jest ale = aboji (ab, aboj = otec) = otcové.

(Bohémi, Baemi, Paemani, jak se již v Maloasii zvali) a Bojaři (Bojoarii) zvaní, rozšiřovali se podle Dunaje k západu až do Bavor, a země tato dostala po nich jméno Bojoaria (Bavory), pak od Dunaje vzhůru po celé západní Moravě a přes hory českomoravské po celých nynějších Čechách, které po nich jména Bojémie (Boiohaemia, Boiohaemum, u Něm. podnes Böhmen, u Ital. Boémia, u Franc. Bohème, jen Maďaři vynalezli Czehorszag) nabyly. Původně a dlouho vyrozumívala se západní polovice Moravy též pode jménem Bojémie. Že se Boji od severočeských hor přes celou západní Moravu až po Dunaj rozkládali, vychází ze zprávy Ptolemeje: „Louna hyle (úplně Veluna hole, veliká hora, severočeské lesnaté pohoří), pod níž veliký národ Bojémův (Βαῖμοι) až po Dunaj domuje.“ Čechův tu původně nebylo. Pobratřené srbské čeledě Lujův č. Lužův (Lygii) a Mišňanův (Mysi, Moesi) a Veletův (Veltae) zalidnily Lužici (Lygia), Mišensko (Mysia, Moesia, Misnia) a Veleté usedli na beltickém pomoří, dle nichž tamní moře beltickým (veletickým; mare balticum, Baltík = Veletík, Belt = Velet) pozváuo bylo.

Čeledě, usadivše se bezprostředně a oboustranně při řece Moravě, jejíž jméno sobě z pradomova přinesly, až po pohoří sudecké (montes Sudeti Ptol.)[1]), zvaly se později vesměs Moravané (obyvatelé na řece Moravě), Moriseni (Plin.) Marvingi (Ptol.) a Marsingi č. Marsigni (Tac.). Tento přidává ku jménu tomu: „Marsigni sermone cultuque Suevos referunt“[2]), tedy byli Moravané od počátku Svévy (Slávy). Dle nich nabylo středomoravské pohoří podnešního svého jména Marsingův pohoří, nyní u Němcův Marsgebirge.

Pod pohořím tímto, jehož Ptolemej místo hříběcí hory[3]) přesmykem Gabrita silva zove, usadili se mezi starším obyvatelstvem o mnoho později, ale ještě před letopočtem křesťanským Markomani až po Dunaj, byvše od Římanův, když tito poddunajských krajin se zmocnili, z těchto vytlačeni (sub Gabrita

---

[1]) Montes Sudeti mají to jméno od osady, Sudec (Setzdorf,) zvané a v Slezsku v pohoří tomto ležící.

[2]) Jiné formy jména toho jsou: Marcani, Margi, Margenses, Marahenses, Marahabitae, Marharii, Marchani, Marahani, Maravi, Moravi, Moravci, u Něm. Mährer.

[3]) V listinách bývalého kláštera velehradského zove se pohoří toto vždy hříbecí hory (hřivy, Řipy, Riffe, Riphaei montes).

silva Marcomani, Ptol.), jak to později shledáme.[1])

Oši, překročivše Dunaj, usazovali se, jak díno, po levém č. východním pobřeží řeky Moravy, rozkládajíce se až po Hron (Rjon), dílem až po Tísu, kde se čeledí getodáckých kmene scytického (čudického, čudoslávského) dotýkali, výše v Karpátech a Slezsku, kde je Olša a výše Odra od kmene ljaského (polského) dělily, a přes Ratibor až k Beltu. V Škandii nalezáme je pode jménem Asi (Oši).

Současně s Markomany dospěli do naddunajské Moravy a osadili se mezi daleko staršími čeleděmi Ošův pod Karpaty tak zvaní Kvadi (sub Hercynio nemore Quadi, Ptol.). Ostatně rozbytovali se také v Karpátech a zasahovali až do Kvadska (Kladska). Brzy po nich zanikło tu jméno Ošův, jejichž památka se ostatně podnes ve jméně slezského města Osoblaha neb nářečně Osobloga (ošův veloja, velosada, Osoblavia) zachovala. Veškeré východomoravské obyvatelstvo slulo potom Římanům Quadi a země těchto Quadia.

To bylo to původní a pozdější obyvatelstvo staré Velkomoravy, ačkoliv jsme tu jen ty nejhlavnější čeledě dle jména vykázali.

„Kdo nám poví, ptá se Zap v Kronice své, jakého plemene a národu byl první člověk, který pokrajní hory naší vlasti (české) překročil a kdo tu první ruky své vztáhl ku kácení stromů, aby na jich místě sídlo k obývání uspořádal? a bylo to zajistě již několik tisíc let před narozením Kristovým. Paměť lidská v tyto pradoby našich vlastí nesáhá, a věčná, hustá mlha zakrývá a zahaluje jména prvních osadníkův jejich, jakož i jejich činy a osudy. Možná, že v našich českomoravských hvozdech nejeden pronárod cizí se vystřídal a zahynul, možná také, že již tenkráte lidé kmene slávského v našich stranách přebývali (jak skutečně nejináče), vodám i horám první jména dali.“[2])

To mohl se dozvěděti, kdyby se byl starého Kosmy na to poptal, neb tento zachoval nám z pověstí, co se Bojémie dotýče, jednoho takového člověka z čeledě Bojův, od něho Boëm (Bojém,

---

[1]) Jména Markomani a Moravani nejsou synonyma, jak to Šembera zastává, proto že tito poslední pradávno již v Moravě seděli, nežli Markomané mezi ně přibyli. Potom se ovšem s oněmi v jeden národ sloučili. Ostatně byli tohož kmene jako Moravané.

[2]) Českomoravská kronika I. str. 7.

Bohém) zvaného. Čeleda tento přivedl sem neli první, aspoň hlavní a četnou družinu svou bojskou, která se potom dle něho Boji (Bojémi, Bohémi, Bohemani, Baemi, Paemani) zvala. Pověsť dí dále, že se s družinou svou osadil při hoře Řipu Krkonošův (Riphaei montes Corcontum), a máme za to, že Boem tak zvaný Ribecol (Riphaeorum colonus, řípský čelan, čeledík, srvn. skotské clan) pozdějších pověstí jest. Řeč těchto Bojův č. Bojémův slove podnes bojémskou (böhmische Sprache) a tato byla od pravěku a jest podnes slávskou. Tu netřeba ani národnosť Bojův blíže dovozovati.

Z Kosmova popisu Boëma jde na jevo, že přišel do země posud pusté, pralesy a močály pokryté, obyvatelův úplně prosté, v kterou se bezbrannou rukou co majetek a budoucí vlasť svou uvázal, poněvadž tu nebylo nikoho, kdo by mu byl odporoval. On neměl a nepotřeboval plukův vojenských, jaké se pozdějšímu Čechovi připisují, aby nový tento domov vybojovati musel, osadiv se v něm způsobem docela klidným; nutně potřeboval ale pracovníkův, rolníkův a řemeslníkův, aby čeleď jeho brzy ze země těžiti a se živiti mohla. Takových přivedl také v družině své zajistě s sebou, neb jest to náhled velmi zpozdilý, nehistorický, že se pralidstvo europské vůbec z divochův, všech vědomostí prázných, po dlouhověkém semotam těkání a kočování teprv jisté míry vzdělanosti samosamo dodělalo. Do Europy, tedy také do vlasti našich, vkročil každý osadník, tak jako nyní do Ameriky neb Australie, s nábytkem potřebného vzdělání v průvodu svého kněze (knížete, čeledíka), jenž tu hned, přinesa s sebou také otcovské zákony na deskách, občanský pořádek, bohoslužbu a j. zavedl, pročež, co Kosmas o prvních obyvatelích dále píše, že neznali obilí a vína, že se skromně zvěří a žaludem živili, lnu, plátna a košil neměli a jen v zimě v kožichy se odívali, konečně že mimo šípy, jichž jen proti zvěři užívali, jiná zbraň jim neznámou byla, jsou vesměs jalové básnické fráze, nebo vše to znali osadníci již v starší vlasti své a to vše donesli nejen do Bojémie, nýbrž i jinam s sebou.

Podobně zpozdilý jest náhled Kalinův, že Češi (Bojémi) teprva na počátku 10. stol. po Kr. začali mury a zděné budovy stavěti, a že stavby, k nimž vápna neb hliny zapotřebí bylo, teprva v křesťanském věku nastaly! Míní-li tu odlehlé, pohorské vesnice, v nichž příbytky ještě dnes zhusta z dřeva zbudovány jsou, má ovšem

pravdu, ale vůbec vypadalo to jináče, neb pojistivše sobě přede vším výživu a lecjaký prozatimní chatrný útulek, jali se hned prvotní osadníci, jako všude jinde, tedy i v Moravě a Čechách hrad (věži, výsosť), nejraději, byla-li poloha hornatá, na kopci stavěti, pročež pravda není, jak to někteří zastávají, že Staroslávi hradův svých výhradně na nižinách a při vodách zakládali. Řídili se dle stávajících okolností. Co jest skalních hradův v Moravě a Čechách! Kdo stavěl tyto, když tu mimo Slávy jiného lidu nebylo? Hrady tyto byly vesměs sídla čeledních otův, středem náboženství (svatyně) a sněmovny, v nichž se starostové (lechové, kmeti a vládyky) rozplozené čeledě ku poradám a soudům scházívali. Známo, že čeledíci spolu také obětníky (knězi, knížaty) a prostředníky mezi bohy a čeleděmi svými byli, pročež také bohoslužby vykonávali. Mnohé staré hrady krajin našich, ačkoliv jich větší část již v rozvalinách leží, pocházejí v základech svých z dob prvotního zalidňování, a starý název jich k o s t e l (koštiol, kaštyl, castellum), s nímž pojem chrámu spojujeme, potvrzuje, že hrady spolu také svatyněmi byly. Posvátnosť a účel tento odňalo jim teprva křesťanství, ačkoliv nicméně ve všech hradech soukromné kaplice i potom zůstaly, jak takových podnes na stávajících ještě hradech nalezáme. Největší zpozdilosť jest jistiti, že zakládání skalných hradův v zemích našich teprva v 11. a 12. stol. a to přičiněním Němcův započalo, proto že tito za natčená století dále na zpět nevidějí.

Náhled Šafaříkův o Bojích.

Naproti nám vyvádí Šafařík Boje z Gallie, řka: „K víře podobno jest, že Bojové, v Čechách osedlí, byli o d d í l o n ě c h G a l l ů v, o n i ž o k. 388 z G a l l i e p o d S i g o v e s e m d o k r a j i n h e r c y n s k ý c h b y l i v y t á h l i a v n i c h s e r o z b y t o v a l i. Později jistá zmínka o velikém tomto národu pochází z oné doby, když Cimbrové a Teutoni na Italii se obořili (ok. 113 př. Kr.), o nichž Posidon dle Strabona zaznamenal, že učinivše útok na Boje v lesích hercynských[1]), od těchto poraženi a přes Dunaj ku Skordi-

[1]) Svévi nazývali svá pohoří vesměs h o r a č i n y, z čehož Římané H e r c y n i a e utvořili, místně také h o r e c, u Něm. podnes H a r z, H a r z w a l d. Tak vidíme, že i hory svědectví vydávají, že všude, kam Římané jméno Hercynia a Němci Harz kladou, Slávi seděli, od nichž ta jména pocházela.

skům zahnáni byli, odkud obrátivše se k Tauriskům a Bojům v Bavořích, a spolčivše se s těmito, přes Tyrolsko do Italie vpadli (101 př. Kr.), kdež ale od Maria a Katulla na hlavu byli potříni. V nešťastné válce Helvetův proti Caesarovi (58 př. Kr.) i Bojové, ač s velikou svou ztrátou, bojovali. Nedlouho potom mnohem větší pohroma uvalila se na Boje, na středním Dunaji a v Panonii usedlé; totižto Boerebista, král getický, maje války své společníky Skordisky, jednokmencům svým nepříznivé, a chtěje všecky okolní národy vládě své podmaniti, stíhal vojnou Boje a spolčené s nimi Taurisky a sved ukrutnou bitvu nedaleko řeky, Patisus (Tisa) řečené, porazil je na hlavu a do konce, načež země jejich od Getův tak hrozně popleněna, že od té doby téměř za sto let nejináče, než pouští bojskou (deserta Bojorum) nazývána byla.[1]) Ostatkové Bojův poražených ustoupili nepochybně do Čech, kamž nezdá se, že Boerebista je byl stíhal; ale síla jejich národní zemdlená klesla, aniž potom se více zotaviti mohla. Od té doby Boji již nikoliv skutky válečnými, ale jen uměním pokojným, šetříce domácnosti a hospodářství, památku svou zachovali.“[2])

Boji č. Bojémi jsou v Čechách podnes a vykonali od věku Boerebisty na sta válečných činův. Oni nepřišli z Gallie tam, nýbrž teprva za Caesara od jezera blatenského do Gallie. V Gallii nebylo před Caesarem (58 př. Kr.) Bojův, tedy nemohli se Sigovesem (388 př. Kr.) do hvozdu horačinského a do Bojémie přijíti. Nechme Caesara samého mluviti, proto že ho Šafařík vzhledem na Boje necitoval úplně, neuveda zprávu, že Helveti, když do Gallie vpadli, také Boje za spojence měli. Caesar dí: Boiosque, qui trans Rhenum incoluerant et in agrum Noricum transierant, Noreiamque oppugnaverant, receptos ad se socios sibi (Helvetii) adsciscunt.“[3])

Zde máme důkaz, že Boji Caesarovi původně a zastára za Rýnem, na východní straně jeho ze stanoviště jeho v Gallii, a totiž v Panonii hledati se musejí, kde také skutečně bytovali. Odtud vpadli do Noricka a oblehli město Noreju (Neumarkt v hořejším Štýrsku). Helveti přijali je za spojence k sobě a vpadli s nimi do

[1]) A zove se podnes tak, neb pusty uherské jsou tytéž kraje, jichž Boji obývali.

[2]) Star. slov. str. 312.

[3]) Caes. de bell. gall. l. I. c. 5.

Gallie. Tuto důležitou zprávu o Bojích obešel Šafařík, myslíme, že zúmyslně, proto že hypotési jeho, že z Gallie do Bojémie l. 388 př. Kr. přišli, vyvracuje a udání, že Boerebistou rozplašení Boji do Bojémie se uchýlili, za nepravdivou vykazuje. Od jezera blatenského ze sousedství Noricka vytáhli Boji s Helvety do Gallie. V dlouhé bitvě s Římany vpadli těmto do boku (latere aperto) a ranili jich mnoho, byli ale přemoženi. Nyní teprv přijde, čehož Šafařík pro svou hypotési použil: „Bojům, osvědčivším se lidem udatným, dovolil (Caesar) na žádosť Novjodunův, aby se mezi těmito usadili. Tito dali jim polnosti a postavili je potom na rovný s nimi stupeň práva a svobody.“[1]) Na jiném místě čteme: „Vercingetorič odtáhl s vojskem svým k Biturigům a umínil sobě na tahu tomto Gergovii, město Bojův, jichž Caesar tu byl osadil a Novjodunským přiloučil, dobývati“[2]).

Z toho vidíme, že l. 58 př. Kr. panonští Boji v Gallii byli, pročež jest Šafařík na omylu, že jich Boerebista později přemohl. Bitva ta musela se spíše, asi ok. 60. př. Kr. přihoditi. Ovšem dovídáme se také, když se Bojům pozemkův dostalo, že se potom rolnictvím zaměstnávali, nikoliv ale v Čechách, nýbrž v Gallii, nikoliv v Praze, nýbrž v Gergovii, pročež to: ale síla jejich národní zemdlená klesla, aniž potom se více zotaviti mohla, žádného důvodu nemá. Oni žili dle práv novjodunských a počet jejich nebyl tak veliký, jak se obyčejně udává, neb dle Caesara byl ve výkazích, staroceltickým písmem (Graecis literis Caes.) psaných a u Helvetův nálezených, pouze na 32000 udán.[3]) Národ (vlastně vojsko s rodinami) tolik čítající není tak hrozný, co se ale Bojův bojémských dotýká, o těch dí Ptolemej, že byli národem velikým, od severočeských hor až po Dunaj rozloženým. Ačkolvěk se odvětě blatnopanonských Bojův a italských, neb i v Italii bylo Bojův (mezi Padem a Apeniny) z pole dějin vytratily, zůstala přece mohutná odvěť naddunajská, moravobojemská, květoucí a mocnou, v národu moravočeském do dneška trvající.

---

[1]) Boios, petentibus Aeduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut in finibus suis conlocarent, concessit; quibus illi agros dederant, quosque postea in parem iuris libertatisque conditionem, ut ipsi erant, receperunt. De bell. gall. l. I. c. 25.

[2]) Ibid. l. VII. c. 9.

[3]) Ibid. l. I. c. 29.

Jako mnozí Boje za národ celtiký a nejstarší v Bojémii, odvozujíce je od Gallův Sigovesových, vydávají, tak odvozuje zase Westenrieder nynější německé obyvatelstvo v Bavořích od Bojův bojémských, dodávaje, že tam od Římanův ok. 8. př. Kr. z Bojémie pozváni byli. Tu prý vystavěli Bojodurum (Passov) a zvali se od Franckého slova bois (les; aj! tedy se již př. Kr., před Franky, v Gallii francousky mluvilo?) Boaren (tedy lesňáci č. lesníci?)[2]). Jiní zase pravějí, že je Marobud z Bojémie do Bavor vyhnal. Tak rozličné jsou náhledy o Bojích, u jednoho jsou Sigovesoví Gallocelté, u druhého Němci, u třetího vypuzenci. Všecko německé pletky! Bojaři (Bojoarii) jest, jak díno, pouze prodloužená a sesilená forma jména Boji a tito, nářečně Bojaři zvaní, seděli od počátku v Bavořích, jsouce s Boji panonskými a moravobojemskými tohož původu a tétéž národnosti a sedějí tam, nyní ovšem poněmčení, podnes. Kdo nepozná v Bavořanech, uváživ jejich tělesnosť, povahu a obyčeje, staré Svévy (Slávy)? Že O. Schmeller[2]) v bavorské němčině slávštinu vystopoval, překvapuje nás pramálo a není dosti rázným důkazem pro převrhnutí se Bavořanův ze Slávův na Němce, neb celá němčina hemží se jen kořeny slávskými, o čemž se každý, kdo některý německý slovník trochu pozorně projde, přesvědčiti může. Němci obcovali dlouho, dle historie od 58. př. Kr. s germanskými Slávy a mohli tedy značnou zásobu slávských slov sobě přisobiti a do své původní němčiny vpašovati. Tím méně třeba se diviti, povážíme-li historickou skutečnosť, že obyvatelstvo nynějšího Německa z větší části poněmčené Slávstvo jest, že se v němčině živel slávštiny zhusta ozývá. Vlastnosť němčiny různí se od starších řečí europských, tedy také od slávštiny, pouze zvláštními koncovkami, skloňováním a slohem. Že němčina původně velmi chuda na významy byla, dovozuje to bezpočetné množství složených slov, jako na př. Viehstall (chlév), Pferdestall (konírna), Kuhstall (kravárna), Galtviehstall (jalovárna), Ochsenstall (volárna), Schafstall (ovčírna), Schweinstall (svinec), Hundestall (psinec), Hühnerstall (kůrník), Maststall (krmník), a k tomu jest Stall slávské stáj.

Safařík pokračuje o Bojích: „Květoucí stav jejich domácích věcí pobídnul bezpochyby krále markomanského Marobuda, muže

[1]) Gesch. von Baiern. S. 14.
[2]) Bairisches Wörterbuch. Stuttgart 1827.

ducha vysokého a žádostivého vlády, aby zemi jejich panství svému podrobil, který udeřiv na ně asi l. 12 př. Kr., bez velikého násilí je přemohl a sobě podmanil."

Nikoliv květoucí stav domácnosti jejich pohnul Marobuda, aby je sobě područil, protože známo o něm, že bez ohledů takových i mnohé jiné národy a krajiny dílem zbraní, dílem smlouvami k sobě připoutal, chtě se co do moci Římanům vyrovnati, jak o tom po zději v dotýčném článku čísti budeme. On byl, jako děda jeho, králem Svévův moravobojských, a potlačil a vypudil pouze jednu dynastii bojskou, která se mu poddati nechtěla, jak i o tom na svém místě řeč bude.

Šafařík končí pojednání své o Bojích takto: „Avšak zde i onde, dostavše se v poddanství N ě m c ů v (míní Markomany), národu toho času náramně se rozmáhajícího, naposledy národnosť svou potratili a jazyk i mravy panovníkův svých přijali. (Tu nám mohl Šafařík sděliti, jaké národnosti a jakého jazyka Boji byli). Zajistě ostatkové Bojův na Dunaji, ještě za časův Attilových pod jménem Bojskův připomínaní, s německými obyvateli Bavorska v jeden národ srostli."

Kdyby pravda bylo, že Markomané Němci, o nichž tehdáž co národu ještě ani řeči nebylo, byli a Boje v Bojemii sobě podmanili, byli by se tito poněmčiti museli, oni však zachovali svou národnosť a mluvu (bojemskou, böhmische Sprache) podnes. Že se Bojové v Gallii na Franky převrhli, jakož se osady jejich v Bavořích poněmčili, jest jistota, to však nestalo se za Markomanův, nýbrž v běžícím tisíciletí.

„Že by Boji, dí konečně, od Markomanův potlačeni jsouce, za Tatry se byli vystěhovali, jak někteří zato mají, není věc pravdivá: tam zajistě Celté pod rozličnými jmény dříve se vyskytují. To však dobře možno jest, že nynější Valaši v hornatinách Moravy jsou p o s l o v a n ě n í p o t o m c i B o j ů v, anebo raději s m ě s C e l t ů v (Vlachův) a S l á v ů v"[1]). Ovšem jest to lež, že od Markomanův potlačení Boji za Karpaty se vystěhovali, neb v hornatinách Moravy nebylo od počátku, ani kdy později Bojův. Tito zůstali, kde seděli, jako jiní národové, jichž byl Marobud pod vládu

[1]) Palacký má též moravoslezské Valachy za poslávštěné potomky starých Bojův.

svou dostal. Neslávských Celtův (čeledův) nebylo též nikde; pročež nejsou také moravoslezští Valaši poslávštění potomci Bojův, ani směs Celtův a Slávův (tautol. = Slávův a Slávův), nýbrž od původu čistě slávská odvěť Valachův dolnodunajských, která svůj původní jazyk do dneška zachovala, an naproti jejich dolnodunajští soukmenovci osadami římanskými od císaře Trajana (ok. 105 po Kr.) mezi nimi založenými, se na polo poromančili neb na Rumuny převrhli, ačkoliv v mluvě své téměř polovici slávštiny podrželi. Ať se nám řekne, kdy se mohli domněle neslávští Celtoboji neb Valaši poslávštiti? Asi když Slávi dle Šafaříka ok. 500 po Kr. sem přitáhli? Za několik století nezmění národ své národnosti a řeči tak, aby stará úplně zanikla. Kdyžto tu neslávští Celté nanejméň asi 2000 let přebývali, byla by se přece nějaká stopa neslávštiny ve jmenách některé hory, řeky neb vesnice udržela, neb v řeči nynějších Valachův aspoň některá neslávská slova zachovala, ale jakož od osazení svého veskrze ryzí Slávi jsou, tak jsou tvářnosť a ráz celé jejich země od Visly až ku Brumovu v jihovýchodní Moravě, jakož jména hor, řek, vesnic, hradův a měst veskrze čistě slávská. U pramenův Visly, kterou pode jménem Visula Pomp. Mela znal, jest všecko ryze slávské i jméno její, třebať se Dobrovskému zdálo, že cizojazyčné, když pravil: „Někdy jsem i sám za to měl, že Slávi již v 1. stol. na Visle bydleli, ale nyní již jméno Visla neodvozují od slávského viseti, nýbrž od cizího is, vis, t. voda.“ Přáli bychom sobě se dozvěděti, z které řeči slovo to pochází, snad z maďarského viz = voda? Ale Maďaři přišli sem teprv v 9. stol., když Visla dávno již jméno své měla. Kdyby Visla jméno cizojazyčné bylo, musela by také jméno Vislice, Vislík, jak se ves na zřídle Visly, od níž tato svého jména nabyla, zove, též cizími býti. Ovšem jest odvod jména Visla od viseti nepodařený.[1]) Jména hor: Kamenná, Beranja, Kobyla, Polednja, Babji gora, Vrůžná, Radhošť, měst: Meziříčí, Vsetín, Klobouky, Brumov, a řek: Olša, Ostravica, Lomna, Bečva, Bystřice a j. jsou přece vesměs slávská a hned od té doby, když poprvé nastala.[2])

---

[1]) Visla slula původně Veselá (Visula u Mely). jak se také ve Vestfalích jedna řeka Veselá (něm. Vesel) zove.

[2]) Šafařík užívá veskrze jména Tatry místo názvu Karpáty dle své domněnky: „Přespolní a porouchaná forma Karpaty, ačkoliv v knihách, od Slávův sepsaných, již vůbec panuje, obecnému lidu slávskému na prosto neznáma

Doba původního přibytí osadníkův do Morav.

Ovšem nelze určitě dobu tuto pojistiti, netřeba však pochybovati, že se prvopočátky osazování krajin těchto do věku 2500 — 2000 př. kr. na základě následujících dát položiti mohou.

Historicky pojištěno jest, že Mojžíš (ok. 1500 př. Kr.), na něhož se co nejstaršího pro nás dějepisce odvolati můžeme, estonskobeltický jantar (elektron) a kassiturský (britanský) cín v Egyptě znal.[1]) Dle Iliady měl o obojím známosť Homér z času před pádem Troje (1181). Z toho vychází, že břehy Beltu a Britanie již dávno před Mojžíšem a Homérem obydleny a natčené látky odtud do světa vyváženy býti musely. V Britanii muselo se již rudařství a tavení rudy provozovati, a beltičtí Pomořané museli jantar sbírati, oboje pak muselo ve světovou známosť a do obchodu přivedeno býti. Známo též, že Argonauta Jason z Kolchidy, nynější Mingrelie, dílem po Dunaji a Kulpě, dílem po suchu do moře jaderského se dostal, tedy šla obchodnická cesta přes moře černé a po Dunaji již před 1220 př. Kr. do střední Europy a Moravy musely tedy též již obydleny býti. Hesiod znal ok. 1000 př. Kr. hory karpatské (chorvatské), v nichž již Chorvaté seděti museli, a Herodot z prastarých časův kupeckou cestu od severních Hyperboreův přes národy Scytův k moři jaderskému, pak na ostrov Tenoš a dále, po níž se prvotiny výrob hospodářskopřírodních, Apollinovi v oběť posílány, do svatyně na ostrově Delošu dodávaly. Pojištěno též, že obchod s oblíbeným a co zlato ceněným jantarem od Visly nejen po moři, nýbrž také přes Kališ (Calisia), Carotín (Carrhodunum, Krakov), Celemancii, Karnunt a odtud přes Aquileji do Italie až do Říma, neb po Dunaji a černém moři do Asie a jinam dávno př. Kr. se prováděl. Aristoteles znal posvátnou

---

jest. Poláci je jmenují Gory a Tatry, Slováci Tatry, Rusňané Tatry a Horby." Star. sl. str. 395. — Bodej viděl jak tě živ kterého obyvatele Karpat a bodej sám v nich cestoval, aby se byl tamního lidu tázal, kterak ty hory jmenuje. Lid polský zove je vesměs Karpaty, pouze tu nejvyšší a nejkratší část jejich (Krivana) Tatry. Jiné části mají zase zvláštní jména. Karpaty jsou pozvány dle Karpův (Charvatův) v nich bytovavších. Když již Hesiod ok. 1000 př. Kr. naše Karpaty znal, museli Karpi č. Charvati tehdáž již v nich bytovati.

[1]) Jantar nazývá Mojž. mar. dror (myrra drorská) dle beltických Redariuv (Rejdarův, plavcův) tak zvaný a v chrámech Pobeltičanů dávno před Mojž. ku kadění č. čadění užívaný.

(heraklejskou) cestu kupeckou z Italie přes Celty (podunajské), Ibery (Bavory) a Celtolygy (Lužičany) po Belt; Ephor řeku Labe a obchod po ní až k moři. Z Plinia víme, že Scytie hraničila s Germanií a že Scyté zde národem prastarým byli. Herodot věděl, že obyvatelé Panonie včelařstvím se zabývaji, ač tomu nedůvěřoval, proto že prý ostrá povětrnosť sotva dovoluje, aby včely zde zimu přetrpěly. On znal moře beltické i atlanstké, nevěděl jen, kterak se moře tato spolu spojují. Pytheáš, námořník z Massilie (Marseille) nalezl 350 př. Kr. kraje při moři germanském a beltickém dobře vzdělány a obsety, dodávaje, že obyvatelé zdejší stodoly mají, co mu proto nápadné bylo, že hospodáři na jihu Gallie stodol nepotřebovali. Pověsti škandické vědí, že krajiny pobeltické ve velmi starém věku obydleny byly, a jak ze všeho na jevo jde, od lidu venetského (vindického), jenž se nyní slávským zove, neb Plinius, Tacit a j. znali na pomoří beltickém Venedy (Vendy).

Dle důvodův těchto není pražádné pochybnosti, že se také osazování Morav Slávy do věku, jehož jsme svrchu udali, položiti musí. Tu jsme ale daleko od sebe s Šafaříkem, jenž co do příchodu Vendův č. Slávův do krajin těchto píše:

„To jediné, soudíc podle zjevného příbuzenství jedněch i druhých (Moravanův a Slovákův) s národem českým, nebezdůvodně za pravé přijíti můžeme, že v oné době, když Češi do Bojehému se přistěhovali (451 — 495 po Kr.) i Moravané a Slováci, vystoupivše z tatranského Bělochorvatska, nevědomo z kterého okolí, hlouběji k jihozápadu, poříčím Moravy, Váhu a Hronu až k samému Dunaji sestoupivše, u p r á z n ě n á od Rugův (487), Herulův (495) a Gepidův m í s t a b r a n n o u r u k o u z a u j a l i. Dalšímu jich šíření se přes Dunaj zabraňovali Lombardi, jimž Panonie (548) od císaře Justiniana postoupena byla, po jejich pak odstěhování do Vlach (568) horší předchůdcův jejich podmanitelé a násilníci Avaři byli.“[1])

Že ani Slováci, ani Moravané, ba ani Češi z Velochorvátska tatranského nevyšli, jest nade vši pochybnosť vyvýšeno. Již Plinius, Tacit a Ptolemej znali Moriseny, Marsingy či Marvingy (M o r a v i n k y č. M o r a v a n y), tedy byli jistotně pradávno př. Kr. v Moravě. Rádi bychom věděli, proti komu bojovali, když l i d u p r á z n o u zemi

[1]) Star. sl. str. 797.

zaujali? Orbu, řemesla, rudařství, tavení kovův, hudbu a d. znali Dardané hned v Maloasii, psané zákony přinesl, jak známo, lech Čech ze staré Vlachie s sebou do žírné vlasti: jisto tedy, že i Panonci, Oši, Boji a jiné čeledě vše ty věci s sebou přinesli. Oni byli zde prvožilci, oním lidem, jenž pralesy vykučoval, močály vysušil, polnosti zařídil a vzdělal, dvory, vesnice, krady a města založil. Vše to nalezli zde Římané. Těmto chutnalo již dobré slávské pivo.

Dardané dolovali na zlato, a Plinius píše, že Římané nepotřebují zlata ze Scytie asiatské, protože dostatek dardanského, dostávají. Ovocné stromy, květiny rozmanitých druhův, mnohé lékářské a kuchyňské rostliny, víno, obilí, řepu, ředkev, melony dýně, okůrky a j., vše co se zde od přírody nerodilo, přínesli dílem s sebou z Trojanska, jak se krok po kroku až k hoře Šaru osazovali, dílem dostávali to po moři černém a Dunaji z Pontu. V Moeso-Dardanii rodily se dle Plinia největší okůrky, výborné fiky a jiné ovocné druhy. Slivovice (líh ze slívek) jest prastarý vynález Slávův těchto a vyrábí se tu podnes. Medek (μέδος), Pliniovi a Priskovi známý, byl zde doma.

Tak přinesli již pravěci čeledíci vlaský ořech (nux juglans, Wallnuss, wälsche Nuss) k nám. Jméno vlaský, Wall, wälsche, neznamená, jak se za to má, italský, nýbrž velaský, jak ořech tento po Velaších (Veletech, velikých otech) oniž ho vypěstovali a do Evropy přinesli, pozván byl. Švestky (Zwetschken, pruna sebasta č. sebastica) byly od města Sebastie na řece Halyši v Pontu sem přinešeny. Dobytka bylo zde již v nejstarší době hojnosť, hovězího, koní, ovec i černého. Že se tu černý dobytek žaludem a bukvicí krmil, o tom psal již Plinius. Vinařství pěstovalo se dávno před Římany a víno obětovalo se zde Bacchovi, jako v Trácii, Dacii a Scytii, již v prašedém věku. Právě Římané zapověděli v Poddunaji, jako v Gallii pěstování vína, snad aby obyvatelstvo nezbujnělo a jim neodbojovalo, co se teprv po Pliniovi státi muselo, neb tento znal panonská a galická vína. O císaři Probovi píše Eutrop: „Gallům a Panoncům dovolil vinice míti a nechal u Srjema hora Almu a zlatonosnou horu u hořejší Moesie od vojska révami vysázeti, jichž obyvatelům ku pěstování odevzdal.“ Z toho vidí se, že byl zákaz v krajinách těchto vinohrady zakládati a pěstovati a že teprv císař Probus (276—282) jej zase zrušil.

Žeby posady římské bez donucení byly rolnictví a vinařství zaváděly, není pravda, neb právě proto, že Probus na nadřečených horách vojsku vinic zakládati nařídil, byl od něho v Sirmium (Srjemě) zabit.

Původní vláda Moravanův byla, jako všude jinde u Celtův, čeledická, a proto že se čeledíci také kněži č. bohové zvali, slula též knězo- neb bohovláda (theocratia) po zákonu svatu, jehož každý čeledík ze svého staršího domova s sebou přinesl tam, kdekolvěk se s družinou svou osadil a dle něhož čeledíci neb bohové „čeledím svým vévodili, muži páslí a ženy ruby strojily; když pak hlava čeledína do hrobu klesla, tu děti všechny dědinou v jedno vládly, vládyku sobě z rodu vyberouce, jenž v sněmy slavné s kmety, lechy a vládykami chodil.“ Tak žili také v Moravách a množili se na nejméně 2000 let, ačkoliv starověk této podunajské Celtiky v neprůhlednou temnotu zahalen jest, z jejíž dějin nám pranic povědomo není až do věku krále macedonského Filipa (okr. 340 př. Kr.) Tekdáž stíhali podunajští Celté, také Istriané (Podunajci) zvaní, východní sousedy své Getodáky vojnou. Král těchto zval se Aetheas (Otjáš) a tento obrátil se na Filipa, o pomoc, neb se čte: „Toho času vládl Getům, národu čudskému Otjáš, jenž jsa válkou Podunajcův stíhán, Filipa o pomoc žádal, slibiv mu, že jej za vlastního přijme (spe adoptionis facta), přispěje-li sklíčeným Getům ku pomoci.“ [1])

Okolo 336 př. Kr. vpadl zase Filipův syn, král Alexander Vel., přes hory haemské (Balkan) výbojně do krajin předhaemských a potom přes Dunaj do Dacie, aby prý se chlubiti mohl, že největší řeku Europy na vzdor bránícím mu a nejzuřivějším národům překročil, a stíhal krále dackého Syrma válkou, tak že tento na ostrov Peuce v Dunaji uteci musel. Tu přišli k Alexandrovi vyslanci z podunajské Celtiky, tedy z krajin moravských, a poučili odvážlivého mladého krále vážnou odpovědí, že dále odvážiti se se radno není. Když totiž se jich Alexander tázal, čeho se na světě strachují nejvíce, maje za to, že jeho jmenovati budou, jakoby jim jméno jeho nejvíce strachu nahánělo, odpověděli chladně: „Nejvíce se bojíme, aby někdy nebe na nás nespadlo.“ Zaražen tak hrdou odpovědí, uzavřel s nimi hned přátelskou smlouvu,

---

[1]) Suppl. in Q. Curt. L. 1.

jak ji sami míti chtěli, a odpraviv je, pravil k družině své: „Tito Celté jsou předce jen hrubí lidé“. Nato odtáhl bez boje nazpět. [1])

Okolo 175 př. Kr. zamýšlel zase macedonský král, Filip III., Dardany na řece Margu (srbské Moravě), aby se těchto nebezpečných sousedův zbavil, vyhubiti. K tomu konci najal sobě na ně Bastarnův, národ nedaleko Dněstra seděvší. Úmysl tento byl však předčasnou smrtí jeho zmařen. [2])

Do moci římské dostala se dardanská Morava vítězstvím římského vůdce C. Skribonia Curiona ok. 80 př. Kr., v níž až do rozpadu západořímské říše zůstala. [3])

Pravlasť Čechův a příchod jejich do Bojémie.

Příchod Čechův do Bojémie jest docela rozdílný od příchodu původních osadníkův bojoslavských; onino jsou mladší a tito mnohými věky je předcházející. Napověděli jsme již, že Šafařík odjinud, nežli my, Čechy (míní jménem tím veškeré Slávy v nynějších Čechách) vyvádí; kde tedy byla pravá kolébka jejich?

Dle Dalimila přišel Čech s družinou svou z Chorvat, země v starém Srbsku, do svévské Bojémie. Dále praví, že šestero bratří s sebou měl a lechem v Chorvatech byl, odkud, dočiniv se mužobojství, do Bojémie se přenesl. U pozdějších Čechův udržela se památka, že s pluky vojenskými, oniž jej doprovázeli, a mnohými vládykami, mezi nimiž také rod Tetvy Popela byl, „v sieže žírné vlasti přes tři řeky“ došel, přinesa s sebou zákon svatý (desky pravdodatné). Když Čech také psané zákony do Čech přinesl, musel ze země občansky dobře uspořádané přijíti a Srbochorvaté museli již dávno písmo znáti. O Dardanech trojanských víme z Homéra a Plinia, že králové jejich již před pádem Troje v písmě vyučení a zběhlí byli a písmo toto přinesly osady z Dardanie frygické do Dardanie evropské č. srbské. Písmo toto nebylo jiné, leč původní kyrilica č. glagolica, která se také do Scytie (Ruska), Recka, Tracie, Italie, ba do celé Evropy dostala, z níž sobě potom během věkův každý národ zvláštní, ač ne velice od původního

[1]) Suppl in Q. Curt. l. 1.
[2]) Livii hist. l. 10. c. 57.
[3]) Sext. Ruf. Brev. 57.

rozdílné písmo vypěstoval. Cicero potvrzuje, že Fryčan Herakles písmo frygické (alphabetum phrygicum) vynalezl, ačkoliv jisto jest, že je pouze odjinud do Frygie donesl, když se tam s čeledí svou dostěhoval a osadil.

U Pulkavy čteme: „Byl jeden člověk v Charvatech, jménem Čech, jenžto pro vraždu nad jedním znamenitým pánem učiněnou, z těch krajin charvatské země postoupiv i s bratřími a tovaryšstvem svým, bral se hledat sobě vlasti nové, v níž by bezpečně žíti mokl. A tak z místa na místo bera se až k Dunaji a pak bral se jest do té vlasti, ježto nyní Čechy slovou česky, a německy Böhmen. Bohemia latině se dí a slovanský Čechy, takž od prvního bydlitele Čecha nazvána jest Čechy tato země.“ — Zřejmo, že Pulkava smíchal Čechy s Bojémií a Čecha s Kosmovým Bojémem, pravým prvním historickým bydlitelem v Bojemii.

Dobner vyvádí Čechy bezprostředně z Asie od moře černého, za důvod bera, že tam jakás čeleď, Zygi zvaná, bytovala a že Češi dle této se zvali, načež mu ale Pelcl odvětil, že čeleď Zygův nebyla slávskou, nýbrž tatarskou, a že jazyka slávského neužívala. Češi mají jistotně to jméno po knězi svém Čechu.

Nynější země česká byla již dlouhé věky obydlena, nežli tento do ní přibyl. Co se letopočtu, kdy totiž Čech s družstvem svým do ní přibyti měl, dotýká, ten jest již neshodou svou úplně pochybný. Vůbec klade se příchod jeho do věku křesťanského. Adam z Veleslavína a Paprocký udávají 280, Kromer a Balbín 300, Chytreus 309, Jordan 374, Karion 450, Špangenberg 451, Šafařík 451—495, Velser 455, Matouš ze Sudetů 457, Pubička 480. Dobner praví: Saeculum quintum exspirans, sextum ordiens statuo, a Pelcl píše: Mám za to, že se hrubě nechybí, když se l. P. 500 položí. Dobrovský a Granc položili též beze všech důvodův příchod Čechův na 500 a jiní ještě do jiných dob, jako Vapovius na 550, Blond na 600, Laz na 611, Kuthen, Borka a Lupáč na 637—639, Hájek na 644, Kalvis pak konečně na 645. Koho může taková nejistota a neshoda spokojiti?

Všecky tyto doby odporují poměrům tehdejším vzhledem na křesťanství, neb kdyby Čech v kterékoliv z nich z Chorvat do Bojémie byl přibyl, byl by sem již co hotový křesťan neb aspoň s kristověrou seznámen přišel. Známoť, že se tato hned v prvním

století všude v jížnější Evropě, v celé říši římské až po Dunaj a částečně i nad Dunajem v naší nynější vlasti znamenitě byla rozmohla. Že ss. Petr a Pavel s pomocníky svými v Moravách apoštolovali, jest dokázáno, jak to také o Pavlovi ruský Nestor potvrzuje [1]. Sv. Andronik (Ondřej), spoluapoštol Pavlův, založil biskupství srjemské (Sirmium), kde se prvním biskupem stal. Ok. 70 po Kr. učil sv. Domin v Dalmacii, maje v Saloně sídlo biskupské. V Siseku, městě v Chorvatech na Savě, tedy v Čechově domovině, byl sv. Quirin ok. 260 bisku em. Čech však přišel co ryzí pohan i s rodinou a celým družstvem svým do Bojémie a dlouhé věky po něm nevědělo se tam ještě nic o křesťanství, tedy musel sem o mnoho spíše, ještě za věku předkřesťanského přijíti. K tomu musíme připomenouti, že dávno již př. Kr. v jižních trákoillyrských krajinách, k nimž i vlasť Čechova náležela, Římané svrchovanými pány byli a že změněné politické poměry a snad utracená svoboda Čecha k tomu přiměti mohly, aby domov svůj opustil a se ku svým naddunajským sourodákům daleko od Římanův přesídlil. Dle zdání našeho souvisí příchod Čechův s Krokem, o němž co nejdříve jednati budeme. Dle všeho požádal Čech tehdejšího velkněze moravského, Kroka, snad známého a přítele svého, aby mu bezpečného útulku dopřál, a tento vykázal mu v severnější Bojémii knížetství, které se později vévodství české a ještě později, až se tu Praha založila, pražské zvalo. To byla ta původní země česká, neboli Čechy, po Čechovi tak pozvané, nad nimiž ještě sv. Vácslav co vévoda země české panoval.

O tom měl Šafařík docela jiné náhledy a pronesl se o příchodu Čechův (míní tu Slávy celé nynější země a nikoliv jen Čecha s družinou jeho) následovně: „Kterého času, z které původní vlasti a jakými cestami i způsoby slávští Češi do Bojohému se přestěhovali, o tom nejednostejná jsou učených skoumatelův zdání, aniž to při věci, která nikoliv na zjevných výpovědích souvěkých svědků, nýbrž pouze na umělém výkladu veškerého dějinstva, na kritickém rozboru, současných zběhlostí a okolnosti se zakládá, jinak býti nemůže. Pročež i my, neztužujíce sebe nadějí dosažením

[1] Tjemže (Macedonům) slovjensku jazyku učitel jest Andronik apoštol; v Moravy bo chodil i apoštol Pavel, učil tu; tu bo jest Iljurik, jegoše dochodil apoštol Pavel; tu bo bješe Slovjene prvoje. tjemže i slovjensku jazyku učitel jest Pavel.

názorné jistoty tam, kde jí dosíci pro nedostatek výslovných svědectví na prosto nelze, přestáváme na vyšetření toho, co s dobrým vědomím a základem přijíti lze za nejprůvodnější a pravdě nejpodobnější (Parturiunt montes —). Že Češi teprva po pádu a vyhynutí Markomanův do Bojohému vstoupili, věc jistá a ode všech soudných historikův za takovou uznána jest (nascitur ridiculus mus), ohledem však na zevrubnější určení času hlasy jejich semotam (mezi 450—644) se klátí. Považíme-li nic méně, že o Markomanech, již před 400 od Hunův přemožených a v poddanosť uvedených, potomně pak 450 od Attily, jehož hlavní vojsko skrze Čechy táhlo, spolu s jinými Němci do Gallie potažených, po 450 žádné v Bojohému více zmínky není, naproti tomu pak 495, když poražení od Lombardův na Dunaji a v Moravě Heruli skrze Čechy a poříčím Labe do Danska se stěhovali, země tato již od Slávův byla zaujata, nebudeme se váhati, přibytí Čechův do Bojohému mezi 451—495 položiti, zvláště any všecky jiné okolnosti s tímto vyměřeným časem nejlépe se srovnávají".

Během tedy 44 let byla Bojémie plna Slávův, dle Šafaříka Čechův. Div divoucí! Pohříchu nebylo však Markomanův v Čechách nikdy (sub Gabrita silva Marcomani Ptol.). Když Šafařík za to má, že přibytí Čechův do Bojémie po vyhynutí Markomanův věcí pojištěnou a ode všech soudných historikův za takovou uznanou jest, tedy patřejí Nestor, Kosmas, Kodycil, Veleslavín, Balbín, Jordan a j. mezi nesoudné dějináře, položivše příchod onen dílem do věku nejstaršího, dílem před vypuzení Markomanův. — Šafařík píše dále:

„Tažení neskrocené zběře Hunův a jejich společníkův do Gallie, nad to pak více zpáteční útěk jejich po nešťastné bitvě na poli katalaunském (451) nepochybně konečnou záhubu přinesly již dávno zemdleným a ztenčeným Markomanům, kteří ubíhajíce jha hunského, k ostatním Němcům se vystěhovali. Touž dobou šířící se od východu na západ, od Visly přes Odru ku Krkonošům Slávi, uživše pohodlného záměrům svým času, přešedše západní slezské pohoří, vstoupili do Čech a přemohše ostatky slabé Markomanův, pevná svá sídla v nich zarazili."

Velmi zajímavá báječka! — Když Attila zaprošen do Gallie proti Římanům táhl, nevzal s sebou odnikud celých národův, nýbrž

pouze potřebný počet ozbrojených vojáků, jak se to podnes ve válkách stává. Kam asi utekli Markomané? Do Němec? Vždyť i přes nynější Německo táhl a když také proti Aetiovi bitvu prohrál, nebyl tak hrozně potřen, neb navrátiv se z Gallie, vrazil s tímž vojskem do Italie, maje za to, že co se mu nepodařilo v Gallii, tu se mu podaří (pokoření Římanův), a netáhl na Markomany do Čech, aby je vyhubil. Skutečně nebyl ještě pranic seslaben, neb po dobytí několika měst i Římu dosti strachu nahnal, tak že papež mu s dary naproti vešel a těmito a přímluvou svou ho pohnul, že s vojskem svým zase nazpět odtáhl. Měl-li skutečně, ač to pojištěno není, něco Markomanův s sebou, tak přišli tito zase domů a byli by Čechy, oniž se v nepřítomnosti jejich do Bojémie vlouditi měli, zase vytlačili. Že Attila Čechami do Gallie táhl, není též pojištěno, neb historie vypravuje pouze, že po severním pobřeží Dunaje táhl, a tu by se nynějších Čech nebyl ani dotknul.

Pravdou zůstane: Čech vytáhl ze sousedství dardanských Moravanův a totiž z trácké Starovlachie, také starý Vlach zvané, na pramenech Driny od tamního podnes stojícího Vyšehradu, pročež hrad tohož jména sobě v Bojémii v obdrženém knížetství založil.

Původní vlasť Čechův dle Šafaříka.

O této praví: „O dřívější vlasti č. kolébce Čechův [1]) hodnověrnou zprávu zachoval nám Dalimil, dle níž Češi pocházeli z Chorvat, země ležící v starém Srbsku. Češi podle nářečí stojí uprostřed mezi Poláky a Slováky; aniž budeme na omylu, počteme-li je za nejposlednější ratolesť Lechův, obývajících druhdy v Chorvatech severotatranských na horní Visle. Podle toho, co jsme o položení Bělochorvatska a Bělosrbska v 6. a 7. století pověděli, není pochyby, že v pověsti Dalimilově jménem Chorvat země zátatranské č. nynější Halič se míní.“

Právě ze slov samého Dalimila není pochyby, že jmény Chorvati a Srbi nemínil Chorvaty a Srby v Haliči, ale mínil zřejmě a měl před očima krajiny na jihu, starou Trácii, neb praví, že se Srbi usadili u moře tam, kde bydleli Řekové a že se až do Rýna rozplodili. Nyní nebyli ani Řekové,

[1]) Šafařík míní tu obyvatelstvo slávské v nynějších Čechách vůbec a nečiní žádného rozdílu mezi starými Bojémy a potomky Čechovými.

ani Rýn, ani moře v Haliči na horní Visle, čímž zase dokázáno, že Šafařík historii jen pokroutil a bludné smyšlénky pronesl. Pravá kolébka Čechův jest, jak jsme pověděli, stará Vlachie na zřídlách Driny za třemi řekami, kde podnes Vyšehrad stojí.

Že Češi podle nářečí mezi Poláky a Slováky uprostřed stojí a že nejposlednější ratolestí Lechův jsou, prozrazuje neznalosť nářečí slávských. Že také čeledík Lech, ale Srb, nikoliv Ljach č. Polák, do Bojémie čeledě zavedl a je tam osadil, lze se nadíti, proto ale nejsou Češi ratolestí ljaskou. Mluva moravskočeská stanoví zvláštní a jedno ze čtvera hlavních nářečí slávských a sice dardanosrbské, nemaje nic polského v sobě. Nynější tak zvaná řeč česká jest moderná dardano-srbská, ačkoliv v staré Bojémii, protože obyvatelstvo její v různých dobách tam došlo a dle hlavního původu troje bylo, také troje nářečí panovalo. Každý, kdo nářečí slávská zná, musí přisvědčiti, že mluva staročeská k nářečí Jihoslávův se přiznila, nikoliv k nářečí polskému, a mluva nynějších Čechův, stará i nynější, dokazuje nevývratně původ svůj poddunajský, jak to Nestor a Dalimil potvrzují [1]). Dále píše:

„Vedlé vlastně tak jmenovaných Čechův a s nimi pospolu usadili se v Bojohému i Chorvati, Dúdlebi a jiní; tito pak poslední tolikéž v Haliči a odtud dále přebývalí,“ — co dosvědčovati má, že Češi z Haliče přišli; ukázal však na jiném místě sám, že Dúdlebi trojací, panonští, ruští a tito bojémští byli [2]). Panonští byli otcovský kmen a původu dardano-srbskáho, z nichž se osady do Bojémie, Haliče a Ruska dostali. Dále dí:

„V kterém vlastně třísle prostranného tohoto Chorvátska původiště Čechův hledati by se mělo, těžko určiti. V prastaré básni, Libušině sněmě, připomínají se tři řeky, přes něž Češi táhli, které sice pohodlně na Vislu, Vartu a Odru [3]) slyšeti se mohou; avšak pamatovati sluší, že v podobných pověstech a básních všechna čísla vůbec bývají mythického, nikoliv historického původu a významu, pročež na nich tuze ustanovovati se nerádno.“

V Haliči se pravlasť Čechův za řeky nenajde, proto že jí tam nebylo, a ty tři řeky nejsou mythické, nýbrž historické, a

---

[1]) Skutečnosť tuto uznal také vlaský dějepisec Eneáš Silvius, když o Češích dí: Sermo genti et Dalmatis unus. De Bohem. orig. 1475.

[2]) Star. sl. str. 540, 787, 829.

[3]) Vocel má je zase za Odru, Labe a Ohárku. Pravěk str. 271.

totiž Sava, Drava a Dunaj. V srbském jazyku byla země Chorvatsko, a Srby klade Dalimil k Řekům u moře. Kdyby to ani nebyl pověděl, již sama řeč dosvědčuje, že Češi ze staré Trácie, ze sousedství dardanské Moravě nejbližšího, přijíti museli. Na nadvržené od Šafaříka šlakování místních jmen Čechy, Čechovice, a uvedené příklady v Polsku a Rusku povíme jen, že i my na Moravě Čechy, Čechovice, též Charvaty máme, neb bylo jistě vícero čeledíků jména Čech a Charvat, oniž osady založili. Dále dí:

„Buď jak buď, z těchto a jiných, těmto podobných návěští aspoň tolik vysvítá, že Češi od horní Visly, z poledních končin veliké země Srbův, z krajiny tehdáž jmenované Charvaty do Bojohému se přestěhovali: na kterémžto pravdě podobném výsledku přestáti lépe jest, nežli zalítati na perutích všetečného slovozpytu do domnělé kolébky Čechův v Kavkazu, do čerkeské Zychie, jmenované grusínsky Džichy.“

My jsme také nezaletěli na Kavkas, kde předkové Čechův jak živi nebyli, a přece jsme nejen pravděpodobnosti, nýbrž nevývratné jistoty o evropské kolébce jejich došli. Načež hledati pravlasť Čechův na Visle, když dle staré pravdy, v národu českém zachované, tato se jinde ví? Kosmas, přesvědčen, že Bojoslávi v Bojémii prvotními obyvateli byli, že tam, když ještě pustou a bezlidnou byla, došli, nazývá je proto také, různě je od Čechův v úžším smyslu, starým jménem Bojémi. Sídla pravých Čechův byla podle něho a jiných mezi Oharou, Labem a Vltavou, [1]) kde hora Říp (Riphaeus mons, něm. Riff, znamená hřívu, jubam), hrad Krakov, Libušín, Vyšehrad, Praha, Tetín, Děvín, Křivoklat a pole Tursko se připomínají.

Za stára činil se rozdíl mezi Bojémy a Čechy. Ještě v Legendě o sv. Ludmile a jiných souvěkých pramenech různějí se obyvatelé Bojémie na Slávy (Svévy) a Čechy. Jménem Češi naznačovalo se pouze obyvatelstvo knížetství pražského a jménem Slávi veškeří ostatní obyvatelé Bojémie přes západní Moravu až k Dunaji, staří Boji č. Bojémi. Teprva v době pozdější, když se vrchní vláda v knížetství pražském vzmohla, upevnila a dále rozšířila, zatemnilo jméno Čechův jména ostatních dynastií v zemi.

[1]) Bojosrbi pozvali tuto řeku a zovou ji podnes i na Moravě Moldava a jméno toto podrželi také Němci, proměnivše je v Moldau (za stára Mulda). Pozdější Čechosrbi nazvali ji Veletavu. Nyní slove Vltava, u Kosmy Vlitava.

Tu máme důkaz, že Češi nad celým nyní tak zvaným královstvím českým nepanovali. Qui bene distinguit, bene docet.

Jak daleko se vláda Čechův původně vztahovala, poučuje nás báseň Libušin soud. Libuše svolala do sněmu sedm knížetství pražskému podřízených vládyk, jako Svatoslava od bílé Lubice, Lutobora od dobroslavského chlumce, Ratibora od hor krkonošských, Radovana od kamenného mostu, Jarožíra od brodů veletoříčných, Střežibora od Sazavy a Samoroda od Mže stříbronosné, nyní Berounka zvané. Tedy pozůstávalo knížetství vyšehradské neb pražské ze sedmera krajův č. žup, a to jest ta pravá a původní Čechie, ostatní země slula Bojémie č. Slávie. Na natčeném území byla celá rodina Čechova, on a jeho šestero bratří zaopatřena. Protože se Češi ještě v pozdní době přesně od starých Slávův oddělovali, dokazuje, že původiště a doba příchodu jich jiny nežli ostatních Slávův byly, ačkolvěk i Češi odvětí srbskou jsou, nářečí pak jejich bylo od staršího, v zemi vůbec nadvládu a převahu majícího bojémského během času úplně udušeno, z čehož vychází, že pravé řeči české již ani nestává, že vymřela. Češi mluví teď nářečím moravským, starobojémským, nikoliv Moravané a Slezáci českým, pročež musejí bratří Češi nám na Moravě laskavě dovoliti, abychom naši domácí mluvu moravskou nazývali. Z této také pošla nynější spisovní řeč. Kdyby chtěli Češi po česku mluviti, museli by se nářečí Dalimilova držeti. Toto mluvil otec Čech a toto mluvilo se ještě dlouho po něm v knížetství českém.

Dle krále Alfreda (ok. 900) sáhala Morava ještě daleko na západ, neb dí: „Moravané mají na západ Tuřínky, Čechy (knížetství pražské) a část Bavor,“ a když se nyní čte: Samo, rex Slavorum, Thuringiam vastat“, vidí se, že Samo králem moravo-slávským byl, a že Šafařík hrubě chybil, vyhlásiv jej za krále českého, jak o tom na svém místě reč bude. Dle toho pozná také každý, co pravdivého na tom, když píše: „Češi hned z počátku svého usednutí v Bojohému vládli celými Čechami v mezech této země přirozených, jenž i po dnes stávají.“ [1])

Jak jsme již řekli, patřila část bojemská povždy k Moravě, avšak i Čechy stály od počátku v odvislosti od této. V nynějších

[1]) Star. sl. str. 787.

Čechách bydlely mimo Čechy zastara ještě čeledě: Chorvaté, Dúdlebi, Lučané, Sedličané, Stadici, Vršovci, Klenovici, Miletinci, Pšovjané, Dečané, Lemuši, Lutomírci, Plzňané, Uvarci a j. Když nyní tak zvaní Češi nebyli jednoho kmene, aby je byl jeden čeledík a na jednou do Čech zavedl, není divu, když se v Čechách o víceru čeledících mluví. V pověstech zachovala se jména Bojém (Boëmus Cosm.) [1]), Vlaslav, Čech, Lech, Mech, Vrš, Lutomír, Milota a v. j. Třebať praví Češi v okolí pražském, na Lubici, u Dobroslavic, při Orlici, kde se tato do Labe vlévá (ideže Orlicu Labe pije), u Krkonoší, u kamenného mostu, u brodů veletoříčných a dále u Saly, Sazavy a Mže, tedy více v půlnoční části země seděli, nebyli zde ani čistí, proto že osadami staršího bojémského obyvatelstva pomícháni bydleli: Bojémské osadnictvo bylo zde daleko starší, pročež také báseň Čechy v užším smyslu zemí zaslíbenou nazývá, protože ji Češi přičiněním lecha Čecha přátelskou smlouvou dosáhli. Oni ji nevybojovali, jak Šafařík bájí, oni byli sem s lechem Čechem dobrovolně přijati [2]).

Původiště Markomanův a Kvadův.

Nejstarší zmínku o Markomanech činí Caesar v popisu války své v Gallii těmito slovy: „Konečně byli Germané přinuceni vojská svá z táboru vyvésti a dle národův nedaleko od sebe sešikovati, Harudy, Markomany, Triboky, Vangiony, Němce (Nemetes), Sedusie, Svévy a veškeré sbory ohraditi vozy a kárami, aby nižádné naděje k útěku nezbývalo“ [3]). Slova tato vztahují se na Arjoviče, v Gallii bojovavšího, o němž brzy zvláště mluviti budeme. Měl tedy mezi vojskem svým také Markomany, z čehož mnozí soudějí, že z Gallie pocházeli. Arjovič byl ale králem Svévův

[1]) Nynější historici čeští, ba již Dalimil a Pulkava, směsili Čecha s Bojémem, čímž se hrubě proti historii prohřešili. Kosmovo: Quia tu, o pater, diceris Boëmus, dicatur et terra Boëmia, překládá se nyní: Poněvadž ty, o otče, sloveš Čech (místo Bojém), jmenuj se i ta země po tobě Čechy (místo Bojémie) právě jako Němci, oniž na jméno Germani spisovatelův římských všude Deutsche kladou.

[2]) Zkusované lech jest úplně = ve-lech (velek, veliký), dle pozdejšího významu = kníže; srovn. hebr. me-lech = velech, kníže, král; me-lechet (velešica) = kněžna, kiálovna; me-lechut (velešuč) = knížetství, království.

[3]) De bell. gall. l. 1. c. 51.

velkomoravských a dotáhl zaprošen a za mzdu do Gallie z krajin našich, pročež markomanské vojsko s sebou tam zavedl.

O pravé vlasti Markomonův poučuje nás Rufus, když dí: „Markomané a Kvadi byli ze sídel svých mezi Dunajem a Dravou vypuzeni a od Augusta byly hranice mezi Římany a cizozemci dle Vindelicie, Noricka, Panonie a Moesie ustanoveny“ [1]). Sekvester praví co očitý svědek, že Markomané z Panonie (Panonia prima), k níž Chorvaty, Krajnsko, Korutany, Štyrsko a vindická marka patřily, pošli. Tato Panonie byla později Valeria pozvána. Konečně dí Ravenenčan (4,21): „Marcanorum (Marcomanorum) gens Valeriam obtinnit.“

Zprávy tyto kladou Markomany původně do krajin jižních za Dunaj, do Moravy poddunajské neb panonské. Po přemožení jich od Římanův ok. 34 př. Kr. musela dynastie Markomanův utracený dosavádní domov opustiti a se do naddunajské Moravy přesídliti. Sídlo toto bylo v nynější Moravě, v prastarém Děvíně. Lid, jenž s ní Dunaj překročil, osadil se mezi starším obyvatelstvem ošobojským na severním pobřeží jeho.

Od mnohých umisťují se Markomané do Čech, kam je však žádný starý spisovatel neumístil, neb když na př. Tacit o Hermunduřích (in quibus Albis oritur) ve východních Čechách mluví, dodává, kráčeje dále k východu: „Dále od nich (tedy zevně Čech) jsou Markomané a Kvadi, jichž v pozadí Marsingové, Kotini, Oši a Buří otáčejí.“ [2])

Co se národnosti Markomanův dotýče, vydávají se až na málo soudných hlasův, jichž jsme v úvodu vykázali, za Němce (Nemetes Caes.), ačkoliv čistými Jihoslávy byli. Ješťě za dnův našich hlásají historie německé a z těchto jako z nevyvážné studnice moudrosti historické čerpající slávské bájku tuto, i Šafařík, Dudík, Zap a j. Poněvadž Římané kraje naše ku své zeměpisně tak zvané Velkogermanii čítali, čítají také nyní Němci, majíce se za totožné s Germany, Moravu a Čechy k Německu. Balbi na př. praví ve svém zeměpisu o Praze: „Prag kann man die Monumentalstadt Deutschlands nennen, weil keine deutsche Stadt

---

[1]) Marcomani et Quadi de locis Valeriae, quae sunt inter Danubium et Dravum, pulsi sunt et limes inter Romanos et Barbaros ab Augusto per Vindeliciam, Noricum, Panoniam et Moesiam constitutus est. Sext. Ruf. Brev. c. 8.

[2]) Tac. Germ. c. 42, 43.

so viele geschichtliche Erinnerungen aufzuweisen hat wie Prag.“ Nechť se poděkují Češi za tuto pochvalu a optají se Balbího, kolik tam těch německých pomníkův jest?

Ovšem vykládá se jméno Markomané po školácku dle zvuku obyčejně na Markmänner neb Marchmänner, na lid pohraničný neb na řece Moravě sedící; toho času ale, v kterém se Markomané v Moravě objevili, nebylo Německa a o Němcích co vládnoucího národa, ještě řeči. Země, v nichž Němci nyní panují, zvaly se, ale jen od Římanův, Germania, dle tamního obyvatelstva svévského, jehož titéž Římané, protože s gallickými Celty pokrevným (Germanus) byl, Germany pozvali. Nejen muselo by se dokázati, že Německa tehdáž již skutečně stávalo, nýbrž také, že Chorvatsko, Štyrsko a t. d. k němu patřily a pomezními krajinami jeho byly a že Chorvaté, jimiž Markomané byli, německy mluvili, co holý nesmysl jest.

I Pelcl, kráčeje za povrchními Němci, vykládal jméno Markomané na Markmänner, ale tu by musela všechna na mani se končící jména německá býti a po německu se vykládati. Dle toho byli Šamani asi = Schammänner, uherští Kumani = Kuhmänner, Birmani = Biermänner, Dragomani asi = Drachenmänner a t. d., co ostatně do etymologie patří.

Soukmenovci a soudruhové Markomanův Kvadi mají dle německého rozumu též Němci býti, neb odvozují to jméno od něm. quad, co prý zlého (v kterém slovníku?) znamená. Jiní odvozují je od celt. col, cold, coad, co les znamenati má, ačkoliv Němci Celty nebyli. Kvadi byli odvětí Ošův. Kvadi jest jméno všeobecné a jen příjmí jména Oši, neb tito zvali se úplně Oši Kvadi (v slováckém nářečí často v č. u = ł, tedy Kladi, Κελται) = Oši čeledi (oti čelední). Jméno to píše Strabo skutečně Kolduoi (správně Koludoi, čeledi, nesprávné čtení Kolduloi) a císař Marek Aurel, proto že mezi Slováky meškal a nářečí jejich slyšel, Kouadoi (Koladoi, čeledi).

Moravozemský dějepisec dr. Dudík pojednává (Allg. Gesch. Mähr.) Markomany a Kvady na újmu staroslávské jejich národnosti dle obvyklého německého šablonu co Němce. Tak činí to také českomoravská Kronika od Zapa (v Praze 1864). Budou-li pak tito již posledními, oniž historický nesmysl tento pronesli a veřejně zastávali?

Krok.

Zajistě bylo již před ním několik nadknížat č. vrchních bratův v Moravách, jména však a činy jejich se nám bohužel nedochovaly, pročež musíme tu Kroka jakožto nejstaršího dějepisně známého velkněze spolku moravského uvésti. Píše se také Krak i Kruk. On pocházel z dynastie Markomanův a čte se o něm, že po dlouhých vojnách se Slávy (naddunajskými) z Karantanie přišel a vlady se ujal. Vojny tyto trvaly pět let, jimiž konečně dynastie Markomanův přednostenství (vrchobratství) nad ostatními spojenými knížaty došla a Krok velknězem nad celou velkomoravskou Svévii se stal, vládnův Karantanií, pannonskou a vyšší Moravou, Bojémií a Polskou, jak daleko s Moravou spojena byla. Dle všeho podobá se, že ho ve vyšší naddunajské Moravě přijmouti nechtěli neb že tu jiný dynasta po tomtéž důstojenství toužil, pročež Krok o primát válčil, až se ho domohl. Ostatně nemáme žádného ani jen povrchně pojištěného letopočtu, pročež se bez něho obejíti musíme, jisto však jest, že Krok a vláda jeho daleko před letopočet křesťanský položiti se musejí. Safařík klade jej po Samovi na konec 7. stol. po Kr., jak o tom na svém místě mluviti budeme.

Na tohoto Kroka vztahuje se nápis, jehož Katanczich zachoval a jenž v 16. stol. u Dunaje nad Vídní na jedné skále se nalezl, od nikoho však vysvětlen býti nemohl, až pak tajemník vyslanstva ruského ve Vídni, jménem Jeremiáš, poznav v písmě známou mu glagolicu, takto jej vyložil:

Styn ovuklopien bilje jesti miera zgodie Krukovie musz Markoman i breta Slovjnon. Lyto V. boja nashga. Markoman proyde, ni Slovjnon. S tym pokoj lyto V. viko—

Prastarý, předkřesťanský nápis tento v nářečí starosrbském zní v našem nynějším takto:

Stěna obklepaná bílo jest znamením shody Krukovy mezi Markomanem a bratrem Slávem. Léta 5. boje našeho. Markoman má předek, ne Sláv. S tím pokoj leta 5. vykonán.

Nápis ten jest písmen staroslávským, řeckému podobným, jakého do dneška Bulhaři, Bosňané, Valaši, Rusové a j. užívají, psaný. Že na skalách dle Dunaje vysekané (Graecis literis, nikoliv graeca lingua) nápisy za Římanův se nacházely,

dosvědčuje Tacit [1]). Nápisem tím snad dostatečně dokázáno jest, že Markomané Slávy a Naddunajci bratři jejich byli. Za Krokova věku bytovali Markomané, proto že domovina jejich ještě od Římanův opanována nebyla, mezi Dunajem a Dravou v potomní římské Valerii, pročež se natčený nápis u Vídně nacházel, ačkoliv Krok co velkněz vždy potom v naddunajské Moravě dvorem býti mohl.

Dle polského Kadlubka a dle Beckovského měl Krok dva syny a dvě dcery, Kroka mladšího a druhý se nejmenuje, že však Kadlubek přidává, že synové jeho zabili bílou saň, a báseň, Libušin soud, dí, že Trut saň lutú zabil, jsme nakloněni druhého syna za tohoto Truta držeti, poněvadž také Tacit do času před Marobudem Truda, jehož někteří Tudrus píšou, klade. Tento měl úděl svůj v Kvadii (Nitransku). Dcery Krokovy zvaly se Svatava a Vanda. Onano provdala se za Klena Popelovice, jehož předek s pluky Čechovými do Čech přišel. Vanda stala se kněžnou polskou a zůstala pannou.

„Po smrti knížete Čecha, vypravuje Beckovský, vyvolili sobě Češi za kněze Kroka, muže moudrého a dobrotivého, kterého po smrti Lechově Poláci žádali, aby zemi jejich pod správu svou přijal, co on také učinil a Čechům syna svého, také Krok jmenovaného, zanechal, pro jehožto moudrosť Češi jej za knížete přijali“, čemuž se musí rozuměti tak, že knížetství Čechovo Krokovi nazpět připadlo a Čechové, osiřevše odumrtím Čechovým, pod vládu jeho přišli, on pak jim v synu svém kníže, jenž pod nadvládou jeho v Čechách panoval, ustanovil. Současně spolčili se po vymřetí dynastie Lechovy Poláci s Velkomoravou, jimž Krok zase dceru svou, pověstnou Vandu, za kněžnu představil.

„Po Vandě, píše Kadlubek, zůstalo království dlouho osiřelé, spravováno byvše od vévod z nízkých rodův pošlých. Z těchto jeden zlatník chytrým způsobem přemohl Alexandra Vel. s Polány v okolí Krakova a ve Slezsku válčícího, začež od vděčného národa na knížetství povýšen a Leškem, t. j. chytrákem nazván byl.“ [2])

Z toho vidí se, že Kadlubek Kroka a Vandu do dalekých časův, před Alexandra Vel. klade, když ale dodává, že Polska

---

[1]) Germania c. 3.

[2]) Estque dictus Leszko, i. e. astutus, eo quod astutia plures hostium confecerit, quam virtute. L. 1. c. 10. — Leško nepochází od kořene lest (astutia), nybrž jest jen jiná nářeční forma jména Lech (Lešek, Leško).

od vévod z rodu nízkých spravována byla, měl podání pravdivé před sebou. Vévodové, o nichž tu mluví, byli čelední otcové, kněži (knížata, kněžovládci, Celté, Galli, Veleté), jichž staré pověsti, Strabo, Plinius a j. všude znali. Dále vidí se ze slov jeho, že totéž pravdivé přesvědčení, jako Kosmas měl, že totiž Slávi v krajinách svých národem původním, prastarým jsou a chybil jen, že vojny o nichž v okolí Krakova známosti došel, Alexandrovi Vel. (336—323 př. Kr.), jenž ovšem nikdy do krajin těchto nepřišel, místo Krokovi staršímu připsal.

Krok II.

Po smrti Kroka staršího nastoupil starší syn jeho, též Krok zvaný, dosavádní kníže české, velkokněžství v Moravách, zůstav sídlem na Vyšehradě v Čechách. Jak dlouho panoval, není známo, nezanechal však mužského potomka po sobě, pouze tři dcery, Kači (Kateřinu), Tetu (Titu) a Libušu, o nichž Beckovský dí: „Dcery Krokovy měly ve všech věštbách (bohovědě), v lékařství a kouzelnictví (přírodovědě) velikou povědomosť, však Libuše v moudrosti, soudech a spravedlnosti, v čistotě a bohatství sestry a jiné lidi převyšovala, pro kterou její schopnosť Češi ji l. P. 715 (po Kr.) za kněžnu a paní svou vyvolili.“

Kadlubek položil děda a otce Libušina do věku předkřesťanského, Beckovský a Šafařík pak ok. 700 po Kr. Zde jest rozdíl veliký. Onen klada Slávy do doby prastaré, byl na cestě pravé, Beckovský se Šafaříkem na bludné. Kroka do času mezi 670—690 a Libušu mezi 690—715 po Kr. položiti, jest ohromná chronologická chyba a nejde nikterak. Toho času nemohl Krok, jak se o něm čte, s Římany, proto že jich již nebylo, bojovati, jméno Markomanův bylo již dávno u historikův zaniklo a Libuše nemohla o Vlaších, ať Celtech, ať Římanech, prorokovati. Vláda těchto byla již dávno vyvrácena. K tomu musely by natčené osoby již křesťany byti, proto že kristověra již vůbec panovala. V době té účinkují Slávy s Avary a dynastie Samova panuje.

Libuše.

Asi až do 76 př. Kr.

Po smrti Kroka II. otce svého, dostala se ku vládě nejmladší, nejschopnější a nejoblíbenější dcera jeho Libuše, co kněžna země

české a co velkněžna v Moravách. V Čechách vypukl pak brzy odboj proti ní, proto že se Čechům vláda ženská slušnou nezdála, a Libuše byla takřka donucena do stavu manželského vstoupiti. Oblíbila sobě tedy Přemysla Stadického a uzavřela sňatek manželský s ním. Tak zůstala kněžnou v Čechách i Velkomoravě. Jakožto dcera Kroka mladšího a vnučka staršího, oniž Markomanci byli, nebyla dle rodu a krve Češkou, ačkolvěk se v Čechách na Vyšehradě narodila. Přemysl mohl pravým Čechem býti, ačkoliv se to pojistiti nedá. Moravou vládl pouze jménem jejím, pokud na živě byla.

Že Libuše Moravou vládla, dosvědčuje olomoucký místopisec Fischer, řka: „Náš kronikář, jenž ze spolehlivých pramenův čerpal a čerpati mohl, odvolává se na rukopis jednoho kněze, leta 1152 sepsaný, v němž se čte: V 12. stol. byla ještě pověsť všeobecná, že Libuše Olomouc zděmi obehnala a tu dva hrady vystavěla, z nichž se ještě stará věže ukazovala, již měšťané na památku ponechali, která ale za času vévody (českého) Svatopluka l. 1104 zbořena byla, čímž památka zahynula. Tentýž kronikář píše, že l. 1529 v kostele ss. Petra a Pavla (stál na místě nynější nemocnice) nalézal se rukopis v jazyku slávském, 1064 od jednoho olomouckého kanovníka psaný, v němž stálo, že kněžna Libuše starou, velikou, na skalném homolu ležící ves Olomouc pevnou zdí zahájila a dvěma hrady opatřila“ [1]). Jiný rukopis z 13. stol. udává totéž a Paprocký (1610) píše, že Libuše Olomouc založila, z čehož vychází, že skutečně nad Moravou panovala.

Jak dlouho vláda velkněžny Libuše trvala, nelze určiti. Že byla osobností holubičí povahy, dobrá a spravedlivá, v písmě a jiných vědomostech dokonále vycvičená a zvláště zbožná, nebudeme zde opakovati, o tom mluvějí všechny kroniky jednohlasně. I Kosmas ji vychvaluje, dodávaje, že hned po smrti Krokově kněžnou se stala, a připisuje jí vystavění hradu Libušina a Prahy. Že vzbouřením poddaných svých českých donucena Přemysla sobě za manžela vyvolila, dovozují slova Kosmy, uvádějícího Libuši na sněmu mluvící: Jděte nyní domu a kterého sobě zítra za pána vyvolíte,

[1]) Fischer Geschichte der Stadt Olmütz. I. S. 23. — Tehdejší osada Olomouc stála na kopci, kde nyní svatomichalský chrám, arcibiskupský seminář a tak zvané předhradí (Vorburg) se rozkládají. Nižší část nynějšího města s dvěma rynky vzala počátek v 12. stol., když se tam Němci osazovati počali.

toho přijmu za manžela.“ Po smrti své byla na hradě Libušině pochována. Otec její Krok byl dle pověstí v Čtinovci uložen. Sestře její Káči byla na Mži č. Berounce vysoká volotka č. mohyla nad hrobem nasypána, která ještě za Kosmy dle udání jeho podle cesty, od Prahy přes vrch, Osek řečený, do Bechynska vedoucí, tam stála.

Arjovič (Ariovistus Caes.)

Asi 76—54 př. Kr.

Po Libuši stal se velknězem moravo-svévským Arjovič, syn nitranského knížete Truta, bratra Kroka II.[1]). V historii slove obyčejně králem Svévův (rex Suevorum) a Mela nazývá jej králem Bojův (rex Bojorum, chybně Baetorum). O něm zanechal nám nejlepší správu Caesar, protože s ním v Gallii válčil.

Rozvadění celtičtí Gallové požádali Arjoviče o pomoc, pročež zatáhl, aby Arvernům a Sekvanům, oniž se s Novjodunskými o nadvládu č. vrchobratství (vergobretum Caes). hašteřili, z moravské Svévie do Gallie. Tam přivedl s sebou manželku svou Svévku (Moravanku), jak Caesar dí: „Una Sueva natione, quam ab domo secum eduxerat;“ druhou pojal později v Gallii, sestru norického krále Vočona (Voccion), kterou tam tento poslal.

Vojsko, které s ním do Gallie táhlo a 15000 mužův čítalo, pozůstávalo, jak jsme již spíše sdělili, z Markomanů, Triboků, Vangionův, Sedusiův, Svévův a Němcův, tedy přispěl každý kmen s 2500 mužův k výpravě této, která dle toho žádné vystěhování natčených národův nebyla, jak německá historie za to má a co našinci po ní doslovně papouškují. Nedlouho před srážkou s Caesarem přibylo k němu 24000 Harudův (Chorvatův). Čte se též, že

---

[1]) Že Arjovič dle původu svého ze staré Illyrie, z Chorvatska neb Štýrska pocházel, dosvědčuje koncůvka jména jeho ist (st=č.) = ič, která se také ich, ics, igh, píše, neb koncůvka tato jest u Jihoslávův podnes běžna, končíce četnou řadu jmén osobních (Marovič, Jelačič, Filipovič). Caesar, nemaje pro zvuk č žádné písmeny, položil místo něho st a psal ho Ariovist-us. Znělo tedy jméno jeho vlastně a řádně Arjovič. Z formy Arjovistus vykroutili Němci Ehrenfest, čímž spolu národnosť jeho německou dokazují.. Pohříchu nebyli ani on, ani Svévi, ani Boji, jichž králem byl, ani krajané jeho Illyrové a Chorvaté vůbec, jako podnes, Němci.

počet lidu, jenž během toho času dílem do vojenské služby, dílem aby se tam usadil, do Gallie zatáhl, ok. 100.000 obnášel, pocházevše z větší části z krajin zádunajských, od Římanův dílem již opanovaných, dílem ohrožených.

Arjovič, vkročiv do Gallie, dopomohl Sekvanům k vítězství a přednostenství ve vládě, načež zůstal mezi nimi, a Sekvani postoupili mu pro jeho lid třetinu své země. Mimo to platili mu vojenskou mzdu. Když pak pro novopřišlé harudské vojsko též pozemků žádal, Harudi pak Novjodunce sužovali a k tomu se podobalo, že nad gallickým lidem samostatně vládnouti zamýšlí, obrátili se na Caesara, jenž při hranicích Gallie s legiemi svými tábořil, o pomoc, jemuž to docela vhod přišlo. Novjodunští (Aedui) a Trevířští vyslali poslův k němu. Onino žalovali, že Harudi, nedávno do Gallie příchozí, je utiskují a od Arjoviče že ani za zástavence bezpečného pokoje dosáhnouti nemohou. Trevířští přišli s novinou, že ze sta žup Svévův u Rýnu stojí a jej překročiti chce; dva bratři, Nasua a Cimber, že jsou vůdcové jejich.

Novina tato znepokojila Caesara nemálo. Uznal, že bez odkladu se vší rychlostí jednati musí, aby mu sjednocením se nových plukův s Arjovičovými nenastala překážka veliká. Obstarav tedy na spěch potřebnou zásobu potravin, táhl kvapem na Arjoviče. Třetího dne došla ho zpráva, že se tento s veškerým vojskem na pochod dal, aby sídelní město Sekvanův Vesontio (Besançon) obsadil, a že již třetí den na pochodu jest. Bylo tedy nutno, aby jej Caesar předešel, neb v řečeném městě byla veliká zásoba všech potřeb vojenských, město bylo ohraděné a od přirozenosti pevné, protože řeka Dubica (Dubis) je ze tří stran otáčela. Prostora, která vodou chráněna nebyla, obnášela pouze 600 kroků délky. Zde byl pahorek, zděmi obehnaný a s městem spojený, bezpečné hradiště působící. Kdyby byl Arjovič město obsadil, byla by se válka protáhla, ale Caesar spěchav dnem i nocí, opanoval město a vložil posadu do něho.

Za krátko následovalo několik šarvátek. Caesar, vyptávaje se zajatých, proč se Arjovič hlavní bitvě vyhýbá, dostal zprávu, že u Svévův obyčejem jest, aby čelední matky losem a věštbou zkoumaly radno-li s prospěchem se potýkati čili ne, a tyto že vyrčily, že před novým měsícem v bitvě zvítěziti nemohou. Toho použiv Caesar, hned následujícího dne donutil Arjoviče k bitvě a

tento byl poražen, ačkoliv ženy z vozů obestavených, prostovlasé a hořekující, mužův prosily, aby je v otroctví Římanův padnouti nenechali. Nicméně dalo se všecko na útěk k Rýnu, od bojiště 50.000 krokův vzdálenému. Plavači a kteří člunův našli, spasili se; Arjovič vyvázl s životem na malé loďce. Jeho dvě manželky a jedna dcera pozbyly životy, druhá dcera přišla do zajetí. Vojska, jichž Nasua a Cimber na pomoc k Rýnu přivedli, dala se na zpáteční pochod, stíhaná Caesarem, jenž brzy od stíhání odstál.

To byl konec dobrodružství Arjovičova v Gallii, kde plných 15 let, od 73—58 př. Kr. pobyl Navrátiv se domu do moravské Svévie, spolčil se s králem dáckým Boerebistou proti Římanům, jichž návodem leta 54 př. Kr. života zbaven byl, zanechav dceru Budislavu[1]). Tato přišla, jak jsme pověděli, do zajetí římského, byla však vykoupena a navrácena, pročež příjmí Vrátka dostala [2]).

Polský Kadłubek (1220) zachoval též podání o bojích Arjoviče s Římany, proměniv toto ovšem dle náhledu svého; píšeť: „Leško III. Julia Caesara třikráte přemohl a Krassa u Partův docela zničil, nacediv mu do úst roztopeného zlata, řka: „Nalokej se toho zlata! Pojav sestru Caesarovu Julii za manželku, dostal s ní věnem Bavory, sám pak ji na obvěnění daroval Sambii.“ Jistotně měl Kadlubek temné podání o bojích Svévův s Římany a jmenovitě s Caesarem a Krassem, ale boje tyto neudály se v Partii, nýbrž v Gallii, neb tu byl P. Krassus pobočníkem Caesarovým. Pověsť o dceři Arjovičově, kterou Caesar navrátil, změnil v ten smysl, že Leško sestru tohoto za manželku pojal. Arjovičovi podstrčil Leška polského.

Zde některé slovo o vojenských sborech, jichž Arjovič s sebou v Gallii měl a jichž Caesar Harudes, Marcomanni, Tribocci, Vangiones, Nemetes, Sedussii a Suevi jmenuje.

---

[1]) Caes. de bell. gall. l. 1. c. 37—54. — Nebožtíka císaře Nepoleona III., jenž historii Julia Caesara psal, zajímalo, kdy a kde bitva s Arjovičem svedena byla. Pomocí učených Francouzů vysledil, že byla bita dne 30. září l. 58 př. Kr. uprostřed nynějších osad Reiningen a Schweighausen. Poražený Arjovič dal se odtud se zbytkem vojska svého na útěk údolím Ilským k Rýnovu pod Strassburkem, kde se přes Rýn přeplavil.

[2]) Dr. Vankl (Bilder aus der mährischen Schweiz) jmenuje tuto dceru Arjovičovu Klotildu, kterou jakýs Salmon za manželku pojal a tento má praotcem knížecího rodu Salmův býti. Arjoviče vydává za panovníka v horách ardenských (Ardenna silva, Ardennes v Gallii) ok. 60 př. Kr.

Harudes jsou Horvati č. Chorvati; Markomani byli z poddunajské Moravy, tehdáž ještě od Římanův nepodmaněné. Vedlé nich musejí se Tribocci hledati. U Ptolemea slovou Tribones. Německá historie vydává je za Němce a odvozuje jméno jejich od tří buků (drei Buchen!), ačkoliv žádný národ na světě se dle stromův nejmenoval, nýbrž vždy dle praotíka a čeledíka svého, jak tomu u jednotlivých rodin podnes tak jest. Jiní vykládají je na Trojobyváci (Dreiwohner) neb Rýnobyváci (Rheinwohner), co ovšem libovolný výklad jest, k němuž Ptolemeova koncůvka bones, kterou = Wohner mají, příčinu dala. Ještě jiní zašli sobě pro jméno to až do Assyrie, pravíce, že pošlo od Trebety, syna Ninošova, jenž Trevíř založiti měl, co ovšem bájka jest. Jméno to bylo celtické a znělo původně a úplně Otariváci, dle druhé formy Otarivonci. Vangiones (Vaňci) pokládáme za Noričany a Sedusie za svévské Šedoše. Suevi byli Švábi v užším smyslu; Nemetes (Němci) kušatyrstvo Svévův, od Arjoviče, ba bezpochyby spíše již z obavy před Římany od porýnských germanských knížat z ciziny, odkud, není pojištěno, za mzdu a výživu najaté. To jest první historický výstup Nemetův č. Němcův v Středoevropě.

Jména Nemetes a Germani nejsou synonyma, ačkoliv se nyní Němci za staré Germany vydávají. Tito byli zde dlouhé věky před Němci, oniž tak dobře, jako později Goti, Huni a Avaři od Svévův z cizozemska k vojenské službě za mzdu a výživu najati jsou byli. Němci vykládají sobě jméno Germani ovšem po německu na Heermänner (Wehrmänner, Kriegsleute), jimiž skutečně byli; a připisují je sobě, jakoby Římané jménem tím Němce byli značili, ale Caesar pověděl nám, jak pravé Němce dle jich národního jména zvali, právě totiž tak, jak my je podnes zveme. „Germani“ nebylo jménem národním, jak se vůbec za to má, nýbrž názvem čistě římanským, doma neznámým, lid příbuzný, pokrevný neb stejnorodý (ital. germano, frc. germain, podnes = pokrevný) znamenajíce. Když Římané gallické Celty poznali a později shledali, že také na východní straně Rýnu lid tétéž národnosti, stejného jazyka a týchž mravův s gallickými Celty seděl, nazvali ho jazykem svým germanus, lidem totiž s gallickými Celty pokrevným. Tento výklad náš potvrzují slova Strabonova toho znění: „V zemi, která za Rýnem počíná, bytují Germané, málo od kmene celtického (v Gallii) se líšíce, leč větší surovostí, vzrůstem a ryša-

vostí, jinak jsou mu podobní tvářností, obyčeji a života způsobem, pročež jim Římané příhodně jméno toto dali, jakoby je příbuznými Gallům nazvati chtěli, neb v mluvě římanské znamená germanus příbuzného" [1]). Galličti Celté nebyli ale Němci, ačkoliv se tito mermomocně do příbuzenství jejich vtírají.

Dle národnosti zvali Římané veškeren germanský lid Svévy (Slávy) a u pozdějších historikův (Dětmára, Helmolda, Adama) objevují se skutečně také ve formě Slávi, Slavani. Že Germané Slávi byli, dovozuje také Plinius, jenž je za Scyty, tedy za Čudy (Čudoslávy) vydává [2]). To dovozuje se také tím, že se nyní Němci sami dle čudských Germanův Scyté (Cudi) zovou, neb jméno Deutsche č. Teutsche, jehož po svévských Germanech sobě přisobili, jest jen nářečně prodloužená forma jména Čudi, totiž Djutiši č. Tjutiši = Čudiši. Zastara kladlo a vyslovovalo se místo sykavky č zhusta d neb t. Římanská forma jest Teutones = Tjutonci č. Čudonci. Teuto (Tjuto, Čudo) byl kmenootcem jednoho hlavního kmene Slávův dle něho Tjudi č. Čudi (Čudoslávi, Scytoslávi, Kytimoslávi) pozváných. Němci byli od Germanův teprv z obavy před Římany z ciziny najatá kasta vojenská a jistě již před Arjovičem v Germanii. Původní tábořisko své měli v Porýní v okolí nynějšího města Špíry (Speyer, za stára Noviomagus Nemetum). Když s Arjovičem do Gallie zatáhli, tábořili v kraji Arvernův a tamní jejich tábořisko zovou římští spisovatelé Augusta Nemetum (Augezd, jak se dříve psávalo, neb Újezd Němcův).

Po útěku Arjoviče zůstalo něco lidu jeho v Gallii, pročež ještě Tacit co obyvatelé porýnské Vangiony, Triboky a Nemetes uvádí. Tito poslední přestoupili k Římanům, oniž jich nepochybně lépe platili, a byli od nich mezi Rýnem a Dunajem co pohraničné vojsko usazeni. Potom bojovali proti Germanům. Tacit vypravuje, že ve válce císaře Galby s Chatty (Hessy), s legatem římským Luc. Pomponiem spojení, Chatty pobili [3]). Kraj mezi Rýnem a Dunajem (Švábsko) zůstal potom ohniskem, z něhož se Německo poznenáhla na vše strany rozšířovalo. Protože Tacit tu jen tento

---

[1]) Strab. Geogr. l. 7. c. 1.

[2]) Scytharum nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Hist. nat. l. 4. c. 12.

[3]) Tac. Annal. l. 12. c. 27—30.

trojí lid jmenuje, dá se souditi, že ti ostatní, Markomani, Sedusii, Harudi a Svévi v Gallii nezůstali a s Arjovičem domů se navrátili.

Krítažír (Critasirus Řím.)

54—asi 34.

Správu zemí domácích svěřil Arjovič, když do Gallie odtáhl, Křitažírovi, mladšímu bratru svému, jenž pověstnou Vlastu za manželku měl. Za pobytí Arjoviče v Gallii vystoupili proti němu dva nepřátelé, Boerebista, mocný král sousedních Getodaků̊v, a Přemysl, kníže pražské. Onen podniknul, jak jsme svrchu již vypravovali, ok. 60 př. Kr. velmi záhubnou válku proti Moravanům, vpadnův přes Tisu do Panonie na Boje a najav sobě, aby si vítězství pojistil, Sarmatův Jazygův plémě medoperského ze Scytie (Ruska) ku pomoci. S těmito spojen porazil Bojomoravany úplně na hlavu, poplenil Panonii nemilosrdně a odebral Velkomoravě kus země mezi Tisou, Hronem a Dunajem. Do krajiny odebrané přesídlil na to pomocníky své Jazygy, co jízdné pohraničné vojsko a tito byli potom Přesídlenci (Metanastae) zváni. Od té doby obtěžovali moravské Slávy až do 334 po Kr. více méně, ačkoliv jim často, jak se později ukáže, počasně také službu vojenskou za mzdu konali. Poražené vojsko Bojomoravanův, o svobodu připraveno a nechtíc novému pánu (Boerebistovi) sloužiti, aniž s novým sarmatským kušatyrstvem obcovati, opustilo domov svůj a odtáhlo k Helvetům, s nimiž se proti Římanům (Caesarovi) spojilo, jak se již svrchu povědělo.

Mezi tím, co se Kritažír s Boerebistou porážel, zastávala Vlasta věrně a hrdinsky právo nepřítomných manželův naproti Přemyslovi, ačkoliv činnosť její do bájek o Amazonkách českých zahalena jest.

Již u Kosmy čte se něco o těchto Amazonkách, štědřeji vylíčili je Hájek, Dubravský, Bořek, Balbín a Zap. Těchto staročeských Amazonek velitelkou byla prý Vlasta, pocházevší z Klenovicův, starého rodu Tetvy Popela, jenž s čeledí Čechovou do Čech přitáhl. Byla sestrou rozvaděných bratří, Chrudoše a Staglava, a dcerou Klena Popeloviče a Svatavy, sestry Kroka II. Protože byla pokrevnou a souvěkou sestřenicí Libuše, chovala ji tato při sobě na Vyšehradě, co však se o ní, zvláště o půtkách, jichž podnikala,

vypravuje, jsou bájky. Dle těchto svolala, od Tety a Kače k tomu navedena, počet družek k sobě, jimž namluvila, aby mužům poddány nebyly a učinivši se velitelkou těchto Amazonek, kázala muže vražditi, oblehla Přemysla v Praze a chtěla jej knížetství zbaviti. Dále praví se, že vystavěla hrad Děvín a na druhém břehu Vltavy jiný hrad na místě vysokém, chrastím porostlém, jemuž jméno Harasten dala. Tento byl potom Vyšehradem nazván, k čemuž Pelcl přičinil: „A tak teprv toho času a nic dříve Vyšehrad vystavěn byl“[1]).

Pelcl vypravuje dále dle náhledu svého o příběhu tomto: „Vlasta pravila k družkám svým, že přišel čas, v němž ženské celé zemi české práva ukládati budou, pročež se stávalo často, že dívky, lsti uživavše, na muže vypadaly a jim škody činily, muži pak, silnější jsouce, mnohokráte ty pošetilé poráželi. Naposledy příměří mezi sebou učinivše, usnesly se obě strany na tom, aby tři dny po sobě, odloživše zbraň, sobě neubližovaly, nýbrž jedna k druhé chodíce, přátelsky s sebou nakládaly. Zařídilo se skvostné hodování na Děvíně. Po dva dny čeští jonáci, na hrad se vloudivše, s děvkami veseli byli, jedli a pili i jinak se vyráželi; třetího dne pokoj stálý mezi sebou ustanovili a po velikém hodování spat se odebrali. Ráno pak, když slunce vzcházelo, mládenci, zmocnivše se hradu, jej zapálili, rozbořili a rozmetali. Zříceniny jeho spatřují se do dneška nad Slychovem za Prahou proti Vyšehradu. Od té doby ženy české opět mužům poddány jsou. Co jiní kronikáři o té ženské válce píší, jsou pouhé od Dalimila vymýšlené básně, o nichž Kosmas nic nevypravuje. Po takovém ženském vzbouření Přemysl kníže ještě za dlouhý čas zemí českou vládl a ji pokojně spravoval, až i umřel.“[2])

Co se Vyšehradu dotýče, stál tento již dávno před Libuší a Vlastou, a máme zato, že jej Čech založil, a dle Vyšehradu starého domova svého pozval, neb stará báseň (Libušin soud) praví: „Kde se sněchu leši i vládyky u Vyšegradě“, tedy nemohla jej

---

[1]) Kosmas praví též: „In altera ripa inter arbusta aedificant urbem. i. e. castellum seu arcem, quam moderni nuncupant Vissegrad, tunc autem ab arbutis traxerat nomen Harasten (l. 1 p. 2). Tomu není tak, neb Kosmas byl nezběhlym etymologem. Harasten jest = Horačín č. Hradčín a jméno to nepochází od chrastin (arbustis).

[2]) Pelcl: Nov. kron. česk. I. str. 103—107.

teprv Vlasta po smrti Libušině vystavěti. Bájky o Vlastě jsou jen potupou na tuto kněžnu a rekyni, pročež se vynasnážíme ji vystaviti, jak toho dle historické pravdy zasluhuje.

Jisto jest, že v mládí svém co sestřenice a rovnověká družka Libušina při knížecím dvoře žila. Libuše umřela v nejlepších letech, asi 35—40 let stará, proto ji Vlasta přečkala. Této se předhazuje, že se domáhala knížetství českého, pročež Přemysla v Praze oblehla, co skutečností jest, nikoliv jakožto tak zvaná Amazonka a nenáviditelka mužův, nýbrž co věrná a hrdinská hájitelka práv nepřítomného velkněze Arjoviče. V nepřítomnosti jeho sídlila Vlasta s manželem svým v Děvíně, ale moravském, napotomním Velehradě a z tohoto Děvína vytáhla s vojském, nikoliv ženským, proti Přemyslovi, protože tento i po smrti choti své v Moravách vládnouti chtěl a vlády této se za nepřítomnosti velknížecích manželův domáhal. Z toho povstala sedmiletá, do báječného roucha oděná tak zvaná dívčí válka, v níž konečně Přemysl v Praze oblehnut a přemožen byl, načež se nárokův svých na Moravy odříci a syna svého Nezamysla do zástavy dáti musel. S Libuší zašel lesk slávy české, neb potomci Přemyslovi zůstali pouze vládykami a knězi nad Čechami (v starém smyslu), pročež se také o nich, oniž ani všichni dle jmén známi nejsou, tak málo ví. Přednostenství ve vládě zůstalo při Moravě a při dynastii Markomanův.

Dle pověsti radila prý Libuše Přemyslovi na smrtelném loži, aby Vlastu za manželku pojal, co on ale neučinil, pročež prý se tato nepřítelkyní jeho stala.

Po smrti Arjovičově (54 př. Kr.) nastoupil Kritažír, od Římanův jako onen králem Bojův zvaný, vládu v Moravách, ačkolvěk v historii žádné zmínky více o něm není. Zanechal syna Truta, jenž po něm ku vládě přišel.

Trut.

Asi 34—12 př. Kr.

Po smrti otce svého nastoupil tento vládu a pojal sestřenici svou, dceru Arjovičovu, Budislavu-Vrátku, za manželku.

Za vlády jejich podmanili sobě Římané poznenáhla celou zádunajskou Moravu. Co se dotírání jejich až konečně k samému Dunaji dotýká, o tom použijeme zpráv spisovatelův římských. Rufus vypravuje, že Římané po přemožení národův alpických za času

Caesara a císaře Oktaviána Noricko do moci své dostali, po potření panonského krále Batona Panonii nabyli, po potlačení Amantinův mezi Savou a Dravou krajinu posavskou (regio Savensis, Slavonii) a druhou Panonii. Z Valerie byli Markomano-Kvadi vypuzeni. Florus píše: „Drusus okrášlil jeden vysoký pomník (mohylu) na způsob vítězosloupu (tropaea) velikou kořistí, u Markomanův nabytou.“ I Drusus bojoval tedy s těmito ve Valerii a oni měli, jako všichni Staroslávi, mohyly neb volotky.

Rozumí se ostatně, že se krajiny tyto bez krutých bojův a opětovaných odbojův Římanům za kořisť nedostaly. Leta 16. př. Kr. spikly se na novo proti potlačitelům svým, ale tu vyřítil se císař August s veškerou silou na národy noricko-panonské. Bojováno bylo po dvě leta s bezpříkladnou rozčilenosti a zoufalostí tak, že, když domácí vojsko bylo padlo a zbraně polámány jsou byly, matky dítka svá za vlasy neb nohy chopily a Římanům do obličeje házely. Tito zůstali nicméně pány všech staromoravských, zádunajských krajin až po Dunaj, jehož císař za hranici říše římské v této straně ustanovil.

Jakmile se Římané až k Dunaji dotřeli a krajiny panonské, norické a d. opanovali, zřídili je hnedle dle způsobu svého, rozdělivše a pojmenovavše je všelijak. Celá země roztřídila se na okresy (conventus), jimž správcové představeni byli. Tito projížděli své obvody, aby soudy drželi a daně vybírali. Tyto byly vysoké, na penězích a přírodninách. Z těchto odváděla se dle polohy někde sedmina, někde pětina výtěžku. Mimo daň gruntovní (tributum) zavedla se také výdělková (annonae). Nejvyšší správu vedl císařský náměstek, vůdce předseda (dux praeses provinciae) zvaný, maje k ruce hejno podřízených úředníkův, dekurionův, censorův, aedilův, kvestorův, starostův a městských rychtářův.

To vše byly novoty pro podmaněné národy, pročež to veliké štěstí občany římskými (cives Romani) slouti ani pojmouti nemohli a tu poddanskou blaženosť zakoušeti nechtěli. Ale Římané hleděli se dobře pojistiti, opevnivše všechna pobřežní města a vloživše do nich posady vojenské, poněvadž jim na zabezpečení a zachování hranic naproti těm nepoddajným barbarům záleželo. Od stoku Sávy s Dravou a podle celého běhu Dunaje až po Řezno zřídili nepřetržený řetěz nových pevnůstek a hradeb, zbudovavše po celé čáře věži s mohutnými zděmi (turres fortissimi), tisíc

kroků od sebe vzdálených, a u každého mělčího brodu zvláště pevný brad s valem a příkopem (pyrgos). Toto opatření pobřeží svého slulo jim obočím Dunaje (supercilia Istri) naproti průčelí Germanie (frons Germaniae), jak moravské pobřeží nazvali. Na Dunaji křižovaly dnem i nocí lodice a ozbrojené stráže hlídaly chodíce neustále břehův. Opevněné stanice byly: Sirmium (Srjem na Savě), Singidunum (Belegrad), Taurunum (Semlin), Acunincum (Petrovaradin na Dravě), Teutoburgum (Vukovar), Mursa (Essek), Vallum romanum (mezi Dunajem a Tisou), Alta ripa, Acincum (Budín), Bregetium (naproti Komárna), Ad flexum (Altenburg), Quadratum u Arabony (Rabu) s polovicí 10. a 14. legie a kohortou jízdy, Gerulatis (Karlov), kde lukostřelecká jízda stála, Carnuntum (Hainburk) s polovicí 14. legie, Alta nova (Petronel) s jízdou dalmatinskou, Aequinoctium (Fiša, Fišamünd) s kohortou dalmatinské jízdy, Vindobona (Vídeň), kde 13. legie ležela, Citium (Ceiselmauer), Comagena (Tulbink) s kohortou jezdců, Trigisamum (Traismauer), Pirus tortus (křívá hruška), Arlape s kohortou jízdy dalmatinské, Ad pontem Ises, Laureacum (Lorch), Lentia (Linec), Bojodorum (Passov) s pěchotou, Quintana castra, Augustana castra, Regium (Řezno). Za Řeznem opustil se Dunaj a císař Hadrian nechal mohutnou hráz s příkopem (vallum Hadriani) až po Rýn nakupiti. Loďstvo mělo svá stanoviska u Srjemu, Hainburku, Vídně, Tulnu a Lorchu. Ve Vídni a Karnuntu zřídily se veliké zbrojnice. Rychlou dopravu vojska usnadňovaly dle pobřeží Dunaje a uvnitř krajin křížem a křížem založené silnice, velikými a na tvrdo vypálenými cihlami vydlážděné, jichž vojsko stavěti muselo, pročež se na takových silničních cihlách, jaké se podnes v Uhrach nezřídka semotam vykopávají, vždy číslo té které legie naleză.

Opatření tato uvedli jsme zde proto, aby se posouditi mohlo, jak opatrně a dokonale se Římané proti Naddunajcům pojistili, z čehož patrno, že se jejich špatné svědomí vždy před nimi strachovalo. Tito sobě také těch opatření pramálo všímali, jejich zmužilosť, neohroženosť a odvaha prorazily jejich stráže a hradby bezpočtukráte, neb Morava nemohla těch utracených krajin zapomenouti, jak dlouho Římany za sousedy měla, pode jménem Markomanie tuhé a dlouhé války s nimi vedše, až konečně vládu západořímskou úplně vyvrátila, co na svém místě šířeji líčiti budeme.

Tu potkáváme se zase s hrubým pokleskem historie německé: Tato, uveda zmíněné výboje Římanův až po Dunaj dokládá: „Krajiny tyto děkovaly potom mnoho Římanům, onižtu orbu a vínařství zvelebili, dobytkářství zlepšili, rudařství zavedli a dílny na zbraň založili.

Jen nedouk může něco podobného těm světobornym, lupičským a nenásytným Římanům přičítati a je v ohledu tom oslavovati. To vše bylo zde pradávno před těmito v květu, vše ale kleslo za nich, protože v těch neustálých a záhubných vojnách mnoho pracovitého lidu zahynulo. Kde pak by ten lid té zbraně byl nabyl, kdyby teprva Římané dílny na ně byli založili, když po celé téměř století s nimi o svobodu svou mnohými bojemi a odbojemi zapasil? On si ji dělal sám a k tomu výbornou, neb již Homér znal norický ocel (νώροπα χαλκόν) a vojská římská užívala potom zbrani výhradně z továren štýrských, jichž Římané nezaložili, a v nichž se před těmito z větší části jen srpy, kosy a radlice pro polní hospodářství vyráběly. Potomním nedostatkem nástrojův těchto a rukou lidských, neb co dorůstalo, k vojsku se odvádělo, kleslo rolnictví za Římanův velice, neb známo, že od té chvíle, co se krajiny tyto do moci římské dostaly, průtahy římských a naddunajských vojsk a válkami sužovány byly, a při takových poměrech nedá se mnoho zaváděti, zlepšovati a zvelebovati, spíše jde vše krokem račím. Také víme, že hejřiví a mravně klesli Římané vydobyté krajiny jen olupovali o vše, co vzácnějšího a zvláštnějšího měly, snášíce to do Říma a na dvory své, ale nezvelebovali krajiny ty v ničím, aniž měli času k tomu, ústavičně válkami zaměstnání byvše. Že pěstování vína v Panonii zapověděli a že teprv císař Probus zákaz tento zrušil, udali jsme na hoře. Časové, v kterých se v těch krajinách rolnictví, vínařství, dobytkářství, rudařství, řemeslnické závody, obchod a t. d. zakládaly, předcházely Římany daleko. Tito neměli při všem tom ani v Italii toho nejmenšího účastenství. To byly podniky starých bohův (kněží), čeledíkův; továrny jejich, (ἐργαστήρια τῶν θεῶν, znal ještě Homér). Kdyby tu Římané tak blahodárně, jak to krátkozrací obdivovatelé jejich sobě představují, byli působili, nebyli by krajiny tyto, když to k vyvrácení vlády římské docházelo, tak vydatně pokusův k tomu podporovaly a o vyproštění své z dlouhé poroby římské se zasazovaly. Po Římanech začaly krajiny tyto zase vzkvetati.

Pověstný staroitalský ráj započali skutečně již Římané hubiti, majíce z ostatního světa všeho dosti a utlačujíce prastaré pěstovatele jeho. Jak často byla Italie za doby římanské středištěm krvavých bojův a jak často od cizích nepřátelských vojsk zpustošena! Vydaření potomci Římanův pohubili ji téměř docela. „Pozemí onoho věčného města (Campagna di Roma), píše střízlivější Němec Zimmermann, v starověku (předřímanském, celtickém) vesnicemi a dvory poseté, leží dnešního dne pusté, jen stáda bůvolů a jejich polodivocí jízdní pastýři setkávají se s cestujícím. Dřívější pilně obdělávané pozemky jsou trávníkem porostlé, jenž nyní jen dobytku za pastvu slouží, když zima v horách každé trávné stéblo zmaří. Za horkého poletí ležejí tyto někdy kvetoucí nivy docela zpustlé a vyschlé a jen ještěry, hadi a bandité obcují na nich, tak že pocestný po dlouhém cestování na osamělé silnici zřídka osamělou, podezřelou krčmu a v ní ještě podezřelejších hostův nalezá.“

To má Italie v první řadě tisíciletému řádění Římanův k poděkování.

Marobud (Marobodus, Marobuduus Řím).

Asi 12 př. Kr.—20 po Kr.

Od tohoto jest dějepis moravský jasnější a letopočet jistější. Marobud (správně Marovič), syn Budislavy-Vrátky a vnuk Arjovičův, nastoupil asi leta 12 př. Kr. vládu v naddunajské Moravě, poněvadž zádunajská již utracena byla. Narodil se ok. 37 př. Kr. a rodičové dali jej pro lepší vzdělání do Říma, ačkoliv jiní zato mají, že co zastavenec tam meškal, o čemž se římští spisovatelové nezmíňují, ba Strabo dosvědčuje, že od císaře Augusta milován a mnohými dary poctěn byl, že nenastoupil vládu jako nevzdělanec neb idiota [1]). Dále píše, že čeledě poddaných jemu Svévův horačínské lesy, mezi nimiž říše Marobudova jest, obývají, z čehož patrno, že tito Svévi tytéž čeledě jsou, které Karpaty a bojémské hory obývaly a k Moravě náležely, jichž, jak Tacit dí, veliké množství bylo. Kdyby, jak se bludně za to má, Svévi nebyli Slávy, ptáme se, kam se poděly všechny ty čeledě, které se ku Svévům

[1]) Strabonovo: οὗτος ἐξ ἰδιώτου překládá se také: jako člověk rodu sprostého (privatus), ale Paterkul dí: nobili genere natus, jak tomu skutečně tak bylo.

počítaly? Rádi bychom věděli, kam by se byly ty svévské čeledě od Finska až k Bukovině, mezi Beltem a Dunajem, mezi Vislou a Rýnem, kde všude spisovatelé římští Svévy vykazují, z tohoto tak rozsáhlého, prostranství vystěhovaly? Jen nemoudrý, bludem zaslepený může říci, že Svévi vytáhli, aby Slávům místa udělali, a jen takový může tomu věřiti.

Říše Marobudova sestávala veskrz z národů svévských (slávských). To jest smysl slov Strabonových a všichni bloudějí, oniž Markomany a Marobuda za Neslávy, za Němce pokládají. Velej Paterkul píše o tomto:

„Marobud z rodu vznešeného byl mužem statečným co do těla, ušlechtilého a bystrého ducha, více jen dle národnosti, nežli dle vzdělání barbarem (cizozemcem)[1]. Nepřijal nějaké vzbouřené, nespokojené, nahodilé, nestálé, od libovůle poddaných závisící panství, nýbrž důkladně upevněnou vládu a v duchu po královském důstojenství touživ, uzavřel u sebe národ svůj ode všeho ukřivďování Římanův daleko odvrátiti a zbrani svou obrátiti tam, kdeby se co nejvýdatněji osvědčiti mohla. Přijav tedy vládu zemí svých na sebe, všechny okoličné národy buďto mocí zbraně sobě podrobil, nebo smlouvami k sobě přiloučil a pod právo své dostal. Panství své střežil co nejbedlivěji a ustavičnými zkouškami přivedl vládu svou takřka do kolejí vládořízení římského. V nedlouhém čase povznesl říši svou na takový stupeň mocí, že již i vládě naší nebezpečným se býti zdál. K Římanům choval se tak, že je právě k vojně nepopuzoval, ukazoval však, že kdyby škádlen býti měl, vůle a moci dosti má brániti a protiviti se. Vyslanstva, jichž k císařům našim posílal, jevila se velmi zřídka co prosící, vždy jako rovná nám. Národy a jednotlivci, oniž odpadli od nás, nalézali u něho útočiště a tak, ukazoval se svou nepřetvářeností jako sok náš. Vojsko, jehož na 70.000 mužův pěchoty a 4000 jezdcův ustanovil, cvičil ustavičnými půtkami se sousedními národy, méně pro zisk. Římanům byl proto nebezpečným, že měl Germanii na levé straně a v předu, na pravé Panonii a v zadu Noricko co hranice říše své, pročež bylo se pořád obávati, že do všech padnouti může. Při

[1]) U Římanův, jako u Řekův nebralo se jméno Barbari v tom nehistorickém, potupném smyslu, jako nyní; oni vyrozumívali jim pouze cizozemce, Neřeky a Neřímany.

[2]) Vell. Paterc. l. 2. c. 108.

takové velikosti říše jeho nebyla ani Italie bezpečnou před ním, neb nejvyšší temena Alp sotva 200.000 krokův (40 mil) od ní vzdálena byla“ [1].

Zde máme historický základ, dle něhož říši a panování Marobudovo náležitě objasniti lze, aby se všem dosavádním hypotésím konec učinil. Svědectví Paterkulovo jest pravdivé, psalť co očitý svědek a co souvěký s Marobudem, byv co velitel jízdy (praefectus equitum) přes devět let s Tiberiem ve vojnách, jichž tento v Poddunaji vedl. Napřed posoudíme bájku Pelclovou, jenž píše: „Marobud měl na levé straně a z předu země německé (germanské měl jako Paterkul psáti), na pravo Panonii, t. j. nynější dolní Rakousy (tu musejí se ještě přibrati Uhry až k Budínu, a Slavonie, to byla Panonie), ze zadu mezoval s Norikum, t. j. krajinou, kdežto nyní Bavoři bydlejí. Z tohoto vypsání patrně se vidí, že on právě tou zemí vládl, která nyní česká slove“ [2].

Donuceni jsme Pelcla, jakož všechny, oniž Markomany a Marobuda mermomocně do nynějších Čech strkají, pokárati, aby pravdivou historii budoucně nekalili a nepřevráceli. Nám záleží na pravdě, jiných nečistých ohledu nemáme. Pelcl udal meze říše Marobudovy obstojně, co však z udání svého uzavřel, není naprosto pravda. Kdo pak slyšel jaktě živ, že nynější Čechy kdy s Vídní a Uhrami hraničily? Kdo slyšel kdy, že Noricko bylo tam, kde nyní Bavoři bydlejí? Toto táhlo se pod Dunajem od Vídně k západu až asi přes dnešní Salcbursko, pak byla Rhaetie, pak Vindelicie. Dle Paterkula ležela říše Marobudova u Dunaje a hraničila s Římany. Morava nitranská a děvínská (velehradská) sáhaly až k Dunaji, na západě pak až po Rjenici (Regniz). To potvrzuje také Plinius, když praví, že Sarmaty Jazygy od Svévův a království Vaňova (a to byla před tím říše Marobudova) řeka Tursuvka (Durisava) a Hron (Marus) dělily. Tedy ne Čechy, nýbrž Morava od Hronu dle Dunaje až k Rjenici byla dědičnou říší Marobudovou a Rufus dí:

„Marobuduus, vim regiam animo complexus, raptos populares suos in saltuosa Hercyniae loca duxit, Bojisque oppressis finitimos omnes aut bello donuit, aut conditionibus sui juris fecit“, tedy musel Marobud Boje, vzdorující mu dynastii v knížetství českém, teprv ná-

[1]) Vell. Paterc. l, II. c. 108.

[2]) Pelcl I. str. 15.

silím sobě podrobiti. Knížetství české nepatřilo mu dědičně, on je ale vydobyl a vypudiv tamní dynastii (pulsis olim Bojis Tac.) panoval potom též nad ním. Co se výpovědi Paterkulova: Bojohém jest jméno té země, v níž sídlil Marobud“ [1]), dotýká, té musí se rozuměti tak, že stará a původní Bojémie, jak jsme to již jinde podotkli, od Dunaje po západní straně řeky Moravy až po severočeské hory se vztahovala a vždy k Moravě náležela. Původní a pravé Čechy zvalo se pouze samostatné vévodství pražské a toto bylo teprv později, dle náhledu našeho za Kroka I. od staré Bojémie odloučeno.

Jak známo, čítali Římané moravskou Svévii zeměpisně ku Germanii, neb Paterkul dí: „Nezbývalo již pranic v Germanii, co by (za Tiberia) nebylo podlehlo, leč jedině národ Markomanův, jenž se pod vůdcem svým Marobudem pozdvihl a do nitrozemí se uchýliv, horačinským lesem zavřené krajiny obýval“ [2]).

Strabo, souvěký jako Paterkul s Marobudem, píše o něm: „V této části Germanie jsou též horačinský les a čeledě svévské, z nichž některé les tento obývají, jako Koldui (Quadi). Tam jest Bojasmon, království Marobudovo, kam mimo jiné také své sourodáky, Markomany, přesídlil. Přijal království své co vyučenec po návratu svém z Říma, kde svůj mladý věk prožil a od Augusta mnohými milostmi obdařen byl. Nastoupiv po příchodu svém vládu, podmanil ku nadřečeným národům Lygie, národ veliký, Suomy, Butony, Mugilany, Sirbiny a mohutný mezi Svévy národ Semnonův“ [3]).

Národové tito seděli v sousedství Moravy a dále, jako Lygii (Λούγιοι, Lužičané) mezi Odrou a Labem nad horami českými až k Braniboru cheruskému a řece Habole; Suomi (Ζοῦμοι) jsou finoletické čeledě neb se podnes tak nazývají (země jejich Suomenma); Butoni (Βούτονας, Bužané, Vittani Vulfstanovi) při řece Bugu táhnouce až k Visle; Mugilané (Μουγίλωνας) obyvatelé západního Halíče, kde podnes město Mugilany stojí; Sirbini (Σιρβινοί) srboslávské čeledě v dnešních Uhrách, mezi nimiž také Sarmaté seděli, neb tito se též Sirbi jmenovali. Že Strabo právě lid tento mezi Hronem, Tisou a Dunajem mínil, vidí se z toho, že Sarmaté ještě králi

[1]) Bojohaemum, id regioni, quam incolebat Marobuduus, nomen est. L. II. c. 109.

[2]) Vell. Paterc. l. II. c. 108.

[3]) Strabo l. 7.

Vaňovi, nástupci Marobudovu, jízdnou vojenskou službu konali, jak Tacit píše: „Eques e Sarmatis Jazygibus ipsi (Vannio) erat“ [1]). Dle toho lze přijmouti, že jízda Marobudova, 4000 mužův čítající, také srbinosarmatskou byla. Co se konečně Semnonův (Σέμνωναι) dotýká, ti byli obyvatelstvo ljaské. Dle Tacita područil sobě Marobud též Lankobardy (Velanko-braty).

Z toho pozná čtenář, že říše jeho skutečně znamenitou byla a že Tiber nepřeháněl, když před senatem římským se pronesl, že ani Filip, král macedonský, Aténským, ani Pyrrhus a Antioch Římanům tak nebezpečnými nebyli, jako Marobud [2]). V řeči této, která se ještě za Tacita v Římě chovala, rozbíral Tiber velmoc Marobudovu, udatnosť poddaných mu národův a prostředky, jichž použil, aby ho pokořil, roznítiv svár a nespokojenosť v říši jeho, tak že Marobud přičiněním vlastních poddaných padl.

Mocnářství jeho bylo skutečně kolosální. Čára od Finska k poledni dle Bugu ku Karpatům, dále poříčím Tisy až k výtoku jejímu do Dunaje dle tohoto až k Ulmu a řečištěm Rjenice, Saly a Labe k Braniboři cheruskému, dle Habole a břehu beltického až zase k chobotu finskému opisuje hranice Markomanie za Marobuda. Takové říše museli se Římané ovšem zhroziti, zvláště když uvážíme, kdyby se byl Marobud s Arminem, knížetem Cheruskův a osvědčeným nepřítelem Římanův spojil. Tato foederace národův pod přednostenstvím neb vrchní vládou Markomanův byla Římanům nebezpečnou, hrstky oněch samých nebyli by se báli, jak se jich v Poddunaji nebáli.

Již císař August, bývalý příznivec a dobrodinec Marobudův, patřil starostlivým okem a se strachem na tuto sousední velmoc, pročež umínil sobě tohoto válkou překvapiti a pokořiti. Co podnět k tomu dalo, není známo, podobá se však, že jej v podezření měl, že ve spiknutí, jaké se v Poddunají tajně osnovalo, účastenství má, protože zřeknutí se tohoto jedna z podmínek pozdějšího míru byla, neboli chtěl spojení jeho s Arminem předejíti. Naporučil tedy vůdci svému Saturninovi, v Porýnsku tábořivšímu, aby přes zemi Chattův (Hessův) do Markomanie vtrhnul. Současně nařídil také nevlastnímu synu svému Tiberiovi, nejvyšší správu nad legiemi v Panonii vedoucímu, aby zase odtud Marobuda přepadl. Tak měl

[1]) Tac. Annal. l. XII. c. 29.
[2]) Idem ibid. l. II. c. 63.

tento ze dvou stran sklíčen býti. Již také byla vojska tato proti němu na pochodu a pouze asi pět dní cesty od hranic moravských vzdálena, tu na štěstí dostal Tiber nemilou zprávu, že za ním v Panonii a Dalmacii vzbouření, Pineášem a Batonem zosnované, vypuklo, načež musel od vojny s Marobudem odstati a domácí odboj dusiti. S Marobudem byl mír uzavřen pod výminkou, aby Dunaj hranicí mezi říší římskou a markomanskou zůstal [1]).

Času, kterého Marobud nadzmíněné, jednotlivé národy vládě své podrobil, nelze určitě udati, protože dějepisci jen všeobecně o tom mluví a Velej pouze praví, že vojska svá bez ustání ve vojnách se sousedními národy cvičil. Jistě událo se to ve věku předkřesťanském a trvalo to několik let. Zamýšlená válka Římanův proti němu byla asi leta 8. po Kr. podniknuta. L. 17. po Kr. svedl Marobud válku se sokem svým Arminem.

Že Marobud rýzým Slávem a knížetem slávským byl, nechá se etymologickým vysvětlením jména jeho dokázati. Nechť si vykládají Němci jméno jeho na stranu svou jakkoliv, nevyvrátějí tím pravdu, že jméno jeho slávské jest a panovníka slávského, jenž o němčině ani tušení neměl, značilo. Slyšme je!

Adelung pátrá v slovici m a r něm. M o o r (bahniště), dle čehož by jméno Marobud asi B a h n i š ť á k a značilo, co nesmysl jest. E. Graff našel v m a r něm. M ä h r e (mrcha? povídka?) a tu by bylo = m r š i n a neb p o v í d k á ř. H. Leo, vypátral kořeny jména v lat. m a r e (moře) a staroněm. b i u t a n č. anglsas. b e o d e n, co prý p o r o u č e t i znamená, dle čehož by celé jméno na v e l i t e l e m o ř s k é h o se vyložiti mohlo; jen tomu musí se každý podiviti, že se jedna polovice jména od Latinákův a druhá od Němcův č. Anglosassův vypůjčiti musela. Že dle Kocha a Förstemanna Marobud totéž jest, co středověké Meripat, Meripot, Marabath, jest jisto, neznamená ale m u ž e b o j u j í c í h o. Celtista Zeuss napsal o jméně tom: „M a r o b u d u u s, n o m e n p r o c u l d u b i o g e r m a n i c u m (u něho = německé), s e d u t v i d e t u r, a d e t y m o l o g i a m g a l l i c a m t r a n s f o r m a t u m a v i c i n i s G a l l i s," s nimiž po celé své živobytí co činiti neměl. Mar jest mu = m a g n u s a bodd = v o l u n t a s a celé jméno = m a g n u s v o l u n t a t e [2]).

---

[1]) Vell. Paterc. l. II. c. 110.

[2]) Gramm. celt. I. p. 27.

Na jiném místě jest mu zase boddus = gratus, acceptus. Pěkná důslednost!

Pravda může jen jedna a jen jeden výklad pravdivým býti, zde však máme těchto několik a se neshodujících. Šembera libuje sobě zase jméno to Mírobud psáti, co však úplně jedno jest, poněvadž samohlásky nic nerozhodují (již, jož, juž; více, vác; Ernest = Arnošt, Mojmar = Mojmír), ale ono není složeno ze dvou kořenů, mír a buď, jak on myslí. Bud jest pouhá stará koncůvka = vud, vuč, vič, tedy Marobud v našem nářečí = Marovič, co samo již na původ jeho jihoslávský ukazuje. Jméno to jest tedy neodporně slávské a k tomu totožné se jménem Arjovič. Znosujme toto, jest = Marjovič — Marovič. Pouze formy jsou rozdílné. Marobud měl tedy jméno dle děda svého.

Boj mezi Marobudem a Armínem.

Armínovi, knížeti Cheruskův, podařilo se v Nízozemí porýnském na řece Lípě (Linde), kde od pravěku Slávi seděli, neb jich tam massilský Pytheáš, Strabo, Tacit a j. znali, římského vůdce Vara s třemi legiemi úplně potřiti, tak že těžce raněný Varus, aby hanebnému zajetí za živa ušel, sám se mečem prohnal (9 po Kr.). Tacit vypravuje, že kostry padlých Římanův, jichž Armín ani pochovati nedal, teprva šest let nato Drusus, bojovav též v okolí tomto, do země uložiti poručil (15 po Kr.), hradby a mosty v tak zvaném teutoburském lese, jenž se od Němcův velmi nedůvodně na řeku Lipu ve Vestfálích klade, od předeslaného Caecina zase opraviti dal [1]).

Armín poslal hlavu Varovu Marobudovi s nabídnutím, aby se s ním proti Římanům spojil, tento však odeslal ji císaři Augustovi do Říma, aby se rodině Varově ku čestnému pohřbení odevzdala, čímž spolu osvědčil, že s Armínem ve spolek vejíti nechce. Nad činem tímto rozhněval se tento tak velice, že přisáhal, že se

---

[1]) Tac. Annal. l. I. c. 60. — Že řeka Lipa, na níž Armín nad Varem zvítězil, není Lipa (Luppia, Vesel, Veselá) ve Vestfálích, nýbrž ta, která se v Nízozemí dnes Linde nazývá, vidí se z toho, že Drusus dle Tacita z Rýna do moře plavil a potom z tohoto do řeky Lipy, řeka pak Lipa—Veselá neteče do moře, nýbrž vlévá se do Rýna. Spisovatelé němečtí, kladouce teutoborský les do Vestfál, nebrali žádného ohledu na Tacita.

na Marobudovi vymstiti musí, ač teprv osmého roku po urážce této příležitost se udála, že pomstu svou v skutek uvésti mohl.

Cherusky dělil braniborský les [1]) od Markomanie neb království Marobudova, tedy byli tento a Armín v straně této sousedy. Válku tuto pomsty započal dle Tacita Armín l. 18 po Kr. Nebyla to válka mezi dvěma panovníky německými, jak se Němci, majíce Markomany a Cherusky za Němce, domnívají [2]), ani válka mezi Slávy a Němci z národní řevnivosti, jak se jiným zdá, nýbrž byla to válka mezi dvěma knížaty svévskými (slávskými), z nichž jeden, Marobud, druhého pokořiti a sobě područiti si přál, Armín pak o svobodu svou a spojenců svých se zasazoval. Avšak Marobudovi byl již, jak Tacit výslovně dí, titul královský závisť u spojenců svých zplodil, co zatím Armínovi, jenž pro svobodu válčil, všude se přálo. Z okolí západního Braniborska vytáhl tento proti Marobudovi.

Boj tento popisuje Tacit takto: „Armín připojil ku svým germanským spojencům také mnohé národy Marobudovy, jako Lankobardy a Semnony. Odpadnutím těchto byl tento zeslaben, nikoliv ale přemožen, protože bitva nerozhodnutou zůstala. Marobud ustoupil do Markomanie a obrátil se na Tiberia s prosbou, aby mu pomoci proti Cheruskům dopřál, avšak na darmo. Brzy potom byl Drusus do Illyrikum poslán, aby se službě vojenské přiučil a lásku vojska sobě získal, co Tiber za potřebné uznával pro mladíka proto, že počínal římskou hejřivostí opojen býti a že v táboře, věda vojska v rukou synův svých, mu prospěšnějším bude. Nařídil mu, aby také sloužil Svévům (Marobudovi), oniž o pomoc proti Cheruskům žádali, neb po odtáhu Římanův z Fríska a příležících končin, kde (15 po Kr.) Drusus s Armínem se porážel, obrátili se Germané, protože se zde od Římanův ničehož obávati nemuseli, z nenávisti a ctižádosti se zbraní proti sobě. Síla národův a udatnost vůdcův byly sobě na obou stranách rovny, ale titul královský přivedl Marobuda u svých v nenávisť, an naproti Armínovi boj tento

---

[1]) Les tento nazývá Caesar Bucenis (Bučinec) a praví o něm: „Silvam esse ibi infinita magnitudine, quae appellatur Bucenis; hanc longe introrsus pertinere et pro nativo muro obiectam Cheruscos ab Suevis Suevosque ab Cheruscis iniuriis incursionibusque prohibere. Debell. gall. l. VI. c. 10.

[2]) Dle německé historie byl příčinou války mezi Marobudem a Armínem (slyšte!): der gegenseitige Hass der Süd- und Norddeutschen!

pro svobodu lásku národův získal. Odtud také přišlo, že nejen Cherusci se spojenci svými vojnu započali, nýbrž též že ze Svévie Semnoni a Laukobardi s nimi se spojili. Přiloučením těchto nabyl Armín převahy, třebať Inguiomár, strýc Armínův, s lidem svým k Marobudovi přestoupil, pokládaje to za nesnesitelné, aby co stařec pod velením bratrova syna a mladíka stál. Oboje vojsko přibližovalo se v stejné naději na vítězství k sobě, nikoliv ale tak, jak to druhdy činívali Germani, po různu neb v tlupách semotam rozmetaných, poněvadž mnoholetými válkami s Římany navykli popocházeti za prapory, zabezpečovati se zálohami a dbáti velení vůdcův.

Armín na koni, patřiv kolem se a zkoumav všechno, klusal od pluku k pluku a mluvil: Vydobytá svoboda, pohubené legie, ukořistěné prapory a zbraně Římanův a vítězoznaky, ještě v rukou mnohých z vás se nacházející, káží utečence Marobuda, vojny nezkušeného, jen horačinami chráněného, jenž před nedávnem vyslanstvem a dary spojení s Římem vyžebral, co zrádce vlasti a nástroj Tiberia beze všeho smilování zahubiti, tak jako Varus zmařen byl. Třebať sobě jen tak mnohé bitvy na paměť uvésti, jejichž konec a zapuzení Římanův dostatečně dosvědčují, na které straně vítězství bylo.

Avšak Marobud neopomenul též sebe a činy své vychvalovati a nepřítele snižovati. Napřed mluvil k Inguiomárovi, jehož za ruku pojal, řka: Na muži tomto spočívá veškerá sláva Cheruskův, dle rady jeho stalo se vše, cokoliv se Cheruskům podařilo. Armín jest ošemetník, jenž v drzosti své cizí slávu sobě přivlastňuje, zklamav tři legie bezelstné a vůdce, všelikého podvodu neschopného, lstí a faleší svou a to na veliké neštěstí Germanie a ku své vlastní hanbě, protože choť a syn jeho v otroctví u Římanův bědují [1]. Já však, když dvanáctero legií, Tiberiem vedených, na mne dorá-

[1] Choť Armínova Tusnelda byla dcerou knížete Segesta a se synem svým Zemiguntem v bitvě Germanika s Armínem (15 po Kr.) zajata. Oba byli při vítězoslávě Germanika v Římě před vozem jeho v poutech vedeni. Bratr Segestův byl Segimír, otec Armínův. Jména tato dosvědčují, že jisto již př. Kr., ba odjakživa v krajinách těchto Slávův bylo, jak je tam pozdější a světlejší historie nalezá. Cheruskové byli dynastie č. čeleď srbská, s Moravany soukmenná a v Braniboru za Labem usedlá, kde se ještě později vyskytuje. Ze slávského Armín (Ἀρμένιος Strab.) vytvořili Němci Herrmann a ze jména Zemigunt (Σεμιγοῦντος) Siegmund.

želo, zachoval jsem slávu Germanův neporušenou, uzavřev raději prospěšný pokoj, jenž mne tím méně rmoutí, protože to ve vaší moci stojí nejistou vojnu proti Římanům se silou neztenčenou obnoviti, neboli krev šetřící mír zachovati.

Řeči tyto roznítily u obojího vojska žádosť k boji, osobními pohnutkami ještě utužovanou, u Cheruskův a Lankobardův dílem starou slávou, dílem dobytou opět svobodou, na protější pak straně zamýšleným rozšířením a utužením samovlády, o níž bojováno býti mělo. Nikdy neobořila se ještě vojska rázněji na sebe, nikdy nezůstal výsledek srážky tak nerozhodnutým, jako tentokráte; bylať totiž na obou stranách pravé křídlo poraženo a k útěku donuceno. Nadíti se bylo, že bitva obnovena bude; Marobud však ustoupil s táborem svým zpět na vršiny, dosvědčiv tím, že se za přemoženého považoval. Poražen nebyl ovšem, ale značně pokořen a seslaben a to za tou příčinou, že jej mnozí opustili. Konečně odtáhl do Markomanie a vyslal posly k Tiberiovi s prosbou o pomoc, dostal však odpověď, že kdo Římanům nepřispěl ku pomoci, když bojovali proti Cheruskům, ten také nyní žádného práva nemá pomoci římské se dovolávati. Nicméně, aby Tiber vlivu svého na oba soky docela se nevzdal, byl Drusus vyslán, aby obě strany smířil“ [1]).

Přisobení sobě titulu královského co znaku samovlády nad samostatnými posud knížaty, pročež od těchto nenáviděného, a pak pokoření bitvou touto, která do té doby sobě rovné neměla, měly pro Marobuda velmi neblahé následky. Odpadnutím knížat od něho a pomoci římské zbaven, stál tu osamotněn. Avšak ještě smutnější následek měla bitva ta pro Armína. Tento považuje se za nepřemožitelného, zpyšněl a bažil jako Marobud po samovládě, pročež za nedlouho od svých úkladně zavražděn byl.

Konec vlády Marobudovy.

Po smrti soka svého vládl Marobud, pokořen, seslaben a osamotněn, ještě asi tři leta, co mezi tím Římané všech prostředkův použili, aby konečný pád jeho urychlili. Nespokojenosť domácích knížat přišla jim zvláště vhod. Této použil Drusus a popudil Svévy ku vzpouře, čímž Marobudovi smrtelnou ranu zasadil, kterou konečně zahynul. Toho netají ani Tacit, jenž mezi jiným píše: „Toho času, co Germanikus během leta (19) v několika kra-

[1]) Tac. Annal. l. 2. c. 16, 44.

jinách se bavil, dosáhnul Drusus nemalé slávy tím, že vábil Germany ku vzbouření, aby kleslý Marobud konečně úplně (usque ad exitium) zničen byl.

U Gotonův v Gdaňsku žila ve vyhnanství vypuzená z Bojémie dynastie bojská, na níž se slova Rufova: Bojis oppressis, a Tacitova: pulsis olim Bojis, vztahují. Drusus podplatil Catvalda, mladého člena dynastie, aby na Marobudovi, jenž dynastii tuto svého času z Bojémie vypudil, mstu svou schladil, co tento ochotně podniknul. Vpadnuv se silným vojskem do Markomanie, přiloudil knížata a vládyky smlouvami a sliby k sobě, načež Marobuda v poli porazil a sklíčil tak, že tento před ním do svého pevného hradu se skrýti musel. Avšak Catvald dobyl hradu královského i města na blíží ležícího, kde bohatých pokladů ze starých kořistí Svévův nalezl. Také bylo zde úskokův a kupcův z krajin římských, jichž svoboda v obchodu, bažení po nabytí peněžitého jmění (cupido augendi pecuniam Tac.) a zápomínka na vlasť do země nepřátelské zavedly.

O tom píše Pelcl takto: „Římani znamenavše, že Marobudovi moci ubývá, z toho se radovali; nebo ačkoliv přítelem jejich dle smlouvy byl, přece se vždy síly jeho strachovali. I umínilitˇ jeho moc docela zrušiti. Popudili tedy proti němu jakéhos' Kotvalda, knížete gotského, kterýž před lety od Markomanův ze svých zemí vyhnán byl a dávno té příležitosti očekával, kterak by se a křivdy své nad králem Marobudem pomstil. Ten Kotvald tedy z nabádání a ponoukání Římanův přednějším z Markomanův předkládal, že král jejich s Římany v smlouvě a přátelství postaven jsa, jim se se všemi zeměmi v ochranu dáti míní, cožby ovšem k potlačení a zkáze svobody jejich směřovalo. Tak tedy Kotvald větší částku Markomanův ku své straně přivinův, náhle do země bojémské (míní Čechy) vtrhl, kdežto hrad Marobudův i s městem kvapně vzal i opanoval, dříve nežli se Marobud na odpor postaviti mohl“[1]).

Nikde nečte se, že Catvald do země bojémské, do Čech, vpadl a že v zemi této město Marobudovo stálo, čte se ale, že vpadl do Markomanie, tedy do Moravy. Ovšem píše Strabo, že království Marobudovo se Bojásmon (Βουίασμον, τὸ τοῦ Μαροβούδου βασίλειον) zvalo a hrad s hlavním městem stál ovšem v Bojémii, ale tato vztahovala se, jak již díno, od Dunaje po celé západní Moravě

[1]) Pelcl I. str. 21.

vysoko do nynějších Čech. Sídlo Marobudovo bylo tam, kde předchůdcové jeho v moravské Bojémii sídlili. Paterkulovo: „Bojohém jest jméno té země, v níž sídlil Marobud“, vykládáme též na Bojémii moravskou, v níž se Markomani byli usadili a když Římané s nimi válčili, vpadli vždy jen do Moravy a nikdy do nynějších Čech.

Pelcl pokračuje: „Píše Tacit, kronikář římský, že Kotvald v těch místech veliké poklady nalezl, které Švábi v římských krajinách před časy pobravše, zde shromáždili. Byli pak ti Markomani lid německý a zvláště švábský. Že ale nejvíce při hranicích říše římské pro ochránění zemí německých bydleli, proto Markomani, jakoby řekl, hraniční lidé nazváni byli, které jméno jim také po osazení jich v zemi této (české) zůstalo. Krajina tato nikdy markomanská, ale vždy i potom bojémská se nazývala, neb Tacit dí: Zůstává ještě jméno Bojémi a vysvědčuje památku staré vlasti, ačkolvěk se obyvatelstvo proměnilo“ [1]), co se ale na Boje poddunajské vztahuje.

Že Markomané Němci nebyli, dovodili jsme dostatečně. Že byli Šváby (Svévy), má Pelcl pravdu, chybil jen, že tyto za Němce držel. O Švábech psali již mnozí, všichni pak mají původní Šváby za Němce, proto že jimi nyní skutečně jsou. Přece leželo tak na blízku, že Švábi totéž jest, co římanské Suevi a oboje = Slávi. Ovšem vykládají Němci jméno Schwaben na Herumschweifende (tuláky), na to nedbajíce, že v pevných, stálých sídlách seděli. Suevus, Šváb (v=l)=Sláv bylo všeobecné jméno lidu v Germanii nad i pod Dunajem a nynější Švábsko mělo původně obyvatelstvo slávské, Šváby č. Slávy, kde potom Římané své vysloužilé německé vojáky osadili a osazovali, až se jimi tamní Švábi č. Slávi poněmčili. Jméno to zůstalo tam i potomním Němcům a Poněmčencům. Dle toho byli také Markomani ovšem Šváby č. Slávy, nikoliv ale německými Slávy, co nesmysl jest.

Abychom dokončili, leželo-li město Marobuda Švába v Čechách, necháme Pelcla domluviti: „Kde ale ten hrad a město leželo a jak nazváno bylo, napsati pominul (Tacit). Někteří tomu chtějí, že to město, Bubienum řečeno, na tom místě, kde nyní vesnice Bubenec při Vltavě leží, stálo, hrad pak Marobudův žeby nynější hrad pražský neb vyšehradský býti mohl. Jiní ta místa

[1]) Pelcl I. str. 21.

jinam postavili. Já o tom nic jistého říci nemohu. Že pak město i hrad někde uprostřed země této (české) postaven byl, o tom pochybovati nelze“ [1]). Jistota jest, že v Čechách oboje nebylo, nýbrž v nynější Moravě. Prastaré město Děvín, později Velehrad zvaný, na pravém břehu řeky Moravy, tedy v západní polovici země, v které Boji č. Bojémi seděli, bylo sídlem Marobudovým.

Tento neměl v tísni své jiného útočiště, leč útrpnosť císaře Tiberia. Uhnův na jih, přeplavil Dunaj, kde Noricko oblévá, a psal císaři, že nikoliv jako zapuzelec žebrá, nýbrž v pocitu své předešlé slávy, když mnozí národové jej co slavného krále k sobě vábili, on však přece vždy přízni s Římany přednosť dával, nyní o milost žádá; načež mu odpověděl Tiber, že muže v Italii bezpečně a čestně žíti, zůstane-li tam, chtěl-li by ale se obrátiti jinam a osud svůj polepšiti, že může jak přišel, v pokoji odejíti. Nevyšel však více z Italie a bylo mu staroslávské město Ravenna [2]) za sídlo vykázáno a dělala se mu naděje, že se mu, kdyby ho Svévi nazpět žádali, království jeho zase navrátí. V Italii prožil ještě 18 let, sestárnův se újmou slávy a vzdor tomu, že velmi rád živ byl[3]).

Marobud vládl asi od 12. př. Kr. až do 20. po Kr., tedy 32 let. V Italii žil 18 let, co 50 dělá. Byl-li 24 let starým, když vládu nastoupil, bylo mu 74 let, když umřel; narodil se tedy ok. 37—36 př. Kr. a umřel 38 po Kr., přečkav Augusta, jenž l. 14. po Kr. se světem se rozloučil, i největšího nepřítele svého, ukrutného Tiberia, jenž l. 37 po Kr. na ostrově Kapreře udušen byl [4]). On viděl také osud Armínův. Vším právem mohl Tiberiovi psáti, že byl svého času králem oslavovaným, neb tomu tak skutečně bylo, ačkoliv mu Tacit vyčítá, že se láskou k životu při újmě slávy zestaral. Právě zde, že v ponížení svém a neštěstí 18 let ztrávil,

---

[1]) Pelcl I. str. 22. — Zap nechal Marobuda také v nynějších Čechách a totiž v hlavním městě Bojův Bubienu sídliti. Boje líčí barvami nejčernějšími. Jiní mají za sídlo jeho Prahu neb české Budějovice.

[2]) Ravenna, cujus dudum, ut tradunt majores, possessores Veneti. Jornand de reb. Goth.

[3]) Tac. Annal. l. 2. c. 62.

[4]) Tiber jest pro církevní historii proto památným, že v 15. roce panování jeho Kristus Pán v 33. roce věku svého se svolením římského náměstka v Judsku, Pontia Pilata, na kříži jako nejsprostější zločinec od Židův popraven byl. Jak brzy již po smrti jeho kristověra v krajinách našich zazářila, vypsali jsme v církevní historii staromoravské.

ukazuje se duch jeho vznešený a jeho nejjasnější sláva. Duše hrdinská jeví se v trpělivém potýkání se s osudem nepříznivým a on byl pravým hrdinou, snášeje osud svůj trpký jako pravý mudrc, nikoliv jako žák oné mudrcké školy, která tehdáž učila: exitus patet, nýbrž té, která pravila: perge pati, patiendo palma paratur. Chtěl snad Tacit od něho, aby si byl krk podřezal a jako Kato se života zbavil? Tu by právě byl ukázal, že nebyl mudrcem, ani hrdinou [1]).

Cat-valda (Catualda Tac.) [2]).

20—23.

Tentýž osud, jakému podlehl Marobud, potkal brzy na to také Catvalda, jenž se vlády zmocnil, jehož ale knížata trpěti nechtěli, protože z panující dynastie markomanské nebyl. O něm píše Tacit: „Stejný osud a stejné útočiště měl také Catvalda, byv brzy potom od vojska Hermundurův pod vůdcem (a knížetem) Vybiliem zapuzen a od Římanův v ochranu přijat Tito dopravili ho do Forum Julium (Fréjus), města v narbonenské Gallii, kde ho doživotně zaopatřili. Cizí lid (barbari), jenž Marobuda a Catvalda co vojsko doprovázel, byl, aby pokojné krajiny nepobuřoval, nad Dunajem mezi řeky Marus a Cusus osadlen a Váňo (Vannius) z dynastie Markomano-Kvadův za krále ustanoven [3]).

Třeba ukázati, které to řeky byly, jichž Tacit Marus a Cusus jmenuje. O první praví Lipsius: „Marus, Marisus, sic fluvius dictus Straboni, Maris Herodoto, Marisis Jornandi, Aethico Margus," jest

[1]) V 12. roce panování Marobudova a 28. samovlády Oktaviana Augusta vzešla spasonosná hvězda nad pozemčany. V městě Betlémě v Judsku narodil se Ježíš Kristus, zakladatel nového, nyní po celém okršku zemském rozšířeného náboženství křestanského.

[2]) I jméno Catualda (Cat-ualda) jest starobojémské a znělo původně a úplně Ocat č. Ocáš-Veleta (otec veliký). Němci vytvořili z něho Gottwald, co však též = Ocoš-Velet jest.

[3]) Že Římané skutečně natčené dosazování na Moravě vykonávali, dosvědčují peníze většího druhu, na rozkaz císaře Antonína Pia z mědě lity. Na předu viděti poprsní obraz tohoto císaře se jménem jeho, na zadní straně dvě stojící a pravé ruce sobě podávající osoby, z nichž jedna císaře a druhá moravského panovníka v kroji slováckém představuje, s nápisem: Rex Quadis datus. Peníz takový chová se v cís. sbírce mincí ve Vídni a v král. v Berolině. Viděli jsme jej také ve sbírkách jednotlivcův.

tedy toho zdání: že Marus Tac. dnešní Maroš jest. Toho důmnění byl také Šafařík. Řeku Cusus mají někteří za Kampu, druzí za Karpu neb Tisu. Šafařík má ji za Köröš. Jiní vykládají ta jména na Moravu a Hron, Šembera na potok Marbach a řeku Gusen v horních Rakousích.

Dle Tacita musejí se natčené řeky na severním pobřeží Dunaje hledati, na pomezí království Vaňova, kde Římané a jmenovitě Drusus v oné záležitosti ok. 21 po Kr. účinkovati mohli, nikoliv ale v krajině, kde toho času žádného práva neměli, pročež nemohou Marus a Cusus, jak míní Šafařík, v Dacii se hledati, protože l. 21. Římané tam ještě žádného práva neměli, neb Dacie přišla teprv l. 105 po Kr. do moci římské. Také musejí řeky tyto spolu sousediti, protože družiny, Marobudova a Catvaldova, mezi ně rozloženy byly. Dle toho nemohou ty záhadné řeky jiné býti, leč Hron a Kysuca. Tyto dvě řeky jsou sousedky a na hranici království Vaňova. Marus Tac. jest toutéž řekou, kterou i Plinius tak zove a ji s Tursuvkou (Durisava) za pohraničné proti Sarmatům potisským udává.

Potažmo na Catvaldu píše ještě Tacit: „Erat inter Gothones nobilis juvenis, nomine Catualda, profugus.“ Místo toto vykládají Němci tak, že pocházel z národa Gotův, dle nich německých, ale Gothones Tac. nebyli Goti, nýbrž svévští Godonci č. Godanci v Godansku (Gdańsku), u nichž vyhostěný od Marobuda bojský dynasta Catvalda prozatím ve vyhnanství žil.

Vaňo (Vaněk, Vannius, Řím.)

23—52.

O tomto vypravuje Tacit: „Okolo toho času (když totiž Římané několik soudruhův, oniž v porážce Varově do zajetí byli upadli, po 14 letech, tedy l. 23 po Kr. vysvobodili) byl Vaňo, jehož Drusus Svévům za krále ustanovil, do země uveden. V prvních letech panování svého požíval lásky a vážnosti u národa, později však opojila jej vysokomyslnosť, pročež padl dílem útoky sousedních národův, dílem úklady domácího vzbouření. Původcové rozbroje byli Vybil (Vibilius), kníže Hermundurův, pak Vančo (Vangio) a Sido (Sudislav), synové sestry Vaňovy. Císař Klaudius (45—54), ač mnohokráte o to požádán, nevtrhnul mezi potýkající

se cizince (barbari), nýbrž slíbil pouze Vaňovi útočiště, kdyby přemožen býti měl. Aeliovi Histrovi, náměstkovi v Panonii, nařídil, aby legie a novovyzdvižené vojsko dle břehu Dunaje rozložil ku přispění přemoženým a na strach pro zvítězitele, aby tito příznivým štěstím nezbujněli a krajiny římské neznepokojovali, neb vojska Ligiův a jiných vábila pověsť o země této pokladech, jichž Vaňo po třicet let kořistěním a daněmi nashromáždil. Pěchota jeho pozůstávala z národovcův, jízda ze Sarmatův Jazygův, poněvadž ale tak silným jako nepřátelé jeho nebyl, předevzal sobě v pevnostech se brániti, aby se válka protáhla. Avšak netrpěliví Jazygové proháněli se během obležení okoličními krajemi, pročež se bitvě vyhnouti nedalo, neb Lygiové a Hermunduři dořáželi na ně. Vaňo vykročil z pevnosti a byl přemožen, ačkolvěk při nepříznivém osudu tomto chvály došel, že bojoval osobně a z předu raněn byl. Konečně uprchnul na loďstvo, které ho na Dunaji očekávalo, a družina jeho došla brzy za ním. Této dal se kraj v Panonii k obývání. Vaňčo a Sido rozdělili království mezi sebe, Římanům zvláště věrnými zůstavše. Od poddaných svých byli buď pro své ctnosti neboli z lichocení milováni, pokud nenastoupili vlády; sotva však k této přišli, byli tím více nenáviděni“ [1]).

Zde dosvědčuje Tacit, že království Vaňovo květoucím a dle Dunaje rozloženo bylo, že tedy v Čechách, jak kronikáři čeští udávají, neleželo. Střed jeho byl v Moravě, tedy bylo zde i království Marobudovo, neb toto totéž království bylo. Dále vidí se, že v Moravě již mnoho měst a hradův stávalo, že tedy hrady naše a města nejstarší do věku předkřesťanského patřejí [2]). Blud veliký to byl, o Markomanech a Svévech vůbec tvrditi, že v jamách bydleli a peněz neznali. Ještě dr. Dudík napsal o Markomanech, že byli kočovníky, na velmi nízkém stupni vzdělanosti stojící, bojovní divochové bez stálých sídel, pouze válkám a lovu oddaní [3]).

---

[1]) Tac. Annal. l. 12. c. 29.

[2]) Římané uvádějí v Krado-Markomanii tato města: Marobuduum, (sídlo Marobuda krále, starý Děvín, potomní Velehrad), Abilunum, Phurgisatis, Caridorgis, Budorgis, Celemantia (má se za Kalmünz v dolních Rakousích), Medoslanium (Znojmo neb Hlava, nyní Laa na Dyji), Singone, Arsicua, Eburodunum (Brno?), Eburum (Olomouc?), Pisonium (Prešburk).

[3]) Allg. Gesch. Mähr. I. S. 3.

Karakteristika tato jest svědectvím bezpříkladné povrchnosti a krátkozrakosti v tehdejší historii. U takových divochů, jakými lid markomanský od něho naznačen jest, byli by ti obchodníci římští věru pramálo peněz sobě vydělali, byť by po nich sebe více byli bažili (*cupido angendi pecuniam* Tac.), a že Markomané stálých sídel neměli, tomu odporuje již Marobudovo sídelní město s hradem královským, pak ty pevnosti, v nichž se král Vaňo bránil. A kolik hradů a měst vykazuje v krajinách našich současník Markomanův Ptolemej! Za času těchto a již dávno před nimi byla Svévie plna hradův a osad, co jen krátkozrakosť německá, maje zato, že teprva Němci v 11., 12. a d. stol. veškerá vzdělanosť ve Svévo-Germanii počátek vzala, pochopiti nemůže. Právě začátek vystupování Němců přivedl všecky pořádky a závody v Germanii, jakož veškerou vzdělanosť k úpadku a dobu úpadku toho zovou sami tmavým středověkem. Tohoto nebyl nikdo příčinou, jedině Němci, pročež se také výhradně na ty krajiny obmezoval, kde Němci odnárodňováním a mečem kulturovali. Jiných mimogermanských krajin se tento německý středověk netýkal, neb všude jinde zůstalo vše v starém pořádku, všude kvetly, jak každému známo, vědy a umění utěšeně [1].

Kterak mohli Markomané na velmi nízkém stupni vzdělanosti státi, kdyžto přece s Římany, oniž od mnohých za *lumina mundi* a rozšiřovatele vzdělanosti se prohlašují, v neustálém a úzkém styku byli, měst, hradův, zákonův, orby, řemesel, písma a j. měli, jak to Tacit dosvědčuje? Snad neuměl Marobud samojediný psáti?

Markomané nebyli také pouze válkám oddáni, neb právě Marobud, čistý Markoman a král jejich, připisoval sobě v řeči své k vojsku za zásluhu, že přednosť dal míru s Tiberiem, aby se krvavé srážce vyhnul. Že milovali lov, co na tom? Lovu milovníkův jest podnes dosti mezi vzdělanými i nevzdělanými. Ostatně odkazujeme čtenáře na članek: *Mravy a obyčeje Svévův.*

O bitvě Vaňa soudili bychom, že se někde na moravském

[1]) Právě počátkem německého středověku píše se o Maurech ve Španělích: „Město Cordova bylo sídlem věd a umění, Atény západu. Řečnictví, básnictví, hudba, obchod a řemesla kvetly, jako nikde jinde. Zde bylo vysoké učení Aristotelova mudrctví, sluneční střed, kolem něhož se toho času všecko točilo“, a Maurové byli ve Španělích též vetřenci, jako Němci v Germanii, ale jiného rázu, na nejvýš vzdělání a vědám přející.

poli nedaleko Dunaje strhla. Tu mohl pohodlně na čekající římské lodě prchnouti, neb Římané vydržovali od věku císaře Augusta na Dunaji loďstvo, které napořád sem a tam křížovalo. Co se zmíněných Sarmatův dotýče, jest nám Tacit svědkem, že jistě již před Vaněm v sousedství Markomanův přebývali a ok. 50 po Kr., jak se Šafařík domníval, nepřitáhli. Kdyžto jich Tacit sám národnímu pěšímu vojsku co cizince naproti staví, nebyli tedy, jak se mnohým zdá, Slávy. Také udává o nich, že se i Římanům do služby vojenské pronajímali a veskrze jezdci byli (i n p l a u s t r o e q u o q u e v i v e n t e s).

Moravský dějepis sděluje o Vaňovi, že se se svými sestřenci smířil a z Panonie do Moravy navrátil, dále že umluveno bylo, aby v pádu úmrtí jich syn jeho nasledoval. Soudíme, že potomní tak zvaný Italik synem jeho byl.

Z podání Tacitova, že Vybil, kníže Hermundurův, Lužičané (Lygii) a jiní národové proti Vaňovi bojovali, souditi lze, že moravská Svévie času toho rozloučena byla. Dle vší podobnosti patřili k ní jen Sarmaté mezi Tisou a Hronem, Morava nitranská, čeledě sorabské a polední Bojémie. Ostatní české a sorabské dynastie nad Krkonošemi, jakož Ljachové byli od ní odloučeny. Žeby Vaňčo a Sido, jak někteří zato mají, lužická knížata byli, není průvodné.

Vaňčo a Sudislav (Vangio a Sido Řím.)

52—68.

Dle podání Tacitova panovali tito, rozdělivše království, pospolu. Morava byla však již dříve dle dvou hlavních kmenův rozdělena; v západní části bylo hned od prvopočátku obyvatelstvo moravobojské (bojémské) a ve východní moravoošské, později kvadské zvané, oboje však dardanosrbské. Východní Morava nazývala se za Římanův ok. nar. Kr. Q u a d i a, západní M a r k o m a n i a. Tacit jmenuje obě všeobecně S u e v i a, tak též Plinius, oba také království Vaňovo (r e g n u m V a n n i a n u m). Kvadové a Markomani měli dle Tacita až do paměti jeho panovníky z dynastií Markomanův a Truta (Kvadův). Z udání, že Vaňo z dynastie Kvadův, tedy potomkem Trutovým byl, Vaňčo pak a Sido z potomstva Marobudova, lze uzavřiti na příčinu, že nežli nastoupili vládu, od národa co vnukové Marobudovi milováni byli, co Tacit dobře nepojal, ačkoliv věděl,

že potomstvo tohoto v Moravě panovalo. Kdyžto tedy proti králi z potomstva Trutova, Vaňovi, od Římanův dosazenému, v odboji povstali, učinili to proto, že jakožto potomkové Marobudovi větší nároky na vládu v Moravě míti se domnívali, pročež se jich také Hermunduři, Lužičané a jiní zaujali. Císař Klaudius díval se pouze na to, neb věděl, že jen své dědičné právo dosáhnouti chtějí, nepodporovav Vaňa a také mu neublíživ, protože od Římanův ustanoven byl. To jest výklad událostí těchto dle objektivního slohu historie.

Domácí dějepis vypravuje, že knížata Vaňčo a Sido vojnu s Oši, tedy obyvatelstvem východní Moravy kolem Opavy, Ošoblahy a Ratibora vedli, z čehož se vidí, že oddělení Slezska od Moravy též prastaré jest a v rozdílném původním obyvatelstvu základ má. Oše neb Ošariše (Oseres Tac., zkus. Seres) zná zde Tacit, dokládaje, že Kvadům, tedy Moravě poplatnými byli. Podání moravské nachází u Tacita svého historického potvrzení.

Domácí prameny sdělují též, že Vaňčo a Sido se Sarmaty válku vedli, která pro Moravu zle vypadla a v které se Vaňčo v Hronu, dle jiných v Dunaji neb Vahu utopiti měl. Kdy ho však neštěstí toto potkalo, nelze určiti, jisto jest, že ho po roce 68 po Kr. již na světě nebylo.

Sudislav. — Trut II. (Italicus Řím.)

68—70.

Napovědělo se již, že Vaňo se sestřenci svými smlouvu učinil, aby v pádu smrti jich syn jeho ku vládě přišel. Za syna jeho považujeme Truta II. neb Italika, proto tak přizvaného, že jako Marobud vychování a vzdělání svého v Římě došel. Po smrti Vaňčově nastoupil také skutečně vládu v osiřelé části Moravy, vládnův se Sudislavem společně, jak se podobá, od 68—70 po Kr., jeden (Sido) jsa sídlem v Děvíně, potomním Velehradě, a druhý v Nitře.

O knížatech těchto vypravuje Tacit: „Též králové Svévův (moravských), Sido a Italik, stranili Vespasianovi, již dlouhý čas Římanům oddáni byvše. Oni a s nimi spojení národové byli tak věrni, že s jádrem vojska svého v předu bojovali.“ To událo se u Kremony, kde sok Vespasianův Vitellius poražen byl, (69 po Kr.). Škoda, že tu Tacit jména druhých s nimi bojovavších národů

neuvedl, abychom posouditi mohli, které země ok. 70 po Kr. s Moravou držely.

O sousedních Sarmatech mluví na ten čas takto: „Aby neozbrojené krajiny útokům cizího (barbarského) národa (Sarmatův) vystaveny nezůstaly, vzali (Sido a Italik, když do Italie Vespasianovi na pomoc táhli) také vévody Sarmatův Jazygův s sebou do pole, protože v jejich rukou vláda (nad Sarmaty) byla. Nabízeli také vojsko, zvláště jízdu (sarmatskou), která se ale nepřijala, aby snad potom různice netropila a kdyby jí druhá (Vitelliova) strana více přislibila, neodpadla“ [1]).

Z toho, že vévodové Sarmato-Jazygův na rozkaz knížat moravských s těmito do pole táhli, vidí se, že Sarmaté kastou vojenskou, poddanou, nikoliv panující byli, načež zkoumatelé historie ohledu nebrali, neoceňivše tuto důležitou zprávu Tacitovu. V tom máme také důkaz, že vláda Moravy toho času až k Tise se vztahovala, neb za Hronem, mezi Tisou a Dunajem seděli tito poddaní Sarmaté, rozumí se, mezi starodomácím obyvatelstvem srbským. Jakož Jazygové byli podřízeni Sidovi a Italikovi, v tomtéž poměru stáli spíše k Marobudovi a Vaňovi. Zachované podání historie moravské, že stará Morava až k Tise sáhala, má tu své potvrzení. Za pravé lze také přijmouti, když Tacit o víceru s Italikem spojených národech mluví, že času tohoto jistě Čechové, Lužičané, Oši a Mugilané v Krakovsku s Moravou spojeni byli.

Dle vší podobnosti umřel Sido, Vaňčův bratr, ok. 70. Jeho následoval syn jeho Radislav, jenž též ještě s Italikem panoval.

Italik. — Radislav.

70—80.

Společné panování jejich netrvalo však dlouho, neb Italik zemřel ok. 80 po Kr., načež Cimber vedle Radislava vládu v Moravách nastoupil. Tito nebyli již amici sociique populi Romani, jako předchůdcové jejich.

Radislav. — Cimber.

80— asi 94.

Radislav a Cimber vedli válku s císařem Domitianem, mezi

---

[1]) Tacit. Hist. l. 3. c. 5, 21.

81—96 panovavším. Eutrop vypravuje o něm, že byl zlý a zuřivý, že mnoho římských senatorův i své vlastní příbuzné usmrtiti dal a prvním byl, jenž naporučil, aby pánem a bohem nazýván byl [1]). Jemu nesměla jiná, leč jen zlatá neb stříbrná socha postavena býti. Vedl čtyry války, jednu se Sarmaty (vojskem moravským, tedy s Moravou), druhou s Chatty a dvě s Dáky [2]).

Domitian žádal od Markomanův pomoci proti Dákům, byl však s žádostí svou od nich odmrštěn. Poražen od Dákův, obrátil zbraň svou proti Moravám. Kníže Cimber, nechtě válku s Římany podniknouti, vyslal poslance k císaři, jichž ale tento zavražditi nechal [3]), načež to k porážce došlo, v níž Moravané skvěle zvítězili, kníže pak jejich Cimber padl [4]). Ve vojně sarmatomarkomanské, v které Cassius velel, padla jeho legie i s vůdcem. Od Dákův byli Oppius Sabinus, konsulár, a Corn. Fuscus, praefectus praetorii, s četným vojskem zničeni [5]). Tu dí Eutrop, že Cimber, odepřev pomoc Domitianovi, nepomáhal také Dákům. Rok, v kterém vojna tato vedena byla, neudávají historici stejně. Za trvání jejiho zdržoval se císař v Panonii, a leta 91 po Kr. poslali Lygiové, pod ochranu římskou přijatí a válkou v Mišensku stíhaní, k Domitianovi o pomoc, co se nejjistěji za války s Markomany stalo, pročež klademe tuto na 90—91 po Kr. Tedy by byl také Cimber leta toho ze světa zešel.

Tacit dává též o vojnách těchto zprávu, řka: „Coortae in nos Sarmatarum et Suevorum gentes, nobilitatus cladibus Dacus“ [6]). Zde jmenuje Tacit Markomany Svévy a spojuje je se Sarmaty. Válka tato byla první, kterou Římané od věku Augustova s naddunajskou Moravou vedli. Brzy následovalo jich více.

Radislav neměl žádnych synův a po smrti jeho nastoupil vládu Trut III.

---

[1]) Ukazy jeho začínaly vždy: „Dominus et Deus noster sic fieri iubet“.
[2]) Eutrop. Brev. l. 8. c. 23.
[3]) Ipsorum legatos pacis componendae causa interfecit. Dio Cass. l. 67.
[4]) Idem Domitianus a Marcomannis victus et in fugam conjectus est. Dio Cass. l. c.
[5]) Eutrop. l. 7. c. 23.
[6]) Tacit. Hist. l. 1. c. 1.

Tu přetrhneme na chvíli pásmo dějův a sdělíme, co se nám vzhledem na mravy a obyčeje předkův našich z času tohoto dochovalo, k čemuž zpráv Tacitových, jenž v druhé polovici prvního století žil a psal, použijeme. Známo, že Germanie, jak sobě ji Římané z ohledu zeměpisného obmezili, na východ až po Vislu, až ku Scytii (Rusku; Scythia Germaniae confinis, Plin.) zasahovala, tedy krajiny naše od Dunaje až po Belt a Vislu ku Germanii náležely, pročež můžeme vše, co Tacit při Svévech germanských pozoroval a o nich zaznamenal, vším právem na předky naše přenésti, co také zvláště proto činíme, aby se ta vyhlášená kultura Římanův, oniž touto vybojované krajiny oblažovali, s životem Svévův porovnati mohla. Tušíme, že tito v pravé kultuře Římany daleko předčili.

Mravy a obyčeje Svévův.

Tacit má Svévy právem za kořenáky neb původní lid v Germanii, nesmíšený dotahy jiných národův, protože v pravěku, kdo proměnu sídel hledal, nikoliv po suchu, nýbrž na pltěch se dostěhoval. Tamní nesmírné a protivné moře bývá zřídka z kruhův krajin římských na loděch navštěvováno. Kdo pak by také, praví dále, mimo nebezpečí na moři strašném, nebezpečném a neznámém opouštěl Asii, Afriku neb Italii, aby se dostal do Germanie, nezpůsobné co do půdy, surové co do ponebí, smutné co do vzdělání a na pohled, kdyžto vlasti jeho není? Já přidávám se k náhledu těch, oniž za to mají, že kmeny Germanie v nesmíšený, neporušený a jen sobě samým podobný národ vzrůstli, odkud také při tak velikém počtu lidstva ta všem společná tělesná povaha, jadrné a modré oči, plavý vlas, vysoká těla a silná k útokům pocházejí [1]). V práci a namáhání jeví méně vytrvalosti a snášejí těžce žízeň a parno, lépe zimu a hlad, ponebí a půdu. Tato jest užitečná na osení, nesnášenlivá na ovocné stromoví, úrodná na ov-ce, tyto však nemají vrůstu. Hovězí dobytek není též mohutným a jest docela bezrohým. Je těší jeho množství a jest také jejich jediným a nejmilejším statkem. Koně nejsou ani podstatou, ani rychlostí okázalými, taktéž nebývají dle římského způsobu cvi-

[1]) Protože se vlastnosti tyto Germanům připisují, vztahují je Němci, majíce se za staré Germany, nyní na sebe. Viz: Das slavische Altgermanien. Brünn. 1882.

ceny, aby se kruhem otočili, řídějí je zrovna vpřed aneb jediným obratem v právo v tak úzkém a obmezeném kruhu, že nikdo pozadu nezůstané. Vůbec mají více síly v pěchotě, pročež smíšeně bojují, neb jako jízda, tak rychlou jest pěchota, která z veškeré mládeže vybraná, před seřaděný šik se staví. Její počet jest určen, sto z každé župy.

Stříbro a zlato odepřeli jim bohové, z lásky-li neb z hněvu, nevím [1]), jistiti však nechci, žeby v Germanii nikde žil na stříbro neb zlato nebylo, neb kdo prozkoumal zemi tuto? Jmění takové a užívání jeho nevábí je, jako nás (Římany); stříbrné nádoby lze ovšem viděti u nich, ale nezakládají sobě na nich více, nežli na hliněných. Nejbližší nám mají ovšem pro obchod zlato a stříbro ve vážnosti a znají také některé druhy našich peněz, ti však dále v středu užívají jednoduchého a starobylého vyměňování zboží. Mezi penězi (našimi) chválejí sobě ty staré a dávno známé, zoubkovité, a ty s dvouspřežným vozíkem. Též libují sobě více stříbro nežli zlato, nikoliv ze zvláštní libustky, nýbrž poněvadž jim drobné stříbrné peníze pohodlněji k upotřebení jsou, když něco laciného kupují.

Železa nemají dostatek, jak to jejich zbraně vykazují. Zřídka užívají mečův a větších sudlic, nosejí však kopí s úzkým a krátkým železem, tak ostrým a pohodlným k upotřebení, že s toutéž zbraní, jak toho okolnosti požadují, buď z blízka neb ze zdálí bojují. Nazývají je framaee. Koňák jest se štítem a frameou spokojen; pěšáci rozmetávaji šípy z tulce kolem sebe, každý jednotlivec najednou, a střílejí jimi do veliké dálky; ostatně jsou obnažení neb pouze krátkým polním pláštíkem přikryti. Na těle nemají žádné nadhery, pouze štíty rozrůzňují nejvybranějšími barvami. Málo jich má brnění, sotva jeden neb druhý přilbici. Štít svůj opustiti jest hanbou velikou. Tak pohaněnému není dovoleno obětí se súčastňovati, ani do sněmu choditi a mnozí, oniž takto vojnu přežili,

---

[1]) Že se rudařství v krajinách našich dávno před Římany provozovalo jest pojištěno. V Dardanii, severních Uhrách, jihlavských horách a v nynějších Čechách dolovalo se od nepaměti na zlato a stříbro; ve Valerii vyrábělo se železo a výborný ocel, o němž se již Homér ve své Iliadě zmiňuje. Kolkovaného zlata a stříbra bylo v Moravách hojnosť, jak to nezřídka v hrobkách nalezené mince, které se právem Celtům připisují, dosvědčují. Za Římanův byli ovšem také římské peníze v oběhu.

skončují takové pohanění provazem. Obrazy čeledních neb rodinných bůžkův (křistkův, dědkův) a svěcené odznaky, z posvatných hájův (hřbitovův) vzaté, nosejí do války.

Za oděv slouží všem halena, sponou neb, když tato schází, spinadlem upnutá, ostatně přetrvají celý den neoblečení při krbu a ohni. Nejzámožnější různějí se oblekem, jenž není řásným, jako u Sarmatův a Partův, nýbrž těsně na tělo přiléhá a jednotlivé údy naznačuje (jako posud u uherských a moravských Slovákův). Také nosejí kožichy. Vyberouce sobě kožešinu, zpestrují ji skořepinami a kůžkami zvířat, jichž zadní oceán a neznámé moře zplozují. Ženy neužívají jiného kroje, nežli muži, leč že se v plátěné sukně odívají, jichž červenými pruhy strakatými dělají a na svrchní část oděvu rukavů nedávají, pročež ramena a plece nahá mají. I část ňáder jest obnažena.

Manželstva bývají přísně držena a mrav tento jest u nich nejchvalitebnějším. Oni jediní mezi cizinci (barbari) spokojují se s jedinou chotí, výjma několik, oniž nikoliv z vilnosti (vícero žen mají), nýbrž pro svou urozenosť od mnohých ku sňatku hledáni bývají. Věno nepřináší žena, nýbrž ženě muž. Přítomní rodiči a příbuzní ohledávají dary, nikoliv k ženským daremnostem, aniž novomanželům ku šňoření vybrány, nýbrž párek hovězí, koně s úzdou, štít s frameou a mečem. Za takové dary dostane se žena, anaž též něco zbraně muži svému donese. To považují za nejpevnější svedení. Aby žena pamětliva byla udatenství a příhod ve vojnách, bývá hned při posvěcování začátku manželství připomínána, že přichází jakožto družka v pracích a nebezpečích, aby v míru totéž, totéž ve vojně snášela a na to se odvážila. To hlásají jí jho volův, ozbrojený kůň, dané zbraně. Tak má žíti, tak umříti a to vše má zase dítkám neporušeně a důstojně zachovati. Dále žijí v bezpečné cudnosti, nesváděni vábením divadel, ani drážděním kvasů. Velmi zřídka nahodí se u tak četného národa cizoložství, jehož potrestání bezpostředně manželů ponecháno jest. Ostřihav cizoložnici vlasy, vystrčí nahou u přítomnosti příbuzných z domu a žene ji celou osadou s karabáčem. Zadanému panenství není žádného odpuštění. Ani pro sličnosť, ani pro mládí, ani pro bohatství nedostane se jí muže, neb u nich nesměje se nikdo při mrzkostech a svůdnictví nezove se módou. Lépe jsou na tom ještě nyní obce, v nichž se pouze panny vdávají a v naději a s přáním

manželkou se státi na vždy konec se učiní. Jediného muže berou si tam jako jediné tělo a jediný život, aby žádná myšlénka nad to, žádná další tužba nevznikla, aby nejen muže milovaly, nýbrž v tom jediném muži celé manželství. Počet dítek obmezovati, některé pozdě narozené usmrcovati považuje se za ukrutenství. Více platějí tam dobré mravy, nežli dobré zákony jinde. V každém domě vyrůstají nazí a špinaví v takovou tělnatosť, v takové postavy, jichž obdivujeme. Každého odkojí vlastní matka prsy svými a neodkazuje to služkám a kojnám. Pány a nevolníky nerozeznáš mázlivostí v odchování, mezi těmitéž stády, na tétéž půdě obcují společně, až dospělosť a udatnosť svévolníky naznačí. Mládenec okusí neskoro lásku a proto ta nevyvážná zmužilosť. Ani s pannami se nepřenáhlejí. Stejný věk, podobný vzrůst, stejná síla spojují se a sílu rodičův vykazují dítky. Synové sester platějí u strýce tolik co u otce a někteří považují tento pokrevní svazek ještě za svatější a úžší, žádajíce, když se zastavenci přijímají, raději dítky bratra neb sestry, jakoby spolehlivější záruku měli a rodinu ve větším objemu sobě zavázali. Dědicemi a nástupníky každého jsou dítky jeho bez posledního pořízení. Není-li dítek, následují jakožto nejbližší koleno bratři, bratři otce neb matky v majetku. Čím více příbuzných, tím větší počet sešvakřených, tím oblíbenější staroušek. Bezdětství nemá žádné ceny.

Jako přátelé, tak musejí se nepřátelé otce neb příbuzných převziti, nezůstanou však nesmíření, neb i vražda může určitým počtem hovězího dobytka neb ovec smířena býti. Takové zadostučinění obdrží celá rodina, co pro obecné blaho prospěšno jest, protože nepřátelstva po boku svobody nebezpečnými jsou.

Společným hostinám a pohostinnému vyčastování neoddává se žádný národ v takové míře, jako Svévi. Někomu přístřeší odepřiti považuje se za zločin. Každý počastuje připravenou dle zámožnosti své hostinou a vyčerpá-li se zásoba, zajde, kdo právě gazdou byl, s hostem co průvodčí do nejbližšího domu bez opovědění, co nic nápadného není. Stejnou přivětivostí jsou uvítáni a nikdo nečiní vzhledem na pohostinnosť žádného rozdílu mezi známými a neznámými [1]). Obyčejem jest odcházejícímu cokoli sobě přeje povoliti a na vzájem požaduje každý pro sebe tutéž upřímnosť. Z

[1]) I Caesar vychvaluje již pohostinnosť Svévův slovy: Hospitem violare fas non putant; qui quacunque de causa ad eos venerunt, ab injuria prohibent,

darů těšejí se, ale neceněji daných vysoko, aniž se za obdržené zavázanými považují. Hned po spánku, jehož obyčejně pozdě do dne prodlužují, koupají se, častěji teple, poněvadž u nich nejvíce zima panuje. Po koupeli obědvají. Jednotlivá sedadla jsou oddělena a každý má zvláštní stolek. Jako po svém zaměstnání tak chodějí také k hostinám ozbrojení. Den a noc bez přetržky píti není nikomu na hanbu. Různice, jaké se mezi pijáky nahodí, skončují zřídka nadávkami, častěji poraněním i zabitím. O oboustranném smíření nepřátel, o švakrovstvích, které se uzavříti mají, o volbách představených, o míru a válce raději se nejčastěji při hostinách, jakoby se za jiné doby srdce upřímnému smyšlení tak neotvíralo, aniž se rozehřálo pro důležité věci. Bez pokrytecké obratnosti a zřejmého šibalství odhalují tajnosti nitra svého. Takto odkryté a zřejmé smyšlení všech bývá příštího dne opět zkoušeno a tak radějí se, když se přetvařovati nedovedou, a uzavírají, kdyžto se mýliti nemohou.

Nápoj jejich jest pivo z ječmene neb pšenice; břehu (Dunaje) nejbližší kupují také víno. Pokrmy jejich jsou jednoduché; surové ovoce, čerstvá zvěřina, sedlé mléko (kyška); bez přípravy, bez lahůdek zahánějí hlad [1]). Při žízni nemají tétéž střídmosti. Kdyby se jim při pití dle chuti a vůle poskytnouti mělo, mnoho-li by sobě přáli, mohli by nestřídmosti tak dobře jako zbraní přemoženi býti.

Tacit povšimnul si také zábav Svévův. V ohledu tomto praví: Divadelních her mají jediný druh. Obnažení mladíci, hru provádějící, skákají uprostřed mečů a hrozících framеí. Cvik plodí umění, umění slušnosť. To činějí nikoliv ze zisku neb pro záplatu; odměnou nejsmělejší svévole jest radosť divákův. V kostky hrání provozují střízlivi jako nějaké vážné zaměstnání s tak velikou odvahou na výhru neb ztrátu, že, když vše prohráno, na poslední vrhnutí tělesnou svobodu sázejí. Poražený jde do samosvolené poroby, třebať mladší, třebať silnější, nechá se spoutati a prodati. Tak veliká jest při hře této převrácená tvrdošijnosť, oni pak to jmenují dostáti slovu. Ponechávají však otroky toho druhu vyměnou jiným,

---

sanctos habent, hisque omnium domus patent victusque communicatur. De bell. gall. l. 6. c. 23.

[1]) Dle jiných pramenův měli v pokrmech výběr veliký. Požívali také hovězinu, teletinu, vepřovinu, skopovinu, zajíce, divoké koně, kuchyňské rostliny, jako pašotinák, chřesť, ředkev a j.

aby se hanabného výdělku zbavili. Nevolníkův neužívají dle našeho způsobu pro domácí práce, každý z nich spravuje a řídí sídlo své a rodinu, pán ukládá jim jen dávky na obilí, ovcích neb plátně. Potud sáhá otrokova podřízenosť. Domácí práce vykonávají ženy a děti. Bičování otrokův, pouty a prací ve vazbě sužování stává se zřídka, zabití často, nikoliv z trestu a přísnosti, nýbrž z přenáhlení a v zlosti, co zůstává nepotrestané. Propuštěnci mají malou přednosť před poroby, zřídka požívají trochu důležitosti v domě, v obci nikdy, vyjma národy, oniž od králův řízeni jsou, neb tam vystupují také nad urozené, nad šlechtice. U ostatních Germanův jest nerovnosť propuštěnců důkazem svobody.

O hromadách praví: O méně důležitých věcech rokují představení obce, o důležitých celý národ, avšak na čem se tento usnésti má, pojednává se napřed též od představených. Shromážďují se v určité dny při novém světle neb když měsíc v úplňku jest, považujíce dobu tuto za nejpříhodnější začátek podniku. Nečítají počet dní, nýbrž nocí. Dle toho určují porady a soudní lhůty. Sešel-li se jich dostatečný počet usednou ozbrojení. Mlčeni naporučují kněži, oniž k němu také donutiti mohou. Nato poslouchají krále neb představeného obce a každého, kdo stářím neb vážností, válečnou slávou neb řečnictvím vyniká, více, že sobě rozumné rady vážejí, nežli jakoby se jim poroučelo. Nelíbí-li se jim návrh, zavrhují ho reptáním, líbi-li se, srážejí kopí na sebe a jest to nejčestnější srozumění zbraní chváliti. Při takovém shromáždění může se také žalovati a ortel nad životem a smrtí žádati. Tresty různějí se dle provinění. Zradce a úskoky věšejí na stromy; zbabělcův, nebojovných a nepřirozenou vilností pohaněných ponořují do bahna a močálů, překlopivše je košinou. Rozdíl tento smrtelného trestu ukazuje na to, že zločiny, když se trestají, veřejnosti ukázati, hanebné pak necnosti zakrývati se mají. Lehké přestupky docházejí též přiměřeného trestu, usvědčení musejí několika koňmi neb ovcemi učiniti poškozenému neb příbuzným jeho zadost. Při takových hromadách volivaji také přednosty, oniž v župách a obcích právo a zákon vyřizují. Každý má sto přisedících k poradě, spolu také k zevnitřní vážnosti. Veřejné i soukromé záležitosti pojednávají ozbrojeni. Nikdo však nesmí zbraně nositi, až obec někoho za schopného k tomu uznala. Když se to stalo, ozdobí v hromadě mladíka buď některý představený, buď otec neb příbuzný, štítem a kopím. To jest u

nich naše toga [1]), to prvním poctěním mládeže. Dříve jsou mladíci členy rodiny, potom vlasti. Doznaná urozenosť neb veliké zásluhy otcův pojišťují dorůstajícím nároky na důstojnosť přednosty a přičítají se k ostatním chrabrým a dávno osvědčeným.

Co se pověr dotýče, praví Tacit: Na znamení bohův a losy dávají velmi pozor. Obyčej při losování jest jednoduchý. Prut z úrodného stromu uřezaný, přeřežou na malé kousky a tyto, rozeznané několika známkami, roztrousejí bez rozmyšlení a dle náhody na bílou plachtu. Potom při veřejné poradě zvedne kněz, při soukromých záležitostech čelední otec, po modlitbě k bohům a zrak k nebesům upřený maje, třikráte jednotlivé kousky. Zdvihnuté vykládá dle na nich vyřezaných známek. Zapovídají-li tyto, nebývá toho dne porady žádné, dovolují-li tuto, požaduje se ještě potvrzení známek, při čemž obyčejem jest tázati se ještě šveholu a létu ptákův. Ještě jinak pozorují znamení bohův, vyzvídajíce výsledek válek. Zajatce onoho národa, s kterým válku vedou, postavějí s vyvoleným svých krajanův k zápasu proti sobě, každého s jeho národní zbraní. Vítězství toho neb onoho považuje se za předběžný výsledek. Při poradách dbají také předtuchy a napomínek koní. Tyto, bílé barvy a nikdy ku prací potřebovány, bývají veřejně v posvatných hájích vydržovány. Když se do posvatného vozu zapřáhnou, doprovázejí je kněz a král se starostou obce, pozorujíce jejich řehot a founění. Žádnému proroctví nedůvěřuje se více nejen od obecného lidu, nýbrž také od vznešených a kněží, oniž sebe za sluhy, koně pak za důvěrníky bohův považují.

V bitvách má každý na blíži, co mu nejdražšího jest, tak že nářek žen a křik dítek slyší, neb tyto jsou posvátnými svědky, tyto největšími chvalořečníky. K matkám, k manželkám snášejí poraněných a tyto neostýchají se rany sčítati a vyšetřovati. Bojujícím donášejí také pokrm a napomínky. Seslabené a couťající šíky uvádějí ženy často prosbami, vystavením vlastních ňáder na odpor, poukazováním na hrozící zajetí, jehož se velice bojí, v pořádek, tak že jistější věrnosť zachovávají obce, které mezi zastavence také šlechtické panny odvésti musely, neb věřejí, že něco svatého a prorockého v ženách žije, pročež rady jejich nezamítají a výrokův jejich se držejí.

[1]) Římanské jméno toga jest naše t o č a (táče, táčka), svrchní, jak známo, oděv, jenž se kolem těla o t á č e l.

Dojde-li to na bitvu, jest hanebné pro kníže v udatenství převýšenu býti, hanba pro družstvo jeho v udatnosti knížeti se nerovnati, ba nectné jest to pro celé živobytí a hanebné přežíti knížete svého a z porážky ustoupiti. Tohoto brániti, chrániti, i své vlastní zmužilé činy slávě jeho připisovati, jest závazkem nejhlavnějším. Knížata bojují pro vítězství, družstvo pro knížete. Když vlasť, v které zrození jsou, dlouholetým mírem a nečinností zmalátněla, odejdou šlechtičtí mladíci u velikém počtu bez nabídnutí k těm kmenům, oniž právě válku vedou, neb národ tento omrzuje nečinnosť a lehčeji dojde se slávy v nebezpečích. Četné družstvo udrží se jen násilím a válkou. Od štědroty knížete svého požadují válečného koně neb zakrvácenou vítěznou frameu, za žold přijmou hostiny, třebať neskvostné, ale dostatečné, látku na dary opatřejí sobě válkou a kořistěním. Tížeji dají se přemluviti, aby orali půdu a vyčkali úrodu, nežli aby se pustili do nepřítele a ran sobě ulovili; zdá se jim to lenivostí a neschopností, polem něco vytěžiti, co se krví vyzískati dá.

Když do boje netáhnou, zabývají se počasně lovem, dílem zahálkou, spánku a jídlu oddáni. Nejudatnější a nejbojovnější neobírají se ničím a odkazují péči o obydlí, domácnosť a polnosť ženám, starcům a každému slabšímu v rodině. Obce mají v obyčeji, anižby vyzvány byly, muž vedle muže knížatům buďto dobytek neb obilí snášeti, co se jakožto pocta přijímá a jejich potřebám slouží. Zvláště radují se z darů sousedních národův, jichž jednotlivci neb občanstva posílají, jako vybrané koně, skvostné zbraně, ozdoby koňákům a řetízky na krk. Již i peníze naučili jsme je přijímati.

Že rody germanské, dí Tacit dále, měst neobývají, ba že ani spojených osad nemají, jest s dostatek známo [1]). Usazují se od sebe odstranění po jednom, kde se jim polnosť, les zalíbí. Vesnice zakládají nikoliv dle způsobu našeho s vedle sebe stojícími a souvislými staveními, nýbrž každý má kolem svého příbytku

---

[1]) Šlechta totiž sídlila výhradně na svých hradech, třebať Germanie tehdáž bezpočetných měst (v tehdejším smyslu, trhová místa) měla a husto obydlena býti musela, kdyžto tolik válek s Římany podniknouti mohla. Ovšem najímali sobě knížata také vojsk z ciziny do vojenské služby, jak to o Němcích, Sarmatech, Gotech, Hunech, Avarech, Maďarech známo jest.

prostoru buď proti neštěstí ohněm neb z neznalosti v stavění. Tesaný kámen neb cihly nejsou v obyčeji, ku všemu potřebují nezpůsobné balvany bez vkusu a úhlednosti (jak staré hrady vesměs z neokřesaného kamene stavěné nalezáme, co se cyklopským způsobem nazývá). Některá místa potírají bedlivěji hlínou, tak čistou a lesklou, že malby a kresby barevné napodobňuje. Také vyhloubávají v zemi skrýše a pokrývají je svrchu mrvou co útulek proti zimě (v Uhrách posud v obyčeji) a co skladiště na obilí (sitos, žitoše, sklad na žito; na Moravě na vícero místech nalezeny), protože tuhé mrazy takovými místnostmi se zmírňují a přijde-li nepřítel, vyloupí co na venku, schované a zakopané buď nezná neb ujde mu to' tím. že hledáno býti musí.

Provádění a zvyšování úroků není známo, pročež toho více dbáno bývá, nežli kdyby to zakázáno bylo. Pozemky obsazují se dle počtu rolníků od veškerých vesničanův a rozdělují se mezi ně, jak se za hodno uzná. Veliké prostory pozemků pojišťují lehkosť při dělení. Obsetá půda střídá se každého roku; něco zůstane ladem, neb při množství a objemu nezávodějí přičinlivosti, aby ovocné sady zakládali, louky rozdělovali a ohrady zvlažovali. Pouze obilí vyžaduje se od země, pročež nerozdělují rok na tolik části, rozeznávajíce pouze zimu, jaro a leto; podzimek jest jim tak neznámý, jako dary jeho.

Konečně popisuje také pohřby, o nichž dí, že se bez okázalosti odbývají a že pouze mrtvoly proslulých mužů určitými druhy dřeva upalují. Na hranici nenaloží se pokrovců, ani vonidel, každému přidají se jeho zbraně, plamenu některých také kůň. Nad hrobem vyvýší se kopec z hlíny (volotka, mohyla). Nadhernou poctou vysokých pomníkův pohrdají, jakožto nebožtíky tlačících. Nářek a pláč přestanou brzy, bolesť a zármutek pozdě. Ženám sluší truchliti, mužům pamatovati [1]).

Tu vylíčilo nám mistrovské péro Tacitovo dobré i nechvalné stránky mravův a obyčejův, jak v soukromém, tak ve veřejném životě Svévův germanských, předkův našich. Řekli jsme úmyslně: předkův našich, tedy Slávův? — Nejinače. Podnes pojednávají se Germani ovšem ve smyslu německém, nejen od Němcův, nýbrž také od našincův, po německých tak zvaných autoritách papouškujících, jak to i Pavel Šafařík na velikou újmu starožitností sláv-

[1]) Tac. Germania c. 1—27.

ských učinil. Kde se v staré historii o Germanech mluví, překládají to jméno Němci veskrze jménem Deutsche, jakoby jména Germani a Deutsche synonyma byla a ačkolvěk to ta nejhrubší historická a ethnologická chyba jest.

Nyní budeme v dějepisu našem dále pokračovati.

Trut III. (Tudrus Řím.)

94—110.

Trut následoval hned po Cimbrovi co čekanec. Od některých vydává se za bratra jeho, my však držíme se oněch, oniž jej za syna Cimbrova mají. Po smrti Radislavově vládl sám a byl posledním potomkem markomanské dynastie Krokové. Ta trvala tedy asi od 170 př. Kr. až asi do 110 po Kr., 280 let.

Osudná válka císaře Trajana (98—117) s dáckým králem Decebalem v nynějších Sedmihradech, Valachii a Moldavě připadá do času moravského velkněze Truta III. Nelze říci s jistotou, zdaliž Moravané Decebalovi pomáhali, neboli ne, ale že Buři, s Dáky společní, Trajana od války té odstrašiti chtěli, to se vypravuje [1]). Ostatně bychom soudili, že se mu i z Moravy nějaké pomoci dostalo.

Trajan vrazil u Peškaraby (staré Oršavy) po dvou lodních mostech přes Dunaj do Dácie a dobyl u brány železné vítězství nad Decebalem. Potom vtrhnul dále do Dácie a tu svedly se ještě tři bitvy, pro krále nešťastné, tak že i hlavní královské sídlo Sarmica č. Sarmizogethusa od Římanův dobyto bylo [2]). To dálo se l. 101 po Kr. Decebal stal se poplatným Římanům králem, dal se však (104) na novo do vojny s nimi, pročež nechal Trajan něco níženi pod starou Oršavou kamenný most přes Dunaj vystaviti [3]),

---

[1]) Dio Cass. l. 48. c. 8. — Zosim. l. 27. — Poslali mu houbu, na níž napsáno bylo: Burros sociosque omnes a Trajano petere, ut pace facta domum reverteretur.

[2]) Sarmizogethusa = Caremica getuša (carskogetské sídlo). Římané zvali potom město toto Ulpia Trajana. V okolí Varhely, kde stálo, viděti podnes ostatky jeho.

[3]) Most tento měl 20 oblouků, na 150 stop vysokých pilířích spočívajících, a na obou koncích pevné věže (Theodora a Pontes). Stavitelem byl Apollodor z Damašku. Nástupce Trajanův Hadrian (117—138) nechal most tento zase rozebrati, aby cizozemci ((barbari) přístupu do říše římské neměli.

po němž l. 105 opět s velikým vojskem do Dácie vrazil. Decebal byl zase poražen a otrávil se, jak se praví, aby do zajetí nepřišel. Po vítězství tomto obrátil prý se císař na Markomany a potřel je tak, že donuceni byli krále od Římanův sobě vyžádati. Tak vypravuje Pilař, odvolávaje se na Tacita [1]). Na citovaném místě nemluví ale Tacit pranic o porážce Markomanův, Trajanem působené, nýbrž jen o směšné vítězoslávě Domitiana nad Germany, jenž nechal lidu nakoupiti, tento za Germany přistrojiti a hlavy mu oholiti, aby jako zajatci vypádali. O Trajanovi není tu zmínky. Tak nepravějí ani Sueton, ani Eutrop, ani Dio Cassius, žeby Trajan byl Markomany potřel, k víře podobnější jest, že se to onomu od těchto stalo, neb říše moravská stojí toho času pevná a mocná. O Trutovi III., posledním Krokovici, nedá se více udáti.

Za vlády posledních Krokovicův a jmenovitě za vlády Vaňča a Sudislava (Vangio a Sido; 52—70) bylo první símě kristověry ve vlasti naší zaseto, co jsme dílem naším: Staromoravské církevní děje (v Olomouci. 1881) pojistiti se snážili. Že v Moravách hned za času apoštolův, ss. Petra a Pavla, křesťanská církev a arcibiskupství nastaly [2]), o tom nevědí bohužel historikové naši pranic, co pošlo z toho, že papežové, pouze na církev tuto hledíce, hlavní a sídelní město staré Velkomoravy, Děvíno-Velehrad, v bullách svých vždy urbs neb eclesia Laureacensis jmenují. Této církve prvním pastýřem byl ok. 63 po Kr. blahoslavený Vavřinec (Laurentius). Z neopatrnosti bylo později jméno urbs č. ecclesia Laureacensis smícháno s bývalým římským městem Laureacum na Enži v Noricku, kde Římané svého času vojenskou posádku a část loďstva svého měli, co jistě příznivé okolnosti pro založení církve a biskupství nebyly. Původcem zmatení toho byl kněz Magnus z Reichersberku, jenž v kronice své z r. 1195 jistil, že Vavřinec biskupem v natčeném Laureacum byl a že, když město toto (ok. 473) vyvráceno bylo, biskupství odtud do Passova přeneseno a na arcibiskupství povýšeno bylo. Příčinou bájky této bylo, že Magnus v papežských bullách tak zvanou sancta ecclesia Laurea-

---

[1]) Pilař & Moravec. Hist. Mor. I. p. 10.

[2]) Laureacensem urbem (Děvíno-Velehrad) antiquitus metropolitanam et archiepiscopi sedem in exordio nascentis ecclesiae et immanissima christianorum persecutione catholicae fidei novimus rudimenta percepisse. Agapitus II. papa.

census (Děvíno-Velehrad), o níž vědomosti neměl, za římské Laureacum považoval. Bájka jeho udržela se po celý středověk v platnosti, až teprv l. 1727 Jesuita Hansiz spis: Metropolis Laureacensis, vydal, v němž podání Magnusovo za bájku vyhlásil. Později chopili se také jiní té věci jmenovitě Dümmler (1854), Mittelmüller (1867), Ratzinger (1872), a nejnovějšího času Karel Uhlíř (Die Urkundenfälschung zu Passau im 10. Jahrhunderte v Mittheilungen des Institutes für österreichische Geschichtsforschung. III. B. 2. Heft. 1882), ačkoliv přece církve Laureacenské v Moravě nepoznali. Výsledky bádání jejich pozůstávají pouze v tom, že v Lorchu nikdy biskupství nestávalo a toto odtud co arcibiskupství do Passova přeneseno nebylo. V tomto nastalo biskupství teprv ok. 738. Poněvádž pak v Magnusově kronice určitě o arcibiskupství passovském se mluví, vyvrácují tvrzení toto obviňováním metropolity moravského Pelhříma (975—982), jehož za biskupa passovského mají, že prý se podvrženými listinami císařův metropolitské důstojnosti pro Passov domáhal, od papeže (Benedikta VII.) však odmrštěn byl. Kdyby se přijala pravda, že Pelhříma v Passově nikdy nebylo, že byl metropolitou moravským a že v bullách papežův jmenovaná církev Laureacenská ani římské Laureacum, ani Passov neznamená, nebylo by potřeby přesné diplomy císařův, Karla Vel., Ludvíka Pobožného, Oty I. a II., oniž se výhradně na církev Laureacenskou v Moravě (Velehrad) vztahují, podezřívati a arcibiskupa Pelhříma z falšování listin viniti.

Varo—brat (Varobertus).

110 — asi 130.

Nyní následuje ona doba, o níž Tacit dí: „Markomani a Kvadi měli až do časův našich krále z národa svého, ze slovutného rodu Marobuda a Truta, nyní trpějí také cizince“ (jinorodáky) [1]), neb po vymřetí dynastie Krokovicův markomanských vyvolili sobě Moravané knížata z rodův jiných domácích. Po posledním Krokovici, Trutu III., byl Moravan Varo—brat zvolen, jehož vláda do času císaře římského Hadriana (117—137), jenž po Trajanovi na trůn dosedl, padá.

Smutný osud sousedních Dákův, v služebnosť římskou upad-

[1]) Tac. Germ. c. 42.

nuvšich, učinil poblízké Moravany, dlouho ještě Markomani a Kvadi, také Svévi od Římanův zvané, opatrnými, aby se též s podobným osudem nepotkali, pročež snažili se rozviklanou Svévii upevniti a se sousedními národy se spojiti. Na upevnění a rozšíření tom pracoval všemožně Varobrat, maje pohodlnou dobu a pokoj k tomu, proto že císař Hadrian po celý čas panování svého žádných válek nevedl.

Herj—brat (Heribertus).

130—140.

O velkoknížeti tomto nezachovalo se ničeho, co by byl za vlády své vykonal, pouze jméno jeho udrželo se v dějepisu. Vláda jeho padá též z větší části do pokojného panování Hadriana císaře.

Arjogost (Ariogustus).

140—160.

Arjogost vládl za času římského císaře Antonína Pia (138—161) a tento nepodníkal též žádných výbojův, netouživ po rozmnožení krajin římských a hleděv pouze hranice říše chrániti. Za něho požívali také sousední Moravané blahého pokoje, jehož, jak se souditi dá, Arjogost na klidné rozšíření a sesílení moravské Svévie vynaložil, proto že se nám tato hned po něm v znamenité velikosti objevuje. Pilař klade Arjogosta dle Cassia po Markomírovi [1]).

Markomír (Marcomarus Řím.)

160—176.

Tento panoval za doby tak řečené války markomanské [2]). Té doby byla Markomanie velice rozšířena. Spojeni s ní byli: Markomani (v užším smyslu), Kvadové, Vandali, Sarmaté, Svévi a celé cizozemsko (omnis Barbaria) [3]) t. j. národy na severu dle beltického moře bydlivší. Pelcl udává dle Jul. Capitol. (in Marc. Aurel. c. 22) následující spojence; Markomany, Kvady, Narisky, Hermundury, Šváby (Svévy), Sarmato-Jazygy, Gotony a Oše; Švoj

[1]) Dio Cass. l. 7.

[2]) Aur. Victor. de caes. c. 16.

[3]) Eutrop. l. VIII. c. 13.

Markomany, Kvady, Vendy, Narisky, Hermundury, Lankobardy. Svévy, Driady, Herule, Rugiany, Turcilinky, Goty, Vendeliky, Latemiky, Dáky, Gety, Sarmaty, Roxolany, Sikoboky, Bastarny, Alany, Kostoboky a Saboky, z čehož patrno, že sloučená za Markomíra Morava velmi mocná proti Římanům stála.

Spolek tento nazývá se obyčejně markomanským, byv stvrzen přisahami a zabezpečen danými zastavenci. Směřoval na uhájení svobody národův naddunajských, posud Římanům nepodlehlých, a na újmu moci těchto. Tito měli zkroceni býti. Dle smlouvy musel každý ku spolku patřící národ dle možnosti své jistý počet brancův do pole vypraviti. Morava, jakožto Římanům nejbližší, měla nejvyšší velitelství nad nimi. Vojska, od každého národa vypravená a zaslaná, rozložila se dle hranic říše římské, započnouce hned nad Dacii, pak od Hrona dle Dunaje až ku Rjenici.

Jak to jména národův, ve spolku stojících, vykazují, nebyli Germani od Bavor až k Rýnu s našimi Svévy spojeni, neb národové spojení seděli vesměs na východní straně Rjenice, Saly a Labe až po Rusko na půlnoční straně říše římské, jakož Markomani v Moravě po Dunaj až k Rjenici, Kvadi v uhronitranské Moravě, Vendové dle Labe, Narisci a Hermunduři v hořejší Bojémii, Lankobardi u Děvína sasského, jméno Svévi zahrnovalo mnoho kmenův v nynějším Prusku a Polsku, Driadé a Heruli seděli v Lygii, pod řekou Habolou, Rugiani na ostrově Ráně, Turcilinci při Beltu, Gotoni č. Godoni v Gdansku, Buři v Haliči, Vendelici, Latrinci a Scyři na pobřeží beltickém, Karpi (karpatští Chorvaté) v severních Uhrách, Sarmato-Jazygové mezi Tisou a Hronem, Dáci č. Geti, Sikoboci, Bastarné, Kostoboci a Saboci rozkládali se přes hořejší Uhry pod Karpaty, dílem i v Haliči, Roxolani a Alani v Bessarbii. Dle jmen a sídel národův těchto jest dokázáno, že v spolku tom ani západní Germanie, ani Rusko nebyly. Západní Germani znepokojovali Římany v Porynsku.

Moderní historici, nenahlížíce spojení toto, myslejí, když se čte, že ten neb onen severnější národ nyní na Dunaji se objevil a tu bojoval, že se sem celý národ vystěhoval, aby nových sídel došel, čemuž ovšem tak nebylo, neb k Dunaji dotáhla pouze vojska z nadřečených národův, nechť také již dle tehdejšího obyčeje s ženami a dítkami. Vojska tato měla zde svá vykázaná stanoviska, v nichž se co pohraničná zdržovala. Národ zůstal doma a posílal

a doplňoval čas od času jen uložený mu počet svých branců, oniž vždy v plném počtu zůstali, když se i dřívější po vyplněné službě domů navrátili. Podnikli-li se vpády do říše římské, táhla tato pomocná vojska s sebou a bylo jim slíbeno, že kraje Římanům odebrané mezi ně rozděleny budou. Zprotivilo-li se které, bylo vypuzeno.

To nechť dostačuje pro objasnění toho tak zvaného markomanského spolku, jenž za panování Markomíra mezi 160—176 zřízen byl. Jul. Capitolin nazývá ho foedus aut bellum Marcomanicum, proto tak pozvaný, že Markomanie neb Morava středem jeho a napotomní 15leté války s Římany byla. Počátek této klade se na rok 166 po Kr.

Válka markomanská.

166—181.

Ačkoliv neradi války popisujeme, přece jsme nuceni o této důležité a vlasti naší moravské zvláště se týkající válce aspoň ta nejhlavnější dáta sděliti.

Mezi bojovnými styky Germanův s Římany jest mimo starší výpravy cis- a transalpických Gallův, Cimbrův a Teutoncův a válk-u batavskou (Civilišovou) nejznamenitější hrůzonosná markomanská. Společené voje vyvalily se četnými proudy přes Dunaj na půdu římskou a zničujíce vše před sebou, dorazili až k Vogleji. Na pochodu svém zajali bezpočetné množství římských vojáků a občanů, jichž do svého domova zpět odváděli. Což divu, že zprávy o tom v Římě náramný strach působily, senát a občanstvo poděsily? Tehdejší císař Marek Antonín Aurel nechal po sedm dní bohům obětovati, aby je naklonil zbraním římským. Dle Ammiana a jiných byl totiž hned v první srážce vůdce římský Vindex na hlavu poražen a zabit, vojsko markomanské oblehlo Vogleji, vydobylo města Opitergum, jehož rozbořilo. Římanův padlo 20.000. Po smrti Vindexově byl od císaře Pertinax proti nepříteli vyslán a tomuto podařilo se, protože se spojenci na tři sbory rozdělili, z nichž jeden u Vogleje, druhý u Opitergum stal a třetí dále do Italie se tlačil, tyto rozdělené sbory jeden po druhém přemoci a ze země vytlačiti. Mezi mrtvolami Svévův nalezala se těla ozbro-

jených žen [1]), z čehož posouditi lze, s jakým nadšením a zápalem válka tato podniknuta byla. Později potřel také a vypudil vůdce Kandid pluky Lankobardův a Obiův. Avšak opět a opět vpadli tuzemské pluky za Dunaj. Válka trvala téměř již deset let a Římané nedosáhli ještě pražádného úspěchu nad hrozícími Svévy, oniž se již v Panonii byli usadili.

Nato rozhodl se císař osobně do pole táhnouti, o čemž Eutrop takto vypravuje: „Marek Aurel vedl (za posledních let) osobně válku markomanskou, tak krutou, že se o krutější ani neví, pročež se punickým rovná. Přetržka stala se z té příčiny, že veškeré vojsko římské pobito bylo, k tomu panoval času toho mor, tak že v Římě, v Italii a jiných krajinách mnoho lidstva a téměř veškeré vojsko vymřelo. Namáháním velikým a vytrvalostí dokončil, nepřetrženě po tři leta u Karn-untu meškav, vojnu tuto s Markomany. Pobiv mnoho tisícův lidí a vysvobodiv takto Panonii od služebnosti, držel konečně s Komodem Antonínem, synem svým, jehož caesarem jmenoval, vítězoslavnosť v Římě. Vypotřebovav pro náklad na válku poklady zemské dočista a nemaje pomocí, protože krajinám a senatu nic uložiti nechtěl, prodal zlaté nádoby, křišťalové a murrhinské číše, své a manželčino šatstvo hedvábné a zlatohlavové (suam ac uxoriam sericam et auream vestem) a mnohé jiné šperky z drahokámů, tak že prodej tento plné dva měsíce trval a mnoho peněz se natržilo. Po skončené válce vrátil kupcům peníze nazpět, kdo však koupené věci navrátiti nechtěl, toho nenutil a každý je podržeti mohl“ [2]).

Ze slov: vysvobodiv Panonii od služebnosti, vychází zřejmě, že nežli císař osobně do pole vytáhl, tato pro Římany již ztracena byla a do rukou spojencův byla přišla, a dle toho, že císař své i manželčino skvostné šatstvo a klenoty prodati musel, aby vojnu dále vesti a skončiti mohl, byla tato pro stranu římskou velmi obtížnou a záhubnou. Národy tustrané musely důkazně na Římany naléhati. Můžeme se nadíti, že i kdyby mor nebyl obětí svých požadoval, italské obyvatelstvo ustavičnými válkami značně zřídlo, jakož také, že toto ve svém nadšení pro slávu Říma ocháblo. Občané římští, dávno již daněmi přetíženi, ustáli v obětavosti pro

[1]) Inter cadavera barbarorum corpora mulierum armata reperta sunt. Dio Cass. l. 71. — Marcell. l. 29.

[2]) Eutrop. l. 8. c. 12.

vlasť, která jen válčila a o blaho jejich pramálo se starala. O skvosty prodávané přeceňovali se zámožní občané římští, na tyto věci měli ovšem peněz dosti, jen na oltář vlasti neměli žádných. Tak daleko bylo to již s láskou ku vlasti jejich dospělo, pročež císař donucen byl všelikterou zběř, zvláště dobrodružnické sbory z ciziny najímati. V cizině bylo lidu dostatek a mezi tímto mnoho dobrodružného a pravda jest, že Římané nikoliv vojském vlastním, nýbrž rodáky cizích krajin tyto podmaňovali. Nicméně tvrdí historie německá, že cizí lid blahobyt do Italie lákal. Pěkný to blahobyt, když to napořád připraven býti musel do pole vytáhnouti a život svůj nasazovati, an naproti doma u vlastního krbu svatého pokoje požívati mohl. O nedostatku vojska a peněz pro nastávající válečné tažení píše Jul. Kapitolin takto:

„Císař ozbrojil také šermíře (gladiatory) a podrobil je kázni vojenské, přijal dalmatské a dardanské loupežníky mezi vojsko, opatřil zbraní Diokmity (lehkoozbrojence), najal pomocného vojska germanského proti Germanům a zřizoval se vší pílí legie pro válku germanskou a markomanskou. Aby pak zemí poddaných daněmi neobtěžoval, prodal u veřejném odhadu na náměstí blahoslaveného Trajana věci z paláce, roucha, číše, zlaté nádoby, sochy a obrazy slovůtných umělců, jakož šperky z drahokámů, jichž byl v tajné pokladnici Hadrianově nalezl. Kořisť, které dobyl na Markomanech, potřev je u samého přechodu přes Dunaj, rozdal mezi poddané. Když se Markomané mu poddali, dal jich mnoho do Italie zavésti. I byl by sobě zemi markomanskou i sarmatskou, jak to v úmyslu měl, podmánil, kdyby se Avidius Kassius na východě nebyl proti němu vzbouřil. Přetrhnův tedy válku, táhl na Kassia. Tento byl zabit a hlava jeho donešena Antonínovi. Vrátiv se, aby ukončil válku, byl mezi touto smrtí zachvácen a syn jeho zanedbal naučení otcovo. Tři leta vedl válku s Markomany, Hermundury, Sarmaty a Kvady a bylby je sobě podrobil, kdyby jen o rok déle byl na živě zůstal“ [1]).

Nyní uvedeme některé jednotlivé události, jaké se ve válce této přihodily.

V úzkosti své obrátil se císař, aby osud války vyzvěděl, na pověstného tehdáž divotvůrce Alexandra z Asie, jenž divy své v Římě provozoval. Tento radil dva divoké dravce na nepřítele po-

[1]) Jul. Capitol. in Marc. Ant. c. 21—27.

štvati a indická vonidla bohům páliti, to, jistil, že dovede k vítězství [1]). Císař nechal skutečně dvé lvův do Dunaje vehnati, aby nepříteli strachu nahnali. Mezitím obětovaly se vonné látky na břehu. Nepřítel na druhé straně nezhrozil se však ani trochu dravců, uvítal je kyjemi a utloukl je; nicméně překročilo římské vojsko v důvěře na vítězství Dunaj, bylo však úplně na hlavu poraženo, tak že jen skromné zbytky jeho na útěk do Panonie se daly (168). To hnětlo císaře velice, tak že Alexandrovi nezdařené proroctví vytýkal. Tento se omlouval tím, že ovšem slíbil vítězství, že však neurčil která strana se z něho těšiti bude.

Toho času strhly se rozmíšky mezi Svévy a Sarmaty. Onino odebrali těmto kus země a popudili je proti sobě, čehož císař dobře využitkovati dovedl. Známo, že první svou knihu rozvah (meditationes) během války této v ležení při řece Hronu, jehož Granua jmenuje, spisoval. Tu vyjednával se Sarmaty a přivedl je na stranu svou. Oni pak potom, spojivše se s ním, dovolili mu průchod zemí svou do Slovák (Kvadie, Moravy nitranské). Ze strany této neočekávali a nenadáli se Markomané vpádu.

Marek táhl tedy ze země Jazygův, veden jimi, k Nitře a dále k Trnavě, kterých měst bez posad nechaných lehce se zmocnil a pak, překročiv řeku Moravu, až ku Podivínu na půdu velehradsko-moravskou dospěl, co mezitím jiná vojska římská a z jiných stran, jedno z Lorchu (Laureacum) a druhé od Karnuntu (Hainburk) do Moravy chvátala. Sbory tyto táhly přímo k Medoslanium (nyní Laa č. Laab, Hlava na pomezi rakouském) a překročivše řeku Dyji, spojili se s císařem v okolí nynějšího městečka Mušavy. Místo toto u vtoku Jihlavy do Dyje uznáváme za ono, na němž císař pověstného a zazračného vítězství nad Markomany a spojenci jejich dosáhl.

U obyvatelstva mušavského zachovala se pověsť, že tam někdy ležení římanské bylo, jiné podání dí, že Mušava kdysi větší byla a dále k půlnoci ležela, nynější městys že býval jen před-

---

[1]) Alexander odeslal mu tuto věštbu:

Gurgitibus fluvii turgentis ab imbribus Istri
Immisisse duos Cybeles edico ministros
Monte feras alitas; tum quantum alit Indicus aër
Florum atque herbarum bene olentum: moxque futura est
Et victoria, pax et amabilis et decus ingens.

městím rybářským staré Mušavy. Jakým pádem tato v zkázu uvedena byla, nelze se dozvěděti, pravdě podobno však jest, že byla od vojska římského v popel obrácena a úplně rozmetána. Že obyvatelstvo mušavské pravdu mluví, že tam Římané tábořili a že se tam bitva s nimi strhla, dokazuje, že se zde leta 1770 a napotom ještě častěji v blízkých vinohradech zlaté, stříbrné, bronzové a měděné peníze římských císařův nalezly. Co se dotýká času, v kterém se peníze tyto do země dostaly, jest z nápisův na nich nade vší pochybnosť pojištěno, že se to za panování císaře Marka Antonína Aurelia a choti jeho Faustiny Augusty stalo, neb mezi mincemi u Mušavy nalezenými jsou také měděné a stříbrné s nápisem: FAVSTINA. AVGVSTA, na druhé straně: M: H. A. E. a na spodu: S. C. (senatus consultu). Novějších mincí se tu nenalezlo. Rovnověké mají nápis: ANTONINVS. DIV. AVG. Něco starší jsou s nápisem: LVC. AVRELIVS. VERVS. AVG. a ANTONINVS. AVG. Tyto pocházejí z let panování Marka Antonína, jak dlouho s ním druhý August (Lucius Aurelius Verus), totiž od 161—171 vládl. Verus tento, spolucísař Antonínův po deset let, umřel náhle mrtvicí raněn na cestě, když spolu z vojny markomanské (171) domů se ubírali, v Benátkách.

To jsou ty císařské osoby, jejichž jména na nejnovějších mincích, u Mušavy nalezených, se vyskytují, tedy se tam mezi 171—180 po Kr., za doby tamního táboření vojska římského a tam svedené porážky dostaly. Nevyvrátně tedy jisto jest, že Markomanie Římanův nynější Morava až po Dunaj byla, neb dějepis římský praví o vítězství tomto: In Marcomania in finibus Quadiae. Na pravdivosti toho může jen ten pochybovati, kdo bludem nakvašen jest. Jeden z takových praví: „Im Einklange mit einer alten Sage erzählt Schwoy, dass hier (bei Muschau) am Zusammenflusse der Iglava und Thaia in der vorchristlichen Zeit ein römisches Lager bestanden und ein Treffen mit den Markomanen vorgefallen sei, wofür die von jeher und noch gegenwärtig auf dem nördlichen Weinhügel ober dem Orte häufig vorgefundenen römischen Münzen von Gold, Silber und unedlem Metalle aus dem ersten und zweiten Jahrhunderte nach Christi Geburt zeugen sollen. Diess kann, wie wahrscheinlich es auch klingen mag, nicht verbürgt werden“ [1]).

[1]) Gr. Wolný Topograf. von Mähr. II. S. 203.

O této zde svedené bitvě a vydobytém od Římanův zázračném vítězství vypravuje Cassius: „Marek měl s Kvady těžkou vojnu, která se však proti všemu nadání šťastně skončila, nevšak bez zvláštní pomoci Boží, a sice proto, že Římané, jsouce v boji u velikém nebezpečenství postavení, Božskou prozřetelností a pomocí vysvobozeni byli. Obklíčení najedné výšině od Kvadův, bránili se udatně a barbaři vyhýbali se další bitvě v naději, že Římané parnem a žízní zahynou, neb jich ze všech stran tak byli obklopili, že se nikde k vodě dostati nemohli. Trápení nemocí, horkem, ranami a žízní ani se již nepotýkali a nemohouce se nikam obrátiti, stáli, vedru slunce vystavení a od tohoto pečení, jen v řadách, hotoví ku srážce. Pojednou zamračilo se nebe tak rychle, že hustý liják spadl a to nikoliv bez zvláštního dopuštění Božího. Když začalo pršeti, obráceli Římané tváří svých k nebesům a chytali dešť do úst, nastavovali štíty a helmice a tak se křísili. Uhasivše žízeň svou napájeli také koně a když Kvadi na ně doráželi, bránili se a pili jedním rázem, tak že mnozí do helmic tekoucí krev s vodou lokali. Náhodou touto byliby velikou škodu od nepřítele utrpěli, kdyby právě v tu chvíli nebyla jej za chvátila strašná bouře s blesky, hromobitím a kroupami, tak že teměř oheň s vodou s nebe padal, čímž mnozí upálení a zabití byli a mnoho jich zahynulo. Římanův se oheň nedotknul a skočil-li na některého, hned odskočil a zhasnul, u barbarův však neměl ani dešt účinku, ba hořel na nich jako olej, tak že deštěm promoklí ještě vodu hledali a mnozí se poranili, aby krví svou oheň uhasili; jiní běželi mezi Římany, jakoby u nich voda hasící byla, a císař se nad nimi slitoval. Při této příležitosti byl na bojišti po sedmikráte za nadvelitele vojenského (imperator) od vojska prohlášen, co ani nepřijal, ani neodepřel, ale senatu do Říma psal, že to jakožto od bohův přijímá. Faustina císařovna byla též za matku vojska (mater exercitum) pozdravena a provolána“[1]).

Že Cassius bouři tuto v povětří nikoliv dle skutečnosti, nýbrž báječně popsal a mnoho vymýšleného a neslýchaného k ní přičinil, rozumí se samo sebou. Dle něho vyprosil dešť ten egyptský divotvůrce Arnufis, zdržující se v Markově průvodu a vzývavje egyptského Hermeše, boha vzduchu, a Jul. Kapitolín dí o Markovi: „Prosbou

[1]) Dio Cass. l. 71. c. 8.

svou svedl s nebe blesky do táboru nepřátel a vyprosil dešť lidu svému, žízní souženému.“ Dle církevni historie vyprosil dešt jeden křesťanský pluk, potom plukem bleskosvodným (legio fulminatrix) zvaný, modlitbou svou k Bohu všemohoucímu. To dosvědčuje také Xifilin, jenž píše: „Když Marek sebe a vojsko své v největší tísni spatřil a kterak by pomohl nevěděl, předstoupil před něho tribun tělesné stráže a ujišťoval, že křesťané všecko modlitbou svou dovesti mohou. Nato poručil císař melitenským vojinům 12. legie, kteříž vesměs křesťany byli, aby Boha svého o pomoc vzývali. To pomohlo. Do Kvadů bušil hrom; Římany křísil dešť. Císař, na nejvýš dojat divem timto, nařídil potom, aby se vojsko ku křesťanům budoucně úctivě chovalo a legie bohabojná bleskosvodnou se nazývala.“ Tak máme historickou jistotu, že za trvání oné nebezpečné bouře císař s vojskem svým hrozícímu nebezpeči ušel a šťastně, ba vítězně z rukou Kvado-Markomanův vyváznul.

Po nehodě této ustoupili Kvadi hlouběji do země, kam je Marek nepronásledoval, nýbrž nastoupil zpátečný pochod do Kvadie, odkud se do Karnuntu přeplavil. Nyní vypravuje Cassius:

„Marek zůstal v Panonii, aby přijímal poslanstva od nepřátel. Usoužení Kvadi, majíce ho takřka na krku, žádali o pokoj, jehož jim dopřáno bylo, jednak aby byli odtrhnuti od Markomanů a také proto, že Římanům koně a stáda jiného dobytka dodávali a 13000 přeběhlíků a zajatých a později ještě ostatní vydati přislíbili, však zakázano jim na trhy (římské) choditi, aby se Markomani a Jazygové mezi ně nevmísili a potom jakožto Kvadi v zemích římských nešpěhovali, aniž se potřebami zaopatřovali, pročež se Kvadi přísahou zavázati museli, že jich do země své nepříjmou, aniž skrze ní pustí. — Císař, byv od Kvadův sklaman, usnesl se na tom, že na ně opět vytahne, proto že nejen Jazygům pomoci poskytovali, nýbrž také v čas války do země své přijali Markomany, když tito, od Římanův sklíčení, k nim se utekli. Mimo to nevyplnili podmínek míru, nevydavše všech zajatých, pouze některých, jichž ani prodati, ani k pracím potřebovati nemohli, a vydali-li několik silných, podrželi jejich příbuzné doma, aby se onino zase k nim navrátili. Vyhnavše krále svého Furtia, jehož jim císař představil, zvolili sobě samovolně jiného, Arjogost jménem.“[1]). Konečný osud krále Markomíra není známy.

[1]) Hist. rom. l. 71. c. 11, 13.

Arjogost II. (Ariogaesus Řím.)

176—200.

Tohoto nechtěl císař za krále uznati, ani míru s Kvady obnoviti, ačkoliv mu nyní 50000 ve válce zajatých nabízeli. Nato vypadl Arjogost (177 a 178) na Římany a vypudil je úplně z Nitranska. Konečně vtrhl válečně do Panonie a císař Marek musel zase proti němu a jeho spojencům, v Panonii nehrubě klidně řádivším, do pole vytáhnouti. Na Arjogosta rozhněval se tak velice, že veřejným provoláním tomu, kdoby mu ho živého vydal, tisíc, a kdo by mu hlavu jeho donesl, pět set peněz zlatých za odměnu slíbil. Nedaleko Ostřihoma (Carpis) strhla se srážka krvavá až do noci zuřivší, v níž sobě Římané vítězství připisují a Marek byl zde po desáté za imperatora prohlášen.[1]) Jisto jest, že velkníže Arjogost v bitvě zajat byl. Když ho však před císaře dostavili, neučinil mu tento ničeho, nýbrž vykázal ho do vyhnanství do Alexandrie v Egyptě[2]), kde se s proslulým zeměpiscem Ptolemejem seznámil a tomuto mnohé známosti o krajinách našich sdělil, jichž onen také v zeměpisu svém použil.

Nyní vyslali také Markomané poslance k císaři a poněvadž všem vymínkám míru ač neradi vyhověli, postoupil jim polovici vedlejší země tím způsobem, že jím dovoleno bylo 38 honův (stadii) od Dunaje bydliti a zakázano jako posud na společných místech hromady odbývati, jakož také společně (s Kvady) na trhy choditi. Též museli zastavencův dáti. Do hradů a měst jejich byly vloženy posádky a císař nechal ještě nové tvrzy stavěti. Nedlouho nato stěžovali sobě Markomani a Kvadi, že oněch 20.000 mužův, jichž císař po hradech posádkou rozložil, jim ani dobytka pásti, ani rolnictví neb jiných živností bez nebezpečí provozovati nedopouštějí, že přeběhlíky k sobě přijímají a mnohé do zajetí odvádějí, aniž k tomu všemu nouzí, majíce koupele a všech jiných potřeb dostatek, doháněni jsou. Tyrání ze strany posádek římských dosahlo konečně takového stupně, že se Kvadi odhodlali s ženami a dítkami do země Semnonův se vystěhovati. Avšak císař, dozvěděv se o tom, rozkázal

---

[1]) Tum felici rerum successu inclytus Antoninus decimum ob res decies praeclare gestas imperator Romae salutatus est. Cassiodor. in chron.

[2]) Dio Cass. l. 71. c. 14.

udávají, proto že Karakala Gajovomíra zavražditi dal, že germanští (markomanští) národové válku proti němu podnikli a ho potřeli.[1]) Eutrop nepíše nic dobrého o něm[2]).

Argunt (Arguuthus Řím).

213—236.

Po Gajovomírovi následoval co velkokníže moravský Argunt. On byl vůdcem vojenským při výpravě proti Karakalovi (213). Argunta zná málo dějepisců̊v, Goldast vysvědčuje ho z Aventína. Karakala koupil si za velikou sumu peněz mír od něho a vzal sobě Kvady (uherské Slováky), poněvadž se mu jejich malebný kroj zalíbil, za svou tělesnou stráž, dal si vlasy tak ostřihati, jak je nosili a noseji podnes Slováci[3]). Té doby měli Markomané jakési rozmišky s Vandaly[4]).

Léta 217, po smrti Karakaly, jenž pouze šest let panoval, vyrojili se voje Markomanův zase do říše římské, poněvadž tam nepořádky a domácí rozbroje byli nastali. Za císaře byli zvolení Opil. Mukrin a syn jeho Diadumenian, ale oba byli za rok od vojska zavraždění. Po nich byl Marek Aurel Antonín, syn Karakalův, jak se zato má, zvolen, avšak za dvě leta a osm měsíců i s matkou svou od vojska zavražděn[5]). Nyní následoval Aurel Alexander. Tento vládl chvalitebně, dbal u vojska o pořádek a kázeň a měl svou maměnku (Mammaeu) ve veliké úctivosti, byl však též v 13. roce panování svého v Gallii od vojska zabit. Panoval od 220—233.

Z udání toho se vidí, že Aurel Alexander, jehož Pilař dle Herodiana Alexander Severus nazývá, též od Markomanův pokoj za peníze kupoval a že se to před 233 udáti muselo, neb 238, do kterého roku Pilař událost tuto klade, nebylo Alexandra již na živě. Také se vidí, že Septimius Sever a Alexander Sever v historii pomíchaní jsou. Pravdou zůstane, že času toho Markomani poplatky od Římanův dostavali, buďto, aby je na pokoji nechali, neboli, že něco jich v službě vojenské u Římanův bylo.

---

[1]) Pilař I. p. 15.

[2]) Eutrop. l. 8. c. 11.

[3]) Ael. Spartian. in Caracall. — Herodian. l. 4. c. 12. — Staroslovácký kroj připisují nyní Maďaři sobě.

[4]) Dio Cass. l. 77. c. 20.

[5]) Eutrop. l. 8. c. 21.

Po Alexandrovi byl od vojska Julius Maximin za císaře zvolen. Dle Eutropia byl prvním, jehož vojsko samovolně bez schválení senatu na stolec císařský dosadilo, an ani senatorem nebyl. Bojoval šťastně proti Germanům, byl ale po třech letech i se synem svým od Pupiena u Vogleje zavražděn[1]). Čas vlády jeho padá do let 233—236. Praví se o něm, že Markomanii na 400000 stadii (myslíme že jen kroků) daleko ohněm a mečem pohubil. Ve válce této přišel také starý Argunt, jak Aventin píše, do zajetí, v němž brzy skonal.

Dle domácího podání přišel Maximin až k Olomouci[2]), pak do Slezska a až ku Krakovu, byl ale přinucen Markomanii opustiti, poněvadž mezitím v Italii jiní císařové, Pupien, Bulbín a Gordian', vyvoleni byli. Povědělo se již, že Pupien Maximina, když z Moravy tahl, zavraždil, když ale s Bulbínem do Říma přišel, byli oba v císařském paláci usmrceni. Gordian zůstal císařem.

Eutrop neudává, jak dlouho tento panoval, píše ale, že od Filipa úkladně usmrcen byl a tento že se synem svým ve vládě následoval a pět let panoval. Za vlády jejich slavil Řím tisíciletou památku založení svého. Dle toho dá se určiti, že Gordian od 236—248 vládnouti musel, tohoto totiž roku muselo se tisíciletí Říma slaviti[3]), neb 248 panovali již Filipové a Gordiana již na světě nebylo. Vláda Filipův skončila se ok. 253.

Tak stály věci v Římě času toho, jichž jme vykázati museli, proto že dějepis moravský s římským velmi úzce spleten jest.

Atal č. Atalíšek (Attalus, Attaliseus Řím).

236—265.

Velkokněz moravský Atal jest v dějepisu římském proto lépe známým, že císař Gallien krásnou dceru jeho za manželku pojal. Dceru tuto jmenují spisovatelé římští Pipu č. Piparu. Pipa jest totéž co Pepa (P e p k a, J o s e f a). Pipara jest čtení chybné a máme zato, že se Pipana (P i p i n a, P e p i n a) čísti má.

---

[1]) Eutrop. l. 9. c. 1.

[2]) Kašna na horním náměstí naproti radnici s krásnou kamennou sochou Julia Maximina na koni upomíná na událost tuto, ačkoliv se obyčejně za sochu Julia Caesara pokládá, jenž však do okolí olomouckého jistotně nikdy nepřišel.

[3]) Založení Říma klade se dle Katona na l. 752 a dle Varrona na l. 754 př. Kr.

udávají, proto že Karakala Gajovomíra zavražditi dal, že germanští (markomanští) národové válku proti němu podnikli a ho potřeli.[1]) Eutrop nepíše nic dobrého o něm[2]).

Argunt (Arguuthus Řím).

213—236.

Po Gajovomírovi následoval co velkokníže moravský Argunt. On byl vůdcem vojenským při výpravě proti Karakalovi (213). Arguuta zná málo dějepisců, Goldast vysvědčuje ho z Aventína. Karakala koupil si za velikou sumu peněz mír od něho a vzal sobě Kvady (uherské Slováky), poněvadž se mu jejich malebný kroj zalíbil, za svou tělesnou stráž, dal si vlasy tak ostřihati, jak je nosili a noseji podnes Slováci[3]). Té doby měli Markomané jakési rozmišky s Vandaly[4]).

Léta 217, po smrti Karakaly, jenž pouze šest let panoval, vyrojili se voje Markomanův zase do říše římské, poněvadž tam nepořádky a domácí rozbroje byli nastali. Za císaře byli zvolení Opil. Mukrin a syn jeho Diadumenian, ale oba byli za rok od vojska zavraždění. Po nich byl Marek Aurel Antonín, syn Karakalův, jak se zato má, zvolen, avšak za dvě leta a osm měsíců i s matkou svou od vojska zavražděn[5]). Nyní následoval Aurel Alexander. Tento vládl chvalitebně, dbal u vojska o pořádek a kázeň a měl svou maměnku (Mammaeu) ve veliké úctivosti, byl však též v 13. roce panování svého v Gallii od vojska zabit. Panoval od 220—233.

Z udání toho se vidí, že Aurel Alexander, jehož Pilař dle Herodiana Alexander Severus nazývá, též od Markomanův pokoj za peníze kupoval a že se to před 233 udáti muselo, neb 238, do kterého roku Pilař událost tuto klade, nebylo Alexandra již na živě. Také se vidí, že Septimius Sever a Alexander Sever v historii pomíchaní jsou. Pravdou zůstane, že času toho Markomani poplatky od Římanův dostavali, buďto, aby je na pokoji nechali, neboli, že něco jich v službě vojenské u Římanův bylo.

[1]) Pilař I. p. 15.

[2]) Eutrop. l. 8. c. 11.

[3]) Ael. Spartian. in Caracall. — Herodian. l. 4. c. 12. — Staroslovácký kroj připisují nyní Maďaři sobě.

[4]) Dio Cass. l. 77. c. 20.

[5]) Eutrop. l. 8. c. 21.

Po Alexandrovi byl od vojska Julius Maximin za císaře zvolen. Dle Eutropia byl prvním, jehož vojsko samovolně bez schválení senatu na stolec císařský dosadilo, an ani senatorem nebyl. Bojoval šťastně proti Germanům, byl ale po třech letech i se synem svým od Pupiena u Vogleje zavražděn[1]). Čas vlády jeho padá do let 233—236. Praví se o něm, že Markomanii na 400000 stadii (myslíme že jen krokův) daleko ohněm a mečem pohubil. Ve válce této přišel také starý Argunt, jak Aventin píše, do zajetí, v němž brzy skonal.

Dle domácího podání přišel Maximin až k Olomouci[2]), pak do Slezska a až ku Krakovu, byl ale přinucen Markomanii opustiti, poněvadž mezitím v Italii jiní císařové, Pupien, Bulbín a Gordian', vyvoleni byli. Povědělo se již, že Pupien Maximina, když z Moravy tahl, zavraždil, když ale s Bulbínem do Říma přišel, byli oba v císařském paláci usmrceni. Gordian zůstal císařem.

Eutrop neudává, jak dlouho tento panoval, píše ale, že od Filipa úkladně usmrcen byl a tento že se synem svým ve vládě následoval a pět let panoval. Za vlády jejich slavil Řím tisíciletou památku založení svého. Dle toho dá se určiti, že Gordian od 236—248 vládnouti musel, tohoto totiž roku muselo se tisíciletí Říma slaviti[3]), neb 248 panovali již Filipové a Gordiana již na světě nebylo. Vláda Filipův skončila se ok. 253.

Tak stály věci v Římě času toho, jichž jme vykázati museli, proto že dějepis moravský s římským velmi úzce spleten jest.

Atal č. Atališek (Attalus, Attaliseus Řím).

236—265.

Velkokněz moravský Atal jest v dějepisu římském proto lépe známým, že císař Gallien krásnou dceru jeho za manželku pojal. Dceru tuto jmenují spisovatelé římští Pipu č. Piparu. Pipa jest totéž co Pepa (P e p k a, J o s e f a). Pipara jest čtení chybné a máme zato, že se Pipana (P i p i n a, P e p i n a) čísti má.

---

[1]) Eutrop. l. 9. c. 1.

[2]) Kašna na horním náměstí naproti radnici s krásnou kamennou sochou Julia Maximina na koni upomíná na událost tuto, ačkoliv se obyčejně za sochu Julia Caesara pokládá, jenž však do okolí olomouckého jistotně nikdy nepřišel.

[3]) Založení Říma klade se dle Katona na l. 752 a dle Varrona na l. 754 př. Kr.

O Deciu a synu jeho, toho času císařích římských, píše Eutrop: „Když po dvě leta on a syn jeho panovali, byli oba v cizozemsku (in barbarieo) zavražděni“ [1]). Německá historie má zato, že se to v strašné bitvě v Moesii stalo, ale Moesie nebyla tehdáž zemi neřímanskou (barbaricum), nýbrž krajinou římskou, pročež máme zato, že Decius do Markomanie vpád učinil, tato totíž byla Římanům a zvláště Eutropiovi Barbaria. Tu padl se synem. Válka v Moesii udála se také později za panování Galla, Hostiliana a Volusiana, když Aemilian zde nepokoj zosnoval. Všichní tří tahli tam a byli v Interamě usmrceni, panovavši pouze dvě leta (255 — 257). Jich následoval na trůnu Aemilian, byl ale po třech měsících usmrcen. Nyní došli vlády Licin Valerian a Gallien.

Toho času přihodily se Římanům mnohé nehody. Jedna z nich byla že pozbyli Dácii. Tu činí se první zmínka o Gotech, že totiž tito, pak Sarmaté a Kvadi Řecko, Macedonii, Pont a Panonii, tedy říši římskou hubili, z čehož patrno, že za vojny této Morava s Dácii spojena byla. Dáci, aby ještě důrazněji proti Římanům vystoupiti mohli, najali sobě škandických Gotův, soukmenovcův svých, do služby vojenské, slibivše jim odebrané Římanům krajiny ponechati, arciť pod vládou svou.

Panování Galliena udává Eutrop na devět let, tedy by vláda jeho mezi 258 — 267 padla. Že měl Pipu, dceru Atalovu, za manželku, dosvědčují spisovatelé římští.[2]) Aurel Viktor píše o tom: „Gallienus, amori diverso pellicum deditus concubinae, quam per pactionem a patre, Marcomannorum rege, concessa parte superioris Pannoniae matrimonio specie susceperat, Pipam nomine.“ Aur. Viktor nazývá Atala králem markomanským, jiní zovou ho V e l e b a t u s U c r o m o n t a n u s. Velebatus jest neodporně slávské Velebáč, t. j. velekněz uhrohorský. Také nazývá se Ukrimár. Toto ale jest dle zdání našeho jméno syna jeho a bratra Pipy. Tento vedl potom velikou válku s Římany. Někteří dějináři jsou toho zdání, že se Atal proto Ucromontanus zval že obdržel za Pipu okolí kolem hory Tauru ve Valerii, tu by se ale byl Tauromontanus nazývati musel.

V dějepisu moravském a jmenovitě u Pešiny čteme, že Mar-

---

1) Eutrop. l. 9. c. 4.
2) Freb. Poll. in Gallien. — Euseb. in Chron. — Aur. Victor. c. 33.

komani, Kvadi a Sarmati již něco dříve, nežli Valerian a syn jeho Gallien císařského důstojenství došli, do Panonie vpadli (257). Že se to stalo, jest jisto, neb Eutrop dí na čas tento: „Panonia a Sarmatis et Quadis populata est“ [1]), pročež také Valerian syna svého, mladého Galliena, proti nim vyslal. Tento dozvěděv se, že kvadomarkomanský Atal nad míru sličnou dcerušku má, chtěl ji poznati, pročež učinil příměří s Atalem, navštívil ho a skvělou sličnosti mladé kněžny okouzlen, zamiloval si ji tak náruživě, že ji sobě za manželku vyžádal a také pojal, jmenovav ji Augustou (císařovnou). Atalovi postoupil za ní část hořejší Panonie. Že tomu tak bylo, dosvědčuje Aur. Viktor, ačkoliv co pišný Říman Gallienovi to za zlé pokládal, že sobě barbarku za manželku vzal, pročež to utrhačně proti němu obrátil, řka: matrimonii specie susceperat Pipam; ona však byla pravou a řádnou chotí jeho, nikoliv souložnicí, jinak by se nebyla mohla nazývati Augustou, tak jako nazývána byla choť Marka Aurelia Faustina Augusta. Vznešený Velebáč Atal nebylby také spanilou dceru svou za kousek země zaprodal, kdyby byla měla kuběnou císaře římského býti. Jí ku poctě byly také peníze bity. Ve sbírkách viděli jsme pouze bronzové většího druhu s poprsním obrazem jejím a nápisem: CORNELIA. SALONINA. AVGVSTA. CHRYSOCOMA. (zlatovlasá, čímž se na její vlasy, Římankám vzácné, naráží). Podobizna její, velmi zdařilá, obličeje příjemného s podlouhlým nosem, má vlasy ku šíji sčesany, tu ve dva silné culiky, jak je podnes naše Slováčky nosí, spleteny a nazpět vzhuru k čelu vkusně uloženy, kde se v ozdobě šperkové slučují. Na jiných mincích byla s olivovou větví míru a se skloněným kopím jako Diana Felix neb victrix vypodobněna. Jméno Cornelia Salonina dal ji Gallien. Její vlasy staly se potom módou u Římanek. Známo z historie, že mladé horálky ve Vindelicii a Rhaetii své plavé vlasy v oběť přinášeti musely, aby jimi koketky římské hlav svých okrášlovati mohly.

Do věku Atala, do leta 258, náleží onen pro moravské Slávy velmi důležitý nápis, jehož Katancsich zachoval a o němž vypravuje, že leta 1663 za císaře Leopolda, když nádvoří hradu císařského ve Vídni rozšířeno býti mělo a hradba městská se prolamovala, hluboko v zemi kamenná rákev, čtverhranným kamenem

---

[1]) Eutrop. l. 9, c. 6.

zaklopená, se našla. Při opatrném otvírání nalezla se v ní v pevně upěchované hlíně kostra muže pořádně uložená. Dle ní ležela malá zlatá nádobka se zlatým víčkem, dokonale zachovaná. V ní byla druhá nádobka z mosazu a v této třetí ze stříbra. V této poslední nalezen byl zlatý plíšek s nápisem. Učení dali si práci tento vyložiti a vzali také vzorek z něho, ale žádné jim známé písmo nerovnalo se tomuto, až pak konečně se poznalo, že se slávské glagolici rovná. Potom se nápis následovně vyložil:

„Pien Tur da sie vam i niog a vrata Ivanska kraisni Panioni. Zvami spoj a zbov a slava vieczna," co v nynějším našem nářečí zní:

„Peň (hora) Tur dá se vám i nížina a vráta (brána) Ivanská krajiny Panonie. S vámi shoda, mír a sláva věčná."

Nápis vztahuje se na onu část Panonie, kterou císař Gallien Atalovi za Pipu postoupil. Vráta ivanská (vendická) zvala se také porta Augusti. Mimo to našly se tam jedna mosazná mince, malá popelnice z modrého skla a železný nuž, rezem ztráveny. Kamenná rakev byla čistě otesaná. Vedle ní ležela hlava Satyra, mající místo uší dvě díry, jimiž zlatý řetízek protáhnut byl, neveliká helmice, již zlámaná, železný klíč a hliněný džbánek velmi čisté práce.

Pamětné věci tyto připisují se ode všech učených jednohlasně Atalovi, otci Pipy, a jinému se ani připsati nedají. Nápisek tento jest opětným svědectvím, že Markomané Němci nebyli, nybrž Svévy vindickými, pročež je Sekvester dle pravdy za Panony vyhlašuje. Videň nejmenovala se nadarmo Vindobona (Vindovina). Nápisek byl ok. 258 vyhotoven; Gallien l. 267 usmrcen a l. 280 odebral císař Probus onen díl Panonie potomkům Atalovým. Tak se vidí, že Atal něco před 272 umřel a ve Vindoboně, protože tato v nově nabyté Panonii ležela, pochován byl a snad tam i sídlil. Že nápis od Galliena v řeči slávské a ne v římanské zhotoven byl, toho žádal ohled na tchána jeho, jenž bezpochyby romančině nerozuměl. Nebylli ostatně Gallien rozený Sláv, tedy znal zajisté slávsky, neb jak Eutrop píše: „Licinus Valerianus in Rhaetia et Norico agens, ab exercitu imperator et mox Augustus est factus; Gallienus quoque Romae a senatu Caesar est appellatus," narodil se Gallien v Noricku a tu sídleli od pravěku Slávi. Ještě za Franků slula krajina tato Slavonie (regio slavonica). Tedy znali Gallien i otec jeho Valerian jistotně jazyk slávský.

Že glagolica času toho v krajích těchto v užívání byla, dosvědčuje také nápisek na zlaté nádobce, která se nedaleko Sv. Mikuláše (Szent Miklos) leta 1779 nalezla a v cís. vídeňském kabinetě se chová. Nápis ten uvádí Šafařík v díle svém, ačkoliv ho nerozluštil. Vypadá takto:

ΒΟΥΛΔ. ΖΟΑΠΑΝ. ΤΕCΗ. ΔΥΓΕ. ΤΟΙΤΕ. ΒΟΥ. ΤΑΟΥΔ.
ΖΟΑΠΑΝ. ΤΑΙΡΟΗΤΖΙΓΕ. ΤΑΙCΗ.

co takto vykládáme:

Buld, župan Tesij (-ský), díže (-tku, dížku, nádobku) tuto vu (-nuje, věnuje), Taul (-ovi), župan (-ovi) Tajroijčige (-tskému) Tajsij (-skému, na Tise?).

Nápis tento pochází z času Jazygův a jest písmem glagolici podobným, psaný. Jazygové seděli, jak známo, mezi Tisou a Hronem od 60 př. Kr. až do 334 po Kr. a byli souvěcí Atalovi. S ním spojení vpadli do Panonie. To jest nevyvrátné svědectví, že Slávi jistotně od nepamětí v staré Moravě seděli a že Markomané Slávy byli, Sarmaté pak neb Jazygové mezi nimi podružili. V bludě jest každý, kdo v této věci jináče soudí a Šafaříkovi, jenž Slávy sem teprv po Hunech uvádí, věří. Co píše o Slávech Jornandes na čas předgotický, ba nejstarší? — Toto: „Abortu Vistulae fluminis perimmensa spatia Vinidarum natio populosa consedit. — Sclavini acivitate Novietunense (Noviodunum, jedno u černého moře a druhé ve Furlanech, nevíme, které vlastně mínil) et lacu, qui appellatur Musianus, usque ad Danastrum et in Boream Vistulatenus commemorantur. — Antes (Enetae, Henetae, Venetae) vero, qui sunt eorum fortissimi, qua mare ponticum curvatur, a Danastro exten duntur usque ad Danaprum. — Nunc hi, ab una stirpe exorti, Veneti, Antes, Sclavini, tunc tamen omnes Ermanrici imperiis serviere.“ Těmto svědectvím může jen duch bludem zaslepený odpírati a odpíráním proti pravdě a starožitnostem slávským hřešiti.

Ukromír (Ucromarus Řím.)

265—275.

Pokud císař Gallien na živě byl, žili Moravané s Římany v pokoji. Po Atalovi následoval ve vládě v Moravě syn jeho Ukromír

a tento vedl po usmrcení Galliena, švakra svého, krutou válku proti vrahům jeho.

Ponování Gallienovo bylo těžké hned od počátku, když ještě otec jeho Licin Valerian žil a Eutrop píše o nich: „Vláda jejich byla Římanům záhubnou a přivedla říši římskou takřka k vyvrácení, čehož příčinou byly dílem neštěstí, dílem lenivosť knížat. Germani vetřeli se až k Ravenně. Valerian, veda vojnu v Mesopotanii, byl od perského krále Sapora přemožen, jat a dokonal stáří své v hanebném otroctví u Partův. Gallien, dojda ještě mladý vlády, panoval z počátku statečně, potom od polovice ku konci jen pro zkázu, neb když vlády došel, bojoval udatně v Gallii a Illyrii zabiv u Murse Ingenna, jenž se císařem učinil, a Trebelliana. Na to vládl dlouho pokojně a mírně, brzy však oddal se rozpustilostem a pustil z hanebné nedbalosti a málomyslnosti veslo vlády z rukou. Alemané, pohubivše Gallii, vrazili do Italie; Dácie, od Trajana za Dunajem vydobytá, byla ztrácena; Řecko, Trácie, Pont a Asie byly od Gotův zpustošeny; Panonie od Sarmatův a Kvadův dobyta; Germani pronikli až do Hispanie a dobyli slavného města Tarakony; Partové, odebravše Mesopotanii, počínali již Syrii dobývati. Mezi tím byl Gallien úkladně s bratrem Valerianem od vůdce svého Aureola v Milánech (Mediolanum) v 9. roce vlády své usmrcen a na místo jeho přišel Klaudius (II.), od vojska vyvolený a od senatu potvrzený“ [1]).

Snadno jest dějináři posuzovati panovníka, ale kdyby byl Eutrop na místě Galliena panoval, byl by zkusil, jak přetěžko jest s osudem nepříznivým zápasiti. Tehdáž přisobovalo sobě, jak Zosim svědčí, 30 náměstkův vládu. Kterého měl Gallien nejspíše potlačiti? Přetvářený vůdce jeho Aureol jednal zrádně proti němu a kopal vždy hlubší propasť pro něho, dávaje vinu císaři všude, kde dle vlastního zrádného úmyslu na škodu jednal. Smrtelný vřed hlodal již na kolosu římském, násilím a nepravostmi zbudovaném; nepořádky, neposlušnosť a neshody jevily se všude. V Asii bojovali proti Gallienovi Partové, u černého moře Dákoslávi s najatými Goty, z počátku byli i Markomané nepřátely jeho; Germani dotáhli až k Ravenně, ba až do Hispanie, pohubivše celou Gallii [2]).

---

[1]) Eutrop. l. 9. c. 6.
[2]) Pod těmito Germany musíme si slávské Vandaly, jichž vůdcem Krokuč byl, mysliti. Greg. Tur. I. 32. aj.

Bylo možná Gallienovi nad tak mnohými vnitřními a venkovními nepřátely zvítěziti? Žádný císař neměl tak obtížné vlády jako on, zrádcemi na všech stranách obklopen. Pomoc, kterou mu Ukromír moravský vedl, přišla pozdě, on byl již zavražděn, nežli se onen u Milán objevil, a právě bezpochyby za tou příčinou, že se Gallienovi pomoci dostati mělo, předešel Aureol následkům zavražděním císaře a bratra jeho. Nyní mohl již jen lichocísař Aureol (nikoliv Aurelian dle Vopiska) od Ukromíra poražen býti. Klaudius II. dokonal dle Zosima válku tuto. Markomanův, píše Aur. Viktor, málo navrátilo se domů.

Válku tuto popisuje Flav. Vopisk takto: „Tohož času vedl Aurelian (správně Aureol) válku se Svévy a Sarmaty a zvítězil velmi skvěle nad nimi, ačkoliv ovšem od Markomanův z nedopatření také poražen býval. Když při náhlém vpádu jich opominul setkati se s nimi z předu a strojil se od zadu je stíhati, byla celá krajina kolem Milán strašně popleněna. Konečně byli přece přemoženi. Ze strachu, jelikož Markomani vše kolkolem plenili, povstalo v Římě veliké vzbouření, poněvádž se všecko obávalo, aby se nestalo něco podobného, jako za Galliena, pročež nahlédnuto také do knih sibyllinských a nalezeno, že se oběti na jistých místech, kam by cizinci (barbari) přijíti mohli, konati mají. Učiněno tedy vše, co rozličné obřady předpisovaly, čím barbaři zadrženi a když po různu docházeli, od Aureliana (Aureola) pobiti byli. Když pak tento, soustřediv vojsko své, náhle sveškerou mocí útok na barbary učiniti chtěl, poražen jest u Placencie tak, že říše římská teměř na rozpadnutí byla. Nebezpečí toto bylo zrádným a chytrým pohybem barbarského vojska působeno. Nemoha se v širém poli do boje pustiti, ukrylo se do hustých lesů a znepokojovalo lid náš za večera. Římané nebyli by nikterak došli vítězství, kdyby s boží pomocí po náhlednutí do knih a po vykonaných obětích nebyl přízraky a znameními božskými znáhla strach (terror panicus) na barbary dopadl. Dokonav vojnu s Markomany spěchal Aurelian (Aureol) pln hněvu do Říma, touže po pomstě, k níž náhle vzbouření bylo příčinu dalo“ [1]).

Vojna tato musí se do kratičké vlády lichocísaře Aureola, na 268 neb 269 položiti, neb Aureol byl na Dunaji od vojska za

---

[1]) Flav. Vopisc. in Aureliano.

Augusta prohlášen, načež rychlými pochody k Milánům tahl, kde císařské bratry (268) zavraždil. Umírající Gallien ustanovil Klaudia císařem. Tento jal Aureola a vydal ho senatu, aby ho k smrti odsoudil. Klaudius panoval dvě leta (269—270). Přemoha Markomany a pak Goty, umřel l. 270, odporučiv na smrtelném loži Aureliana (II.) za císaře, jenž také důstojenství toto nastoupil. Od vojska byl mezi tím Quintilius, bratr Klaudiův, zvolen, tento však, uslyšev, že Aurelian z Panonie tahne, vzal sobě sám sedmnáctého dne po vyvolení svém život.

Novější moravská historie ztratila lichocísaře Aureola naprosto z očí, pomíchavše ho s Aurelianem. Tento Aurelian nebyl bratrem Gallienovým tohož jména a panoval od 270—275. On přesídlil osadníky římské z Dácie do Moesie a tak povstala Dácia Aureliana v Moesii, v pravlasti Moravanův Dardanii, pročež to také do moravského dějepisu patří.

Ukromír nehledal, jak se bájí, s lidem svým nových sídel v Italii a nebyl vystrašen od Lankobardův, Vandalův a Svévův, jak Pelcl vykládá, neb veškeren jeho lid byl svévský (slávský). Markomani byli Moravané, Vandali z malé Polsky od Krakova a Lankobardi již s Marobudem a Markomírem ve spolku. Ukromír tahl jen co mstitel Galliena na Aureola a vzal, jak se souditi dá, ovdovělou sestru svou Pipu se synkem jejím Saloninem do Moravy nazpět. Eutrop nepraví, žeby Klaudius byl Markomany porazil, co se pouze Gotův, Ilyrikum a Macedonii plenivších, týká, pročež soudíme, že Ukromír, kdyžto Aureol od Klaudia senatu k odsouzení odevzdán byl, s tímto mír uzavřel a domů se navrátil. Že Aurelian, nástupce Klaudiuv a velitel v Panonii, nebyl bratrem Gallienovým, vidí se z toho, že dle Eutropia rodákem z ripenské Dácie byl. On potřel též Goty a učinil pořádek v říši římské. Po něm následoval 75letý Tacit, pak Florian, jehož l. 276 Probus následoval.

Co se tu do dějepisu Ukromíra z římského přibralo, uznávali jsme za potřebné, aby se dějepis moravský římským v této době objasnil, doplnil a potvrdil.

Semnon.

275—285.

Možné ovšem jest, že Aurelian co náměstek římský v Panonii

a později co císař několik půtek zde míti mohl.[1]) Za panování Proba učinili Markomané, s Lygy spojení, opět vpád do říše římské, jak se o něm u Zosima čte, a tehdáž byl Semnon velkoknězem, neb vláda Probova trvala dle Eutropia 6 let (279 — 282). Probus vypudil Markomany z Ilyrie a odebral jim onu část Panonie, kterou za Galliena byli obdrželi. Císař Karus přemohl Markomany v Trácii, kde prý jich 16000 padlo a 20000 do zajetí přišlo [2]) nicméně vpadli zase do Italie.

Dějináři jsou toho zdání, že Probus Lygy buď docela vyhubil aneb tak seslabil, že od času jeho z historie vymízeli. Probus nepřišel jakživ do Lygie, tím méně mohl obyvatelstvo její Luže (Lygy č. Lužičany) vyhubyti. Že se o nich v pozdější historii zmínka neděje, toho příčinou jest že po nešťastné porážce, kterou přivedl kníže Semnon na spolek moravský, jen podřízenou úlohu v záležitostech spolkových dostávali. Vyhubení Lygiův jest bájka poněvadž tu podnes jsou.

Do věku tohoto (278) kladou Adam z Veleslavína a Paprocký příchod Čechův do Bojémie.

Přimnut.

285—300.

Velekněžská vláda Přimnutova padá do času císaře Diokletiana, jenž od 284—305 panoval. O Přimnutu čteme, že dvě války s Římany vedl (287 a 299). Že Diokletian v krajích dnešního severního Uherska válčil, udává Eutrop. Ve vojnách těchto, se svým spolucaesarem Maximinianem vedených, potřel Karpy (karpatské Chorvaty), Bastarny a Sarmaty a zavedl mnoho tisíců zajatých do říše římské, kde je osadil [3]). Vojny tyto mohly se jen z Panonie podniknouti, neb mezi Tisou, Hronem a Dunajem seděli Sarmaté, při hořejší Tisi nad Sedmihrady na řekách Bystřicích Karpi a Bastarni. Ovšem také možná jest, že národové tito do Římanska vpadli a tu zajati byli, co se ze zpráv nás došlých určiti nedá.

Na rok 300 klade Balbín příchod Čechův do Bojémie.

---

[1]) Flav. Vopisc. in Aureliano.

[2]) Aur. Victor. Epit.

[3]) Eutrop. l. 9. c. 25. — Aur Vict. in Dioclet.

Ošinuch.

Asi 300—320.

Po Přimnutovi následoval Ošinuch, maje s Římany pokoj až do leta 313. Potom, buď že chtěl v rozmíškách Konstantinových s Licinem něco uloviti, buď že ho Licin navedl k tomu, aby, jak se říká, Konštantin do dvojího ohně přišel, spojil se s vévodou Sarmatův a bavorským knížetem Adelgarnem. Spolek tento činil ustavičné vpády do říše římské, kde pustošil a mnoho lidu do zajetí odvedl. Potom byl Ošinuch se spojenci svými od Krispa, Konstantinova vůdce, dvakráte potřen (316 a 318). Konečně přemohl Konstantin vévodu sarmatského Rasimeda a zabil ho na útěku (320)[1].

Do panování Ošinucha připadá vypuzení rudařského národka Kotinův z Dácie. Tito vyprosili sobě druhdy od Marka Aurelia nových obydlí a odtábli z Moravy, kde posud rudařili, do Dácie (ok. 175). Zde byli stiháni vojnou od velitele gotického Geberiče, od něhož vládyka jejich usmrcen byl, a císař Konstantin vykázal jim na to (323) nová sídla v Trácii. Třebať toto vlastně sem nepatří, zmínili jsme se přece o tom, aby se věk gotického Geberiče a dle něho i potomka jeho Ermanriče pevně určil, co tím potřebnější jest, protože Švoj o nadtčených Kotinech bludně vypravuje že teprv okolo tohoto času (320) pod náčelníkem Visimárem z Meklenburku a Pomořan, přes Krkonoše přitáhli a Markomany vytlačiti se snážili, protože zde lepší krajinu, nežli kterou opustili, nalezli, že Markomani s pomocí Kvadův je odmrštili a oni potom, jako někdy Cimbrové a Teutonci, do Panonie odtáhli, kde jim Konstantin sídla vykázal [2]). Švoj jest na omylu. Kotini byli od pradávna v Moravě, až pak ji z nedostatku rudy a dřeva, protože rudaři byli a se vyživiti nemohli, opustiti museli.

Vitovar č. Vitobor (Viduarus Řím).

320—340.

Do vlády velekněze tohoto musejí se některé příběhy, jichž spisovatelé dějin moravských do let ok. 356 kladou, položiti. Jsou to následující, jichž Ammian Marcelin takto vypravuje.

---

[1]) Aventin. l. 2. — Zosim l. 2. Calvis. ad 316. — Pessina in Marte Morv. p. 104.
[2]) Schwoy Gesch. von Mähr. S. 21.

„Když císař (Constantius) v zimě odpočíval v Srjemě, donášeli mu poslové nemilé zvěsty, že sousední Sarmaté a Kvadi, majíce stejné obyčeje a zbraně, do Panonie a Moesie vrhnouti se chtějí. Obojí národ dovede lépe loupiti a pleniti, nežli v šírém poli se potýkati, maje dlouhé sudlice a krunýře z rohových, strouhaných a vyhlazených zlomků, na silné plátno jako šupiny vedle sebe připevněných, a užívají z větší části vykleštěných koní (valachů), aby spatřivše klisny se neplašili, v záloze nedivočili a hlučným řehotem jezdcův neprozrazovali. Také odvažují se na tazích svých velmi daleko, buď nepřítele stíhajíce neb před ním utíkajíce; jezdí na rychlých, dobře vycvičených koních a mívají také koně příručního a někdy vedle tohoto dva jiné, aby střídajíce je, jich ušetřili a odpočinkem je osvěžili.

Skoro na jaře sebral císař veliké vojsko a vypravil se k Dunaji. Velkým táním vystoupila řeka z břehů, císař pak přepravil se na příhodném místě po lodním mostě přes ní a vtrhl do země nepřátelské, počna ji pleniti a pustošiti. Sarmaté, předstíženými se vidouce, domnívali se již meče plukův válce zvyklých na šíji míti, jelikož dle domnění jejich v počasí takovém ani vojska na nohy dostati nebylo lze, neodvážili se na odpor se postaviti a rozutíkali se na vše strany, aby nenadálému zahynutí ušli, strachem však ujížděti nemohouce, byli z větší části pobiti, a kteří rychlým útěkem se spasili, dívali se, ukryti v odlehlých horských úžlabinách, kterak země jejich pleněna byla, čemuž ovšem předejíti mohli, kdyby tak stateční v odporu, jako v útěku byli bývali. To přihodilo se v onom kraji Sarmatie, která naproti druhé Panonie leží. Jako zde, tak srdnatě hnalo se vojsko nepřátelskou zemí podle Valerie, kde všude pálilo, loupilo a pustošilo. Hrozná tato zhouba přiměla Sarmaty k tomu, že ze skrýší svých vylézli a na tři sbory se rozdělili, pak činili jakoby o pokoj prositi chtěli, ale přepadli naše poněkud neopatrné na jednom místě, kde naši ani zbraně užiti, ani se ranám ubrániti, ani útěkem spasiti nemohli. K tomu objevili se tu také Kvadi, nerozdílní jejich společníci při mnohých zločinech, aby se súčastnili jejich nebezpečí, co jim však neprospělo, ba v zjevnou záhubu je uvedlo. Velká čásť jich byla pobita a kdo zachoval život, uprchnul do hor.

Tím vzmužila se mysl a oživla síla našeho vojska. Plukové srazili se k sobě a spěchali do Kvadie. Kvadi, uvažujíce dle ne-

štěstí, jaké jich bylo potkalo, že hrozné věci jim nastávají, prosili raději skroušeně o pokoj a představili se císaři, jenž takové a podobné případy velmi mírně považoval. Přišli dle obyčeje svého sklonění a plní strachu, že je ten nejhorší osud zastíhne, poněvadž provinění své nikterak omluviti nemohli. Uloženo jim, aby dali zastavencův, co hned učinili.

Podobně mírně zacházelo se se Sarmaty a císař učinil jim Zizaja králem a když všechno se slavně skončilo, nesměl nikdo odejíti spíše, až by naši zajatí vydáni byli. Potom byl tábor do Bregetium přeložen[1]), aby se mezi Kvady, již tu domovem byli, poslední památky na slzy a krev setřely. Když vojsko bylo ve své vlastní zemi, přišli od nich Vitrodor, syn krále Viduara, vévoda Agilimund a jiní královští důstojníci a velmoži, rozličným kmenům představení[2]), padli před prápory vojska na zem a obdrževše odpuštění, poddali se všemu, čeho se na nich žádalo, vydali dítek svých do zástavy a složili přísahu věrnosti, dotýkajíce se mečů svých, jimž božskou poctu prokazovali“[3]).

V době této, praví Šafařík, byli Sarmaté od podmaněného národa a jak se domnívá, slávského (Sarmatae Servi) vyhnáni, aspoň část země jeho byla od jha sarmatského osvobozena. Potom vedl císař Konstantius s oběma stranami nové války (358) a ještě v 5. stol. připomínají se dva vůdcové Sarmatův, Beugu a Baboj. Tito, zmocnivše se Singidunum, nynějšího srbského Belegradu, byli brzy od Getův přemoženi. Šafařík dí dále: „Tlumy Hunův, Gepidův a Gotův zlomily sílu tohoto divokého národa, jehož ostatky ukryté v pustatinách potiských snad až do Maďarův se zachovali, neboť jméno Jazygův trvá až do dnes v názvu jednoho z krajův uherských (Jaszag, Jazygia), v kterémžto bylo bezpochyby hlavní sídlo nebo poslední útočiště jejich.“

---

[1]) Břehotín na samém břehu Dunaje východně naproti Komárna, kde císař Valentinian (370) náhle zemřel.

[2]) Vyslance tyto jmenuje Marcelin r e g u l o s e t o p t i m a t e s, z čehož někteří soudějí, že Markomano-Kvadi toho času vícero králův měli. Avšak Marcelin nepraví, že poslali krále (r e g e s), nýbrž jen regulos, totiž královské důstojníky a velmože neb vládyky (o p t i m a t e s), jejichž jména byla: Zizaj, Rumon, Zinafar, Arabar a Fragiled. Zizaj byl velitelem Sarmatův, o Arabaru jest jisto, že záhorským Kvadům (t r a n s j u g i t a n i Q u a d i) velel, tedy vládykou v Kladsku byl. Ostatních nelze vystopovati.

[3]) Ammian. Marcell. l. 17. c. 12.

Tomu jest skutečně tak, že jméno Jazygův podnes ve jméně stolice Jaszag, několik mil od Budína na východ při Tise ležící, kde jejich hlavní tábořisko bylo, se udrželo. Tu jsou města Arok-Salaš, Ten-Surva, Szent Duiri, Mihultik, Jasberin, Apatky. Do dneška jmenuje se také obyvatelstvo v Jablunkově, ačkoliv v Slezsku nedaleko hranic uherských sedí, potupně Jackové (Jazygové), co důkazem, že tito i v Slezsku své tábořisko měli[1]).

Žeby však byl Konstantius s Jazygy (358) válku vedl, jak to Šafařík pravil a jak to jiní ok. 356 udávají, není pravda, neb Konstantius, druhorozený syn Konstantina Vel., padl v boji proti bratru svému Konstansovi (340) [2]), pročež jsme vojny, jichž Konstantius jen co vůdce vedl, do času ok. 330 položili, kam také náležejí, protože ok. 356 Sarmaté (Sarmatae Liberi) od tak) zvaných Sarmatův Srbův (Sarmatae Servi) až na malé ostatky v kraji Jazygův již vyhnáni byli. Sarmato-Jazygové nybyli nikdy Slávy, jak se mnohostranně za to má, neb podnes mluví jazykem maďarským a podružili jen mezi Slávy, onen pak národ, jenž je až na malé ostatky, jichž Konstantin Vel. do říše římské přijal, vypudil, byl jistotně národ slávský (Servi, Srbi), co se Šafařík jen domýšlel. To jest přesvědčení naše, neb Jornandes klade sem na čas tento jmenovitě Slávy a tito jsou Dáci Pliniovi a jiných.

Když Šafařík praví, že Goti, Huni, a Gepidi sílu Sarmatův zlomili, musíme upozorniti na to, že se nedržel dějepisu souvěkého, který udává, že Sarmatae Servi (Srbi) Sarmaty svobodné (Liberi potřeli, o Gepidech, Gotech a Hunech zmínky nečině. Sarmaté

[1]) Jméno jejich udrželo se tam také v písni:

W Jablunkowie som Jaczkowie,
Czi rozumiom kazdei muovie,
Handluiom z Wengrem y z Turkem
A na šancoch z Brandeburkem a. d. t.

[2]) Constantium, fratri bellum inferentem apud Aquilium duces Constantis interemerunt. Eutrop. l. 10. c. 5. — Synové Konstantina Vel. byli: Konstantin, Konstantius a Konstans. Jména tato jsou již u Latináků pomíchána. Dle pravdivého slohu historie musí se tedy čísti, že Konstantius u Vogleje. usmrcen byl. Konstantin vládl v Orientu a přežil oba bratry, neb Konstans umřel mladý, maje 30 let věku svého a panoval 17 let. Eutrop. l. c. Konstantin umřel maje 54 let, l. 331, a vládl 38 let. Měli-li Sarmatae Servi půtku s Římany (358), tak vedli ji s Konstantinem II., jak to Pilař dle Amm. Marcell l. 16. dobře udává.

byli potřeni ok. 334, a toho času nebylo ještě Hunův zde, Goti a Gepidi nebyli ještě tak mocni a nevládli na západní Tise, nýbrž na východní. Ostatně nebyla vláda Sarmatův nad tamními Slávy tak neobmezenou a úplnou, jak sobě ji mnozí představují. Žeby onino byli sobě Slávy rádi podrobili, nelze pochybovati, ale Slávi ubránili se jim vždy a Sarmaté měli nad sebou slávské župány, jak to svrchu uvedený nápis na koflíku, při Tise nalezeném, dokazuje. Konečně zlomili Slávi moc jejich úplně a učinili je pro sebe docela neškodnými. Sarmaté vytratili se až na jméno, národ pak slávský zůstal tu v celosti své i po nich.

Vitrodůr (Vitrodorus Řím.)

340—360.

Pravda-li, jak Amm. Marcelin vypravuje, že Markomané ok. 358 od císaře Konstantina II. poraženi byli tak velice, že o pokoj prositi a před svými bůžky (ritu patrio eductis mucronibus jurejurando se obstringunt) přísahou se zavázati museli, že udělený jim mír přísně zachovávati budou, tak by se to již téměř na konci vlády Vitrodůrovy bylo státi muselo. O tomto nelze více udati. Markomané byli ale času toho mocní, pročež pochybujeme, že tak hanebně poraženi byli.

Abychom mezeru tuto v dějepisu moravském z nedostatku zpráv vyplnili, zmíníme se tu o Gotech a jiných cizích národech, asi od 182 neb 215 až do 376 v Dácii neb podunajské Scytii v službě Slávův (Getův) meškavších a mezi těmito podruhovavších.

Na Černomoří a do Dácie nepřitáhli Goti co podmanitelové národův, mezi mořem beltickým a Dácií seděvších, aniž co vystěhovalci a nových sídel hledající, jak sobě to nynější historici představují. Goti přišli i s knížaty svými z půlnočnějších krajin, ze Škandie, sem následkem předběžné úmluvy a smlouvy, přísahou stvrzené, do služby vojenské proti Římanům, co učí zřetelně Jornandes. Dáčtí Geti a škandičtí Goti byli soukmenovci kmene scytického. Když se potom za panování císaře Galliena a velkněze moravského Ukromíra ok. 265 Dácie Římanům zase odňala, byli tito severní bojovníci mezi tamní getodácké obyvatelstvo, dílem již s Rumuny pomíchané, usazeni, aby Dacii proti Římanům hájili. Teprv asi ok. 320 napadlo Gotům ze služebného vojáka učiniti se ná-

rodem panujícím, pročež již ok. 328 vévoda jejich Geberič[1]) Kotiny vystěhované z Moravy do Dácie stíhal a vládyku jejich Vitimára zabil. Na nejvyšší stupeň přivedl převahu Gotův za nějaký čas (post temporis aliquod Jornand.) po Geberičovi Ermanrič, která však potom s ním navždy zde klesla.

O poměrech těchto píše Jornandes: „Po smrti Geberiče, krále Gotův, následoval po nějakém čase Ermanrič, nejslavnější z rodu Amalův. Podmaniv sobě mnohé a bojovné národy na severu, učinil je poslušnými rozkazům svým. Mnozí z předkův porovnávali ho nebezprávně s Alexandrem Vel. Poddání mu byli Goti, Scyté v Aunxis, Vasibronci, Murvjané, Mordvjané, Imenané, Koři, Roci, Tadčané, Atulci, Novežané, Bubezetané, Goljadé. Rozkazuje takto mnohým poddaným a jsa oblíbeným, netrpěl, aby mu též Heruli, jimž Alarič vévodil, poddáni nebyli, pročež je z větší části vyhubil a ostatek do poslušenství přivedl. Po porážce Herulův obrátil zbraň svou proti Venedům, kteří se mu, ačkoliv v boji nezběhlí, ale na množství své se spolehajíce, z počátku na odpor postavili. Avšak ve válce množství nepomáhá, zvláště když dopustí Bůh a ozbrojené zástupy se blížejí, neb onino, jak jsme na počátku popisu uvedli, pošli z jednoho kmene a vykazují nyní tři jména: Venedé, Antiši a Slávi, kteří, ačkolivěk nyní pro hříchy naše všude zuří (ubique desaeviunt), předce tehdy vládě Ermaričově podrobeni byli. Moudrostí a udatností svou podmanil sobě také Estie, velmi dlouhé nábřeží moře germanského zaujímající, a poroučel tak všem národům Germanie a Scytie co poddaným svým“[2]).

Vláda Geberičova připadá mezi 320—330 a dejme tomu, žeby byl do 330 vládl, po něm pak asi za 10 let Ermanrič vlády došel, tedy by tato mezi 340—376, do času panování synův Konstantina Vel. († 337), Juliana Apostaty (337—363), Joviana (364) a spolucaesarův Valentiniana a Valensa připadala.

Dle Ammiana vypravuje se o Gotech, že vždy jednomu králi poddáni byli a že teprva za Ermanriče, když Hunové na ně doráželi, se rozdvojili. Část jich odpadla od Ermanriče, zvolivši sobě za vévodu neb krále Atalariče, na čemž nám, chtícím pouze posta-

---

[1]) Také Geberich, Gebericus, psaný. Zvuk č byl v gotičině, poněvadž ale historici známky proň neměli, psal se s ch, k, cus, tedy musejí se jména Geberich, Ermanrich, Alarich a p. vysloviti Geberič, Ermanrič, Alarič.

[2]) Jornand. de reb. Goth. c. 13.

vení Markomano-Kvadův za věku Ermanričova před očima udržeti, tak záleženo není.

Panoval tento také nad Moravou?

Nikoliv, neb dějepis vykazuje za Konstantina, Konstantia, Joviana (364 vpadli Moravané do Panonie) a za Valentiana úplnou svobodu a samostatnosť Kvado-Markomanův. Ani Jornandes neudává, žeby byl Ermanrič Moravu podmanil, národy jemu podřízené sídleli v Polsce, Litevsku a Rusku. On zakládal svou gotickou říši od jihu k severu, co novější historie obrátila. Jornandes píše, že také Estie podmanil, jiní pak jsou toho zdání, že Estiové již sta let př. Kr. v poddanosti Gotův byli. Když Ermanrič nad Vindy, Anty a Slávy, národy lidnatými, od ústí Visly přes nesmírné prostranství rozloženými panovati měl a to ok. 340, vidí se, jakých bájek se nakulo od jednostranných, předsudky zaujatých zkoumatelův, vypravujících nám, že Slávi teprva ok. 500—600 po Kr. v kraje tyto přišli.

O pádu Gotův píše Šafařík: „Veliká říše tato (Ermanričova), jakž naspěch a bezprávím povstala, tak také brzo ku pádu přišla. O Atanaričovi, vladaři Tervingův, čte se, že s císařem Valensem za tři leta válku měl (367 — 369). V tom hrozní Huni, již dříve s Alany a Roxolany spolčení, vyřítivše se přes Don do Evropy a udeřivše nejdříve na Ostrogoty, jedním rázem roztřískali říši gotskou (376). Sestaralý král Ermanrič, nemoha Hunům odolati a vida nezbytí, v zoufání sám se mečem prohnal“[1]).

Takový konec vzala skutečně krátká vláda Gotův. Ermanrič chtěl se ze služebného vojáka Slávův na pána jejich vyšinouti, oni mu však jinače poradili. Chyba však jest, že teprva právě toho času Huni přes Don sem přišli, neb byli dávno již sousedy Duljebův a Bastarnův nedaleko Dněstra, jakož také Roxolani a Alani, neb Ptolemej píše: „Inter Bastarnas et Roxolanos Chuni“[2]). Tito Huni tedy, spojení s Roxolany a Slávy, udeřili na Ermanriče, jakmile se mu zachtělo na krále si hráti, vyvrátili domnělou vládu jeho a uvedli Goty do bývalé poslušnosti. Tato nelíbila se ovšem nástupci Vinitárovi, pročež byli druhého roku docela vypuzeni a museli živnosť svou dále hledati. Že však vypuzení Goti na západ do Moravy netáhli, nýbrž, jak známo, přes

[1]) Star. slov. str. 346.
[2]) Ptolem. l. 3. c. 5.

Dunaj do říše římské, tedy máme jistotu, že Markomané doby té mocni byli, na pokoření a vypuzení jich spolu pracovali. Tak zvaní Visigoti usadili se v Trácii, odtud táhli pod Alaričem (ok. 401) do Italie. Tu vydobyli Řím (409) a táhli do jižní Italie, kde Alarič umřel. Nástupcem jeho byl Ataulf (Adolf). Tento vedl Visigoty zase k Římu, potom přes Alpy do Gallie a pak do Hispanie. Tu založili království, jehož hlavní město Tolosa, potom Garonne bylo. Konečně přišli až do Afriky. Tak byli málomocní Římané již, že nebyli v stavu dobrodružnému vojsku tomuto odolati a jeho se zbaviti.

Druhého oddílu Gotův, Ostro- č. východní Goti zvaných, dostalo se něco do Maloasie, něco zůstalo jich v Panonii římské. Okolo 490 odtahli do Vlach, kde království ostrogotské založili. Tak vytratili se Goti z Dácie a krajin černomořských, jakoby jich tu nikdy nebylo bývalo. Pádu jejich byla jedině vládychtivosť Ermanričova a Vinitárova příčinou. Kdyby byli závazku svého dbali a šetřili, v pokoji a poslušenství Slávův zůstali, mohli krajiny, pomocí jích Římanům odňaté, i nadále pokojně užívati.

Gabin (Gabinus Řím).

360—373.

V Moravě panoval nyní velekněz Gabin, říší římskou vládli za jeho času Valentinian a Valens. O onom píše Marcelin: „Valenetinian, chtě hned od počátku svého panování upevniti hranice (říše římské), rozkázal, aby za Dunajem v zemi kvadomarkomanské, zřídily se tvrze pro ochranu, jakoby země ta již v moci římské byla. Obyvatelé té krajiny, rozhněvaní na to a bedliví svého, hleděli prozatím práci tuto vyslanstvím a hrozbami zastaviti. Maximín (náměstek v Panonii) však, všeliké nepravosti schopný, hrozil veliteli jízdy v Ilyrii Equitovi, že nečinným jest, nevykonav, co dle nařízení hnedle vykonati měl pro obecné dobro, proto že by hradby ty dávno již beze všeho okolkování vystavěny byly, kdyby správa ve Valerii synu jeho (Maximinovu) Marcelianovi svěřena byla, co se také brzy stalo. Když nyní tento nový správce tam došel, pokračoval jakožto syn tak velmocného otce nad míru nadutý v díle započatém ale zastaveném proto, že Kvado-Markomanům dovoleno bylo stížnosť na ně vésti. Konečně pozval krále Gabina, jenž zdvořile žádal, aby se nic nového dále nestavělo, pod záminkou, že k žádosti jeho svolí, s některými jinými s přetvářenou úlisností

k sobě na hostinu, když však král od hostiny, ničeho zlého netuše, nazpět se ubíral, kázal jej zavražditi, čímž posvatné právo pohostinné hanebně porušil"[1]). Stalo se to leta 373.

Fritigil (Fritichilus Řím).

373—393.

Po smrti zavražděného Gabina vyvolili sobě Moravané za velekněze a vůdce vojenského Fritigila, aby pomstili vraždu krále svého, jak Marcelin dále vypravuje: „Pověsť o tomto mrzkém činu rozšířila se hned na vše strany a rozzuřila Kvady a sousedy jejich. Truchlíce nad smrtí krále svého shromáždili a vypravili vojsko, jež přeplavivši se přes Dunaj, přepadlo, aniž se kdo vpádu nepřátelského nadál, venkovany právě žněmi zaměstnané, pobilo jich mnoho a co jich zbylo, odvedlo s množstvím dobytka s sebou. Tehdáž byla by se ještě jiná zlá příhoda stala, jižby nebylo lze napraviti a pro kterou by říše římská hanebně velikou ztrátu byla utrpěla, neboť málem měla dcera Konstantinova, tehdáž, aby se s Gratianem zasnoubila, tam cestovavši, nepřátelskému vojsku na jednom dvoře v Pistře, kde obědvala, do rukou padnouti, kdyby se šťastným řízením božím nebylo stalo, že správce té krajiny, přítomen jsa, nebyl jí státním povozem rychle do Srjemu, 26 mil odtud vzdáleného, dopravil. Kvadi, se Sarmaty spolčení, šířili se dále a odvlékli, k loupení a zbojnictví zvláště způsobili jsouce, stáda dobytka a množství lidu obojího pohlaví do zajetí, popel vesnic vypálených, jichž nešťastné obyvatalstvo nenadále byli přepadli a bez smilování pobili, za sebou zůstavivše"[2]). Spojenci dorazili až k Vogleji, kde jich římský vůdce Theodosius, napotomní císař, zadržel a nazpět za Dunaj vytlačil (375). Následujícího leta chystal se Valentinian, záhubu, jakou Moravané na půdě římské spáchali, jim odplatiti. Někteří chtějí tomu, že ji skutečně odplatil, vpadnuv do Moravy a všechno daleko a široko pohubiv; když však zima nastávala, ustoupil zase nazpět. Nato přišlo prý vyslanstvo moravské k němu, aby vyjednalo pokoj. Když však na tom stálo, aby vystavěné tvrze zbořiti nechal, rozhněval se tak prudce, že na místě mrtvicí raněn, umřel (375 neb 376)[3]).

[1]) Amm. Marcel. l. 29. c. 6.
[2]) Amm. Marcell. l. 29. c. 6.
[3]) Aur. Victor. Epit. in Valent.

Času toho vypuklo již vypravované pronásledování a vypuzování Gotův. Čteme, že také velekněz Fritigil proti ním bojoval a římskou Panonii hájil, obdržev od císařův Valensa a Gratiana čestný název přítele a spojence Římanův, co dosvědčuje, že Markomani tu mocní stáli a Gotům nikterak poddáni nebyli.

Za vlády Fritigila vypukly za příčinou různého náboženského vyznávání (katolicismu a arianismu) roztržky na Moravě, jichž však tento šťastně udusil.

Leta 374 uvádí Jordan Čechy do Bojémie!

Radegost a Fritigilda (Radogostus, Fritigildis).

393—430.

Velekněz Fritigil zanechal dceru, jménem Fritigildu, která sobě od sv. Ambrože, biskupa milanského, pravokatolické vyznání víry proti vzmáhajícímu se i na Moravě arianismu vyžádala (396) a jak čteme, čtvero biskupství, ve Velehradě, Olomouci, Nitře a Štoravě (Austuris, nyní Štokrava) založila, co do církevního dějepisu moravského patří, kde se to také již šířeji pojednalo. Provdala se za Radegosta, nikoliv, jak se praví, za gotického Rosemunda. Sláva Gotův byla toho času již zašla.

Radegost byl z rodu Getův, č. Dákův, pročež se o něm čte, že byl Scyta. Dále vypravuje se, že Fritigilda domnělého svého manžela, gotického Rosemunda, ve víře křesťanské vyučovala, co se však s historií nesrovnává, poněvadž se jistotně ví, že Goti, když se z Dácie vypuzovali, vesměs již křesťany, ačkoliv vyznání ariánského byli. Dle objektivního slohu historie musí se záhadka tato vyložiti tak, že skutečný manžel Fritigildin, dácký Radegost, jako všichni krajané jeho i s Goty křesťanem ariánským byl, jehož ona dle návodu sv. Ambrože na stranu katolickou obrátila.

Zosim a jiní vypravují, že Radegost za času Arkadia a Honoria, synův císaře Theodosia, vpád do Vlach podniknul a až ku Florencii dorazil, tu však od Štilíka, vůdce a rádce císaře Honoria, přemožen byl[1]). Událosť tato klade se obyčejně na rok 405 a skutečně musí do času tohoto položena býti, neb Honorius byl leta 408 úkladně usmrcen a Vandal Štiliko, jakožto původce neb účast-

[1]) Zosim. l. 5. c. 26. — Augustin. de civit. Dei l. 5. c. 25 — Oros. l. 7. c. 37.

ník úkladu na hrdle potrestán. Není pravdě nepodobno, že Radegost času toho některé římské kraje, s Moravou sousedící, jako Panonii a Noricko, sobě přivlastnil.

O Radegostu vypravuje se následující bájka. Tento, ve Vlaších na hlavu poražen, padl také na bojišti. Goti (správně Geti, protože také něco svého domácího geto-dáckého vojska sebou měl), aby smrť jeho zatajili, roznesli pověsť, že uprostřed krutého boje zmizel a od bohův do nadzemských příbytkův přijat byl. Tím způsobem byl prý zbožněn a co vojenský hrdina k veřejné poctě vystaven. Slávi v Moravě a Slezsku, majíce ho ve veliké úctě, postavili mu chrám na vrcholu tak řečeného Radhoště. Původce té bájky ani nepozoroval, v jakém odporu s pravdou historickou stojí, dle níž sobě lid, z většiny již křesťanský, žádných bohův více nedělal.

Pilař vynasnažil se Radegosta a Fritigildu Moravě odciziti, řka: „Čte se, že Fritigilda s Rosemundem Markomanům v Bojémii (míní Čechy), nikoliv Kvadům zákony jsou dali, třebať by také někteří z nich (Markomanův) byli Kvadii obývali“[1]). Také jen ten zastaralý blud opakuje. Markomanie hraničila, jak z dosavádních událostí zřejmo, s Panonií a Norikum; Dunaj netekl nikdy podle Čech. Když císařové římští na severním pobřeží Dunaje, tedy v Markomanii a proti Markomanům tvrze stavěli, protivili se tomu Moravané a nikoliv Češi. Co se dalších slov Pilařových: „Konečně zavrhují učení naprosto, protože prý to prastarým listinám a pověstem odporuje, žeby ss. Cyril a Metod prvními biskupy Moravy byli bývali,“ dotýká, opak toho mohou mluviti takoví, oniž starších dopisův papežských, v nichž se o ustanovení biskupův v Moravě dávno před Cyrilem a Metodem jednalo, neznají[2]). Ostatně jest tu Pilař se sebou samým v odporu, když vypravuje, že Rastic k carovi Michalovi do Carhradu vypravil poselství a toto mluviti nechá: „Že veliká část lidu jeho obřadův pohanských zanechala a jho Kristovo na se přijmouti chce,“ tedy dosvědčuje sám, že již veliká část Moravanův na kristověru obrácena byla spíše, nežli Cyril a Metod na Moravu došli, pročež jistota, že již za Radegosta a Fritigildy víra Kristova na Moravě se vyznávala a rozšířena byla.

Jak dlouho Radegost a Fritigilda vládli, nedá se určiti, pročež přijímáme dle analogie, že do r. 430 panovati mohli.

[1]) Pilař I. p. 23.

[2]) Viz dílo naše: Staromoravské církevní děje.

Svaten.

Asi 430—450.

Do času pobytí Hunův v krajinách našich musí se položiti velkokníže Svaten. Historici matou ho se Svatošem a kladou ho do času návalu maďarského, do věku Arpadova, jmenujíce tohoto knížetem Hunův, co veliká chyba jest, neb Svaten byl synem Radegosta a Fritigildy a stál buď v smlouvě s Atilou, neboli mu tento, znaje statečnosť a moc jeho, pokoj dal. Huni nepanovali nikdy nad Moravou a Atila sobě této nikdy nepodmanil.

O době této, v níž nad Moravou a s ní ve spojení stojícími krajinami Svaten panoval, bájí Pilař, odvolávaje se na Krištofa Jordana, toto: „Když Atila, král Hunův, nejen Slávy a některé národy Sarmatův jako zvodněná řeka s sebou přes Evropu táhl a překročiv Dunaj, Kvady a Markomany, mnohými porážkami usužované, do Gallie s sebou odvedl, zůstala Kvadie svých starých obyvatelův oloupenou a obyvatelům novým otevřenou (450)“[1]).

Ku podivu jest to, jakých pojmů dějináři o osazování krajin a válečných taženích mají. Jordan jest též jeden z těch, oniž o původu Slávův psali, těchto ani z daleka neznajíce, jako Šafařík, jenž také toho zdání byl, že Moravané, Slováci a nynější Češi vesměs mezi 451—495 z Haliče do zemí těchto, odchodem Markomanův lidu prázných, přitáhli. Švoj vymyslil zase povídku, že Atila Markomany pode jho své (444) uvedl, po smrti pak jeho že se zase osvobodili, ok. 461 s jinými národy pomíchali a konečně že Slávi po Herulích a Lankobardech vládu svou tu založili[2]).

Více podobných bájek uváděti nebudeme, pouze ještě tu, kterou se mládež naše z předpsaného díla Lehrbuch der österreichischen Staatengeschichte učiti musela, v němž (S. 45) čteme: „Durch den Aufbruch der Hunnen aus Asien gegen Europa waren die Gothen, ein deutsches Volk, immer enger gegen die Donau zusammengedrängt worden und brachen endlich unaufhaltsam über diesen Strom im römischen Reiche ein. Im Jahre 401 zog Alarich, König der Westgothen, durch Panonien über die Julischen Alpen nach Italien. Rhadagais (tak jest zpotvořen náš Radegost) folgte mit einem anderen Zuge gothischer Völker aus

[1]) Pilař I. p. 18. — Jordan. orig. Slav. I. 28.
[2]) Schwoy Gesch. Mähr. S. 25.

dem Norden. Mit ihm zogen die Markomanen aus Böhmen fort. Die Vandalen, Sueven und Alanen waren bereits vorausgezogen, setzten über die Meerenge von Gibraltar nach Afrika über, eroberten Karthago und gründeten das vandalische Reich in Afrika, von wo sie nach Italien segelten (427) und Rom mit ihrer zum Sprichworte gewordenen Barbarei verwüsteten. Um diese Zeit drangen die Franken in Belgien und die Burgunder in Gallien ein (412). Nachdem durch die Wanderungen Platz im östlichen Europa geworden, nahm Atila mit seinen 700000 Hunen, lauter kriegerischen Hirten und Jägern, Panonien in Besitz."

Ubohá historie! Překrásné báječky! ačkoliv se z nich přece nedozvídáme, vzal-li Radegost Markomany s sebou do Italie, neb Atila do Gallie, neb zůstali, jak praví Švoj, ještě v Markomanii v poddanosti Hunův? Podobných bájek jest na kopy, jedna pěknější a jinačí, nežli druhá. Co jest nyní pravda? — Jedině to, že Kvado-Markomani byli od jakživa Slávy a tímž národem, jenž se nyní Moravoslavi nazývá; oni jsou zde lidem prastarým, jenž nikam nevytáhl a odnikud ok. 450 po Kr. nepřitáhl. Uvedená státní historie praví, že Radegost od půlnoci táhl, Šafařík dí zase o něm, že s různorodou vojenskou sběří z okolí nynějšího Benátu vytáhl[1]). Jiní ještě bájejí, že na Rýnu bojoval. Tak pochodí každý, kdo pravdivý historický základ z očí ztratí.

Že Huni do Evropy výbojně nevpadli, vychází z toho, že vévoda jejich Balamír s Góty dočinění měl (376) a tyto vypudil. Uldes nástupce jeho, bojoval ok. 400—404 u Carhradu a jednal s carem Arkadiem o mír. Tohoto nástupce Aspar pomáhal (424) za plat královí Janovi v Italii, tohoto nástupce Rojlus v Trácii (432), následovník Ruja ležel pokojně v stanovišti svém v Uhrách a umřel bezdětný. Vévodství přešlo na bratra jeho Munzuka, po němž je synové jeho Blet a Atila zdědili. Atila urovnal sobě bratrovraždou cestu k samovelitelství mezi svými a vévodil 11 let (do 454). Co se ví o něm? Leta 446 bojoval v Byzantsku, 450 táhl požádán do Gallie na pomoc proti Římanům, kde 451 poražen byl; 452 vpadl do Italie, vyvrátil Vogleji, Milány, Padov, a papež Lev I. přemluvil ho, aby Římu neublížil. Kořistí obohacen a obtížen vrátil se do Uher, kde náhlou smrtí ze světa zešel. Žeby byl Markomany a jiné národy sobě podmanil, o tom neví současná historie pranic,

[1]) Star. sl. str. 267.

to bylo teprve moderným dějokujcům zjeveno, oniž sobě rady nevědí, kterak by Slávy toho času do Evropy a zde jmenovitě do Moravy a Bojémie dostali. Do Gallie táhl Atila dle Dunaje, nikoliv přes Čechy, a vojska jeho byla, jak sám Šafařík píše, z rozličných národův sebrána, tedy různokmenná. Národové neutíkali před ním, aniž je Huni vyhubili, a zůstali jak byli před Atilou, tak po něm, tedy zůstali také Kvadi, Markomani, Bojémi i Češi pokojně seděti. Když vyslanec Priskus z Carhradu k Atilovi do Uher cestoval, táhl obydlenými slávskými krajinami, vesnicemi, a lid měl všude hojnosť prosa, pohanky, pšenice, piva, medku a j. Atila nezpůsobil pražádných pustatin. Vojska svého různorodého měl 700000, dle jiných 500000 mužův, kdyby ale byl skutečně obyvatelstvo jen z Uher a Moravy s sebou vzal, byloby ho na miliony býti muselo. Co by si s ním na pochodu svém byl počal? Zřejmá lež tedy jest, že obyvatelstvo ze zemí natčených vyvedl. Dle Jornanda dal sobě následující titul: Atila, syn Munzukův, z milosti boží král Hunův, Medův, Gotův, Dákův, ostrach světa, metla boží[1]). Z příčiny, že bezpochybně zamýšlel skutečným králem se státi, umřel náhle, smrti podezřelou a Slávi, jmenovitě Moravani, stáli pevně i po něm.

Babík Valomír.

450—480.

Jméno Babík připomíná se častějí v dějepisu moravském a nedá se pochybovati, že Babík, Valomír (Veliký) přizvaný, velkoknížetem moravským byl, ačkolvěk ho dějináři, jako Radegosta, sem a tam strkají, jen ne tam, kam dle pořádku a pravdy patří. Pešina klade jej do r. 472[2]) a tu byl na cestě dobré, dodatek jeho však, že byl prvním králem Markomanův, jest pochybeným. Babík byl v pravém smyslu množitelem říše moravské, v domácím dějepisu proslulým a slavným, avšak od dějinářův předsudků plných zatemněným a zneonačeným. Tak na př. píše o něm Švoj: „Domněnku, že Babák, Sarmata a syn dáckého krále Antara, prvním slávským králem ok. 473 v Moravě byl, nelze pojistiti, nýbrž pravdě

[1]) Král (rex) neznamená zde skutečného, vládnoucího krále, nýbrž (a regere) ředitele, nadvelitele vojska.

[2]) Pessina in Mart. Mor. l. 1. c. 3; l. 2. c. 4.

podobnější jest, že po výtahu Herulův a Lombardův, oniž nějaký čas po sobě v zemi bytovali, Slávi tuto, od malého počtu starých obyvatelův nedostatečně zalidněnou, zaujali a v ní jakousi republikárskou vládu zavedli. Tato nová slávská republika zaujímala (548) bývalou zemi Markomanův a Kvadův od Dunaje až k hercynskému pohoří na zřídlách Visly a v Karpatech a byla základem moravské říše, která potom nastala“[1]).

Švoj vylučuje tu Babíka z pořadí knížat moravských, aby svou bájku, že Moravané ok. 458 jakousi republiku založili, do historie uvedl. A co jest to za nemotorný rodopis: Babák, Sarmata, syn dáckého krále Antara? Kdy pak byli Geti neb Dáci Medosarmaty? Tu jest náš Babík smíchán se sarmatským vévodou Babajem. Moravský Babík a sarmatský Babaj, jenž buď něco dříve aneb toho času s jiným knížetem sarmatským, Beagem, města Singiduna (Belegradu) se zmocnil, brzy ale od Getův poražen byl[2]), jsou dvě rozdílné, ač skutečně současné osoby, však pomíchané od historikův, oniž nerozrůznili Sarmaty od Slávův a onyno za praotce těchto vyhlásili. Moravský Babík byl z rodu a potomstva dáckého Radegosta a sice vnukem jeho. Příběhy za vlády jeho jsou na nejvýš důležity, ačkoliv od nikoho řádně vysvětleny a proto, aby se Slávi do historie vstrčiti mohli, zatemněny a převráceně vypravovány.

Za doby moravského velkněze Babíka byla zpupnosť vládochtivých Hunův po smrti Atilově v krajinách uherských přičiněním jeho na dobro zničena. Do jeho času (460—480) neli něco později patří, co udává Pilař: „Četná hejna Slávův z (Moravo-)Panonie, kde pod prápory Babaje bojovali, táhla bez odporu ku předu, veškeré kraje za Dunajem naprosto zaplavivše a jméno Veliké Slávie zplodivše, která od Tuřínek na východ a půlnoc až k samému Donu se vztahovala. Tohož tedy času oslavilo se jméno Slávův, oniž zřejmě dosvědčili, že ani Huny ani Avary, která jména jim někdy dávána byla, nebyli“[3]). Události tyto klade ok. 493, měl tedy dobrou známosť o slavném panování Babíka mezi 454—495 a chybil jedině v tom, že též sarmatského Babaje s Babíkem smíchal a tohoto potom z očí ztratil, podstrčiv mu jméno onoho, ale

[1]) Schwoy Gesch. Mähr. S. 27.
[2]) Jornand. de reb. Goth. c. 55.
[3]) Pilař I. p. 15.

Babík moravský nesmí o zásluhy své přijíti. Babaj a Beuga byli vévodové pozůstalých v Uhrách Jazygův při Tise a nikoliv tito, nýbrž Babík Valomír, velkněz Moravoslávův, jest doby té tím oslaveným mužem, jenž obořiv se na Huny, tak je potřel, že i zbytky jejich pod správou Atilova syna Dengezika v Bessarabii zničil a hlavu Dengezikovu do Carhradu poslal. Že mu ve válce Getodáci a pozůstalí zde Ostrogoti a Gepidi pod Ardaričem nápomocni a s ním spojeni byli, nechá se předpokládati.

I Švoj měl známosť o událostech těchto, neb píše: „Po smrti Atilově svrhli Markomané (tedy nebyli Atilou do Gallie zavedeni?) jho hunské a měli se spojenými Sarmaty Chunemunda (správně Babíka) za krále. Pod vedením jeho vedli proti až k Dunaji panujícímu králi Dákův, Ardaričovi šťastnou válku a po jejím skončení vpadli do Panonie na loupež“[1]). Tu chybil v tom, že Ardariče za krále Dákův vydal, jenž předce Gepidům mezi Tisou a Alutou náležel. Dále zmýlil se, že maje Markomany za Němce a že tito tu válku vedli, Babíkovi schválně jméno Chunemund podstrčil. Ne tento, nýbrž Babík s Dáky spojen bojoval proti Hunům. Z toho lze nahlédnouti, kterak pravdivá historie dle osobních náhledů pokroucena, ba ukřižována bývá.

Nyní uvedeme bájku, jakou vymyslil Švoj, aby dokázal, kterak domněle němečtí Markomané vyhynuli. Píšeť hned dále: „Sotva že s loupeží (z Panonie) domů se navrátili, přepadl je Valomír, král Ostrogotův, potřel je a zajal Chunemunda. Brzy stala se smlouva, dle níž tento svobodu obdržel a království zase nastoupil, zapomněl však (461) na dobrosrdečnosť přemožitele svého a vpadnul do Panonie. Šťastnou bitvou přemohl Valomíra a tento zůstal na bojišti. Kořistí obtížen vrátil se Chunemund do země své, bratr však a následovník padlého Valomíra Dětmar (Theodemír) překročil následujícího leta (462) Dunaj a srazil se několikráte s Markomany, a ačkoliv tito od Sarmatův velikou pomoc měli, přemohl je předce, neustav dříve, až celou jejich krajinu pohubil. Oni se však ještě jedenkráte osmělili v zimě přes zamrzlý Dunaj na nepřítele výpad učiniti, byli ale zase přemoženi a až do země své stíháni, kde se v rozsáhlých horách ukryli. Od toho času neděje se žádná zmínka více o Markomanech v dějepisu, tedy jest pravdě podobno, že po smrti Chunemundově silnější a mohutnější jejich spojenci, Sarmaté,

[1]) Schwoy op. c. p. 25.

říši jejich sobě přisobili a ji zaujali, ostatky pak Markomanův se buď k Rugům, tehdáž u vtoku řeky Moravy do Dunaje seděvším anebo k Herulům na řece Jinu obrátili, dílem pod vládou Sarmatův zůstali. To byl konec vlády Markomanův v Moravě."

Teď jest to nad slunce jasné! Jedni pravějí, že Radegais (Radegost) Markomany do Vlach zavedl, jiní, jako Pilař, Jordan, Šafařík a j., že jich Atila do Gallie zatáhl, a dle Švoje vyhubil je ostrogotský král Theodemír. Potom uchýlili se dílem k Rugům, dílem k Herulům a dílem zůstali poddanými Sarmatům (462), pohříchu byla ale vláda Sarmatův, jak známo, již ok. 334 od Slávův zničena. Na to nedbají bájkaři. O Herulích a Rugiích budeme mluviti. Zatím víme, že ani bájka Švojova nedokázala, jakým způsobem domněle němečtí Markomané vyhynuli.

Podobně chce také Pelcl pád a vymizení Markomanův přičiněním Ostrogotův dokázati, píšeť: „Tenkráte Theodomír, král gotický, se svými Goty na ně (Markomany) přitáhl (470) a jich zemí poplenil. Syn jeho Dětřich je docela potřel a krajinu bojémskou sobě osobil. Však ti Goti nedlouho tudy panovali, neb od Lombardův přemoženi byvše, jim také bojémskou zemi postoupiti museli. Nedlouho potom Vandali, též národ německý, zemi bojemskou osadili (497), všichni však tito národové, pohodlnějších krajin hledajíce, do říše římské, tenkráte velmi slabé a mnohými válkami ztrápené, odtáhli, a něco se jich ve Vlaších, něco v zemích za Rýnem osadilo, ku kterým se Markomané přitovaryšili, a s nimi též odtáhli. Za nějaký čas potom Frankové a Durinci se o zemi bojémskou swářili a o ní valčili, však ji žádným lidem neobsadili. Tudy země tato opět zpustla a téměř celá tak dlouho obyvatelův zbavena zůstala, až Slávi, od řeky Visly se hnuvší, do ní přitáhli a ji osadili, co se ok. 500 přihodilo" [1]).

To má také historií slouti?! To byly věru časy, když se ještě ok. 500 po Kr. lid nad zpuštěnou zemí smilovati musel, aby zalidněna byla! To nechť si zodpoví Pelcl. Historie praví, že Ostrogoti z Panonie, kde od pádu Atilova (455) přebývali, do Italie odtáhli (490), o Lombardech ví se jen, že od Marobuda odpadli a se potom na konci 5. stol., dle Mannerta leta 497, dle jiných 491, v zemi, řečené Rugiland (dnešní Moravě), nikoliv ale v Čechách objevili, odkud (548) do Panonie táhli, tu Gepidy (565) podmanili a

[1]) Pelcl I. str. 43.

pak se (568) do Italie odebrali. Vandali zatáhli tam spíše (406) a přišli ok. 429 až do Afriky. Tedy nemá dle historie žádný z těchto tří národův ok. 500 účastenství na domnělém vymizení Markomanův, a Pelcl nastolil čtenářům svým bájku místo pravdy. Od Římanův tak zvaní Kvadi a Markomani jsou nynější Slováci a Moravané.

Šafařík píše o Kvadech, že v 5. stol., zachvaceni jsouce do víru hunského pod Atilou, v něm se ztratili, jejich sídla na krátký čas jiní národové němečtí, jmenovitě Rugové, Scyři a Turcilinci, od nichž také krajina ta Rugiland pojmenována byla, zaujali[1]), k čemuž přidáme, že právě té doby také Heruli a brzy na to Lankobardi sem přišli. Kterák pak se to státi mohlo?

Atila padl leta 454 za vlády byzantského cara Marciana (450—457), hlava Dengezikova poslala se do Carhradu leta 469, tedy za panování cara Lva Tráka (457—474). Carové byzantští museli Atilovi 1200 liber zlata ročně platiti a vždy ještě nápadu jeho se strachovati, tedy záleželo jim na pokoření a vyhubení Hunův velmi mnoho, a skutek, že hlava Dengezikova do Carhradu se zaslala, projevuje, že tamní carové s jinými národy ve srozumění jednali a nepochybně i nějakou odměnu vysadili pro toho, kdoby Atilu, rod a loupeživé vojsko jeho zmařil. Proti Hunům musel již mocný národ vybídnut býti a národem tímto byli Geti, jak Řekové toho času Slávy ještě nazývali. Kníže Getův (Slávův, Kvado-Markomanův) byl cestou tajné politiky, kterou hlava Dengezikova prozradila, zaprošen, aby vyhladil rod Atilův, a knížetem tímto byl Babík Valomír moravský.

O smlouvě Marciana a Lva s Gety ví historie, a těmto měla se za odměnu dostati Panonie s přiléhajícími zeměmi, vyženou-li Huny; historie zná také Valomíra, ale pomíchala Gety se severními Goty a přivlastnila Valomíra domněle německým Gotům. Kvado-Markomany nazývá sv. Jarolím ve své 135. epišt. Gety, co chybný výklad na škandické Goty obrátil. Babík Valomír, kníže moravských Getův, vyhladil Huny, pročeč chybil Šafařík, když následovav stranného Klaprotha neb Francouze (Tableaux de l'Asie) a Thunmanna (Untersuchung über die östlichen Völker), píše: „Národové na Dunaji usedlí, jdouce za příkladem Gepidův pod Ardaričem, jho hunského panství hned svrhli; Ostrogoti vyvrátili říši Den-

[1]) Star. sl. str. 342.

gezikovu v Bessarabii a severovýchodní Bulharii (malé Scytii); ostatní menší říše hunské na Donu a Dněstru sotva povstaly, již se rozpadly.“ Historickou pravdou jest jedině: Babík Valomír, velkokníže Moravanův, spolčen s Gety dáckými, tedy spolu vůdce Getův a částečky v Panonii mezi Tisou a Alutou pozůstalých Gotův a Gepidův, kterého času Gotům Theoderič č. Theodemír a Gepidům Ardarič vévodili, potřel Huny v dorozumění s Carhradem.

Tento Valomír (qui nomen Magnae Slavoniae peperit) dovedl mimo to ještě jiný veliký a následků plný čin. Skrze syna a vůdce svého Otakara (Odoacer hist.) učinil konec vládě západního císařství římského (476), načež zase odcizené krajiny, Panonii, Noricko, Rhaetii, Valerii a Karantanii k Moravě připojil, tak že tato opět své předřímanské hranice, jaké měla ok. 50 př. Kr., dostala. Přemnoho válek vedl Řím se starou Moravou a odebral jí mnoho, přece však konečně naddunajská Morava světoborství jeho na vždy konec učinila. Jakož Valomír v dorozumění s Carhradem, když se o vyhubení Hunův jednalo, činným byl, tak byl nyní s carem Zenonem Isaurikem (474—490) srozuměn. Za přemožení Hunův dostalo se mu Panonie, za sesazení posledního římského caesara nabyl ostatních krajin. Dle smlouvy měl carovi byzantskému připadnouti Řím s ostatní Italií, a Valomír dodržel slovo. Aby pak nesnadnou úlohu tuto vykonati mohl, najal sobě cestou smlouvy do služby vojenské Herulův, Turcilinkův, Rugiův[1]) a jiných národův z končin severnějších, a vojska z národův těchto dotáhla cestou docela pokojnou do Moravy a toutéž klídnou cestou vrátila se po vykonané službě zase nazpět na sever (496), jak Prokop z Caesarey dosvědčuje[2]). Tahy vojsk těchto nebyly žádným stěhováním národův, jak krátkozrací dějináři vůbec zato mají.

S najatými vojenskými sbory poslal Valomír vojsko domácí, moravské, pod správou syna svého Otakara do Italie, a tento měl se státi králem římským, carovi Zenonovi podřízeným. Po sesazení

---

[1]) Rugie poslal mu Moslav Mazovský, jemuž Rugiové, v Pomořanech přemoženi, každoročně jistý počet mladíků, jichž sobě sám vybíral, co daň z krve odváděli. Toto odvádění mládenců Moslavovi od Ulmerugův jest podobné onomu, jemuž za času krále Thesea Atény podrobeny byly. I tyto musely králi Minošovi na Kretě jistý počet mladíků odváděti. Od břemene tohoto osvobodil je Thesevs ok. 1225 př. Kr.

[2]) Herulos cuncti Slavonorum populi per fines suos transmisere. De bell. Goth. l. 2. c. 15.

posledního císaře římského, mladého Romula Momylla Augustula, jenž výživou zaopatřen do jednoho pevného města v Kampanii římské zaveden byl, odeslal Otakar římskocísařské znaky do Carhradu a vládl dle úmluvy v Italii jménem cara řeckého. Shoda tato trvala tak dlouho, pokud Babík Valomír na živě byl.

Novější historie má za to, že Otakar pocházel z Herulův, jiní vydávají jej za knížete Rugiův, jiní Turcilinkův, dle historie a pravdy byl však synem velkoknížete getomoravského Babíka a vůdcem veškerého vojska, na Řím vyslaného. Vůdcem Herulův byl Felestej, také Feleutej a Flacitej zvaný.

V historii německé čteme, že Rakousy od Rugiův jméno Rugia č. Rugiland dostaly[1]) a Flacitej, král jejich, se ve Vindoboně (454) usadil, pročež prý tato tehdáž rugické jméno Flaviana dostala. Jinou část Rugie měl prý bratr Flacitejův, jménem Bedřich, v držení svém. Víden nejmenovala se nikdy Flaviana, ale v staré historii a listinách zhusta Faviana, z čehož pozdější forma Vienna pošla. Ani to pravda není, že Flacitej co samostatný kníže ve Vídni vládl, neb byl pouze vůdcem vojenským, jen Rugiům a soudruhům jejich představeným a poručíkem. Že tu počasně své vojenské ležení míti mohl, můžeme přijmouti. Ta druhá část Rugie byla nynější Morava, žeby však natčený Bedřich touto byl vládl, nesouhlasí naprosto s pravdou.

Dějepis vypravuje o Otakarovi dále, že otce posledního císaře římského, jménem Oresta, v boji (475) porazil a zabil, načež Augustulus, syn jeho, byv 11 měsíců císařem, vlády se odřekl a dobrovolně do výslužby se odebral. Otakar zrušil římský senat a založil sídlo vlády své v Ravenně, nenazývaje se císařem, nýbrž pouze králem. Panoval, jak se píše, dobře a vlídně, nevypudil obyvatelstvo staré, aniž je uvedl do otroctví, pouze požadoval na něm, aby vojsko jeho vydržovalo. Ačkoliv ariánem byl, přece nepronásledoval katolikův, ba prokazoval jim na prosby jejich biskupův mnohé milosti a dobrodiní, nejeviv pražádné pýchy a chovaje se ku každému přívětivě a dobrotivě. Zmenšil také daně a spravoval poddaných svých s všemožnou laskavostí, chtě rozháranou Italii do lepšího stavu a pořádku přivésti.

[1]) Žeby Morava neb lépe dnešní Rakousy oné doby k Moravě patřící, byly od Rugiův jméno Rugia č. Rugiland dostaly, není pravda. Novější němečtí spisovatelé udělali pouze ze starého Rugia = Rakousy německé Rugiland.

VÍDEŇ

Ještě novějšího času připisuje se vyvrácení vlády římské Němcům těmito slovy: „Die römische Herrschaft wurde durch die deutschen von Nordosten hervordringenden Völker (kde o nich tehdáž ani slechu nebylo) im 5. Jahrh. nach Ch. Geb. gestürzt“[1]). Také příklad hrubé povrchnosti, ba ignorance v staré historii, s nimiž se obyčejně u předpojatých Němců potkáváme.

Král Otakar stal se později, jak shledáme, také velkoknížetem Moravy, čímž se panství jeho znamenitě rozšířilo a moc jeho vzrůstla. Nedůvěřivý Zeno carhradský, boje se tak mocného souseda, vyštval na něho (483) Ostrogoty pod Theoderičem. Tito zápasili nějaký čas s Heruly a jich soudruhy, oblehli Otakara v Ravenně a donutili jej, že Theoderiče za spoluvládce přijal. Tento držel slovo své špatně. Pod záminkou přátelství pozval Otakara na hostinu a nechal ho zavražditi. Na to rozplašil vojsko jeho. Činem tímto založili Ostrogoti ve Veroně nové gotické království, 60 let trvající. Nástupce Zenonův v Carhradě Anastas (491—518) uznal Theoderiče za prvního krále západního mocnářství. Theoderič pocházel, jako Ermanrič, z rodu Amalův a byl též vyznání ariánského.

Německá historie učí, že Goti nyní celou Italií, částí Provence, Rhaetií, Vindelicií, Norickem a částí Panonie a Dalmatie vládli, co při své váze necháme. Theoderič byl zlý a ukrutný, co se již z toho vidí, že chrabrého Otakara hanebně zavražditi nechal, papeže Jana I. do vězení, v němž zabynul, uvrhnul a dva nejdůstojnější muže, Boëtia a Symacha, usmrtiti kázal, začež však potrestán byl, neb když při hostině nastolena byla rybí hlava, viděl v ní hlavu Symachovou, čehož se tak ulekl, že onemocněl a za nedlouho umřel.

Dle Šafaříka přitáhli Češi, dle důmyslu jeho veškeré obyvatelstvo nynějších Čech 451—495 a dle Matouše ze Sudetů l. 457 do Bojémie. Kdyby se něco podobného skutečně bylo přihodilo, bylo by se to za živobytí Prokopova a Jornandova, oniž mezi 500—550 psali, stalo, a tito by jistotně nebyli opomněli událosť tak důležitou, následků plnou a památnou ve spisech svých zaznamenati. Zatím ale udávají oba, že Slávi již od pradávna všude, mezi Odrou a Labem, v Bojémii, Moravě, Uhrách a t. d. co usedlý národ bytovali. Celá souvěká historie i letopisové franční

---

[1]) Dr. E. Freiherr von Sacken. Gegenwart 1881. N. 1. S. 11.

nepovažují Slávův co nově příchozích osadníkův, nýbrž mluví o nich jako o starých známých.

Hořeslav.

480—483.

Tento musí se za mladšího bratra Otakarova uznati. Vláda jeho byla velmi krátká. Dle vší podobnosti odevzdal mu ji otec Babík nad Moravou z té příčiny, že starší bratr jeho již králem v Italii, tedy dostatečně zaopatřen byl, s čímž však tento spokojen nebyl. Historie udává, že Otakar ok. 483 s králem z Rugie (Rugiland), tedy s králem Moravy na řece Moravě válku vedl a tohoto přemohl, zajal a zajatého do Italie zavedl, načež co samovládce nad Moravou, Norickem, Rhaetií a celou Italií panoval. Dle toho bylo by skutečně velkoknížetsví moravské s Římem spojeno bývalo, jak Dalimil píše: „Až do Říma se rozplodichu". Německá historie nezná jména knížete, jehož jatého Otakar do Vlach zavézti nechal, ale v dějepisu moravském se jméno jeho Hořeslav zachovalo.

Novější zkoumatelé historie moravské vypravují událosť tuto s doložením, že Hořeslav byl oslepen, avšak co měli staré podání zachovati věrně, že byl oslepen v Římě, proměnili je, neznajíce pravdivého spojení historického, a vypravují, že se to stalo v Kouřímě, vojnu pak, kterou vedla Morava s Římem neboli Hořeslav s Otakarem, vyložili tak, že to byla první vojna Moravanův s Kouřímem a pak i s Prahou za času knížete Samoslava, utvořivše z Hořeslava vládyku kouřímského. Tu jsou války Otakara s bratrem Hořeslavem, a kterou vedl onen s gotickým Theoderičem v Italii (490—494), smíchány a do roku 497, kam nepatřejí, položeny.

Otakar (Odoacer hist.)

483—494.

Nyní nastoupil Otakar vládu v Moravách, jsa spolu králem římským. Nad Moravami panoval 11 let, byv, jak svrchu díno, l. 494 úkladně zavražděn, načež se vojska jeho, Moravané, Heruli a soudruhové jejich, l. 496 do vlasti svých navrátila.

Po pádu a smrti Otakarově vyvolili sobě Moravané zase svého

vlastního velkněze, a Morava zůstala odloučena od Italie, od tehdejší říše Gotův. Protože se doby této Rugiové, Heruli a Turcilinci připomínají, soudějí dle toho mnozí, že zemi tuto opanovali, avšak známo jest, že l. 546 Slávi vpád do Trácie učinili, zde ale od Filimuta, vůdce Herulův, nazpět odraženi byli[1]).

Kterak přišli Heruli do Byzantska? Podmanili ho snad? — Filimut byl zde vůdcem vojska v službě carově, jako spíše Falcitej se svými Heruly u knížat moravských. Že se Goti, Viktovali, Faifali, Gepidi a j. v Dácii usadili, nestálo se následkem výboje, nýbrž smlouvy a slibu, že odňaté Římanům země za obydlí dostanou, v skutku byli pouze služebnými kušatyry, co i z toho vychází, že Ostrogoti ještě v Italii ve vojenské službě byli, pročež Amalasvindě (Svindě z rodu Amalův) za zlé měli, že syna svého Atalariče vevědach cvičiti nechala, načež mu učitele odebrala a Atalarič vyrostl jako surový zbrojnoš dle obyčeje těchto synův krvavého Smrtonoše.

Dle Pubičky přitáhli Češí l. 489 do Bojémie!

Marot.

494—525.

Odloučivše se Moravané od Theoderiče italského, vyvolili sobě velkněze z rodu domácího, totiž Marota, jenž v dějepisu moravském dobře známým a oslaveným jest a o němž se dle pravdy píše, že vládl říší velikou a květoucí až k Tise. Vešprím v Panonii byl v držení jeho, jakož celá Karantanie, tedy Krajina, Korutany, Štýrsko, Rakousy, Tyrolsko, Bavory, Čechy, za těmito srbské Slávstvo, část Slezska a Krakova. Kronikáři, dle jichž náhledu o příchodu Slávův tito v Moravě domnělou republiku založiti měli, kladou Marota do jiné doby, nikoliv do které patří, poněvadž toho zdání jsou, že za věku jeho Rugiové, Heruli a Lombardi, v Moravě usedlí, zde panovali.

Za Marotova věku žil papež Symach, před nímž dávno křesťanství zde kvetlo a Morava arcibiskupskou stolici a sedmero biskupství měla, jak to později papež Benedikt VII. potvrzuje. O době této, v níž Morava pod vládou Marota květoucí byla, napsal Šafařík:

---

[1]) Procop. Caes. l. 3. c. 13. — Stritter II. 27, 33.

„Počátečná doba Moravanův a Slováků, od času jejich v nynější části osednutí až do úsvitu 8. stol. v nedochodném temnu jest pochována. To jediné, soudíce podle zjevného příbuzenství jedných i druhých s národem českým, nebezdůvodně za pravé přijetí můžeme, že v oné době, když Češi do Bojohému (451—495) se přistěhovali, i Moravané a Slováci, vystoupivše z tatranského Bělochorvatska, nevědomo z kterého okolí, hlouběji k jihozápadu poříčím Moravy, Vahu a Hronu až k samému Dunaji sestoupivše, uprázdněná od Rugův (487), Herulův (495) a Gepidův místa brannou rukou zaujali. Dalšímu jich šíření se přes Dunaj zabraňovali mohutní Longobardi, jimž Panonie (548) od Justiniana postoupena byla, po jejich pak odstěhování do Vlach (568) horší předchudcův svých Avaři byli"[1]).

Velecenný to příspěvek k objasnění historie moravské! Aspoň nezapírá Šafařík, kdyžto milostivě Moravany z tatranského Velochorvatska do Moravy mezi 487—495 vpouští, že Marot velknězem moravským v době mezi 495—530 býti musel, neb i dle přesvědčení jeho byli doby této Moravané v Moravě. Čtenář ostatně ví, že tu byli, ačkoliv pod jinými jmény národem prvotním, kořenitým (ab origine), jako v Panonii, která od pradávna s Moravou sloučena byla a jistotně za času Babíka (469), když tento Huny potřel, tedy nemohla od Justiniana (548) Lombardům postoupena býti, leč by se bylo stalo, že rozdával, co jeho nebylo, pročež vypukly také rozepře mezi domácími Slávy a cizími Lombardy, a byly do Carhradu předloženy (549), jak o nich Prokop zprávu podává[2]). Carhrad učinil brzy konec podruhování Lombardův, poslav tyto do Italie, kam je byl přijal (568). Byl svrchovaný čas, že odtáhli, neb vojvodinu jejich byli Slávi již Avarům dali.

Do času Marotova kladou Dobner, Dobrovský a Pelcl příchod Čecha (ok. 500) do Bojémie naprosto bez důvodův, jichž také ani míti nemohli, neb Češi byli v Bojémii lidem prastarým, jen mladším, nežli Boji č. Bojémi a Moravané v Moravách.

Čudimír (Dithmarus).

Asi 525—545.

Po smrti Marotově nastoupil vládu velkomoravského knížet-

[1]) Star. sl. str. 796.

[2]) Procop. Caes. l. 3. c. 35. — Stritt. II. 34.

ství Čudimír také Dětmar zvaný. Tento musí se za potomka Otakarova uznati, protože ho mnozí za Gota vydávají, dle našeho náhledu proto, že mezi Goty v Italii vyrostl. Zde totiž zůstalo mnoho Rugomoravanův, kde se ještě l. 542 připomínají.

Čudimír nastoupil již co dospělý muž, nejméně 35 let starý, vládu v Moravách a povstal co mstitel smrti Otakarovy, ovšem již na nevinných. Byzantský Zeno poštval, jak víme, Goty na Otakara (489), a Čudimír mstil se nyní na carovi Justinianovi (527—565), neptaje se, vinen-li byl on toho neb ne, a drže cara a Byzantince za původce vraždy, na Otakarovi spáchané. Podniknul vojny. Tyto popisuje Šafařík dle Prokopa a Strittera, kam my, nemilujíce popisování válek, čtenáře odkazujeme[1]), a zde pouze připomeneme, že to Šafařík, jak obyčejně, jednostranně vzal, neznaje dějepisu moravského, neboli, že se to oblíbeným náhledům jeho příčilo, neuznal totiž, že moravský Čudimír těch vojen původcem byl a že, jsa knížetem Getův (nikoliv Gotův) a Moravanův, jak se již o Marotovi, jehož vláda se až za Tisu vztahovala, pravilo, ještě se s Anty (Rusy) a Bulhary spojil, a že tedy Moravané, Dáci, Antové, Bulhaři a v službě Slávův stojící Avaři od leta 527 coročně, jak nás Prokop ujišťuje, krajiny italské, tehdáž gotické, Illyricum, Trácii, Řecko (Hellas) a Chersones plenili. Veškeré země od zálivu jonského až k předměstím Byzantu trpěly náramně vpády dotčených spojenců, bez přestávky z obyvatelův a z zboží loupeny byvše, ačkolvěk ne bez velkých ztrát nepřátel. To jsou ty vojny, o nichž Jornandes všeobecně s nářekem píše: „Veneté, Antové a Slávi, oniž třebať nyní pro hříchy naše všude zuřejí, předce tehdáž všichni královské vládě Ermanričově sloužili.“

Které byly ty hříchy, za něž nyní Byzantsko trpělo? — Zradné a úkladné zavraždění Otakara od gotického Theoderiče a příčina jeho na smrti papeže Jana, usmrcení nevinného Boëtia se Symachem. Proto neměla vláda Gotův ve Vlaších žádného požehnání a zdaru. Theoderič umřel lekem (526), vnuk jeho Alarič následkem rozpustilosti v mladém ještě věku; Amalasvinda, dcera Theoderičova, byla chotěm svým Theodatem o hrdlo připravena (534), tohoto zabili Goti sami (536); Vitiges přišel do zajetí (540); Ildibald byl v prvním roce vlády své zavražděn (541), Erarič tohož leta po 3 měsících od Gotův usmrcen; Totiláš, vnuk Ildibaldův,

[1]) Star. sl. str. 533 a d.

vládl sice 11 let, byl ale od Belisara přemožen a umřel následkem utržených ran (553); Tejáš vládl něco přes rok a byl od Narsea u Neapole potřen, kde také padl (ok. 564).

Tu jsme vykázali ty hříchy, na něž Jornandes narážel a pro něž Byzantsko a Goti trpěli. Vojny tyto trvaly tak dlouho, až Goti zničeni byli, a připomíná se, že l. 537 a 547 také Slávi z Naddunají, tedy naši krajané proti Gotům ve Vlaších bojovali. Že Prokop názvem Slávi Gety, Moravany, Bojémy, Srby, Ljachy a Karantany (Vindy) míní, vidí se z toho, že praví o Herulích, když (496) z Vlach nazpět táhli, že veškeří Slávi (omnes Sclavenorum populi) jim volného průchodu dopřáli.

Letopisové byzantští připomínají, ač velmi krátce, rozmíšek mezi Slávy a Anty a z nich pošlých domácích válek. Tedy objevují se Slávi a Antové mezi 527—550 co národ bojovný, před nímž se Carhrad a Řím třásli (ubique desaeviunt). Středem bojův těchto byla Velkomorava. Na čas tento neví Šafařík nic o Čechách udati, protože pode jménem Slavia zahrnuty jsou; Pelcl ví něco málo o Čechu a vypravuje svou hypotésu, kterak se Slávi zde rozmnožovali. Oba zatemnili jen a vyškrtli z dějepisu vlasteneckého proslulý tento a oslavený věk, letopisy byzantskými a latinskými, jmenovitě Prokopem a Jornandem dostatečně potvrzený.

Svatoš.

545—580.

Nástupce Čudimírův byl Svatoš č. Svatoslav, ačkoliv se určiti nedá, byl-li synem jeho neb pocházel-li z rodu jiného. Švoj vydává ho za syna Božetěchova, jest však v udání svém nejistým, klada Svatoše do 720—750, kam nikterak položen býti nemůže. O něm zachovalo se velmi důležité pro nás podání, že Avaři vyslanství k němu vypravili a ho prosili, aby jim v zemi své obydlí vykázal. Darem poslali mu krásně ozbrojeného koně.

Podání toto jest s historií v úplném souhlasu, neb souvěký dějepis vypravuje o Avařích, že od cara Justiniana a po smrti tohoto od nástupce jeho Justina II. (smrť onoho a nastoupení vlády tohoto kladou se na 565) plat (vojenskou mzdu) a obydlí žádali, co jim ale odepříno bylo. Tomu musí se rozuměti tak, že za jistý roční poplatek a za obdržená sídla do služby vojenské cara řec-

kého vstoupiti chtěli, když ale jim zde přání jejich vyplněno nebylo, obrátili se s toutéž žádostí na velkněze moravského. Tutéž prosbu přednesli spíše ještě knížeti Slávův, blíže Černého moře bydlivších. Kníže tento slul Lauretáš. Poslové jejich, svadivše se s těmito Slávy, proč a jak nelze udati, byli od těchto proti národnímu právu zabiti. Tím uražený a rozhněvaný chan Avarův Bajan, nemoha to té chvíle pomstiti, protože se slabým cítil, odložil pomstu na příležitější čas. Potom obrátil se na Svatoše a tento přijal jej do služby své (ok. 565), k čemuž své příčiny měl.

V Dácii seděli mezi Tisou, Temešem a Dunajem Gepidi[1]), tedy, když Jornandes mezi 500—550 psal, se Slávy pomícháni. Již pak l. 549 spolčili se Gepidi se soukmenovci svými Lombardy, do Panonie přijatými, a Slávi moravští dostali s nimi jakési půtky. Svatoš nemohl důvěřovati ani Gepidům, ani Lombardům, pročež uznal za dobré, sprostiti se jich přijetím do služby Avarův a dosazením jich do krajův, jichž posud Gepidi a Lombardi zaujímali. Knížetem Gepidův byl toho času (ok. 560—565) Chunemund. Gepidi byli pomocí Avarův vytlačeni (asi 566) a Lombardi odklidili se (568) do Vlach.

Co se původu a národnosti Avarův dotýká, nejsou zdání a udání dějepisců̊v stejná. My uznáváme je za odvět Mozochunův, za příbuzné Hunův, pročež se také často Huni neb Chuni nazývají. I Fregedar praví: „Avares, cognomento Chuni". Kolébka jejich byly hory mozochovské v Asii a píše se o nich, že 558 Volgu překročili a tahnouce k západu, sobě Sibiry, potom Uturgury podrobili. Koturguři vzdali se jim dobrovolně. Také činili loupežné vpády do krajin Antův, v Rusku nad Černomořím daleko široko rozložených. Od těchto byl k nim Mezamír, syn Idaryšův a bratr Čelogostův[2]), poslan, oni pak ho zabili a plenili země dále, ačkoliv je sobě nepodrobili. Leta 530 blížili se již k Dunaji, ale jako prosící. Prosili, jak díno, u Lauretáše, u carův byzantských a konečně u Svatoše o službu kušatýrskou a sedliska, z čehož se

[1]) In qua Scythia prima ab occidente gens sedit Gepidarum, quae magnis opimatisque ambitur fluminibus, nam Tisia per Aquilonem ejus discurrit, ab Africo vero magnus Danuibus, ab Euro fluvius Tausis secat, qui rapidus ac verticosus in Histri fluenta furens devolvitur. Jornaud.

[2]) Menander píše jména tato: Μεζαμηρος Ἰδαρίζιος, Κελαγαστος.

vidí, že od Antův vytlačeni býti museli. L. 563 spatřujeme je již v Bojémii ve vojsku Svatošovu, s Franky bojovavší.

Ruský Nestor zove Avary Obry a vypravuje, kterak na Rusi řádili: „Toho času (za panování byzantského cara Heraklia (610—640) byli také Obři, oniž, vypravivše se na cara, byli by ho málem lapili. Obři tito, válčíce proti Slávům (ruským), pokořili Duljeby a násilí činili ženám duljebským. Měl-li některý z Obřinův někam jeti, nedal zapřáhnouti koní, ani volův, nýbrž rozkázal zapřáhnouti tři, čtyry neb pět žen do kolesnice a dal se vezti jimi. Tak mučili Duljeby. Byli zajistě Obři vysokého vzrůstu a pyšné mysle, avšak Bůh je potrestal tak, že všichni až do posledního zcepeněli. Trvá pořekadlo na Rusi do dnešního dne: Vyhynuli jako Obři, po nichž nezbývá ni plemene, ni dědice“[1]).

V obdržené od Svatoše vojvodině měli devět tábořisk, valem a rovem ohraděných. Svatoš jednal opatrně, rozděliv je, aby nezbujněli a v zemi škody nečinili. Tu seděli přes 250 let.

Když to Lombardi z Panonie do Vlach odtáhli, nastává otázka, proč se neusadili hned v Benátsku, nýbrž dále k západu v tak po nich podnes zvaném Lombardsku? — Proto, odpovídáme, že v Benátsku seděli Veneto-Slávi, silní a mocní, s Velkomoravou spojení. Řeka Otiše (Adige, Etsch) byla doby té hranicí říše velkomoravské, dále pohoří veliký Lap, řeky Isara, Nub, Rjenica, Sala, Labe, a tak až k ostrovu ránskému, proto také nacházejí se zbrojnoši ránští (Rugii) co pomocníci ve vojnách velknížat moravských.

Druhá důležitá příčina přijetí Avarův byla, že západní pomezí říše moravské doby té již Frankové a Bavořané ohrožovati počínali, pročež Svatoš najatými Avary hranice francké obsadil, a tak přišli tito až do Bojémie a Tuřinek, z čehož vychází, že času toho Čechy ku panství moravskému náležely.

Šafařík rozumuje o věci této takto: „Důležitější poměry nastoupily po vyvrácení říše durynské od Frankův (531) a osazení se Avarův v Panonii (560—562). Tito zajistě již přes Čechy do Francka vpadli, snad od nespokojených Duryňčanů přizvaní, byliť však zde někde na Labe od krále Sigeberta na hlavu poraženi a k míru dohnáni“[2]). To snad musí se naprosto zavrhnouti, neb dle historie poslal Svatoš Avary přes Bojémii na

[1]) Vyd. Timsk. str. 7. — Sof. Vrem. izd. I. 6.

[2]) Sl. sl. str. 767.

Franky[1]), oniž nyní na místě zašlých Římanův Středoevropou a zvláště velkou Moravou otřásati počali.

„Nešťastnější, pokračuje Šafařík, vedlo se Frankům (567), když dotčený král jejich od Avarův nejen poražen, nýbrž i jat byl. Brzo potom avarský chan Bajan, smířiv se s Franky, potřel Gepidy (567), vypudil Lombardy z Panonie (568) a všecky okolní Slávy vládě své podrobil. K víře podobno jest, že tehdáž mezi 568—600 i Češi v poddanství avarského chana se dostali."

Že Avaři nad Franky zvítězili, jest pravdou historickou, ostatní pak převráceně udáno. Co k víře podobné jest, není vždy pravdivé, jakož že sobě Avaři okolní Slávy, mezi nimiž také Čechy podrobili. Krajiny, z nichž Svatoš pomocí Avarův zbujnělé Gepidy a Lombardy vypudil, dal Avarům k obývání a užívání, nikoliv co majetek vlastní. Pánem zemí těchto zůstal Svatoš, neb co pravili Slávi černomořští ku chanovi, pravda-li doslovně, co Menander uvádí: „My dobýváme se vlády nad zemí jiných, nikoliv jiní nad zemí naší; obyčej tento potrvá u nás jistě, pokud vojen a mečův bude"[2]). Slávi, před nimiž se Carhrad a Řím strachovaly (ubique desaeviunt), oniž západořímskou říši vyvrátili, tito Slávi byliby se nechali od hrstky Avarův, jichž se ani Lauretáš, kníže moldavský, nebál, přemoci? Podobně báječně klade Pelcl podmánění Čechův od Avarův na rok 614[3]).

Že Avaři nikde pány Slávův nebyli, nýbrž že tomu naopak bylo, dosvědčuje zřetelně Theofylakt, řka, že Slávi a jim poddaní a podřízení (submissi et subordinati) Avaři l. 583 do Trácie vpadli[4]). Času toho i později ještě nečinili Avaři pranic samostatně a samovolně, jednajíce vždy se Slávy a pro tyto. Vojny v Byzantsku a s Franky vedli vždy se Slávy z nařízení velkněze moravského[5]).

---

[1]) Greg. Turon. hist. Franc. l. 4. c. 23, 29; Paul. diac. de gest. Longob. l. 2. c. 10. — Menand. hist. Byzant. I. p. 108.

[2]) Aliorum enim regionis dominatum aquirere solemus, non alii nostrae; quae mos nos certe manet, donec erunt bella et enses. Menand.

[3]) Pelcl I. str. 76.

[4]) Theophylact. l. I. c. 6. — Stritt. II. 51.

[5]) Tu připomeneme, poněvádž se krajiny naše hedbávnictvím zabývati počínají, že slávští Seři (Srbi) v Serice (Čině) hedbávnictví vynalezli a hedbávné látky, dle nich vestes sericae č. sericinae zvané, shotovovali a

Samomír.

Asi 580—600.

Tento pocházel z dynastie karantanské, a kníže Boruta vydává se za otce jeho, co se s historií srovnává. Aby totiž závisť příčinu ku svarům nedala, volili se obyčejně velknížata střídavě z rozličných dynastií a krajin, k moravské Svévii náležejících. Nyní přišel pořádek na Karantany, z jejichž jednoho rodu Samomír za nadvládce velkomoravského zvolen byl. On rozšířil hranice spojené říše a vedl vojnu s Bavory. Do času jeho připadají vážné události, jakož vydobytí města Sirmium (584 č. 585) a války Slavův na moři, na nichž též Avaři podil brali. Potřebné loďstvo proti Řekům hotovili Slávi[1]). Do doby této musí se také položiti vydobytí a opanování Salony a jiných měst a krajin, jichž potom Chorvaté a Srbi od cara Heraklia obdrželi, jako Dalmatie, Chorvatska, Bosny, Serbie a několik ostrovův v jaderském moři. Při dobývání krajin těchto bylo obyvatelstvo římanské pobito, vyhnáno a v okovech do otroctví zavedeno[2]), zvláště do Uher, do sídel, z nichž Gepidi vypuzeni byli. Dnešní tak zvaní Rumuni neb Vlaši (Valaši) jsou z velké části potomstvo těch sem zavedených Římanův za válek avaroslávských. To dostačí, neb obšírnější pojednání patří do zvláštní historie, jen to připomeneme ještě, že času toho Avaro-Slávi až k městu Soluni (Tessalonice) dorazili. Šafařík ale píše:

„Po vydobytí města Sirmium od Avarův (584) převaha Slávův v poledních Uhřích upadla a není pochyby, že tamnější větve jejich v poddanosť se dostaly“ [3]).

Není nejen pochyby, ale máme jistotu, že tomu tak nebylo. Nikde nečte se v historii o takové poddanosti těchto Slávův, a Šafařík sám nezná pramene, jimžby výpověd svou potvrditi mohl. Chanové avarští nevládli ani tu, ani jinde nad Slávy a zůstali povždy jen vůdcové svého vojenského lidu. Ani jediného chana neznáme, jenž by byl na stolec královský dosedl a některou krajinu

---

do obchodu uvedli, jak to Plinius dosvědčuje; dále že ok. 560, tedy za věku Justiniana, cara byzantského, a Svatoše, velkněze moravského, dva mniši z Činy zrnka (vajíčka) hedbávcův do Evropy přinesli.

[1]) Theophylact. l. 6. c. 3. — Stritt. II. 35.

[2]) Const. Porphyr. de administr. imp. c. 30—36.

[3]) Star. sl. str. 566.

dle zákonův řídil a spravoval. Také nevíme nic o nějakém kodexu legum Avarum, ani žeby který chan byl peníze kolkovati nechal. O tom všem se nikde ani slůvkem zmínka nečiní, tedy zůstane pravdou, že chanové Avarův všude pánu země podřízeni (submissi et subordinati) byli.

Šafařík pokračuje v pravděpodobnostech svých dále: „S mnohem větší podobností soudí jiní, z jedné strany z dokonalého mlčení o Slávech v sněmovním dopisu duchovenstva voglejského (591) a z jiné strany z výslovného svědectví Pavla diakona o bojích Slávův s Bavory (595), z naříkání papeže Řehoře nad blízkostí slávských národův k Solinu (600), z vymizení starých biskupství v Karnii (po 579—591) a naposledy z potomního nepřátelského vystupování Vindův v té straně díl o sobě, díl ve spolku s Avary, že onino (Slávi) od těchto (Avarův) mezi 592—595 do vnitrorakouských zemí posouváni byvše, po nich v krátkém čase snaramnou prudkostí se rozšířili“ [1].

Hypotése tato nemá, jak pořekadlo praví, ani rukou ani nohou, a takovou chtějí Muchar a Šafařík něco dokázati. K tomu můžeme jim ještě přidati, že Jornandes již před 550 naříkal: „Hac sunt causae Romanae reipublicae praeter instantiam quotidianam Bulgarorum, Antarum et Sclavinorum“ [2]. Slávi byli tedy na blízku, ovšem, ale rozumí se od pradávna. „Chrobatia cum reliquis Sclaviniis“ dí Konst. Porf. [3]) a jiní letopisci byzantští znají tu Slávův též před Avary, byli tedy zde prastarými obyvately. Překvapující vystupování Slávův neznamená prvotní příchod jejich, nýbrž osvobozování se od dlouhověké poroby římsko-byzantské a dobyvání staré svobody pomocí Moravanův a najatých kušatyrů avarských za vlády nepoznaného Samomíra, jenž směr ducha svého na osvobození Slávův těchto obrátil, čímž i vládu svou rozšířil. Zahynulá biskupství v Karantanii po 579—591 byl smutný následek válek těchto. Bavoři vedli se Slávy, jako se starými sousedy, nikoliv jako právě přišlými, (595) vojnu. O době této pronesl Šafařík toto:

„Tím se skončili tehdáž vpádové avarských Slávův do jižní Macedonie. Východní naproti Slávi, sídlící v Multanech a Valachii,

---

[1]) Star. sl. str. 688.

[2]) Jornand. de regnor. success. liber.

[3]) Const. Porphyr. op. c. c. 30.

užívajíce dávné svobody, nepřestali vždy ještě nabíhati na krajiny řecké“[1]), čehož příčinou bylo, že Slávi ve Valachii a Moldavě, jakož všichni východní, tak zvaní Antové, nestáli ve spolku s Velkomoravou, aniž měli Avarův ve službě své. Od Šafaříka tak zvaní avarští Slávi s Moravany spojení, dostali vojnu s Bavory a obrátili zřetel svůj na stranu tuto, pročež Avaři, v službě jejich stojící, sem na pomoc táhnouti museli. Vojnu tuto vedli Slávi s Avary, to nepopírá nikdo. Tak bylo Byzantsko na nějaký čas od vpádův Avarův osvobozeno. Vojny s Bavory trvaly po drahný čas.

Jednostranné dějináře třeba zde upozorniti, že se ovšem v letopisích Frankův nyní první zmínka činí o válkách se Slávy, ale proto jen, že války tyto skutečně prvními byly, jichž novopečená vláda Frankův se Slávy vedla. Annalisté franětí, popisujíce války Frankův, nemohli spíše o nich zmínku činiti, protože tito posud žádné války se Slávy nevedli, nikoliv proto, jakoby tito tu lidem novým, mezi 592—595 sem přišlým byli, jak Muchar a Šafařík povrchně soudili. Z annalův franckých nelze starobylost Slávův dokazovati, protože právě Frankové národem politický novým byli, jenž na zbořeninách římanských v Gallii ok. 486 Chlodvíkem (Ludvikem) I. povstal. Tento udržel se pevně na nohou, neb předchůdcové jeho, Faramund, Klodius, Merovaeus a Childerič byli ještě vždy přemoženi a potlačeni, třebať jim sám Atila pomáhal. Chlodevík se ubránil a upevnil v samostatnosti. Píše se o něm, že víru křesťanskou přijal a od sv. Remigia, biskupa v Rémsu, pokřtěn a od papeže nejkřesťanštějším a prvorozeným synem církve nazván byl. V annalech franckých nemohla se tedy starší zmínka o Slávech činiti, až se Frankové k těmto přiblížili, co se l. 595 stalo. Z toho však dovozovati, že Slávi v Korutanech a jinde staršími nebyli, jest něco příliš nedůsledného, nelogického.

Nežli se k vojnám franckým, Samomírem vedeným, obrátíme, pojednáme vojny Slávův a Avarův s Lombardy ve Vlaších, protože Pavel jahen o smíření národův těchto (ok. 593—594) mluví, z čehož vysvítá, že Slávi (Sclavi, cognomento Venetici) jistě s Lombardy v Karantanii hraničili. Pavel nemohl též v popisu svém válek Lombardův starších zpráv o Slávech podati, leč nanejvýš od roku 570, protože se okolo toho času Lombardi v Italii usadili, ačkoliv přece o starších Slávech se zmíňuje, mluvě dle

[1]) Star. sl. str. 567.

podání Lombardův o výpravách jejich do Anthaib, Bunthaib a Vurgunthaib. Vojny tyto kladou se na leta ok. 397, my však klademe je do let vojen hunských, jimiž Goti vypuzeni byli (376), pak do času Atily (444—445), na nichž Lombardi jistotně účastenství měli. Do jiného času se války tyto v tom okolí, kde se zmínka o Antech, Donu a d. děje, položiti nedají. Žeby však Lombardi, o nichž Tacit dí: „Lombardy oslavuje jejich skrovný počet“, byli kdy Anthaib (Antov, země Antův č. Rusův), Bunthaib (Venetov) a Vurgunthaib (Bulharsko?) opanovali, jest od Pavla Varnefrída tak nestydatě přehnáno, jak od Jornanda, když o Ermanričovi píše: Venetae, Antes, Sclavini, — tunc omnes Ermanrici imperiis servicere. — Ermanricus omnibus Scythiae et Germaniae nationibus ac propriis laboribus imperavit.“ Že moravští Slávi vedle Lombardův najisto starší, nežli od 595 jsou, vidí se z toho, že dle Prokopa kníže lombardský Ildsik (Jilčík) u Slávův ok. 549 útočiště hledal.

Toto předeslavše, uvážíme následující výpověď Šafaříkovou: „Teprva 595 čteme o Slávech, že je Tasilo, od Childeberta, krále franckého, nově ustanovený vévoda bavorský, dvakráte v zemi jejich s bojovným lidem přepadl a poprvé sice vítězství nad nimi obdržel, podruhé pak od nenadále přispěvšího chana avarského poražen byl. Leto 595 Sigebert Gemblac. a Herm. Contractus udávají. V kterém okolí dotčení Slávi bydleli, určiti nelze. Muchar to na severní a poddunajské, Hormayr snad správněji na vnitrozemské č. vlastně karantanské Slávy slyší“[1]).

Pravilo se, že se v letopisich franckých k r. 595 poprvé o Slávech čte, nikoliv ale proto, jakoby lidem nově přišlým byli, nýbrž proto, že Frankové roku toho první vojnu se starými Slávy vedli. Tak měli Muchar a Šafařík věc tuto pojmouti. Tento uznává sám, že jisto není, kde ti Slávi seděli, přijímaje dle Hormayra, že v Karantanii. Muchar klade je na Dunaj a Pelcl do Čech, řka: „Někteři kronikáři tomu chtějí, že ten vpád Bavorův v Korytansku a ne v Čechách učiněn byl, na to nepamatujíce, že za toho času v Korytanech ještě žádných Slávův nebylo a že se tam později usadili“[2]).

Tu máme tu nesjednocenosť i našich zkoumatelův, o ně-

[1]) Star. sl. str. 690.
[2]) Pelcl I. str. 75.

meckých ani nerceme a ptáme se, kterak možno spisovatelům při takové neshodě starožitnosti slávské dle pravdy pojednati a vystaviti? Slávstvo korutanské jest starší moravského, bojémského, českého, polabského a t. d. Šafařík diví se nad nenadálým přispěním chana avarského ve válce této, ačkoliv na tom pranic divného není. Času toho (585—595) naléhali Slávi velice na Byzantiny a měli právě vojny v Dalmacii, Chorvatech, Bosně a Serbii s nimi, i u samé Tessaloniky (Soluně). Toho použili Frankové, nebyli-li od cara řeckého Mauricia (582—602) k tomu pohnuti, a vyslali bavorského vévodu Tasila I., aby vypadl na Slávy. Tito, nemajíce vojska na hranicích bavorských dostatečného, byli přemoženi. Mezitím skončil Samomír válku s Byzantskem a nařídil svému chanovi, jakbychom uznali, Etelmuš zvanému, aby se svými Avary rychle na pomezí bavorské táhl a následkem toho byl Tasilo (596) poražen. Toto jest to pravé historické spojení. Dále nezáleží nic na tom, vpadli-li Bavořané do Karantanie (dle Hormayra), do Podunají (Muchar), neboli do Čech (Pelcl), oni vpadli do Sláv, do říše velkomoravské.

O Samomírovi čteme také, že s Poláky válčil, ale nic nepořídil, z čehož by následovalo, že Polska tehdáž s Moravou spojena nebyla, on pak ji k tomu, jako někdy Marobud, donutiti chtěl. Ostatně hraničila Morava tehdáž s Byzantskem, Lombardy, Bavorofranky a Ljachy.

Úsudek cara byzantského Mauricia o Slávech.

Tento panoval mezi 582—602 a píše o nich: „Národ Slávův a Antův (Rusův) má jednaký způsob života a mravův, milujíce svobodu. V domově svém jsou velmi udatni a trpělivi, snášíce zimu a parno, nahotu a nedostatek výživy velmi lehko. Ku příchozím chovají se velmi vlídně a nechají sobě co nejvíce záležeti na tom, aby je bez úhony a v bezpečnosti zachovali, pročež je doprovázejí, kde toho potřeba žádá, od místa až na místo. Kdyby nedbalosti onoho, jenž je opatrovati měl, něco zlého se jim přihodilo, hned soused jeho v boj s ním vejde, pokládaje to za ctnosť cizince pomstíti. Zajati u nich nezůstanou, jako u jiných národův, v ustavičném otroctví, nýbrž jen na určitý čas; potom se jim vyplatí mzda a nechá se na vůli, dále v nevolnictví neb na svobodě

zůstati. Dobytka všelikterého druhu mají množství, jakož i úrod zemských, nejvíce prosa a pohanky. Ženy zachovávají věrnosť mužům svým co nejvíce, tak že mnohé z nich, manželův svých smrť smrtí vlastní osladiti chtíce, životu svému konec udělají a vdovami zůstati nechtějí. Bytují v lesích, při nepřístupných řekách, močálech a jezerách[1]). Při obydlích svých mají pro všelikteré případy vícero vchodu. Nepotřebné věci ukrývají v zemi, nic podobného na způsob lupičův na venčí nemajíce. Libují sobě bojovati s nepřítelem na místech s tíží přístupných, úzkých a plných skrýší, užívajíce často nenadálých výpadů a překvapů ve dne i v noci, lsti a všelikterého klamného přetvařování. Ku schopnostem jejich náleží také ukrývání se pod vodou. Oni vytrvají lépe a déle, nežli jiní lide ve vodě, zvláště když v zemi své přepadeni bývají. Aby se pod vodu ponořiti mohli, užívají dlouhých, k tomu připravených a provrtaných třtin, od úst nad vodu sáhajících, jimiž v hlubině na hřbetě ležíce dýchají. Tak vytrvají dlouhý čas, až se podezření, žeby jich tu bylo, odvrátí, a staneli se také, že se ty třtiny uhlídají, bývají od těch, oniž tu lesť neznají, za přirozeně tu vyrostlé považovány; ti však, oniž o tom vědomosť mají a třtinu buď dle řezu, buď dle pohybování poznají, vrážejí jim ji do chřtánu neb ji z úst vytáhnou a tak je z vody vyženou. Ozbrojeni bývají dvěmi kopími a to každý, někteří i štíty, silnými a těžkými, tak že se těžko z místa na místo přenášeti dají. Také mají dřevěné luky a malé, jedem napuštěné šípy. Jed ten jest velice škodlivý, když se hned dryáku[2]) nenapije ten, kdo raněn jest, neb jiných léčivých prostředků neužívá, když se rána nevyřeže, aby jed dále nevniknul a celé tělo nenakazil. Nesnášejí žádného velitele a pronásledují se obapolnou závistí (bohužel!). V boji nemají řádu, a způsobu bojování ve spojení neznají. Také neobjevují se na otevřených a přístupných místech. Staneli se, že se odvážejí nastoupiti boj, vzkřiknou všichni a něco málo se pohnou, když ale nepřítel na pokřik jejich odpovídá, vrhnou se bez odkladu se vší rychlostí na něho; neodpovídáli se jim, obrátějí se zase a nestarají se o to, aby sílu nepřítele svého vyšetřili. Nejráději zatáhnou do lesův. Tyto bývají

[1]) Podobně pronesl se Jornandes: Illi paludes sylvasque pro civitatibus habent. Smysl jest tentýž.

[2]) Dle stejnosti jména θηριακή s naším dryákem soudíme, že to posud užívaný jalovcový dryák byl, neli Theriacum rusticorum Galeni (česnek).

jim velmi prospěšnými, proto nejlépe v úžinách bojovati znají. Též nastavují lstivě jakoby ze strachu kořisť a opustivše ji, zatáhnou do lesa, těm však, kteří žádostivi jsou kořisti této a ji uchvátiti chtějí, škodějí potom velice, náhle se navrátivše. Toto a tomu podobné jsou jen osidla, na nepřítele nalíčená. Také jsou nevěrní a nedržejí vždy smlouvy (pacta), tak že více strachem, nežli dobročiněním podmáněni býti mohou. Když náhledy jejich sobě odporují a oni se sjednotiti nemohou, a i kdyby se sjednotili, rušejí zase druzí usnešení jejich, vždy totiž jsou odporným duchem natchnuti a jeden druhého poslouchati nechce. Lépe jest času zimního útoky činiti na ně, protože se za obnaženými stromy dobře ukryti nemohou a sníh dráhu utíkajících prozrazuje, útěku jejich překáží, a po ledě se řeky překročiti dají, oni pak málo živnosti s sebou mají a takřka obnažení stojejí. Všemožně musí se pozorovati, aby se letního času nepřišlo na místa úzká a nepřístupná, na nichž nepřítel buď jízdou neb pěchotou z nich vypuzen nebyl. Poněvadž ale u nich mnoho vládyk jest, a tito k tomu nesvorní a nesjednocení mezi sebou jsou, tedy jest to velmi prospěšné, některé z nich na svou stranu přivésti, buď přímluvou, buď dary, nejlépe ty, co nejbližší jsou a k druhým přístup mají, aby se v čas vojny všichni nespojili a se pod řízení jednoho nevzdali. Též velmi třeba jest na poběhlíky a utečence, oniž slibují cestu ukazovati neb některých vésti, opatrné oko míti, neboť i Rumunci (Και γαρ Ρωμαιοι) času sloužící a svých povinností zapomínající jsou; ti sobě lásku nepřítele více nežli svojich váží. Když se k přízni zavazují, jest třeba jim se za to odměniti, činí-li však zle, musejí se kárati. Živnosť v krajině jejich nalezená nesmí se nepořádně a náhle stráviti, nýbrž musí se na to patřiti, aby do země naši odvezena byla buď dobytkem, neb na veslicích, poněvádž se řeky jejich s Dunajem spojují, tedy se dovoz lehko po vodě provésti může. Poněvadž se ale země Slávův a Antův dle řek vespolek spojených rozkládají, a tam žádného znamenitého otevřeného prostranství, protože všechno lesy, močály a rohožím naplněno jest, se nenalezá, tedy se takřka vůbec stává, že ti, oniž vojnu proti nim vedou, přinuceni bývají hned na pomezí jejich zůstati státi, protože ostatek nepřístupnými a velmi hustými lesy zarostlým jest, tak že tam cestující velmi lehce zbloudějí, a oni rychle uprchnou těm, oniž na ně dorážejí. Mládež jejich jest velmi rychlá a při každé příležitosti pomáhá

tajně vojsku svému, tak že nepřítel, vojnu vedoucí s ním mnoho mu škoditi nemůže. V takových nápadech jest ale třeba, chycené vojsko do zajetí nezavésti, nýbrž na místě usmrtiti a na tom místě nezůstati, nýbrž dále pochoditi, zvláště ti, oniž napřed táhnou. Tak musí se každé příležitosti použiti"[1]).

V tomto ohledu měl velmi lidumilné zásady!

Boruta.

600—620.

Velkokníže Boruta, toho jména mladší, byl, jak se za pravdu přijmouti může, synem Samomírovým. On pokračoval ještě ve válce proti Byzantským (601), vpadnův do Istrie a maje ve vojsku svém Slávy, Avary a Lombardy. Istrie byla celá mečem a ohněm popleněna. To jest ta doba, nad kterou papež Řehoř I., též Veliký přizvaný, hořekoval slovy: „Et quidem de Sclavorum gente, quae nobis valde imminet, affligor vehementer et conturbor; affligor in his, quae jam in vobis patior; conturbor, quia per Istriae aditum jam Italiam intrare coeperunt". V nářeku tomto neleží, jak Šafařík za to měl, jakoby se nově příchozí Slávi teprva počínali až do Italie rozšiřovati a se co noví obyvatelé osazovati. Na něco podobného papež ani nepomyslil. Pokojných osadníkův by se jistě nebyl bál, on ale věděl, že se s mečem v ruce přibližovali. Tedy jest tu válečný vpád jejich do Istrie míněn, jakých již mnoho do Byzantska byli podnikli. Takového vpádu se papež obával. Z jeho svědectví nelze tedy dokázati, že by Slávi tehdáž teprva do krajin těchto byli přišli. Ostatně jest papežova vzpomínka Slávův důležitá, vystavujíce tyto co panující, vládu v rukou mající, ačkoliv se ví, že s nimi v Istrii Lombardi a Avaři byli[2]), papež pak mluví přece pouze o Slávech. Šafařík viděl jen chana avarského a učinil Slávy, jichž papež co souvěký a očitý svědek za hlavu považuje, otroky Avarův.

Po vydobytí Istrie pomáhali Slávi s Avary Lombardům (603), aby se jim za posloužnou odměnili, Kremony dobývati[3]) a leta 611 vpadli ještě jednou do Istrie[4]). Nyní se přátelství s Lombardy

---

[1]) Mauricii imp. de art. milit. l. 12.
[2]) Paul diac. l. 4. c. 25.
[3]) Idem l. 4. c. 29.
[4]) Idem l. 4. c. 38, 42.

přetrhlo a tito vpadli (613) do Furlan a Celje, kde Taso a Kako vládli[1]). Oba přišli do zajetí Lombardův (ne Avarův), dostali se ale na svobodu buď útěkem, buď propuštěním, neb Boruta tam poslal Avary, a tito zabili krajinského vévodu Gisulfa[2]). Již Klef (537—548) zavedl tam lenní zřízení, zřídiv podobných krajištních vévodství třicet a osm. Do jednoho byl Gisulf ve Furlanech od Lombardův dosazen. Krajina tato, nyní těmto zase odňatá, zůstala svobodnou až do času lombardského krále Rutchisa, jenž 744—749 panoval. Nápadné to, že právě v krajině Celji u byvalého města Aguntum (Innichen) na zřídle Dravy bavorský vévoda Garibald II. tohož času (612 neb 613) poražen byl[3]), z čehož soudíme, že jednal ve spolku s Lombardy. Tak dostal i on záplatu, a Slávi vpadli mu ještě do Bavor, působivše mu škodu velikou, tak že u Frankův o pomoc žádal, ale jí neobdržel. Potom se s ním smířili, a mír tento trval, jak se podobá, po celé panování velknížete Boruty.

Svatoš II.

Asi 620—623.

Nástupcem Borutovým byl Svatoš č. Svatoslav II. Tento nepanoval dlouho. Za vlády Svatoše I. zůstali Avaři poslušnými. Podobně chovali se po celý čas vlády Samomírovy, bojujíce věrně po boku Slávův. Tak trvalo to ještě za vlády Borutovy, potom ale, když Svatoš II. na stolec dosedl, započal chan avarský, zpyšniv a zbujniv, jako někdy gotický Ermanrič, potlačovati Slávy a samostatné vlády v okolí svém panonském se domáhati, chtě se ze služebného vojenského vůdce na stolec panovnický vyšinouti. Chan tento, jehož jméno nám moravský dějepis zachoval, slul Táto[4]). Podniknul na rovinách panonských bitvu s Moravany, jichž mnoho padnouti muselo, tak že ostatní přes Dunaj na Moravu ustoupiti museli. Panující rod stal se též obětí odboje jeho, neb velkníže Svatoš padl v boji l. 623.

---

[1]) Qui regionem Sclavorum, quae Zellia appellatur, usque ad locum, qui Meduria (Windisch Matray) vocatur, possederunt.

[2]) Paul diac. l. 4. c. 41.

[3]) His temporibus Garibaldus a Sclavis devictus est et Bojoariorum termini depraedantur. Paul. diac. l. 4. c. 4.

[4]) Pilař má mylně zato, že Táto králem Lombardův a Vinulův (Vindův; Tato Longobardorum Vinulorumpue rex) byl a že lid svůj něco před 610 do Moravy zavedl, ale brzy odtud vypuzen byl. I. p. 25.

To jest ona, však jen kratičká doba, v níž Slávi panonští, mezi nimiž Avaři tábořiska svá měli, pod vládou avarskou, ač nikoliv úplně, upěli. Že sobě času toho mnoho ukrutností proti Slávům dovolili, nahledne každý.

Tomuto vzbouření Avarův učinil pověstný Samo konec. Vytáhnův s četným vojskem z Karantanie a poraziv šťastně Avary, stíhal je až do Moravy. Zde spojil se s Moravany, potřel a pokořil s mladým synem svým Kojetou na polích kojetínských je úplně. Původce odboje Táto padl v boji. Na bojišti založil Samo město, jehož dle jména syna svého Kojetín pozval, jak Amos Komenský vypravuje.

Samo.

623—657.

Hned po Svatošově smrti a vydobytém vítězství vyvolili sobě Slávi šťastného vítěze za velkokněze[1]). Že pod vedením jeho nad odbojnými Avary zvítězili, vychází ze slov Fredegarových: „Samo, veda obchod s nimi, vytáhl s vojskem a osvědčil se nad míru užitečným proti Hunům (Avarům), neb veliké množství těchto bylo mečem Vinidův zabito“[2]). Že Samo nad Tátem a jeho Avary úplně zvítězil, důkaz toho jest také, že od l. 623—657 nad celou velkomoravskou Slávií (Svévií) panoval. Že Avary nevyhubil, jest jisto, neb to připisuje se císaři Karlovi Vel. Samo spokojil se tím, že je v předešlou poddanosť a poslušnosť uvedl.

Karantanec Samo (úplně buď Samoslav, Samomír neb Samorod) byl mocným a velmi proslulým velknězem č. králem velkomoravským, třebať ho Šafařík a jiní Karantanům upírají a výhradně Čechům přivlastňují. Šafařík píše:

„Potom za dosti dlouhý čas letopisy o vindických Slávech žádných jistých zpráv nepodávají (podávají, ale on si jich nevšímal, aby bájku svou o Samovi hodnověrnou učinil, co následující slova dokazují), neb co někteří novější spisovatelé s dějinami korutanských Slávův spojují, totiž panování Samovo ve Slávech (627—662), to

[1]) Viuidi cernentes utilitatem, elegerunt enm super se regem. Fredeg. c. 48.

[2]) Samo, negotians cum ipsis, iu exercitu perrexit, ibique ei fuit utilitas de Chunis facta, ut mirum fuisset et nimis multitudo ex eis gladio Vinidorum trucidata fuisset. Fredeg. l. c.

my z důležitých příčin odtud vyloučiti a k jinému článku převésti přinuceni jsme. To jediné, jakožto pravdě podobné, připustiti se musí, že po přemožení Avarův a založení mohutného mocnářství slávského udatným Samem i vindičtí Slávi, spojivše se pod domácími knížaty s tímto šťastným panovníkem, k říši jeho co částka k celku přináleželi, pročež když (630) Dagobert, potáhnův do spolku svého proti Slávům Longobardy a Alemany, z trojí strany proti Samovi se vyřítil k boji, k víře podobné jest, že tažení Longobardův a snad i Alemanův pod vůdcovstvím Chrodoberta směřovalo do Karantanie k odvrácení tamnějších Vindův (pozor!) od hlavního bojiště čili od Sama, proti němuž sám Dagobert se obrátil. Letopisec Longobardům i Alemanům připisuje v boji tom vítězství" [1])

Tak mluví Šafařík, aspoň nezapírá, že toho času, od 592, jak on myslí, v Karantanii Slávi, Vindové přizvaní (Sclavi cognomento Vinidi Fredeg.) seděli[2]). Kronikář český Pelcl píše zase, že v Korutanech ještě l. 612 žádných Slávův nebylo[3]). Poslyšme celou povídku jeho:

„Češi, aby pak s lepším prospěchem válku s Avary vedli, najali sobě jakéhos' muže, v bitvách zkušeného, Samo řečeného, to při sobě uznavše, že by mezi sebou žádného schopnějšího neměli. Byl pak ten Samo z krajiny srbské, jenž nyní Míšeň slove a tenkráte Frankům náležela. protož někteří toho Sama za Franka pokládají. Samo, srbský Sláv, přitáh do Čech, nemalý počet Srbův s sebou přivedl a k vojsku českému přistoupil. Znamenaje, že Češi vojně nehrubě rozumějí, poučil je, jakby své vojsko položiti a uspořádati měli, všecko jim pořádně vykládaje a na ruku dávaje."

Jak bídnými vypadají Češi v karikatuře této! Povídky takové, veskrz vymyšlené, mají platiti za historii, an souvěká historie to docela jináče vysvědčuje. Tato líčí Slávy veskrz co ostrach Carhradu a Říma a co statečně odporující vznikajícím Frankům. Nechme Pelcla domluviti:

„Protož uradivše se Češi na tom zůstali a o to se snesli, aby Samo jejich vůdcem a králem byl, co se také stalo. Slávi v Mo-

---

[1]) Star. sl. str. 691.

[2]) Eginhard nazývá nynější Čechy: Sclavi, cognomento Bohemani; apud. Pertz. II. p. 181: Sclavi, qui vocantur Bohemani.

[3]) Pelcl I. str. 75.

ravě a Korutanech, v kteréžto krajině před nedávným časem se také usadili, tohož Sama tak jako Češi za správce ustanovili, neboť všichni ti Slávi nejen od Avarův, ale i od Frankův vpádu a nátisku báti se museli"[1]).

Vyvolení Sama za krále mělo se dle Pelcla l. 624 udáti a toho času byli dle zdání jeho Slávi před nedávnem do Korutan, tedy mezi 612—624 přibyli! Pelcl udává Sama též prvotně od Čechův za krále vyvoleného, potom že se Morava a Korutany k Čechám přiloučily. Jsme tedy v rozepři a tuto musíme na váze pravdy rozhodnouti. Chceme se tu pouze se Šafaříkem, jakožto na slovo vzatou autoritou co do starožitnosti slávských zabývati. Tento dí:

„Avaři hlavní své sídlo měli v Uhrách a Rakousích, odkádž své loupežnické vpády do Francka přes Čechy na konci 6. století konali. Jestli že náspy na panství kopidlanském v kraji bydžovském ostatkové jsou avarského kruhu, sloužilo by to za důkaz, že rota těchto loupežníkův i zde se zdržovala, poddané Čechy na úzdě držíce (Palacký). Češi nepochybně jako ostatní Slávi o svržení jha avarského nejednou se pokusili, až jim v příhodné době přispěl ku pomoci šťastný vůdce Samo. O tomto zázračném muži, o jehož vystoupení a odstoupení z divadla dějin souvěký dějepis příliš málo nám zvěstuje, novější pak zkoumatelé až nad slušnosť se nahádali, důmnění své co nejkratšejí předneseme"[2]).

K tomu připojíme pouze: Kdyžto Avaři sídla svá v Uhrách a Rakousích měli, a Samo po vítězství nad nimi pomocí Vindův, nikoliv Bojémův, tedy Karantanův a nikoliv Čechův, neb sám Šafařík jmenuje Korutany vindické a ne české Slávy, od týchž Vindův za krále zvolen byl, že i kdyby to nebyla historie tak udala, přirozené okolnosti toho požadují, že Samo z Karantanie a nikoliv z Čech na Avary obořiti se musel a totiž na Avary rakousko-uherské, protože jich tu na blízku měl. Co se nadzmíněného vybíhání a loupení Avarův dotýká, musí se vždy jen na nemoravské národy slyšeti, na krajiny s Velkomoravou nespojené, neb Fredegar píše výslovně, že Avaři každoročně (ze svých vojenských výletů) na zimu do země Slávův (moravo-panonských) přicházeli, aby zde přezimovali. V Slávech Avaři neloupili, pouze přezimovali.

[1]) Pelcl I. str. 75.

[2]) Star. sl. str. 768 a d.

Slávi dávali jim ujednanou mzdu a jiné potřebnosti. Žeby tu byli ženám a dcerám Slávův věřejně a obyčejně násilí činili, nemůže se doslovně za pravdu přijmouti, třebať to Fredegar napsal, neboť byli Avaři též ženati a měli své rodiny, jak by také jináče možno bylo, aby se tu přes 250 let byli zachovali, kdyby žen a potomstva národa svého nebyli měli? Že se výstupky proti ženskému pohlaví Slávův ze strany Avarův přihodily, jest věcí přirozenou, takových dopouští se vojsko i za časův našich. Že napadlo Tátovi, a tento jest ten jediný, o němž se to ví, toužiti po vládě nad Slávy, bylo jen vymínkou, za to byli Avaři a Táto s nimi pokáráni od Sama, a kdyžto Slávi jej sobě hnedle za krále zvolili, vidí se, že nepřetrženě svá národní knížata měli, a když Samo pouze vojskem vindickým (g l a d i i s V i n i d o r u m F r e d e g.) Avary pokořil, tedy měli Slávi také svá vojska, jimiž bez jiné pomoci něco pořídíti mohli.

Šafařík pokračuje: „Že hlavní dějiště Samovo v Č e c h á c h, n i k o l i v v K o r u t a n e c h pokládáno býti musí, to všickni rozsudnější zpytatelé našeho věku jednomyslně za pravé pokládají, aniž jinak o tom souditi může, kdokoli při dostatečné známosti věcí, o něž zde běží, nepředpojatým okem do pramenův tehdejší historie nahlídne.“

To jsme také poslušně učinili a nalezli, že dle pramenův těchto a všech okolností dějiště Samovo nikterak do nynějších Čech, tím méně do těch původních, tehdejších Čech, do onoho kouta mezi Labem, Oharou a Vltavou, do knížetství českého neb pražského, onož ještě za Kosmy (ok. 1124) pravou vlastí pravých Čechův bylo, položiti se může. K těmto Čechám nenáležel za Bořivojova věku ještě ani Mělník č. Pšov. To by bylo až příliš obmezené dějiště bývalo. Tak zvaní tehdáž Slávi (Svévi) roztahovali se z daleka až k Čechii této. Češi různili se ještě za Bořivoje (874—890) jménem svým Čechové (nikoliv Bojémi) od Slávův (Bojémův), jak se čte v legendě o sv. Ludmile: „Bořivoj měl manželku jménem Ludmilu, dceru Slavibora, knížete z krajiny Slávův (e x p r o v i n c i a S l a v o r u m), která se za stara Pšov zvala a nyní od města nově vystaveného jméno Mělník má.“ Jisto jest, že tehdáž nebylo jedno Čech a Sláv, poněvadž tento ku staršímu a onen ku mladšímu obyvatelstvu Bojémie patřil, ačkoliv toto i ono srbochorvatské bylo.

Hlavní dějiště Samovo bylo tedy v Slávech, Vindi přizvaných,

a nikde se nečte, že byl králem Čechův, ani Bojémův (Bohemorum), nýbrž vždy a všude zřetelně Slávův (Sclavorum, qui Vinidi apellantur), jichž (600) papež Řehoř v Istrii připomíná, tedy se odtud, od Istrie, až k Čechám vztahovali. Těchto Slávův, tohoto velikého množství byl Samo králem, nikoliv vůdcem hrstky Čechův. Poraziv odbojného Tátu, byl od celého Slávstva, vztahujícího se od Karantanie neb od vindických Slávův na polední straně Dunaje, od Bulharie nynější až po řeku Otišu (Etsch), od Temeše až po Rjenici (Regniz), od Adrie až ku Karpatum, Krkonošum a Rudohoří, za takového zvolen, uznán a přijat. Češi byli ovšem také co částka k veliké říši této přiloučení, nikoliv pak, jak Šafařík se svými nejrozsůdnějšími zpytately věku našeho jistí, tento veliký národ k malé částce Čechův. Na onen národ naráží Jornandes, když dí, že Slávi všude zuřejí (ubique desaeviunt), o něm platí, že Římem a Carhradem (ok. 600) otřásali, on to byl, jenž Tasila (595) a Garibalda (613) porazil, národ ten to byl, jenž odbojné Avary potřel, nikoliv ale Češi, tehdáž Berounkou, Vltavou, Labem a Oharou otočení. Pokud Velkomorava trvala, nevystupují Češi nikdy samostatně, pročež jich, věrní historii jsouce, jakožto samovolně a o sobě jednající vykazovati nemůžeme, neb dle pramenův vystupují co činitelové domácí historie vždy jen Slávi, Bojémi neb Vindi, nikdy Čechové (sensu stricto et vero). Qui bene distinguit bene docet.

Tak to musí z pramenův tehdejší historie vyslediti každý, kdo nepředpojatým okem do nich nahlédne. Fredegar, jediný svědek o Samovi, neznal jistě Čechův a praví k roku 626: „Jubet (Dagobertus) de universo Austrasiorum regno contra Samonem et Vinidos (nikoli proti Čechům) movere exercitum.“ Dále píše: „Sclavi his et aliis locis e contrario praeparantes,“ tedy z krajin rozličných, nikoliv jen z Čech, jsou hrdinští Slávi kolem Sama shromáždění, jak dí Fredegar: „Ubi plurima manus fortium Vinidorum immoraverat,“ tedy veliká síla vojska ze Slávie. Tu všude není zmínky o Češích. Každému, co mu patří, to žádá spravedlnosť. Žádný Čech, jenž na pravdu, spravedlivý a svědomitý úsudek drží, nemůže nám to za zlé pokládati, když jsme Šafaříka tu ze lži vysvědčili.

Proto že Samo, jakožto král velkomoravský také v Korutanech vládl, vyslal Dagobert, král francký, pod Chrodobertem

vojsko, z Lombardův a Alemanův, nynějších Švábův, sestávající, do Karantanie, aby Sama v říši jeho ze dvoji strany zaneprazňoval, nikoliv aby, jak to Šafařík pokroutil, Vindy od hlavního bojiště, od Sama odvrátil. Právě zde, na hlavním bojišti, stáli Vinidi v největším počtu (plurima manus) bez Čechův.

Zkoumejme ještě dále důvody Šafaříkovy, jichž pro svou hypotési, že hlavní dějiště Samovo v Čechách bylo, uvedl, jakož: „Ustavičné vystupování Sama na hranici Durynkův, mišenských a lužických Srbův, vpády lidu jeho do Durynska (630, 631, 632, 633) a spříznění se s Drevanem, knížetem srbským v Míšni a Lužici, jenž se jemu poddal (630), z čehož na sousedství panovníkův a národův právem zavírati lze. Z Korutan tak často do Durynska vpády činiti nebylo lze.“

Dávno před Samem měli již právě v straně této knížata velkomoravská vojny, neb aby nebezpečí z tamní strany předešel neboli nastávající odvrátil, přijal velkněz Svatoš do služby své Avarův a poslal je tam ok. 565. Z oné strany tlačili se Frankové nejvíce k východu na Slávy, tedy bylo třeba pomezí tamní hájiti a jim odporovati. Tak činil to také Samo, vyslav tam silné vojsko z Korutan. Vojsko toto nebylo české, co i Pelcl uznává, řka, že Češi jiné Slávy z Moravy, Slezka a Míšně k sobě připojili, vynechav Korutanův, věze v bludu, že Samo spolu též králem Korutanův nebyl, ačkolvěk dobře věděl, že Lombardi a Alemani právě toho času, když Samo v Tuřínkach bojoval, do Karantanie vpadli.

Že Samo po čtyry leta s vojskem v Čechách stál a odtud čtyry vpády do Tuřínek podniknul, z toho nenásleduje, že panování své v Čechách započal a tam sídlil. On přitáhl sem s vojskem Slávův vindických, s tímž, jímž dříve Tátu a Avary byl potřel, pročež je Fredegar fortes Vinidi nazývá.

Druhý důvod Šafaříkův zní: „Směr tažení Dagobertova proti němu (Samovi), po dvakráte z Mét přes Mohan a Durynsko předsevzatého (631, 632). Ta cesta vede do Čech. Oddílný vpád Lombardův a Alemanův do Sláv na jihu Dunaje cílil proti spojencům Samovým k odvrácení jich, nikoliv proti Samovi samému. Franci tím časem u Vogastisburku válčili se Samem“.

Byl-li prvější důvod lichý, převrácený a nic nedokazující, jest tento tím slabší a nemotorný. Slávi na jihu byli tak dobře v poddanství Sama, jako Morava a Čechy. Kterak to tedy nemohlo cíliti

proti němu, když Dagobert Lombardy a Alemany do Sláv na jihu Dunaje vyslal? Fredegar přece dí: „Dagobert poroučí, aby se z celé východní říše vojsko proti Samovi a Vinidům vypravilo.“ K této východní říši (Austrasii) patřili také Lombardi a Alemani. Vojska tedy proti Karantanům vyslaná táhla tak dobře proti Samovi, jako která ku Vogastisburku, kde Samo osobně přítomen byl, zaměřila. Chrodobert ve Vindech a Dagobert u Vogastisburku jsou nepřátelé Samovi na dvou stranách, proto přece byla u Vogastisburku vojska karantanská. Nikoliv proto, aby Vindy od Sama odvrátil, nýbrž aby krajiny jeho bezbranné hubil, neb aby snad Sama pohnul odtrhnouti se od Vogastisburku k obraně svých jižnějších zemí, byl Chrodobert do Vindův poslán. Ostatně byl Dagobert nucen k Vogastisburku táhnouti, neb tu stálo četné vojsko udatných Vindův. Nezaměřoval do Čech, nýbrž k Vogastisburku, kde Samo hrozil. Vezmeme-li to ostře, nemá Šafařík ani důvodu proto, že Samo vůbec kdy v Čechách byl, neb stál s vojskem svým na půdě cizí, francké, a tam mohl se také jinou cestou a nikoliv Čechami dostati. Vogastisburk (Voigtsburg, castrum Vogastense Fredeg.) stojí podnes co starý hrad ve Vogtlandu, čtyry míle za hranicemi českými, a onoho času byly východní Bavory ještě vesměs slávské, tedy mohl Samo pochod k Vogastisburku přes tyto zaměřiti.

Přikročíme k důvodu třetímu, jenž zní: „Tak mohutný a dějný panovník, jakýž byl Samo, královavší let 35, nikdež v Korutanech, Chorvatech, Lombardech, na poli historie se nevyskytá. Ani byzantští letopisci, ani Pavel diakon ho neznají. Zpráva pozdějšího Anon. de convers. Carantanorum zde neplatí, ježto tento nekritický pisák i jiné lživé věci o Samovi vypravuje, totiž že byl od Dagoberta s lidem svým potřen a v poddanství uveden, co se nikdy nestalo“.

Tento hlavní důvod má dokázati, že se Samo přičiněním Čechův králem Slávův stal, potom pomocí Čechův Avary a Franky potřel a jiné Slávy sobě podmanil. My máme Bezjmence za rozsudnějšího, nežli Šafaříka, neb udal zprávu svou věrně a spravedlivě, tak jak ji z Fredegara a z podání Slávův karantanských, jichž obrácení na kristověru popisuje, nabyl. I zde se dokázalo, že jen Slávi vindičtí Sama proslavili. Netřeba Bezjmence ze lži viniti, když napsal, že vojsko Samovo přemoženo bylo, poněvadž se to skutečně stalo, neb sám Fredegar píše o Francích, že mnoho zajatých s sebou

domů vedli[1]). I to má platnosť, že Samo potažmo na krajiny, jichž ve Frankách vybojoval, v jakési lenní odvislosti od Dagoberta zůstal, ačkoliv vzhledem na země velkomoravské úplně neodvislým byl. Ostatně nepochopujeme, kterak z toho, že spisovatelové byzantští Sama dle jména neznají, a že Pavel jahen o něm žádné zmínky nečiní, dokázati se má, že Samo mohutným panovníkem Čechův byl? Pavel neznal také Mahomeda, souvěkého Samovi, tedy že ho neznal, patří Čechům? Co se týká historie Karantanův, jest Samo jedině jim výslovně od starých časův Fredegarem a Bezjmencem přivlastněn. I Lombardům byl jistě dobře znám, když to za panování jeho s Alemany v zemích jeho válčili a pleň odnesli Co se Chorvatův týče, byli tito právě za času jeho do Byzantska přivedeni. Jim byl Samo tak dobře jako jiným Slávům znám. Šafařík tedy nic nedokázal a jak také možno dokázati něco, co pravda nebylo? Šafařík dí dále o Samovi:

„Mnohem tíže jest vyrovnati spor starých pověstí o původu a stavu Samově, neboť jední za rodilého Franka a kupce z neznámé odjinud župy Sennonago, jiní naproti za Sláva jej vydávají. Považíme-li však, že jméno jeho jest slávské, nikoliv pak francké neb romanské, a že celý jeho života způsob i mravy, nade všecko pak neukojitelná nenávisť Frankův, projevuje rodilého Sláva, nebudeme se váhati přijeti důmněnku Palackého za pravou, odvozujícího Sama ze země slávských Veletův v Batavii č. nynějším Nízozemí, oniž po dlouhý čas od Frisův a Frankův sklíčeni jsouce, konečně za Dagoberta těmto poddati se museli“ [2]).

Spor starých pověstí o původu a o stavu Samova dá se velmi lehce bez důmněnky vyrovnati, necháme-li Fredegara mluviti: „Jistý muž, jménem Samo, ze země Frankův, ze župy šonkovské (de pago Sennongo), vzal s sebou mnoho soudruhův, aby provozoval obchod“ [3]), pocházel tedy z župy šonkovské ve Švábech na Lechu, kde podnes město Šonkov (Schongau) stojí. Fredegar nazývá ho Frankem (natione Francus), protože natčená župa tehdáž již Frankům náležela. Jiní zovou ho dle pravé národnosti Slávem (Sclavus). Obchodníky byli tehdáž i vznešení a urození páni a měli vždy své společníky a vlastní ozbrojenou stráž jak na

[1]) Plurimum numerum captivorum secum domum duxerunt. Fredeg. c. 68.
[2]) Star. sl. str. 769.
[3]) Fredeg. c. 48.

pevnině, tak na vodách. Takovým velkoobchodníkem byl Samo, pročež nepochybujeme, že z vysokého rodu, knížetem neb županem, od Frankův, jimž poddán býti nechtěl, vyhostěným byl. Jistě ale nepocházel z Batavie dle Palackého, ani z Míšně dle Pelcla, ani z Nízozemí polabskeho dle jiných, nýbrž dle Fredegara ze Šonkova, a župa tato patřila před Franky ku Karantanii, tedy byl Samo krajanem karantanských Vindův a dobře známý s nimi. V Čechách sotva koho znal. Také vedl obchod s Avary, pročež i tyto dobře znal. Že staré Švabsko (Alemania) Frankům patřilo, vidí se z toho, že vojsko alemanské proti Samovi vytáhlo, nechť do Karantanie nebo do Moravy, jest jedno. Konečně i to pravda jest, že v Batavii Svévi (Slávi) byli, neb jich tam již Pytheáš (350 př. Kr), potom Caesar, Strabo a jiní znali. — Dále praví Šafařík:

„Jestliže Samo, utíkaje panství Frankův, se svými společníky, pod zámyslem kupectví a obchodu ku příbuzným Slávům na Labe se vystěhoval, není se čemu diviti, že tak snadně lásku jejich získal a v nenávisti Frankův s nimi se rovnal".

Pojištěno jest, že se Samo v Polabí neusadil a netáhl do Čech, nýbrž do vindické Slávie neb Karantanie. Aimoin píše, že táhl k Slávům, Vindi přizvaným[1]), nikoliv k Slávům, Bohemani zvaným. Aimoin nemluví nic o Čechách, ani o Labi, pouze mluví o vindických Slávech, a tito byli, jak sám Šafařík uznal, Slávi karantanští. Sem ať nepotahuje nikdo výpověď Sigeberta Gemblac., řkoucího: „Sanctus Adálbertus apud Vinidos claret". Tu nejsou míněni Češi, nýbrž Slávi (Svévi, staří Bojémi), jejichž všeobecné jméno také Venedae, Vendi, Wenden, bylo. Sv. Vojtěch nebyl Čechem v starém smyslu, nýbrž Slávem, též dle starého smyslu, neb statky otce jeho Slavníka neležely v knížetství českém, nýbrž v Slavii, jak se tehdáž mluvilo a psalo. Město Libice leželo na vtoku Cidliny do Labe, ale již ve Slávech, hrad Osek stál na Mži též ve Slávech. Města Doudleby, Cheynov, Netolice, ležela k polední vně z tak zvaných tehdáž Čech. Hrad Lutomyšl stál k východu a okolí jeho táhlo až k nynější Moravě, k řece Svitavce. Tak se vidí, že sv. Vojtěch Čechem nebyl nýbrž Slávem (ok. 988), pročež rodina jeho knížeti českému poddána nebyla. Kníže Boleslav II., žádostiv dostati mimočeské kraje a područiti sobě nečeská knížata, pronásledoval je a dopustil se té ohavné ukrutnosti, že

[1]) Samo mercandi causa in Sclavos, cognomento Vinidos, perrexit. L. 4. c. 9.

bratry sv. Vojtěcha a celou rodinu jejich pod zámyslem, že by odbojníky byli, v pravdě ale, že chtěl tyranem nad Slávy býti, postínati nechal (996). Takovým způsobem stali se knížata česká č. pražská pány Slávův a tak zbudovány byly napotomní a nynější Čechy. Zap ve své českomoravské kronice nevypravuje o tom nic, ba velebí na nejvýš Boleslava II., Pobožný přizvaného. — Šafařík pokračuje:

„Samo přišel 623 do Čech, nalezl zdejší Slávy v prudkém boji proti Avarům, jejich potlačitelům. Chopiv se zbraně, postavil se v čele jejich a poštěstilo se mu přemoci Avary, osvoboditi Čechy a Moravu ode jha jejich na věčné časy. Vděční Slávi zvolili jej sobě 627 za krále, nad nímiž 35 let, tedy asi do 662 šťastně panoval, nepřestávaje vítěznou svou zbraní hřímati na Avary a Franky, naproti pak okolní Slávy ku panství svému připojovati. Jím založen a zřízen první veliký slávský stát, jehož nějaká památka nám v historii dochována. Střed tohoto státu nalezal se v Čechách, končiny pak sáhaly na jihu až k Alpám štýrským, na východu k Tatrám, na severu ku Sprevě a Havele, na západu dosti daleko do Němec, ježto Slávi u Smrkovín, na Mohanu a Radnici nepochybně žezlu jeho byli poddáni. Zevrubněji hranic říše jeho pro nedostatek starých zpráv vyměřiti nelze“.

Rádi bychom věděli, napsal-li to Šafařík z přesvědčení, neboli jen, aby krajanům svým zalichotil prohřešením se proti zřejmým zprávám historie, proti celému Slávstvu, zejména proti Moravanům a Karantanům. Nicméně odvolává se na Fredegara, ale co praví tento o volbě Sama za krále? — Toto: „Vinidi, cernentes utilitatem, eum super se elegerunt regem“. Zde svědčí Fredegar, že Slávi vindičtí, nikoliv Češi, tedy Karantani a jiní Slávi mimo Čechy, králem jej jmenovali. Všechno co se o Slávech až do doby této v pojednání tomto pověděl o a dokázalo, odporuje Šafaříkovi. Stará historie zná jen Velikou Moravu (Μεγάλη Μαραβία Const. Porf. Magna Slavonia jiných) a slavné panovníky její, o veliké Čechii neví nic. Tento veliký spojený stát slávský, čeledický (Celtica) neb markomanský, stál tu dávno před Samem, pročež nebyl tento prvním, jenž se v čelo Slávův postavil. Tisíce roků před ním stáli tu v čele Slávův Celtes (čeledici) neb Veleté (velici otí). Neznal Šafařík Slávstva, neznal dějepisu moravského, neznal ani staršího věku Čechův, pročež psal pouhý román, tvořil liché hypotése a jinými

je podporoval na újmu celému Slávstvu, že Samem založen a zřízen byl první veliký slávský stát se středem v Čechách! A jak malinký jest stát tento podle udání jeho za věku Krokova, jehož ovšem velmi nedůvodně do času po Samovi (690) klade[1]), za Libuše, která l. 710 umříti měla, a za Přemysla, jenž dle něho 750 umřel. Tu bychom rádi věděli, kde Samo, dle Šafaříka v Čechách sídlivší, sídlo své měl, když teprva Krok Vyšehrad vystavěl a Libuše s Přemyslem Prahu založila? — Ještě dí dále:

K víře podobno jest, že pod jeho vrchní správou v rozličných slávských krajinách rozdílní panovali knížata, z nichž nám jedině Drevan v polabském Srbsku a Valjuch v krajišti vindickém, t. j. českém znám jest". Arciť tomu tak, že Samo nad rozličnými knížaty i nad česko-pražským co svrchovaný pán panoval, ale vindická marka Valjuchova nebyla v Čechách, nýbrž za Čechami. — Dále pokračuje:

„Leta 630 vypukly nevole mezi Samem a Franky. Posel Dagobertův maje obě strany smířiti, nerozvážlivě roznítil mezi nimi oheň kruté valky."

Pro objasnění toho připojíme, že král Frankův Dagobert poselství k Samovi za tou příčinou vypravil, poněvadž několik poddaných onoho, zemí slávskou cestujících, od obyvatelův oloupeno a zavražděno býti mělo, začež Dagobert náhradu a pomstu požadoval. Samo slíbil učiniti mu zadost. Vyslanec pak prohodil, že i země, na níž Samo stál, Frankům náleží, načež prý odpověděl Samo: „Země, kterou držíme, též i my Dagobertovi náležíme, však jen tak dalece, pokud s námi přátelství zachovati chce." Posel však odvětil na to: „Frankové, jakožto služebníci boží, nemohou s pohany a psy, jakými vy jste, v nižádném přátelství žíti" [2]). — Když země, v níž Samo právě meškal, Frankům náležeti měla tedy nepřijal vyslance v Čechách, jak se za to obyčejně má, nýbrž

---

[1]) „K víře podobné jest, praví Šafařík, že Krok byl buďto syn neb aspoň nástupce Samův, neb čas panování jeho nejpodobněji do konce 7. stol. padá." Star. sl. str. 771. Co k víře podobné jest, není vždy pravdou. Žeby Krok synem neb nástupcem Samovým byl, jest zjevnou nemožností. Krok panoval dávno př. Kr., jak jsme v článku o něm ukázali. Pověstí o Kroku neznají Avarův, nemají té nejmenší známosti o kristověře, jak to při plodech z věku předkřesťanského jináče býti nemůže. I Palacký zklamal se, když Kroka se Samem spojil.

[2]) Nádavka tato platí jen ve smyslu Frankův, oniž přivržence bohoslužby slávské za pohany považovali, jak o tom později řeč bude.

v krajině Frankům jakým takým právem patřivší, ačkoliv od Sama zaujaté, tedy za horami českými buď na Rjenici, buď jinde, kam byl právě vrazil, avšak i krajina tato byla od Slávův obydlena, pročež se také pod vládu jeho uchýlili. Slova, která pravil Samo poslovi, nedokazují, že poddaným Dagobertovým byl. To připustiti lze, že Dagobert ony vindické kraje po uzavřeném míru lenním způsobem (in forma feudali) Samovi odstoupil. Na jiné země jeho neměl Dagobert práva žádného. Ostatně nám úplná historie oných příběhův schází.

Šafařík píše dále: „Dagobert popudil Lombardy a Alemany proti Slávům v Korutanech a Rakousích, kteříž nabravše kořisti, domu se bez znamenitého prospěchu navrátili. Hlavní vojsko austrianské táhlo od Rýna, nepochybně podkrajím Mohana, přímo k Čechám proti Samovi, bylo však po třidenní bitvě u Vogastisburku na hlavu poraženo. Hned nato Drevan, kníže Srbův mezi Labem a Salou, odpadl od Frankův, Samovi se poddal.“ Patrno z toho, že Samo stál na půdě francké a nikoliv v Čechách a že hájil Vindy tam usedlé, dle vší podobnosti v krajině Valjuchově.

„Tím zmocnění Slávi pod Samem, dí dále, nepřestali dorážeti na Franky, činíce vpády do Durynska. Nová výprava krále Dagoberta proti Samovi (631) neměla žádného prospěchu, taktéž třetí (632), tak že naposledy král francký Austrasii synu svému Sigebertovi, Durynsko pak knížeti Radolfovi k hájení odevzdati musel. Tento, vstoupiv se Samem v přátelské spolky, sám neodvislosti od Frankův dobýval, an zatím Samo končiny říše své na východ v podkrají Odry rozprostraniti usiloval.“ K tomu přidáme jen, že mír s Radulfem teprva po mnohé bitvě mezi nimi uzavřen byl, jak to Fredegar dosvědčuje[1]).

Šafařík končí předmět tento slovy: O posledních letech panování Samova historie mlčí naprosto; po smrti jeho (662) veliká říše slávská, neobyčejný úkaz na obloze dějinstva, přirozeným věcí během, nápodobně říší Atilově, Svatoplukově a j., jak rychle vzrostla, tak rychle se rozpadla. Sláva Samova zapadla téměř pojednou s tělem jeho; duch velikého muže nepřelil se do bezdějných jeho potomkův. Oddílní knížata slávští, spojení v čas nouze a cizího nátisku moci šťastného hosta vévody, po zesnutí jeho nepochybně sami jali se ztroskotati veliké dílo jeho, k jehož dalšímu udržování

[1]) Radolphus, dux Thuringiae, saepe cum Samone pugnat. Fred. c. 77.

a upevňování slabý jejich duch nepostačoval. Již Kosmas o Samovi buď žádné v národu nenašel paměti, buďto jí sobě nevšímal, ovšem povídek sprostého lidu o pohanských časích zároveň Mart. Gallovi nehrubě milovný." Tak skončil Šafařík svůj román o Samovi.

Není možná, aby tak činný a veleslavný panovník v zemí, v níž 35 let sídliti a účinkovati měl, v tak krátkém čase (od 662) až po Kosmu (1124) docela byl z paměti vymizel (na Moravě mluví se o Svatoplukovi podnes) a kdyžto nejstarší kronikář český nic o tom nevěděl a nepsal, žeby Samo kdy byl v Čechách slávskou velříši založil, máme dostatečný důkaz, že říše této jak živo v Čechách, kam ji Šafařík vtlačiti chtěl, nebylo. Žeby Kosmas sobě pověstí obecného lidu nebyl všímal, jest důvod lichý. On psal o Boëmu, Čechu, Kroku, Libuši, Kači, Tetě a Vlastě, o osobách Sama dávno předcházejících, a osoby tyto nebyli jako Samo, také ještě pokřeštěny. S jistotou můžeme se nadíti, kdyby Samo byl říši svou v Čechách založil, žeby Kosmas o ní a o něm jistě byl věděl a něco o nich sdělil[1]). Bájkou svou o založení slávské velříše v Čechách potupil Šafařík jen národ český, místo co jej oslaviti chtěl, neb není to blasfemie pro Čechy, kdyžto cizinec, hostovévoda Samo, jak jej zove, ústavu mocnářskou v Čechách založil a po 35 let šťastně řídil, ale slabý duch Čechův nebyl s to ji jen čásek po něm udržeti?

Do času panování Samova připadá osídlení Srbův a Chorvatův moravských v Byzantsku, v dnešních Chorvatech a Srbsku. Ok. 626 umluvil se car Heraklius (610—640) s velkoknížetem moravským Samem, aby mu tento vojenského lidu poslal, ježby Avary z Dalmat a jiných okoličných krajův vypudil, tam se potom usadil a v poddanství Byzantska zůstal. Samo, maje 22 synův a 15 dcer snažil se, jako každý starostlivý otec, četnou rodinu svou zaopatřiti. Domácím knížatům nemohl a nesměl, jak to později český Boleslav II. učinil, statky jejich odebrati a jimi syny své podělovati, pročež byla mu jistě příležitosť tato vítanou a příhodnou, moha několik synův svých co náčelníky neb župany do Byzantska, do potomních Chorvat a Serbie odeslati. Vypravil tam tedy šestero synův svých,

---

[1]) S námi souhlasí také důmyslný V. Šembera, jenž dí: „Historikové novější kladou v čelo knížat českých krále Sama; my pak, prohlížejíce k tomu, že ani v pověsti národní se nejmenuje, ani provésti lze, žeby kdy byl do Čech přišel, tuto jej promíjíme." Západní Slov. str. 307, pozn.

Chorvata, Lobelova, Kosenčiče, Klukáše, Porga a Muchla co knížata s bojovným lidem velochorvatským a velosrbským z Velkomoravy, od zřídel Visly podle celého karpatského pohoří bytovavším[1]). V krajinách těchto, ba ještě dále na západ v Moravě, kde starou osadu Charvaty v okolí tovačovském podnes máme, v Slezsku a Bojémii seděli Velochorvaté a Velosrbové[2]), kde jich i Nestor ještě znal. To mohlo se mezi 626—630 přihoditi, když dle udání Nicefora a Nestora Avaři proti carovi Herakliovi polem stáli. Vojnu proti ním vedl Samo. Dle zprávy Konst. Porf. vyhubil dílem, dílem potlačil Avary, vybojovav takto pásmo země od řeky Ošimy až po balkanské hory a moře jaderské, kam potom ok. 630 Chorvaty a Srby velkomoravské mezi starší obyvatelstvo osadil. Oni stali se poddanými carům byzantským. Syn jeho Charvat osadil Chorvaty, Kosenžič Dalmatii, Klukáš Bosnu, Porga Srbsko. Část jedna, odloučivší se od nich, zaujala (Lobelov) Ilyrikum mezi Savou a Dravou, kde města Zagreb a Varasdin stojí, a (Muchlo) Panonii mezi Štýrském, blatenským a mušonským jezerem, kde se osady jejich mezi jiným, starším obyvatelstvem do dneška spatřují, a kde se podnes Chorvaté nazývají.

Za Sama měli Slávi, tito prastaří plavci a kupci, znamenité loďstvo na moři jaderském, měli lodě (lagenas), veslice (conduras) a kupecké koráby (navigia ad mercaturam[3]). Pomořské tažení Slávův s četným loďstvem do Apulie k městu Sipontu a břehům beneventským, o němž Pavel jahen mluví, uznávali bychom za výpravu Samovu. Pavel nejmenuje vůdce Slávův těchto a vypravuje pouze, že Ajo, vévoda beneventský, na ně se obořil, ale v zálohu jejich upadl a s družinou svou zahynul, načež starší bratr jeho, Rodoald, ve Furlanech jazyku slávskému vyučený, dílem dobrými slovy, dílem nenadálým přepadem ku návratu je pohnul[4]).

---

[1]) Že lid tento z říše velkomoravské vyšel, jest dle zprávy Konst. Porf. (de admin. imp. c. 30) jisto.

[2]) Konstantinovo Βελοχρωβατοι a Βελοσερβλιχοι vykládá se vždy na bílé Chorvaty a bílé Srby, ačkoliv černých nikde nebylo, tedy se to má řádně (B=W) velé (veliké) čísti.

[3]) Hujusmodi navigiis Chrovati, qui mercatus frequentant, ad emporia proficiscuntur oppidatim circumeuntes Paganiam et sinum Dalmatiae Venetias usque. Const. Porph. c. 31.

[4]) Paul. diac. l. 4. c. 46.

Když byl Samo králem Slávův (rex Sclavorum, jak se píše), uznáváme tažení toto za výpravu jeho. Jedni připisují tuto Slávům vindickým, jiní Chorvatům, jiní Nerečanům, Samo však vládl nade všemi těmito a měl výpravy vojenské v moci své.

Tak poznali jsme Sama na pevnině i na moři. Umrtí jeho klademe na 657 a počátek vlády na 623. Natčený rok umrtí jeho uznáváme za pravý, protože v roce tomto car Konstans II. již proti Slávům vojnu vedl, co by se za živobytí Samova sotva bylo přihodilo. Co Samo v Byzantsku získal, odebral Konstans zase Velkomoravě[1]).

Do Samova věku kladou Kuthen, Borka a Lupáč a totiž mezi 637—639 příchod Čechův do Bojémie!

Kojeta.

Asi 657—680.

Samovým nástupcem v důstojnictví velkněžském byl nejstarší syn jeho Kojeta, jenž, jak jsme svrchu podotkli, již co mladík nadání své vojenské v zápasu otce svého s Avary byl osvědčil. Že otec jeho přátelskou smlouvu a mír s Franky uzavřel, víme, též nečte se, žeby byl v nepřízni s Byzantským žil od toho času, co s ním mezi 626—636 mír byl učinil. Tak byli také nástupcové jeho, vyjma válku Konstansovu hned po odchodu Samova u větším díle a po dlouhé časy v pokoji živi, pročež také dějepis času toho nemluvným jest, jen o krvavých válkách mnoho řeči mívajo.

V bavorském dějepisu se čte, že vévoda Theodo I. (640—680) šťastně proti Avarům bojoval. Boje tyto musely by se asi mezi 660—665 položiti. Ok. 665—670 udály se ve Velkomoravě války s Grimoaldem, králem Lombardův, jenž 661—671 panoval[2]). Vojny tyto nejsou ale od Pavla jahna dle řádného slohu historického uvedeny, neb měl již nejistá podání před sebou, pročež je do souzvuku s dějepisem uvésti chceme.

Po Rodoaldu, vévodovi beneventském vládl Aripot, po tomto Grimoald, jenž se králem Lombardův stal a slávské Furlany sobě přisobiti se snažil. Vládyka furlanský Lupo padl v boji, syn pak jeho utekl se ku Kojetovi a žádal o povinnou pomoc, pročež Pavel

[1]) Theophan. p. 285.
[2]) Paul diac. l. 4. c. 22.

píše: Fugit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum, z čehož se vidí, že se do Moravy o pomoc odebral, nikoliv do Karantanie. Karnunt ležel v Moravě panonské, kde snad doby té velkokníže moravský Kojeta meškal. Obdržev žádanou pomoc, padl hned v první srážce u hradu Nemaše, a vojsko se rozprchlo. Grimoaldův vůdce slul Varnefrid. Za vévodu furlanského byl od Lombardův jakýs' Vektar ustanoven. Slávi však nemeškali dlouho a vpadli, když, jak se píše, nový vévoda jižní kraj panství svého projížděl, v počtu 5000 do severní části, zarazivše u vsi Broruše ležení své. Na řece Nutiši svedena bitva. Nenadálý příítah Vektarův postrašil Slávy, oniž, davše se na útěk, větším dílem zbiti byli. To necháme při své váze, ale Pavel sděluje dále, že vůdce Ferdul s vojském svým (705) úplně od nich zničen byl, i Pommo ještě (725—728) nadarmo s nimi se potýkal. Času toho nemohli Lombardi nic proti Slávům pořiditi.

V německém dějepisu čte se o vojně této: „Grimoald bekam mit dem Lupo, dem widerspenstigen Herzoge von Friaul, so von ihm abgefallen, neue Arbeit. Weil er aber vor den bürgerlichen Kriegen einen Abscheu hatte, so hetzte er dem Lupo den König der Avaren auf den Hals, welche auch den Lupo in einer Schlacht, so vier Tage nach einander gehalten wurde, überwunden und die meisten seiner Soldaten erschlagen haben,“ čemuž však tak býti nemůže, neb Avary nebyl by Grimoald bez dovolení moravského velkoknížete obdržel, pročež se to dle souzvuku historie tak udáti musí: Grimoald přemohl Lupa, syn pak tohoto našel pomoci u Kojety, a tento poslal vojsko slávské s Avary na Grimoalda. Tento byl potřen, a Furlansko zůstalo svobodné. Poněvadž tu řeč o Karnuntu a Avařích jest, tito i onen v panonské Moravě byli, vidí se, že Velkomorava za Kojety tak stála, jako za Sama, mimo krajiny byzantské, jí carem Konstansem odňaté.

Do času 644 klade Hájek příchod Čechův do Bojémie.

Marot II.

680—700.

Pešina klade Marota do času po Samovi ok. 660. My uznáváme ho za syna Kojety. O něm nezachovala, jak dalece povědomo nám, historie pranic, pročež také my nic o něm vypravovati ne-

můžeme. Doba jeho byla jistotně pokojná, pročež také historie nemluvná, ba dílem bájkami, od dějinářův vymyšlenými, zatemněna, totiž že po Samově smrti Moravané ani krále ani vojenského vůdce neměli a dle starých obyčejův žili (sine rege et duce more patrio egere vitam Pilař).

Zprávě této odporuje životopis sv. Ruperta, v němž se mezi 684—718 Vladuch, král Karantanův (rex Carantanorum) připomíná, a tento byl ovšem později po Marotovi velkoknížetem moravským, pročež Šafařík praví: „Není pochyby, že Vindi (Slávi velkomoravští) po tu dobu měli svá domácí knížata, ale jména jejich se v letopisích neudávají. Vladuch jinam patří“[1]). Ale tento patří sem co nástupce Marotův, a Šafařík stáhl severovindického Vladucha č. Valjucha s moravským v jednu osobu.

Do času Marota náleží vojna, kterou Slávi (Velkomoravané) s Bulhary, s Justinianem II, Rhinotmetem spojenými, (687) vedli[2]). Marot bojoval z počátku šťastně proti nim, následujícího leta byl ale poražen, že sotva uprchnul[3]).

Vladuch.

700—730.

Tento jest onen v životopisu sv. Ruperta zmíněný král Karantanův a rozdílný od Valjucha z doby Sama a Drevana (ok. 630), jakož od vládyky vindického z času ok. 772, Valjuch, Valtunch, psaného. Vladuch musí se sem umístiti již dle harmonického slohu historie moravské, ještě více proto, že za vlády jeho sv. Rupert ve Velké Moravě apoštoloval a až do Uher vniknul, neli také osobně, aspoň přišlo duchovenstvo jeho přičiněním, Vladuchovým, do Panonie, co Šafařík mylně Valtunkovi, knížeti karantanskému připsal. O sv. Rupertu píše:

„Sv. Rupert, biskup vurmiský, pošlý z královského rodu franckého, ujal se horlivě o přivedení Vindův k víře křesťanské, kterýž obrátiv bavorského vévodu Theoda, v někdejší Juvavii v Norikum č. v nynějším Salcburku u předdvoří Karantanův biskupství a mnohé kláštery založil, ačkoliv ne bez odporu sousedních

[1]) Star. sl. str. 693, pozn. 29.

[2]) Rhinotmet nazýval se, protože uřezaný nos měl.

[3]) Stritt II. 540. — Engel 268, 315.

Slávův (684—718). Rupert sám konal cesty v alpské zemi, t. j. Karantanii, křestil Slávy na požádání knížete jejich a přešed přes Alpy, vyučoval Vindy, dále na východu a jihu osedlé, zakládal chrámy a kláštery a pozůstavil dostatečný počet mnichův a kněží v zemi. Nástupce Vitalis v horlivém zasazování se o křesťanství a obrácení Slávův jemu se vyrovnati hleděl. Slávi, svobody milovní nade vše, pokládali mnohými příklady poučeni jsouce, obrácení na víru křesťanskou za obmysl a nástrahu jejich nepřátel, hledících pod tou zástěrou vložiti na ně jho nejtvrdší poroby. Z té příčiny úsilně odporovali důchovníkům, přicházejícím vyvráceti staropohanské obřady jejich, a vtíravosť jejich pomstili nejednou ukrutně nad cizozemci. Do 8. stol. (ok. 750) kladou novější spisovatele usmrcení poustevníkův Mariana a Aniana od Slávův, o čemž životopisy dotčených Svatých vypravují, ačkoliv výraz Vandali v pramenech použitý, rovnouž měrou na Avary, jako na Slávy slyšán býti může[1]). Po vložení jha německé služebnosti na Vindy (748) knížata bavorští s' biskupy salcburskými zároveň ujímali se o konečné poddaných svých obrácení"[2]).

Apoštolování sv. Ruperta dálo se tedy za panování Vladuchova, jenž se v životopisu jeho králem nazývá, na důkaz, že byl nejvyšším, svrchovaným vládcem, a že za času jeho říše velkomoravská ještě mocná jako od starodávna stála, pročež byli Pilař a jiní na cestě bludné, kdyžto o věku hned po Samovi, do něhož Pešina až na Mojmíra šestero králův v Moravách klade, aby zprávu tuto pravdivou vyvrátili, se pronesli: „Nesmysl jest, toho času již v Moravě krále vykazovati, jichž ještě dlouho potom neměla"[3]).

Tu však namane se mimovolně otázka: Co pak nebylo v Moravách v 8. stol. ještě křesťanství, kdyžto teprv missionáři od západu pohanství zde vykořeňovati museli? Zpozdilá důmněnka! Kristověra byla v Moravách prastarou v počátcích svých již od

---

[1]) Věru jest to podivné od spisovatelův, že zde, kde pramen dí: Crudelissima gens Vandalorum, eadem tempestate idololatriam colens ritu paganorum," Vandali mají najednou Slávy býti, kdežto přece v celé německé historii, na př. za věku Godislava (Godegisl) vždy se za Němce vyhlašují. Jak se najednou zázračně na Slávy převrhli!

[2]) Star. sl. str. 696.

[3]) Et sane in concinnum hoc jam aevo Moraviae reges tribuere, quibus multo serius eam caruisse constat. Pilař p. 27. nota.

apoštolův ss. Petra a Pavla založenou[1]), co také pozdější papežové, Eugen II. (826) a Agapit II. (946) potvrzují. Onen píše, že již za doby Římanův a Gepidův (tedy před 474) sedmero biskupství v Moravách stávalo a tyto arcidiecési děvínovelehradskou působovaly[2]), a papež Agapit II. dí v bulle své, že město laureacenské (Děvíno-Velehrad) již za starodávna sídlem metropolitským a arcibiskupským bylo, a že hned na počátku křesťanství základ katolické víry od stolice papežské dostalo[3]). Když tedy po tolik století až do panování Vladuchova (700—730) o kristověru v Moravách ze sedmera stran pečováno bylo, kdo může tvrditi, že zde ještě a totiž teprv v 8. stol. obracování na ni z ciziny zapotřeby bylo? S jistotou můžeme všechny knížata velkomoravská, i samého Sama, třebať ho annalista francký za pohana vyhlásil, za křesťany považovati.

Příčinu toho horlivého apoštolování od západu lze jinde hledati, pročež třeba tehdejší náboženské poměry u nás a na západě objasniti. Sousední Germanie, kterou tehdáž Frankové až po západní hranice Velkomoravy vládli, byla ne-li již v 1., jistotně ale v 2. stol. pokřestěna, jak to sv. Irenej a Tertulian, oniž oba v 2. stol. žili, dosvědčují[4]). To stalo se tedy ještě před Němci[5]), pročež nemají tito pražádných zásluh o původní pokřestění Germanův a západních Slávův, zvláště Moravanův. Krvavé jejich středověké šíření kristověry k severu mezi Polabany a Prusy bylo rázu německého a nemá mravní ceny. Dle toho nejsou také Kolumban, Gallus, Kilian, Villebrod a Vinfrid, (sv. Bonifác, 718—752) apoštolové Němcův, nýbrž svévských Germanův, dávno před nimi pokřesťěných, ale liturgie slávké (barbarské, pohanské, jak

[1]) Staromoravské církevní děje. Olomouc. 1881.

[2]) In quibus (proviniis moravicis) etiam quondam Romanorum quoque Gepidarumque aetate, ut e lectione certum est, in septem episcoporum parochias antecessores sui (Vrolphi metropolitae 824—830) jure metropolitano obtinuerant dioecesim.

[3]) Laureacensem urbem (Děvíno-Velehrad), antiquitus metropolitanam et archiepiscopii sedem, — in oxordio nascentis ecclesiae et immanissima christianorum persecutione a doctoribus istius sedis catholicae fidei novimus rudimenta percepisse.

[4]) In Christum jam credunt Hispaniarum termini omnes et Britanorum inaccesa Romanis loca Christo jam subdita, Sarmatorum item Dacorum et Germanorum. Tertull. contr. Jud.

[5]) Kdy se Němci v Germanii vzmohli a panujícími stali, o tom viz: Das slavische Altgermanien. Brünn. 1882.

se tehdáž mluvilo) jako dříve před křesťanstvím užívavších, mezi nimiž pouze římskocírkevní pořádky a latinský obřad, jenž od toho času v celé Germanii zobecněl a také na potomní Němce přešel, zaváděli a zavedli. Lid germanský nebyl za jich věku ještě poněmčený a v klášteřích, jako na př. v Bamberku, odkud ještě sv. Václav slávské kněze do Čech povolával, udržela se slávská liturgie i potom ještě dlouho. Frankové nenáviděli jí však z celé duše tak velice, že přívržence její ani za pravé křesťany nepovažovali a jim pohanův spílali, použivše vykořeňování její za zábarku výbojných choutek svých. Za předvoje zámyslův těchto používali missionářův, a takovými byli také Rupert a Vitalis. Tito vtírali se krok za krokem do krajin moravských a přimlouvali knížata a šlechtu ku přijetí novomódního obřadu, přesvědčujíce je, že jejich dosavádní křesťanství není pravé, jelikož obřádní řeč jeho z pohanství pochází, jakoby latina z něho nepocházela, pročež takové starověrce také podruhé křestili. Tím přilákali mnohých na svou stranu, z čehož nesvornosť ve víře, roztržky a třenice domácí nastaly, jichž Frankové schytrale ku prospěchu svému vykořisťovali. Neblahé poměry tyto trvaly od té doby až do příchodu ss. Cyrila a Metoda, jichž byl Rastic, chtě nesvornosť u víře v říši své vyrovnati, sem povolal. Tito vynasnažili se ovšem všemožně oblíbenou starou liturgii, jak známo, s vědomím a schválením stolice římské zase všeobecně zavésti. Snahy jejich neměly však zdaru trvalého. Pokud Metod, jehož papež Jan VIII. rázně zastával a chránil, silnou rukou arcidiecési svou řídil, křísil také všude zanedbaný a kaceřovaný starý obřad, jakmile však se světem se rozžehnal, započalo na novo vášnivé pronásledování starého obřadu a dosáhlo té míry, že všichni suffraganové Metodovi od nepřátel ze země vypuzeni a na jich místa biskupové obřadu latinského dosazeni byli. Nástupcové Metodovi, metropolité děvínovelehradští, byli již nátlakem biskupův bavorských vesměs tohoto obřadu, pročež starý za nedlouho zaniknul[1]).

---

[1]) Po Methodovi seděli na arcibiskupské stolici děvínovelehradské Vichin (903—914), Jan II. (915—934), Gerard (934—948), Bartoš, vychovatel sv. Vojtěcha, biskupa pražského (948—975), Pelhřím (975—982), Velich (982—996), Vracen (995—1018), Vasilko (1018—1024) a Bardo, poslední metropolita moravský (1024—1042). Tito byli vesměs již obřadu latinského, pročež mýlejí se nynější historici, když Děvíno-Magdeburg v Sasích, kde teprva 968 arcibiskupství ovšem dle ritu

Ze stanoviska tohoto musejí se pozdější události, pokud se náboženství a křestu týkají, posuzovati. Když se budoucně o přijetí křestu toho neb onoho moravského knížete mluví, míněn vždy onen druhý, franckký křest.

Dle historie bavorské byl sv. Rupert biskupem ve Vormži a od bavorského vévody Theoda II. do Řezna zaprošen (695), kde vévodu, rodinu jeho a mnoho vznešených Bavořanů (nepochybně po druhé, po francku) pokřestil, začež od Theoda zbořenou Juvavii, napotomní Salcburk, obdržel. Tu vystavěl kostel ss. Petra a Pavla, duchovenský seminář a klášter pro panny (Nonnberg). Umřel l. 718 a byl v natčeném chrámě pochován. Bezpotřebné apoštolování jeho připadá mezi 696—718. Hormayr a jiní kladou jej mezi 576—609, tedy právě do času před Samem, do času bavorských knížat Tasila I. (595—609) a syna jeho Garibalda II. (609—640). Ani tohoto ani onoho času neměli vévodové bavorští Salcbursko ještě v moci své, aby je darovati mohli. Času toho patřilo okolí toto ještě ku karantanské Moravě, neb jak Šafařík dobře praví, odporovali ještě Slávi (karantanští) tomu, když sv. Rupert biskupství toto latinského obřadu zakládal, a poplenili klášter sv. Maximiliana v Pongavě (710—715). Dle pravdy jest tedy darování okolí salcburského skutek Vladuchův, jenž se staré bohoslužbě zpronevěřil a tu novou podporoval.

Vladuch pomáhal (711) Bulharům proti Byzantinům za panování Filipika a prorazil až ku branám carhradským. L. 717 pomáhal jim zase odrážeti útoky Saracenův na Bulharsko[1]).

Hormidor.

730—760.

Hormidora, krále velkomoravského, vykazují Hájek, Dubrav, Pešina, Středovský, Komenský, Švoj a j., Pilař naproti, Dobner a Jordan vylučují jej z pořadí panovníkův velkomoravských. Není

latinského zřízeno bylo, ze zavádění novokřestění v Čechách a na Moravě obviňují. Toto nemělo žádného vlivu na země tyto. Ono vycházelo z moravského Děvíno-Velehradu. Známo, že tento se také Modoburgus (Velegrad civitas, primo Modoburgus) psal a Modoburgus se někdy v Magdeburgus změněno nalezá. Z Velehradu bylo již před Metodem o vykořenění slávských bohoslužeb usilováno, jak jsme to nahoře sdělili.

[1]) Stritt. II. 511—520. — Engel 518—520.

tu místa, abychom se o to v souboj pustili, to jen říci můžeme, že důvody strany odporující nedostačují, abychom jej též vyvrhli, a jen třeba Hormidora do řady knížat moravských položiti tam, kam náleží, potom se všechno shodne. Doba vlády jeho připadá mezi 730—760, možná že některý rok déle, na čem nic nezejde, neb panovník nepůsobí historii, nýbrž národ a osudy jeho. Národ jest zde, kdyby i krále nebylo.

Doba Hermidorova jest pro národ velmi smutna, neb za vlády jeho byl položen první základ ku vývratu staré Velkomoravy. Neblahé domácí bouře a třenice za příčinou zavádění latinské bobosližby, o nichž jsme se v předešlém článku zmínili, dosáhly vlivem Frankův a jejich missionářův nejvyššího stupně. Bouře tyto znal také Šafařík, avšak že Velkomoravu toho času z očí ztratil, činí o nich pouze v Karantanii zmínku a praví, že se l. 767 vyskytly. Tu byl ale jejich konec.

Nejčinnějším rozšiřovatelem obřadu latinského byl tehdejší metropolita moravský Vivilo (720—738) jenž se s tělem i duší Frankům oddal. Hormidor, horlivý přívrženec starého pořádku[1]), nastoupiv vládu, snažil se rázně novotu tuto potlačiti a obřadu slávskému výhradně všude průchod pojistiti, zakazoval mu jeho novotářství; když však Vivilo nicméně v arcidiecési své obřad latinský a nové křestění věřících zaváděti nepřestával, stíhal ho vojskem avarským a nechal ho ze země vypuditi. Vivilo odešel (738) do Passova, kde se prvním bavorským biskupem stal a kde se do 754 vykazuje.

Druhým přívržencem nového obřadu byl mocný vévoda vindický Boruta, jenž proti vůli a zákazu velkoknížete v Karantansku novomódní bohoslužbu bezohledně zaváděti nechal. Leta 748 stíhal ho Hormidor proto vojskem svým a avarským, Boruta pak vyzval přátely své Bavořany ku pomoci a dal se v ochranu jejich. Tak zaprodal sebe a celé Korutansko s sebou, čímž Velkomorava nemálo zeslábla. To byl první hřeb na rakev Velkomoravy; to jest ta rána, z níž západní Slávstvo podnes krvácí; to byl také počátek potomního úplného vývratu prastaré říše této, kterou ani Římané vyvrátiti nedovedli.

---

[1]) Prameny vydávají jej za pohana, jímž ale jistě jen v tom smyslu byl, že se ku slávské bohoslužbě přiznával a tuto všemožně hájil. Takoví byli tehdáž od západníků pohany nazýváni.

Zrada Boruty jest tou nejsmutnější událostí v dějepisu staromoravském. Udála se l. P. 748. Jménem zrádce Boruty napočínají Solnohradčané takřka svůj dějepis o obrácení Slávův karantanských na kristověru (rozuměj na bohoslužbu latinskou). Jim bylo milé to jméno, pročež ho oslavili.

O Hormidorovi vypravuje Švoj, klada jej mezi 797—811, že měl války s Čechy, co z Hájka vypsal. Tomu-li tak, tedy vynasnažovali se také Češi v době této nepokojné, ze svazku vyváznouti; k tomu dodává, že část Moravy mezi Jihlavou a Švarcavou poplenili, brzy ale pokoj uzavřeli. Také píše, že Moravané za Hormidora vládu Karla Vel. uznali, čemuž ovšem tak nebylo, neb času toho, do něhož Švoj Hormidora vložil, vládli jiná knížata, jak shledáme. Vládu franckou uznal pouze zrádce Boruta.

Za vlády velkoknížete Hormidora zuřil v Moravách velmi záhubný mor, jemuž i on podlehl[1]).

Samoslav.

760—796.

Samoslav jest ten první panovník moravský, o němž se Šafařík zmiňuje slovy: „Podotkneme, že staří domácí pramenové připomínají již (!) o knížeti moravském Samoslavovi, od Karlova vojska přemoženému a ku přijetí křestu donucenému“ [2]).

Musíme se tomu opravdu diviti, že Šafařík dle těch domácích pramenův pouze Samoslava poznal a nikoliv také ty ostatní, o nichž tytéž prameny vědomost mají. O Samoslavovi mluví Pešina a Středovský; Dobner a Jordan vylučují ho, ač pouze z důvodův lichých, jimiž se pravda vyvrátiti nedá. Ani Dobner, ani Jordan nemají základní a řádné vědomosti o Slávech vůbec, ani o příchodu Moravanův do Moravy. Jordan jistí, že po pádu Hunův a odvodu veškerého Markomanstva Atilou do Gallie sem přitáhli[3]). Podobně nevytříbené náhledy o příchodu a způsobu prvotní vlády jejich má také Dobner a kroutí dle nich celé své pojednání.

Ok. 763 poslal Samoslav bulharskému knížeti Telecičovi pomoc

---

[1]) Dubrav. l. 3. — Pessina in Mart. Mor. l. 1. c. 3.

[2]) Star. sl. str. 798, pozn. 16. — Tu máme příklad křestu opakovaného dle obřadu západníků.

[3]) Christ. Jord. Orig. Slav. I. c. 28.

proti Byzantským, ale Bulhaři i Slávi byli od cara Konstantina V. Kopronyma (741—774) přemoženi[1]). Také pomáhal později knížeti bulharskému Kurdumovi proti carovi Konstantinovi VI. (780—797)[2]), potom však dostal vojnu s císařem Karlem Vel. Tento nenasytný krvožiznivec a národovrah předčil ještě Římany daleko. Tito byli aspoň vzhledem na víru snášenlivi, nevnucovali svou žádnému národu s mečem v ruce a nepronásledovali také žádného pro víru. Vybojovavše Palestinu, neublížili tam ani starověře, ani Mosaismu v nejmenším; tak v Africe, Hispanii, Gallii, Britanii, Germanii, Illyrii, Maloasii a všude jinde, ba nechali apoštoly docela svobodně a věřejně kristověru zvěstovati. Že někteří císařové a jejich náměstkové vyznavače kristověry ukrutně pronásledovali, nestalo se z ohledu na stávající pořádky (ne res publica detrimentum capiat), ani z horlivosti pro náboženství římské, nýbrž podpichováním a podplacováním židovských peněžníků a zarytých nepřátel kristověry, k císařskému dvoru a hodnostářům v krajinách přístup majících. Císařové bývali nezřídka v peněžité tísni a svolili věřitelům k mnohému, k čemu ani ohledy na říši neb bohy své puzeni nebyli.

Kdyby byl Karel, bojovav, jak se dí, proti Avarům (791) a až k řece Rabě (Rjavě) se dodrav, bezprostředně k Velehradu se obrátil a Samoslava zde přemohl, jistě by annalisté frančtí nebyli opomenuli ohlásiti, že a kdy se to stalo, neb řećená válka avarská směřovala dle pravdy proti Samoslavovi a Moravanům. Jakou překážku činili tehdáž Avaři, rozkazům knížat poslušní a jim poddaní, Frankům č. Karlovi? — Pražádnou, pravíme, ale annalistům bylo jedno Avar, Sláv neb Moravan. Avaři byli vojskem moravským, tábořiska svá v panonské Moravě majícím, a když Karel Avary, vojsko Samoslavovo, v zemi Samoslavově přemohl, přemohl skutečně Samoslava. Třebať byl tento přemožen na Rabě, ale oné doby vztahovala se Morava dále, nežli jsou nyní hranice její. Slovem, Samoslav byl poražen ve vojsku svém avarském. Slávi platili Avary a dávali jim co potřebovali. Avaři bojovali se Slávy a pro Slávy. Zvláštního, samostatného království Avarův uprostřed Slávstva ne-

[1]) O válce této dí Nicefor: Cum Sclavinorum auxiliis, a dále: multi utriusque gentis hostium in acie caesi. Stritt. II. 523. Zde se patrně vidí, že Slávi nebyli poddanými, pouze pomocným vojskem Bulharův.

[2]) Stritt. II. 532. — Engel 263.

bylo. Nelze ani jediného důkazu ze staré historie uvésti, žeby chan avarský byl kterému velkoknížeti moravskému rozkazoval. Historikové nynější představují sobě Avary docela jináče, nežli jak to s nimi v skutku stálo, pročež uvedeme ještě jednou Fredegara, řkoucího: „Avaři, s příjmím Chuni, docházeli každoročně do Sláv na přezimování; — Slávi odváděli mimo jiné požádavky mzdu (vojenskou) Chunům."

Proč praví Fredegar, že coročně na zimu přitáhli do země Slávův, proč nepraví, do země své, avarské, když na podzim z výpravy vojenské se navracovali? Patrno, že vlastní země neměli a pouze mezi Slávy podružili, za službu svou výživu a mzdu dostávali. Tento poměr Avarův k domácím, usedlým Slávům trval po celý čas, co mezi těmito přebývali. Konečný stav jejich popisuje Eginhard takto: „Kolik porážek ve vojně avarské se svedlo, jaké množství krve se vycedilo, dosvědčuje veškerého obyvatelstva prázná Panonie, a okolí, v němž sídlo chanovo bylo, jest tak zpustošeno, že na něm ani stopy po obyvatelích není. Veškerá šlechta Avarův zahynula, veškerá sláva zašla"[1]).

Od začátku až do konce zůstali Avaři kastou vojenskou, nemajíce, jako původně Němci, pražádného města, neb ani chan jejich nesídlil v městě, jak to nyní dějepis udává, protože pouze v tábořiskách bytovali. Ostatně jest to od Eginharda jen hyperbolicky řečeno, že celá Panonie obyvatelův zbavena byla, a veškerá avarská šlechta zahynula: chtěl totiž velikého Karla ještě větším udělati a vyvýšiti; neb víme z dějepisu, že Avary nevyhubil, a vypravuje se: „Zodan, princeps Panoniae, veniens (ad Regunesburch), imperatori se tradidit, multi quoque Sclavi et Huni (Avares) in eodem conventu fuerunt et se cum omnibus, quae possidebant, imperatoris dominio subdiderunt"[2]). Tedy měla Panonie ještě leta 803 svého údělného knížete Zodana (Zodun, Todan, Tutund, řádně Čudun č. Čudín), s nímž i Avaři před císaře přišli. Tedy nebyli tito vyhubeni. Dle hyperbol Eginhardových nemůže se historie říditi

Po přemožení Avarův, neb určitější a pravdivější řečeno, Samoslava a Slávův (791—796) dostala se část Moravy uherské na jihozápadním pobřeží Dunaje, kde jezero mušonské, Blatno a řeka Raba jsou, do moci Frankův, též Stýrsko. Karantanie byla již,

[1]) Eginhard in vita Caroli M.

[2]) Annal. Mettens ad 803 ap. Pertz. I. 191.

jak známo, od 748 od Velkomoravy odloučena. Frankové zřídili nabyté kraje dle způsobu a obyčeje svého, t. j. dosadili do nich krajištníka (markrabě), podřídivše mu obyvatelstvo a knížata tamní co poddané císaři. Další požádavky byly, daň odváděti, službu vojenskou konati a křestanství přijmouti. V ohledu církevním podřídil císařovic Pipin, pokořitel Avarův, celé toto nově dobyté pozemí Annovi, biskupu salisburskému (salovarskému), co otec jeho Karel osobně (803) v Salisburku (Salovaru) potvrdil[1], a co svého řádného potvrzení v církevní historii moravské došlo.

Že tu obyvatelstvo, ať již slávské, ať avarské, vyhubeno nebylo, vychází z toho, že se zde jména knížat slávských připomínají. Bezjmenec (de convers. Carant.) uvádí sem patřící jména Privizlauga (Přibislav), Cimikus (Simek), Ztoimar (Stojmír) a Etgar (Otakar). Že potřením Avarův některé kraje (diversae regiones Anon.) něco obyvatelstva pozbyli, má svou jistotu. Tyto uprázdněné kraje zaujali a vyplnili potom dílem Slávi, dílem na blízku bydlící Bavoři, tehdáž ještě neponěmčení, jak to Bezjmenec udává: „Po vypuzení Avarův došli Slávi a počali se v těch stranách při Dunaji na rozličných místech uzazovati. — Počali národové, dílem Slávi, dílem Bavoři obývati krajinu, z níž Avaři vyhostěni jsou byli, a v ní se rozmnožovati,“ a jakož Bavoři, tak nebyli také Slávi moravští lidem novým, nýbrž prastarým, pročež to blud veliký, domnívati se, že lid slávský teprv po Avařích poprvé v kraje tyto dotáhl.

Že také potom ještě Avarův zde bylo, dosvědčuje Eginhard sám, vypravujíce, že pokřestěný chan avarský Theodor ok. 805 před císaře předstoupil a jeho o nové bydliště žádal, protože to v dosavádním pro pronásledování ze strany Slávův vydržeti nemohl načež mu a lidu jeho císař novou krajinu mezi Karnuntem a Sabarii (Steinamanger) vykázal. Theodor umřel l. 806, a nástupcem jeho byl chan Abraham, v městě Fiša (Fischamünd) nedaleko Vídně křestěn[2]). Tu máme tedy pořád ještě Avary, i později se o nich zmínka děje.

Morava pozbyla toho času, jako za Římanův, téměř vše, co pod Dunajem měla, vyjma blatenskou Panonii, ostatně pouze v

[1]) Anonym. de convers. Carant. ap. Kopit. 73. — Filz über den Ursprung der bischöfl. Kirche in Lorch. Jahrb. der Lit. 1835. S. 73.

[2]) Eginhard. ap. Pertz. I. p. 192.

mezech svých naddunajských zůstavší. Ve sklíčení tomto zradili jí ještě také Češi, spříznivše se s Karlem (ok. 791) a dobré přátelství a dorozumění s ním zachovávajíce, tak že vojsko francké proti Avarům, skutečně proti Moravanům, i nazpět pokojně Čechami propuštěno bylo [1]).

Zde máme svědectví, že Karel Čechami do Moravy vrazil, kde Samoslava pokořil, ač Eginhard tohoto jmenovitě neudává. Ostatně zachovala naddunajská Morava přece volnosť svou, co se z toho vidí, že i potom knížata svá měla, a Frankové do ní svých krajištníků nedali. Privina a ti druzí frančtí krajištníci byli v Poddunají, v Moravě panonské, kde l. 850 v Privinově sídle arcibiskup solnohradský Luitpram nový chrám vysvětil. Kdy a kterak ostatky Avarův v Panonii a kdekolvěk již v Moravě byli, vymizeli, udati nelze. V Moravě se památka na ně podnes zachovala, neb ukazují se vesnice, které se avarské a jejich obyvatelé Avaři nazývají, ačkoliv dávno již poslávštěni jsou.

Kdy Samoslav umřel, není známo, pročež jsme za poslední rok panování jeho 796 přijali.

Lech.

796—805.

Jordan chce Lecha též z řady velkoknížat moravských vyloučena míti, z toho planého důvodu, že prý nebyl králem moravským, nýbrž vůdcem českého knížete Neklana, a že v bitvě proti Karlovi Vel. v Čechách (805) zahynul. Jordan ale notně chybil, neb Neklan nepatří do věku ok. 805, a jeho vůdcem byl Čmír (Čestmír), jak to stará báseň Čestmír a Vlaslav dosvědčuje. Tato dí:

Neklan káže vstáti k vojně,
káže knieżeciemi slovy,
proti Vlaslavu. —
V boj Čmíře vedi mé sbory! —
I vsta Čmír i zradova sa,
radostně sně svój sčít črn
dvú zubú, i sně se sčítem
i mlat i nepronikavý helm.

Dle svědectví tohoto prastarého patří Neklan do času čele-

[1]) Star. sl. str. 774. — Palacký I. 99. — Eginhard. ap. Pertz. I. 177.

dického (patriarchalního) Bojémie, nikoliv do času Karla Vel., kdežto se svět v politickém životě již jinačím objevuje. Lech nebyl tedy vůdcem Neklanovým, nýbrž velkoknížetem moravským, jenž kleslé své vlasti pomoci chtěl. Za jeho času byly Čechy s Moravou spojeny, tedy se také v Čechách udatně proti Frankům opřel. Annalista Mett. nazývá ho dobře d u c e m e o r u m (Slavorum) L e c h o n e m (chybné čtení Bechonem). Šafařík neví, kterak by jej posuzovati měl, a dí o něm: „V takových půtkách zabit jest srdnatý Bech (místo Lech), pán a vůdce český, nikoliv kníže zemský“[1]. Lech byl ale bez odporu knížetem velkomoravským, proti Karlovi o svobodu vlasti své bojovavším. On svrhl jho poddanosti francké ve vyšší Moravě a v Čechách. Musel se důrazně proti Karlovi postaviti, protože tento (805) tré velikých vojsk s císařovicem Ludvíkem do Čech vyslal[2].

O vpádu tomto vypravuje Šafařík: „Z těchto (vojsk) střední pod císařovicem dlouho na darmo dobývalo Kadaně (Kanburk), pak všecká tři shlukla se v prostraninách, kde nyní Žatecko, Litoměřicko a Radovnicko se stýkají. Češi, k odporu takové síle v širém poli neuchystaní, častějšími půtkami a patěžkami z zadek svým nepřátelům škoditi hleděli. V takových půtkách zabit jest Bech, pán a vůdce český, nikoliv kníže zemský. Plukové nepřátelští, loupivše po 40 dní v zemi, buďto pro nedostatek potrav a obroku, buď pro silnější zmuživších se Čechův odpor, vrátili se, odkud byli přišli, bez vítězství a pokoření národa českého. L. 806 výprava Němcův proti Čechům ještě neslavnější, jako předešlého roku se skončila. Němečtí kronikáři, ač dosti štěbetavi zveličovatelé činů Karlových, ničehož více o ní nehlásají, leč že nepřátelé, popoplenivše kousek země, bez veliké škody domů se navrátili, z čehož snadno jest zavírati, jak jim asi v Čechách se dařilo. Který vůdce a hrdina tehdáž tak zmužile Němcům odporoval, sám-li kníže Křezomysl, do jehož doby sběhlosti tyto padají, čili kdo jiný z vévod a pánův, při úplném mlčení pramenův uhodnouti nelze.“

Chyba byla by mysliti, že vojna tato byla pouze a výhradně vojnou Čechův, směřovalať proti Slávům, proti Velkomoravě. Po smrti Lecha ujal se také hned vlády Mojmír, a tento odporoval Frankům statečně. I německá historie uznává, že tu Karel nic

[1] Star. sl. str. 774.
[2] Annal. Mett. jmenuje císařovice Karlem.

nepořídil, neb píše: „Nur gegen die Slaven gelang in Böhmen wegen der grossen Schwierigkeiten eines Krieges in einem Lande, wo es an Lebensmitteln fehlte, der Kampf in den Jahren 805 und 806 seinem siegreichen Heere nicht.“ Protože Šafařík vojny tyto od Moravy odloučil, neměl pro ně žádného vůdce, ale vůdcové byli knížata moravská, slavný Lech a slavný Mojmír. Češi a Moravani neplatili Frankům toho času žádných daní.

Že Šafařík místo Lecha, jak ho Annal. Mett. má, nepravý název Bech přijal, má svou příčinu v tom, že Pelcl o Lechu takto píše: „Shromáždivše se u velikém množství nějakého Lecha sobě za vůdce vyvolili. Mním, že ten Lech, t. j. šlechtic, v tom okolí, kde nyní Bechynsko a Klatovsko sluje, své knížetství měl, nebo jsme již oznámili, že tenkráte země česka mimo pražské, ještě jiná také knížetství v sobě obsahovala“[1]).

Důmněnkou touto se nedokáže, že velkokníže moravský Lech byl vládykou Bechem z Bechynska. Bech mohl také pocházeti z moravského města Bechova, onož jméno to jistě po Bechovi má a prastaré jest, jehož také Břetislav I. v nadání kostela starobole-slavského jmenuje: „V Moravě pak z měst Rokycan, Znojem a Bechova a d.“ Tedy se jméno Bech také za staromoravské vykazuje. Že Češi ještě l. 805 malým národem byli, máme důkaz v tom, že za Kosmy (1124) nebyli velikým; 805 nepatřilo k Čechám ještě ani Lučansko a ze Sláv nadobře nic, tedy nemohli tak velikým zástupům, jakých Karel do Bojemie poslal, na odpor se postaviti, pročež to jiní učiniti museli. Suum cuique! Jináče to bráti, jest z jednostranné samolásky dějepis moravský zatemňovati.

Bájka tohož druhu jest také, když Pelcl příčinu této veliké války v žalobě avarského chana Theodora na Čechy hledá a v tom smyslu příběh tento vypravuje, že totiž Češi pod vůdcem Lechem Avary přepadli. Stížnosť Theodorova na Slávy, oniž se Bohemani nazývají, týká se pouze malé osádky Avarův, nikoliv všech Avarův, a ti Bohemani (Baemi Tacitovi) seděli od pravěku v Panonii v tomtéž okolí, v němž Theodor své sídlo měl. Z té příčiny nepovstala ta veliká válka Frankův proti Lechovi. Při Theodorovu vyrovnal Karel, jak jsme pověděli, v dobrotě. Tedy jest to proti historii, když Pelcl vypravuje, že Huni (Avaři) Čechům oddolati nemohše, přes Dunaj na druhou stranu utekli a celé své vlasti Čechům

[1]) Pelcl I. str. 109.

postoupili[1], co přehnaný a nepravý výklad Eginhardových slov (ad 805) jest: „Quia propter infestationem Sclavorum, qui Bohemani vocantur, in pristinis sedibus esse non poterant.“ Šafařík zase chce míti slova: qui Bohemani vocantur, za pozdější interpolaci a že tito Slávi, znepokojovatelové Avarův a chana Theodora, Moravany byli[2]. O tom dí Pelcl dále toto:

„Huni, poradivše se, co by v takovém svém neštěstí činiti, a kam by se uteci mohli, poslali své kníže, Theodor řečené, k císaři Karlovi, snažně ho za to žádajíce, aby jim proti Čechům na pomoc přispěl aneb jiné krajiny v říši své za obydlí popřál. Císař vyslyšel žádosť knížete, jemu i poddaným jeho pomoc přislíbil a jim se jinde usaditi dovolil, což nejvíce proto učinil, poněvadž nejen kníže Theodor, ale i nejvíc těch Hunův k náboženství křesťanskému se přiznávalo, ježto Češi ještě pohany byli. Přitom se císař na Slávy české tak velice rozhněval, že si umínil proti nim bojovati, neb to velmi těžce nesl, že se opovážili národ, jenž pod jeho ochranou stál, ze země (z Čech) vypuditi. Nyní ale za příčinou Hunův na Čechy s trojím vojskem jíti si umínil, chtéje je zkrotiti a sobě tak jako jiné Slávy podrobiti“[3].

Ale naproti Pelclovi ukázal, jak díno, Šafařík, že v citátu z Eginharda jmenovaní Slávi Moravany a nikoliv Češi byli, co také pravda jest, tedy, ačby příčinou války Theodor byl, nesměřovala tato proti Čechům, nýbrž proti Moravanům. Co se týče stížnosti chana Theodora, nevedl ji, jak díno, proti Čechům, jichž jistě ani neznal, nýbrž proti svým spoluosadníkům bojémským v Panonii (Avarii), oniž osádku, jíž vévodil, znepokojovali. To nečinili Moravané vůbec a Češi dokonce ne.

Aby pak se vojna tato náležitě dle pravdy ocenila, třeba ještě Pelcla dále poslechnouti. On dí: „Sám (Karel) však do pole netáhl, ale správu nad hlavnějším vojskem synu svému Karlovi poručil a přikázal, aby skrze Franky táhl a přes hory do Čech vtrhl. Druhé pak vojsko se v Sasích a Srbích, třetí pak v Bavořích shromáždilo, aby přes lesy do Čech táhly. A tak se všelicí národové, Frankové, Bavoři, Sasi, Huni a Slávi, od císaře již před tím podmánění, z třech stran na Čechy hrnuli. Že pak císař takový počet válečného lidu pojednou do pole vypravil, toho příčina býti může, že se po-

[1]) Pelcl I. str. 110. — [2]) Star. sl. str. 774, pozn. 43. — [3]) Pelcl I. str. 110.

věsť o hrdinských činech, které Čechové za času Sama nad Franky provozovali, ještě nezapoměla a posavad za udatný národ se pokládali. Že i tenkráte ještě dobří bojovníci byli, o tom skutečně jakýsi saský, tehdáž živý kronikář svědčí, řka: „Slávi čeští v boji velmi jsou srdnatí a stateční“ [1]). Tu se zastavíme.

Víme již, že se ve vojnách Samových pražádné zmínky o Češích neděje, neb se vždy čte: Sclavi, qui vocantur Vinidi. I ve vojně, o níž tuto mluvíme, jsou národy celého velkomoravského spolku spojení a Češi, jak se rozumí, k ostatním co částka k celku přiloučeni, nikoliv co hlava, jak Pelcl míní. Dále vypravuje:

„Češi, zvěděvše, jaká vojska na ně táhnou, nemeškali proti ním se postaviti. Sebravše veliké množství lidu zbrojného, do pole se postavili a nad sebou toho Lecha, který s nimi Huny přemohl, sobě za vůdce ustanovili. Poněvadž tažení toto nepřátelské celé země se dotýkalo, pochybovati nelze, že i kníže pražské, s jinými knížaty se spojiv, svůj lid též vypravil. Nebo kronikáři o tom píší, že ze všech stran česká knížata všelikých národův se proti Karlovi v rovině postavili, nebo tenkráte toliko ti Slávi, kteří uprostřed země bydleli, Češi slouli, jiní se ještě jináče jmenovali a svá knížata měli. Srbi, Míšenští, Slezáci a Moravané bezpochyby se též s Čechy spojili, neboť i jim nebezpečenství nastávalo.“

Co to za řeč, že Češi veliké množství lidu zbrojného sebrali, a sám udává, že Češi jen uprostřed země bydleli, a že pochybovati nelze, tedy to tak jisto není, že také kníže Čechův, tedy Křezomysl, lid svůj vypravil? Kterak ale pražský kníže sem přijíti mohl již l. 805, když Pelcl jinde praví, že kníže Neklan, nástupce Křezomyslův, ještě l. 830 na tvrzi Levém Hradci přebýval, tam se zavřel, když vojnu s Lučany měl? Tolik aspoň vychází z toho, že Češi, v knížetství pražském bytovavší, hlavním národem ve válce nebyli. Hlavní osobou byl moravský Lech a celá Velkomorava (universi principes diversarum gentium. — Venientes undique in planitiem Bohemi, dí annalista) byla na bojišti v Bojémii učinkující. Tu bylo jen bojiště a tu dobytá sláva náleží všem vojskům, která se zde ze všech stran byla shromáždila, nikoliv Čechům, ač jim nějakého podílu na ní neupíráme, ale přisobovati sobě všecko a druhým pranic jest nespravedlností.

[1]) Pelcl I. str. 111.

S naříčenou vojnou, která se na 805 klade[1]), jsou spojeny války, tohož času anebo něco spíše, asi 804 v Srbech dle Eginharda a Sigeberta Gemblac. vedeny. Dle Annal. Moissiac. vystavěl zde Karel tvrze Halle (Dobrosul) a Magdeburg (Děvín) na těch místech, kde tato staroslávská města stála. Vojna v Čechách byla jen pokračováním vpádu do Srb.

Leta 805 poslal Karel zase vojsko do Bojémie[2]). Tu udává Pelcl, že Češi se s Pipinem umluvili pro budoucí časy císařům každoročně 120 volův a 500 hřiven stříbra odváděti, a to že nebylo poprvé, co Češi k placení roční daně, jak se to i jiným Slávům při Labi, Veletabům, Srbům a Obotritům tehdáž přihodilo, přinuceni byli[3]). Mluví-li ale Eginhard zde pravdu, jest veliká otázka. — Dále dí Pelcl: „Nicméně česká země od toho času do čtyřiceti let od císařův německých stíhána nebyla,“ tedy do času Hostivita, knížete českého, a Rastice, velkoknížete moravského (845). V tomto roce, vypravují Annal. Francof., vypukly bouře v Čechách a na Moravě, a Rastic stal se císařovi poplatným (846).

Mojmír.

805—820.

O Mojmírovi, jehož jiní také Mojmár, Monomír, a Vonomír píší, praví Šafařík: „Potom vystoupil na pole dějin moravských Mojmír, kníže dějný a velemoudrý, od Urolfa na křesťanskou víru obrácený. Nežli se velknížetem stal, byl vojevodou moravským, o němž se čte, že spojen s Pipinem a vévodou Jindřichem Avary za Tisou potlačovati pomáhal. S nimi byl také Čudun.“ Ti domnělí Avaři byli ale Bulhaři, proti nimž tehdáž vojna se vedla, pravdivé-li zdání Šafaříkovo dle Strittera a Engla.

Čudun byl knížetem panonským ve Vešprímě. Dle Annal.

---

[1]) O ní píší Annal. Mett.: Vastata et ad nihilum reducta jam dicta regione exercitus ad propria reversus est.

[2]) Missa est manus de Bojoaria et Alemannia atque Burgundia sicut anno superiore in terram Bohemanorum. Eginh.

[3]) Barbaras et feras nationes ita perdomuit, ut eas tributarias effecerit, inter quas fere praecipui sunt: Veletabi, Obotriti, Boëmani, cum iis namque conflixit. Eginh. — I Pilař tvrdí, že dle Annal. Mett. a Moissiac. l. 806 Čechy a Morava do poplatnosti francké přišly. I. pag. 29.

Mett. (ad 803) a dle Eginharda nechal se pokřestiti a byl od Karla Vel. štědře obdarován, obdržev spolu Panonii, pročež rozbroj na Moravě vypukl a Čudun od Frankův odpadl. Karel poslal vojsko do Panonie, pohubil kraje tyto, přemohl a donutil ho zase, že se mu pokořiti, sebe a vojsko své mu vzdáti musel (803). Křestěn byl l. 796. Vypravuje se, že Čudun, vévoda avarský Zauch a vyslanci Moravanův l. 811 k císaři do Cách zašli, aby rozepře jejich rozsoudil. Čudun byl područním knížetem Mojmírovým v Moravě panonské, jak daleko tato v nepokojném čase s Moravou vyšší spojena byla. Frankové dělali tu vždy nepořádky, pročež samé rozepře a soudy. Někteří mají Čuduna za Avara. Když byl knížetem Panonie a se s knížaty slávskými spojuje, není té nejmenší pochybnosti, že Slávem byl. Tehdejší avarský chan slul Zauch. Co kníže panonské bojoval s Mojmírem a tento byl ok. 796 knížetem nitranské Moravy, Lech již velknížetem ve Velehradě, Svatoslav doby té knížetem v Potisí neb Gepidii a Čudun ve Vešprímě. Tu vidíme, která knížata na konci 8. a na začátku 9. stol. ve Velkomoravě panovali.

Nástupcem Čudunovým byl mezi 825—830 pověstný Privina, nikoliv v Moravě nitranské, jak se obyčejně zato má, neb po smrti Lechově stal se Mojmír velkoknížetem a dosedl na Velehrad, do Nitry dosadil syna svého, Mojmíra mladšího.

Dle domácího podání měl Mojmír starší čtvero synův, jejichž jména jsou: Mojmír, Bošo (Bohuslav), Hošo (Ošo, Osev, Josef) a Ljudevit[1]). O Mojmírovi starším platí: „Toho času byl také král Slávův s celou rodinou svou v Mohuntíně (in M o g u n t i o) l. 818 křestěn“[2]). — „Celé snažení jeho, píše Šafařík, směřovalo k tomu, aby zemi své stálého míru a vnitřní posily i vzniku zjednal, zůstávaje v přízni s vrchními pány svými Franky,“ ale neukázal, kdy a kterak by byla Morava do poddanství Frankův přišla, a přišla-li,

[1]) Jim připisují se hrady Łutovec u Łitovle v lese. Třesín zvaném, z něhož ještě některé zbytky se spatřují; Bošov, (n y n í B u z o v), Hošov, (n y n í H ó s o v, Ú s o v) a Mirov (M o j m í r o v) jsou podnes zachovány. Okolí těchto hradův bylo majetkem velkoknížecím, nyní jest v rozličných rukou.

[2]) Cod. dipl. Mor. I. 41. — Též Bernardi Norici Chron. Laureac. praví: „Rincharius, apostolus Moravorum (metropolita mor. panon. 810—824) baptizat omnes Moravos. Illo etiam tempore rex Sclavorum (Mojmír I.) cum tota familia sua baptizatus est in Moguntio ao. 818.“ Křest tento musí se za opakované křestění dle obřadu latinského uznati. Moguntium (Mohuntín) znamená zde Velehrad, nikoliv Mohuč (Moguntiacum).

jak daleko v něm vězela. Dále píše o něm, že mu vším právem připsáno býti musí položení základu k oné veliké a mohutné říši moravské, která za nástupcův jeho ovšem jen na krátký čas slavně se vznesla[1]).

Bohužel, musíme říci, že Šafařík prastarou a velikou Moravu ani nepoznal a začátek její u konce jejího teprv našel. Nebyly tehdáž věru ty okolnosti takové, aby se v sousedství mocných, žárlivých a závistivých Frankův byla znamenitá říše teprv zakládati mohla. Frankové trhali dosti z té, které tu již dávno před nimi bylo. Mojmír měl co dělati, aby jen tuto udržel. Ostatně nevěděl Šafařík, že pramene dějepisu moravského doby této dva Mojmíry vykazují, otce a syna.

Mojmír II.

820—848.

Mojmíra staršího následoval nejstarší syn jeho Mojmír II. Leta 814 umřel veliký Karel a jej následoval ve Francii syn jeho Ludvík Pobožný (814—840). V Německu panoval od 843—876 Ludvík, příjmím der Deutsche (Ludovicus Germanicus). To sloužiž za předslov ku článku o Mojmírovi II.

Eginhard vypravuje k r. 815, že Ludvík Pobožný vyslanstvo Slávův, zvláště Moravanův a Bojémův, s dary poslané, v Paderborně velmi vlídně přijal a novou smlouvu s nimi učiniv, mnoho let od nich žádných poplatků nežádal, co se nám při lakotě Frankův velmi podivné býti zdá, pročež přijímáme za pravdu, že ani před tím poplatkův nedávali. Ostatně to při své váze necháme.

Mojmír II. nebyl tedy Ludvíkovi franckému poplatným a stál s ním v přátelské smlouvě. Dle Eginharda přišli mimo jiné také vyslanci Moravanův (Marvanorum, Moramorum, Maritanorum) s dary k Ludvíkovi, ve Frankofurtě sněmujícímu.

Švoj udává o Mojmírovi, že vedl válku s Poláky a Krakov jim odebral, ale po uzavřeném míru zase navrátil. O bratřích jeho ví se toto: Bošo byl v službě při dvoru císařském. Tu se totiž jméno jeho hlásá, později dle vší podobnosti údělným knížetem v Nitře a Hošo v Potisí. Ljudevit dostal knížetství v Slavonii. Že byl

[1]) Star. sl. str. 799.

bratrem Mojmírovým, udává Pešina[1]). Dle Eginharda protivil se Ludvíkovi[2]). Ačkoliv do historie moravské nepatří, uvedeme přece, protože bratrem velkoknížete byl, co Šafařík o něm píše, totiž: „Ljudevit, veliký župan Chorvatův posavských, nemoha pýchu a vytržnosti této (francké) nerody déle snášeti, hleděl prostředků o vymožení sebe a lidu svého z nesnesné poroby, pročež skrze vyslanství předložil svou stížnosť na sněmu 818, obviňuje vévodu Kadolacha z nejzuřivějšího ukrutenství, avšak žaloba jeho, jakožto žaloba Sláva, nenalezla u Frankův přijetí a stížnosť na Kadolacha vyhlášena za utrhání. Letopisci frančtí viní Ljudevita ze lže a faleše, ale jak medle mohou opominouti svědectví nestranného Konstantina Porf.? Již vojnu začínaje Ljudevit ještě míru hledal, jehož mu však hrdosť Frankův nedopřála. Tak zbaven jsa vší naděje dosažení spravedlnosti po dobrém, umínil vydobyti jí sobě mocí a spolčiv se se sousedními Vindy, vypověděl Frankům poslušenství (819). Po trojím nepodařeném tažení proti němu (820) byl po čtvrté od Frankův s trojnásobným lidem valečným přepaden, od společníkuv pak svých Vindův opuštěn (821), viděl sebe přinucena ustoupiti ze Siseku do Srbův (822), odkudž po zavraždění župana, u něhož byl pohostinou, tak praví nepřítel Ljudevitův Eginhard, jiných nestranných svědkův není, pročež o provinění Ljudevitově s jistotou souditi nelze, — do Dalmat se utekl, kdež jej Ljutomyšl, strýc velikého župana, nepochybně Frankům zavděčiti se chtěje, 823 o hrdlo připravil[3]). Vojnu proti Ljudevitovi vedl Balderich; Mojmír nemíchal se do ní. Pilař neví nic o usmrcení Ljudevita a píše jen, že byl zase k poslušenství přiveden[4]), co i my za pravdu přijímáme.

Nyní přikročíme ku Privinovi. Dle slohu historie byl synem Čudunovým, jehož mnozí, jak jsme již pravili, za Avara mají, mezi nimi i Dobner v pojednání svém o mezech staré Moravy[5]).

---

[1]) Pessina in Mart. Mor. I. p. 35.

[2]) Eginhard ad ann. 819.

[3]) Star. sl. str. 667.

[4]) Quem Ludovicus Pius infausto primum Marte, tandem triplici exercitu felicius aggressus ad officium cum suis foederatis compulit (824). Pilař I. p. 29.

[5]) Spoléhaje se na Dobnera, chybil také Pilař, když napsal: Hodie post editam a Dobnero contra Stephanum Salagium dissertationem de Magnae Moraviae regno omnino certum est, Todunum gente Hunnum fuisse, ac nedum inter Slavos, sed ne Slavorum quidem princeps censeri posse. Privina tamen, qui in Toduni, seu vivi seu mortui, provincias trans Vagum sitas circa 830

Tento však vězel vzhledem na stav a hranice Velkomoravy ve věku starším ve velikém omylu, utvořiv hypotési, že teprv ok. 830, až to sobě knížata moravská během času země Privinovy (seu agnitionis, seu feudali jure) přivlastnili, počátek vzala, pročež také Čudana všemožně avarským knížetem Panonie míti chtěl, odporuje tomu, žeby moravská knížata vládu nad Panonií a Moravou byli měli. Dle toho lze pochopiti, že spisovatelové toho druhu potom Privinu vždy do nitranské Moravy, kam nepatří, strkají. Čudun byl knížetem panonským (princeps Panoniae), taktéž nástupce jeho Privina a po tomto Kocel. Tento slove také kníže blatenské (kniaz blatenskij u Chrabra). Čudun měl již l. 803 jakési rozmíšky a vojny v Panonii, l. 811 byl za příčinou neshod na stížnosti v Cáchách u císaře Karla, není tedy divu, že také nástupce jeho v nepokoji s Mojmírem žil. Šafařík píše o Privinu:

„Oddílný, k pohanství urputně lpící a záměrům velikého knížete protivný nitranský Přibina, byl od Mojmíra panství svého zbaven a z vlasti vypovězen (830). Možné, ba podobné jest, že pletichy markraběte Ratboda, k němuž se Přibina utekl, rovně tím vinny jsou."

Díno již, že Privina knížetem nitranským nebyl. Zde vládl toho času Hošo a ne-li již tento, jistotně Rastislav, obyčejně Rastic zvaný. Privina byl knížetem blatenským a jmenovaný Ratbod, k němuž se utekl, nástupcem Balderichovým, vrchním krajištníkem franckým, sídlo své v Tulnu, hlavním městě pomezí panonského, majícím. Spolu byl dozorcem nad Avarií, Karantanií a Furlany. Pod ním stáli markrabata Gerold II. v Avarii (poddunajských Rakousích), Hebavín v Karantanii, po tomto Abigar a Pabo: Bruno v Krajnsku, ve Furlanech a Istrii Eberhard a v Liburnii Salacho, z čehož vidíme, že Morava panonská ok. 825—830 takřka celá ještě pod vládou moravského velkněze Mojmíra stála, a v ní byl Privina oddílným knížetem, jehož Mojmír, maje příčinu k tomu, z vlasti vypověděl, ustanoviv na místě jeho Ratimíra, s nímž sobě historie, nemaje ani pravého náhledu, ani potřebného přehledu co do poměrů tehdejších, rady neví, kam by ho umístiti měla.

Nyní můžeme Šafaříka dále sledovati: „Císař Ludvík, přijav jej (Privinu) na přímluvu dotčeného markraběte svého velmi laskavě,

successit, Sclavicus atque adeo Marahensis fuit princeps aquis baptismi ablutus, christiana sacra suscepit." I. p. 28.

dal ho pokřestiti v salcburském statku Treismě (Treismauer). Nedlouho potom týž Přibina, rozkmotřiv se s Ratbodem a Němci, utekl spolu se synem svým Kocelem k Bulhárům a od těchto k Ratimírovi, oddílnému knížeti panonskému neboli chorvatskému, upřevšímu se proti Frankům ok. 831. Po útěku Ratimíra, jak se zdá, k Bulharům, nevida nezbytí, přivinul se znova k německému markrabovi v Krajně, Salachovi, kterýž jej nejen s Ratbodem, nýbrž i s císařem Ludvíkem smířil, tak že mu tento znamenitou částku země v dolní Panonii na jezeře blatenském k obývání a k držení odevzdati naporučil (přiměřeně 836). Anobrž i s velikým knížetem Mojmírem se udobřil, neboť leta 836 opět knížetstvím nitranským vládnul. Tohož leta posvětil arcibiskup Adalram chrám v Nitře, v městě Přibinově. Mezi tím, když Přibina celou duší mohutným Frankům se odevzdal, pod ochranou jejich v zemi své, v zádunajské č. panonské, a přiležícím knížectví nitranském pokojně panoval, hrady a chrámy stavěl, — 840 stavěl hrad Mosburk na ústí Saly do Blatna; 850 posvětil arcibiskup Luitpram nový chrám jeho v Mosburku, — a všemožně Němcům vděčným i povolným býti se ukazoval, tak že mu král Ludvík (G e r m a n i c u s) zemi jeho znova 848 v úplné držení a se vším právem daroval, upadl velký kníže moravský Mojmír u Frankův v podezření, jakoby z područí jejich se vyvaditi usiloval. Přibina, nepříznivý vrstevník knížete Mojmíra, dosti sice dlouho přečkal smutného pádu soka svého, avšak i jej naposledy potkal osud nad to ukrutnější, neboť ok. 861 od Moravanův nepochybně v boji s Rasticem byl zabit.“

Vyhnanství Privinovo trvalo, jak se čte, devět let a pravda jest, že u Ratboda a možná také u Ratimíra a Salacha útočiště hledal. Tento Salach nebyl však markrabětem v Karnii, nýbrž v Liburnii. I u Bulharův byl Privina, navrátiv se z vyhnanství ok. 839. Žeby ale byl nitranskou Moravou vládnul, pravda není, poněvadž tam Rastic pánem byl, a co se svěcení chrámu arcibiskupem Adalramem dotýče, to neudálo se v městě Privinově, ale v městě Privině v Panonii, nikoliv v Nitře. Že se teprva l. 839 z vyhnanství navrátil, vychází z toho, že sobě l. 840 hrad Mosburk na Blatně stavěl, tedy na Blatně vládnul, jakož syn jeho Kocel. Dle Anon. de convers. Carant. obdržel Privina země Ratimírovy (R a t i m a r i t e r r a s). O tomto dí Šafařík:

„Dotčený kníže Ratimír, odjinud docela neznámý, byl dle

vší podobnosti jeden z údělných knížat č. županův v Chorvatsku v podkrají Dravy, nikoliv pak panující kníže té země. Nadržoval sousedním Bulharům, 827 do Panonie vpadším a částku jí opanovavším, nedlouho potom odtud vypuzeným ale však 829 nové vpády do této krajiny činícím.“

K čemu má tato nová hypotése sloužiti? Čudun byl knížetem panonským, co pojištěno jest, a Privina nástupcem jeho. L. 830 byl vyhostěn a místo jeho obdržel Ratimír. Za devět let byl i tento z nařízení Ludvíka Pobožného vypuzen a Privina do země své dosazen. Po něm vládl syn jeho Kocel za času Rasticova, že ale v panonské Moravě leží jezero Blatno, tedy nazýval se i Kocel kniaz blatenskij[1]). Tak jest všechno dle historie v pořádku a souhlasu beze všech smýšlenek.

Po smrti císaře Ludvíka Pobožného nastoupil vládu syn jeho Ludvík, der Deutsche, co se Němec překládá, přizvaný (848—876). S tímto nemohl se Mojmír shodnouti a měl s ním již l. 846 válku. Následkem této byl Mojmír vlády zbaven a na stolec syn bratra jeho Hoša Rastic dosazen pod ročním poplatkem (cum annuo tributo), jak Annal. Francof. k r. 846 dodávají, co za pravdu neuznáváme. Za příčinu vojny teto udává se od mnohých událosť, že Ludvík čtrnácte vládyk bojémských, o křest žádajících, i s družinami jejich přijal a v oktavě Zjevení Páně pokřestiti nechal[2]).

O události této rozumuje Šafařík takto: „Podle letopisův franckých čtrnácte lechův č. pánův českých (dle pramene bojémských), umínivše přijeti víru křesťanskou, vydalo se na konci 844 do Řezna, kde tehdáž císař Ludvík Němec dvorem byl. Tento přijav je vlídně dne 1. ledna 845 spolu s družinou jejich slavně je pokřestiti dal. Nedbalý letopisec ani jmén těchto pánů, ani sídla jejich, ani pohnutku ku přijetí křesťanství, ani dalšího osudu jejich nám nezaznamenal, pročež nevědomo, zdaliž příklad jejich bratří na Moravě, v Korutanech, Ilyrsku a d., díl mnohem dříve, díl nedávno před tím křesťanství přijavších, čili ráději nalébání a nátisk

---

[1]) Hlavní město panonské Moravy byl od starodávna Vešprím, nedaleko jezera blatenského ležící.

[2]) Hludovicus quatuordecim ex ducibus Boëmanorum cum hominibus suis, christianam religionem desiderantes, suscepit et in octava Theophaniae baptizari jussit. Annal. Francof. ad ann. 845. — Nebyl to snad také ten druhý, francký křest?

sousedních Němcův, jmenovitě krále Ludvíka samého k tomu kroku je dohnali. To jediné jest velmi podobné, že tito pánové pocházeli z jihozápadních končin české země, z okolí, kdež nyní Chebsko, Vunsidly, Valdsassy, Trišenreut a Bernov leží, kteréžto krajiny až do 11. stol. k Čechám náležely. Neméně jisto jest i to, že obrácením jejich pohanství v Čechách nepřestalo, nýbrž až do křestu Bořivojova, dílem později ještě panovalo. Z toho, že pánové tito, přijavše víru křesťanskou, tudíž co podruěníci (vasallové) v ochranu císaře se poddali, nebezdůvodně zavírati lze, že tohoto přestoupení jejich hlavní příčinou byly nevole a různice, mezi pány českými a knížetem jejich vypuklé, jemuž oni snad poddaní a poslušní býti nechtěli. Ostatně vážný následek tohoto kroku byl ten, že Čechy až do zřízení pražského biskupství do okresu biskupství řeznenského potáženy byly[1]. Naděje krále Ludvíka otevříti sobě náboženstvím bránu ku panství nad Čechy, splynula nicméně na prázno; neboť když 846 po přemožení moravského Mojmíra s vojskem svým přes Čechy, nepochybně proti vůli Čechův a snad podvodné záměry v mysli chovaje, domů se navracoval, byl zde od těchto na hlavu poražen, vojsko jeho zničeno a sám on málem zajat. Takovéto porážky nemohl Ludvík bez pomsty prominouti, pročež novou těžkou válku proti Čechům zdvihnul, která však po čtyrletém zuření a krveprolévání slavným vítězstvím ku prospěchu Čechův se skončila. Ludvík, zaměstnán jsa jinými prácemi a stíhán nehodami, odevšad na říši jeho se valícími, musel bezděky uvoliti se k zachování předepsaného od Čechův míru a vymínek jeho“[2]).

Pelcl vypravuje příběh o křestění oněch 14 pánův též, odvolávaje se na tentýž pramen a praví, že byli křestěni dne 13. ledna 846, že pohané proti těm novým křesťanům se pozdvihli a je z Čech vyhnali, onižto se k císaři utekli. Tento, dozvěděv se, co se křesťanům stalo, bez meškání do Čech táhl; Češi ale při hranicích zásek v lesích nadělali a hory válečným lidem osadili, aby Němci do Čech vtrhnouti nemohli, také že se s Moravany smluvili, tak

---

[1]) Dobner a jiní jistějí zase dle Kosmy, že Čechy k arcidiecési mohučské patřily. Kosmas píše ovšem a dobře: archiepiscopatus moguntinensis, Moguntium, po lat. místo Velehrad (Mohuntín), nikoliv moguntiacensis, Moguntiacum (Mohuč).

[2]) Star. sl. str. 775.

že od nich pomoci dosáhli. Ač se o našem Hostivitu, praví dále, žádné zmínky v kronikách neděje, co by byl v té případnosti činil, přece se souditi může, že jakožto nejpřednější a nejmocnější kníže české to všecko ustanovil a spořádal.“ Výše dí, že se z křestění těch pánův vidí, že tehdáž ještě mnoho knížat aneb pánův v Čechách bylo, oniž svobodni jsouce, pod knížetem pražským nestáli, ač tento mezi nimi bezpochyby nejmocnějším byl. Dále praví: „Když se Ludvík k Čechám přiblížil a poznal, že nemožno jest přes hory a lesy do země vtrhouti, obrátil se na Moravu, kterou krajinu v krátkém čase sobě podmánil. Zřídiv tam všecky věci podle své libosti, jim nějakého Rastice za knížete a pána ustanovil[1]). S Moravou hotov jsa, táhl na Čechy. Čechové, sebravše se, do pole se postavili. Kdo však jejich vůdcem byl, a kde se s císařem vojensky setkali, toť kronikáři zaznamenati pominuli. Fuldenští letopisové toliko praví: „Vrátil se císař z Moravy skrze Čechy, kdežto veliké těžkosti a přenáramné škody vojsko jeho trpělo[2]). Jiný to něco zřetelněji vypravuje, řka: „Ludvík, král německý, proti Slávům tažení vojenské učinil, proto však, že se jeho vlastní lid mezi sebou bil a jeho nepřátelé vítězství obdrželi, přestrašen jsa, domů se navrátil[3]).

Tato poslední pravdivá výpověď musí se za základ historický položiti, aby se události tyto, jak při tak slabém světle možno, dle pravdy oceniti mohly. Velmi chvalitebná věc jest to vlasť svou nad jiné milovati a oslavovati, nikoliv ale na újmu druhé. Když bratři naši Češi tehdejších poměrův politických neznají, mají si dáti práci je vyzkoumati a ne beze vší rozvahy veškeré staré podniky proti znění pramenův Čechům (v starém a pravém smyslu)

[1]) Slovům letopisce Fuld. k r. 846: Ubi ordinatis et juxta libitum compositis rebus eis constituit Rasticen, — podkládá se vůbec smysl omylný Juxta libitum (dle libovůle) bývá vztahováno vždy na Ludvíka krále, ale tato libovůle musí se potahovati na Moravany, oniž snad místo starého Mojmíra mladého Rastice míti chtěli. Kdyby Ludvík dle libovůle své byl jednal, nebyl by jim jistě muže z panující v Moravách dynastie, nýbrž nějakého Němčíka neboli syna svého představil.

[2]) Bohemos autem eodem foedere implicitos adortus, nonnisi magna difficultate, nec sine grandi copiarum suarum jactura, in Franciam revertit. Pilař I. p. 31, odvolávaje se na Annal. Bertin. ad ann. 846.

[3]) Pelcl I. str. 128. — Hludovicus, rex Germanorum, adversus Slavos profectus, tum intestino suorum conflictu, quam hostium victoria conterritus, reversus est. Annal. Bert. ap. Eckhard. l. 3. c. 39.

připisovati, proto že se konečně pravda a následkem toho jejich jednostrannosť a soběckosť ukáže. Vojna Luďvíka krále nesměřovala na Čechy, na něž jistě ani nepomyslil, nýbrž proti Slávům (adversus Slavos profectus); on také nebyl přemožen udatností Čechův, nýbrž svých nepřátel (hostium victoria conterritus), totiž Slávův (Slavorum). Čeští kronikáři vystupují vždy tak, jakoby prastaré Velkomoravy, s níž jedním tělesem byli, ani na světě nebylo bývalo, ačkoliv přece celá bojémská Slávie v nynějších Čechách k ní vždy patřila a Čechy (knížetství pražské) jen počasně od ní odloučeny bývaly. Že Češi doby této národem jen podřízeným byli, vidí se patrně z toho, že letopisové ani jediného českého knížete dle jména neznají, tím lépe ale velkoknížata moravská, co spolehlivým důkazem jest, že nikoliv knížata česká, ani Hostivit, třebať dle Pelcla nejpřednější a nejmocnější kníže české, polní výpravu ustanovili a pořádali. Letopisové jmenují knížata moravská, Lecha, Mojmíra, Rastice i Ljudevita, Privinu, Ratimíra a j., o knížatech českých, Křezomyslu, Neklanu, Hostivitu a d. nevědí nic a jmenují dle historické pravdy jen ty hlavní, řídící a s Franky vyjednávající osobnosti, na podřízené ohledu neberouce. Morava jest tedy i v dějích těchto hlavou a nikoliv Čechy. Dle knížete cení se národ a mluví se o něm.

Příčinou vojny krále Ludvíka s Mojmírem nebylo pronásledování pokřestěných pánův, jak Pelcl za to má, nýbrž vypuzení pohraničných krajištníků, jimž střežení hranice panonské a karantanské svěřeno bylo a dosazení tam slávských od Mojmíra[1]). To byla ta historická příčina.

Ačkolvěk Ludvík Mojmíra nepřipraveného v Moravě překvapil a přemohl, protože ho tento v Bojémii očekával; a třebať Rastice za vládce ustanovil, tak mu to nic neprospělo, neb Mojmír to byl, jenž ho, Bojémii nazpčt táhnoucího zde překvačil a vojsko jeho porazil, tak že by i jeho samého namále byl zajal. Před navracujícím se zase na Moravu, dal se Rastic, bez jeho vědomí povýšený, na útěk k strýci svému Ljudevitovi. Tak jest tomu dle historie, ačkolvěk i Švoj to naopak udal, řka, že Rastic již l. 823, když otec jeho Litovit přemožen a o zemi svou připraven byl, k Mojmírovi se utekl. Útěk Rasticův před Mojmírem, strýcem svým,

[1]) Expulit (Moimarus) duces, quibus custodia commissa errat pannonici et carantani litoris, atque per suos marcam ordinavit. Anon. ap. Kopit. 75.

(neb Rastic byl synem Hošovým) udál se l. 856, jak to historie Moravy, v slováckém nářečí psaná, vypravuje. Dle toho napsal Pelcl zase jen bájku, když dí:

„Pražský kníže Hostivit, v Čechách nejmocnější jsa, bezpochyby také největší počet lidu svého k vojsku českému postavil a tudy sobě ostatních menších knížat přivětivosť získal, tak že oni se pod jeho ochranu poručivše, k němu jakožto mocnějšímu se i potom utíkali a zření k němu měli a to tím ochotněji, že on ještě jak oni se k pohanskému náboženství přiznával“[1]). Toho času drželi Češi s Moravou.

Dále píše Pelcl k r. 848, že Češi zamýšleli vpád do říše německé učiniti, císař Ludvík pak, zvěděv se záhy o úmyslu tom, vypravil rychle syna svého Ludvíka s vybraným vojskem a dobře oděným na ně. Tento uhodiv nenadale na Čechy, potřel je tak, že zastavencův mu dáti a poselstvím o pokoj žádati museli[2]). Císař žádal od nich, aby jemu věrnosť a Bohu křesťanství (regi fidem et Deo christianitatem) přislíbili, co však Češi učiniti nechtěli, pročež vpadlo vojsko německé (849) zase do Čech. Z počátku vedlo se Čechům zle, tak že museli poslův k Takulfovi vypraviti a zastavence přislíbiti[3]). Tohoto Takulfa vydává Pelcl za jednoho z oných pánův bojemských, oniž se v Řezně pokřestiti dali, s čímž srozuměni nejsme, majíce ho za franckého vojevůdce.

O události této mluví také čistě pohanská báseň, Záboj, Slavoj a Ludiek nadepsaná[4]). Ludiek zdá se býti Ludvík, dle básně byl ale Ludiek od Záboje mlatem usmrcen, královic Ludvík pak nepadl v boji. Básník tedy, nevěda jména vůdce, napsal známé mu jméno královice, udávaje osobu jeho za služebníka králova, co se vidí ze slov: Aj, Ludieče, ty jsi parob nad paroby krále! Ty rci ukrutníku svému, že dym jest nám velení jeho. Ludiek byl jako Takulf v službě Ludvíkově.

Dle básně bylo vojsko cizí, neb praví: A prijde cuz

---

[1]) Pelcl I. str. 129.

[2]) Boëmos (tedy ne Češi) eruptionem molientes per Hludovicum, filium suum, missa adversus eos expeditione contrivit, legatosque pacis gratia mittere et obsides dare coëgit. Annal. Francof. ad ann. 848.

[3]) Obsides daturos se et impetrata facturos per legatos ad Thaculfum directos promittunt. Annal. Fuld. ad ann. 849.

[4]) Dle prof. Tomka náležejí Záboj a Slavoj do první polovice 8. stol. a nejspíše do času od 728—748, co se s tehdejšími okolnostmi nesrovnává.

úsilno v diedinu a cuzimi slovy zapovídá, tedy bylo neslávské, neb se pěje dále, že zapovídá více žen míti mimo jednu, že krahuje z hájův vyhání, bohy kácí, posvatné háje (hřbitovy) vysekává a d., to vše že poručil král. Škoda, že báseň nižádného místního jména, ani hradu, ani lesa, ani řeky, ani bojiště neuvádí a pouze vrch modrý a při něm k rannímu slunci les temný jmenuje. Dle toho, že básník žádné místnosti v Bojémii blíže určiti nevěděl, soudíme, že tamním rodákem nebyl. Dle rozmluvy Záboje se Slavojem bylo vojsko královské pět dní cesty od nich vzdáleno, na toto táhlo dvoje vojsko domácí, jednomu velel Záboj, druhému Slavoj, a kdyžto báseň výslovně neudává, byla-li vojska ta česká nebo moravská, musíme, abychom žádné straně neukřivdili, dle slohu historie za pravé uznati, že jedno moravské a druhé české bylo, jen ale v tom smyslu, že díl bývalé Moravy nyní k Čechám patří. Slavoj dle básně musí se uznati za v historii času toho pověstného Slavitaha, jehož Pilař dle Annal. Francof. ad ann. 846 Scalajugatum, Viztrahi ducis Bohemiae filium, quem Ludovicus fugere compulit ad regem Rastislavum, jmenuje, a o němž Švoj píše: „Radislav nahm hierauf den Slavata, einen von Ludwig aus Böhmen vertriebenen Herzog zu Saatz, in seinen Schutz.“ Šafařík praví zase o něm: „Teprve 857 spomínají letopisové frančtí, že jeden z pánův a vévod českých, Slavitah, snad správnější Slavitěch, Vitoradův (Viztrachův) syn, od vojska bavorského z města svého Vitorazi (civitas Viztrachi, nyní Weitra č. Weitrach v Rakousích na pomezí českém) vypuzen jsa, k mohutnému Rastislavovi na Moravu se utekl, načež statky jeho od Němců jinému, před tím od něho ku knížeti Čestiborovi prchlému bratrovi jeho odevzdány byly“[1]).

Z této zprávy vidí se, že panství vitorazké (civitas Viztrachi), v dnešních Rakousích ležící, onoho času do Moravy patřilo a Slavitah č. Slavata knížetem moravským byl a tou osobou, kterou báseň Slavoj zove, jest. Pět dní cesty byl vzdálen od hory modré (dnešního města Příbram) a Veitra má tu vzdálenosť (asi 20 míl) od Příbram. Od tétéž hory byl Záboj pět dní cesty vzdálen, co na okolí dnešního Král. Hradce ukazuje, kde vládykou byl. Co se v básni připomenutého oruží (zbranč) pobitých Němců dotýká, to

[1]) Star. sl. str. 776.

pobrali jim Slávi, Frankové dívali se na ně z ležení[1]. Oraží obětovali bohům. Kdyby to i báseň nebyla vyřkla, že vojska pět dní cesty potřebovala, aby Franky v Bojémii ležící a rozkazující, překvapila a porazila, tak to již věc sama žádá, že vojska jen ze vzdálí přijíti musela, neb kde opatrní Frankové tábořili, odtud se to státi nemohlo. Pomoc tato byla jim dána od Rastice, neb Mojmír, jak se za pravé uznati musí, umřel l. 848[2]). Švoj klade chybně konec vlády jeho na 842.

Vítězství toto Slavoje (Slavaty) bylo příčinou, že Ludvík záštím proti němu zahořel, které ale teprva 857 zchladiti mohl, co Pelcl takto vypravuje: „Leta 857 učinili Němci vpád do Čech a totiž z Bavor. Jejich vůdcem byl biskup aichštátský Otgar. Zmocnivše se města, Viztrahy řečeného, knížete Slavitaha z něho vyhnali a bratra jeho, kterýžto v zemi sorabské u nějakého Čestibora se zdržoval, domů zavolavše, jemu to město zase poručili. Neboť on byl jeden z těch 14 knížat, oniž 845 v Řezně křest přijali a od svých poddaných ze země vyhnáni byli. Slavitah, pohanem zůstav, panování nad městem Viztrahy místo bratra tehdáž obdržel, nyní pak od vojska biskupského přemožen jsa, opět toho knížetství předešlému pánu, an křesťanem byl, postoupiti musel. Viztrahy neležely v nynější zemi české, ale za horami v té krajině, kde nyní hořejší Rakousy, nebo tenkráte Češi (správně Bojémi č. Boëmani) až právě k Dunaji bydleli, a ta krajina též k Čechám (Bojémii) náležela. To město nyní docela změněné Veytrach sluje a v Rakousích leží.“

Biskup Otgar (Otakar) byl s vojskem proto poslán do Moravy, aby se zde na Slavoji vymstil za to, že Franky tak škaredě v Bojémii potřel. Pelcl neudává, že se Slavoj k Rasticovi utekl, jak se ukázalo, u něhož by nebyl mohl ochranného útočiště hledati, kdyby u něho zásluh nebyl měl. Byl-li onen Bezjmenec, ze Srbska povolaný, bratrem jeho a skutečně jedním z oněch 14 pokřestěných pánův, jest otázka, neb Pelcl sám praví, že po vypuzení svém k císaři se utekli, co se tedy nesrovnává. Každá hypotése kulhá. Dle toho, že byl Záboj knížetem královéhradeckým, patřil kraj tento ještě k Moravě (in terra Slavorum).

[1]) Hostes effecti superiores caedendo persequuti sunt eos usque in castra, occisorumque spolia in conspectu eorum detrahentes. Pithaean. et Annal. Franc. ad ann. 849.

[2]) Mluví-li báseň o vpádu Frankův l. 848—849, mluví-li však o tom, jenž se l. 846 udál, bylaby pomoc ovšem ještě od Mojmíra přišla.

Skončujíce děje, za Mojmíra II. sběhlé, musíme ještě dodati, že s knížaty bulharskými, Mortagonem (815—836) a Prisamem (836—843) v dobrém přátelství žil. Zde třeba proti Šafaříkovi pojistiti, že Mortagon měl krajinu, zaklinovanou mezi Dunajem, ústím Savy a Dravy (Srjem č. Francochorion); Potisí (východní Uhry) od Pešti k Matře a pramenům Tisy patřilo k Moravě, nikoliv k Bulharsku, jak Šafařík jistí[1]).

Rastislav.

848—870.

Rastislav, v dějinách vůbec zkráceně Rastic zvaný, byl velmi proslulým a oslaveným velkoknížetem moravským, neb ho kroniky, Martina Škota, hildesheimská, helverdenská, šafnaburská a j. již l. 856 králem Velkomoravy nazývají. Pešina a jiní mají jej za syna bratra Mojmírova, Ljudevita, my však uznáváme jej za syna Bošova, bratra Ljudevitova a Mojmírova. Ostatně jest pojištěno, že Mojmír strýcem jeho byl. Choť jeho, kněžna dalmatinská, zvala se Miloslava.

Nastoupiv vládu, vynasnažoval se všemožně klesající prastarou Velkomoravu upevniti, tehdější však okolnosti byly na nejvýš nepříznivy tomu. Jedna veliká překážka bylo rozdílné náboženské vyznání v národu; směr a duch národní byl rozdvojen. Jední drželi se pevně zděděné od starodávna liturgie slávské a odporovali urputně latinské, která se přičiněním bavorského kněžstva vždy více a více do Moravy vtírala a mnozí jí za jedině spasonosnou považovali a přijímali. Moravané kráčeli tehdáž různými cestami. Mimo to naléhali Frankové všemožně na východ, na Velkomoravu, která s nimi sousedila, nic menšího nezamyšlevše, leč aby tuto vyvrátili, a každého prostředku použivše, aby zmalátněla. Tedy neměl Rastic ani dostatečné a úplné podpory v národu, ani na svým podružným knížeti v Moravě panonské Privinovi, neb tento držel zjevně s Franky.

Vypuzením těchto z Bojémie Slavojem a Zábojem stal se Rastic ovšem úplně samostatným a neodváděl Frankům poplatku. Boje se však jich úskoků a vtíravosti, počal v zemi své neobyčejné na ten čas pevnosti zakládati a stavěti, jako dle Annal. Fuld. u

---

[1]) Star. sl. str. 582.

Děvína neb starého Rasticova města (urbs antiqua Rastici) hrad, jehož annalista nevýslovnou Rasticovu pevnosť a všem starým nepodobnou (ineffabilis Rastici munitio et omnibus antiquis dissimilis) nazývá a jenž od toho času a potom vždy Velehrad se zval. Jméno starého města Děvín zaniklo.

Rastic vstoupil (853) v přátelské svazky s Bulhary, co Švoj s odvoláním se na Annal. Bert. (ad ann. 853) potvrzuje. V Bulharech panoval toho času Boriš, potom l. 861 křestěn a Michal nazván, pročež se později obyčejně Michal Boriš jmenuje. Vládl mezi 843—885. Na ten čas mluví se též o vojně Bulharův a Slávův s Franky.

Šafařík píše o Rasticovi s velikou úctivostí, řka: „Výtečný tento kníže, dostav se na stolici knížecí, všemi cestami o to usiloval, kterakby národu svému utracené samostatnosti vydobyti mohl. Mojmír byl králi německému jen podezřelým, Rastic se mu stal v skutku nebezpečným.“ Na jiném místě píše: „Založení samostatné říše moravské velikým, při tom však nešťastným Rastislavem (863) odvrátilo aspoň na čas od Čech zbraň podmánivých Němců, přinucených všecku svou sílu vynaložiti na zastavení nebezpečí národozhoubným záměrům jejich od dolního Dunaje hrozícího. Není pochyby, že převaha vznešeného tohoto panovníka moravského i v sousedních Čechách uznána byla, a že tudy Češi s ním onoho času v přízni a společenství se nalezali“[1]).

Hle, najednou to vyšlo! Proč pak neuznal Šafařík pravdu tuto starou, že Češi hned od nejstarší doby, hned od otce a kněze Čecha, od času Kroka, Marobuda, Markomíra, Sama a d. v přízni a spolku s Moravany obcovali? Ty pravdu kalící hypotése jeho byly docela nepotřebné. Bohužel, že pravdu tuto poznal teprve v hasnoucích její červáncích! Nyní v době Rasticově teprva jest donucen uznati v názvu: Sclavi, qui vocantur Bohemani, také Čechy. Nechce-li připustiti, že těchto tehdáž ještě na světě nebylo, musí také dle důslednosti uznati, že v názvech Boji, Celté, Svévi, Markomani a d. staří Moravané ukryti jsou. Tito jsou zde od onoho času, když první obyvatelstvo sem přišlo, a seděli tu od jak živa, nevytlačivše žádného národa a nebyvše od žádného vytlačeni.

I leta 855 stíhal Ludvík Rastice vojnou, vpadnův s ozbrojenci

[1]) Star. sl. str. 800.

svými do Morav. Dobyv tu mnoho zásek a jakousi ohradu Rasticovu, vrátil se bez pořízení nazpět a utrpěl, stíhán od Moravanův až za Dunaj, škodu znamenitou[1]). O tom, že vojsko francké l. 857 do Bojémie (in Boëmos) posláno bylo, města Viztrahy se zmocnilo a Slavatu vyhnalo, mluvilo se již. Dále vypravují letopisové, že důstojníci Ludvíkovi, hrabata Verinhar a Gundakár, úřadův svých zbaveni byvše, k Rasticovi přišli, pak že také Ludvíkův syn, Karloman, vévoda korutanský, s Rasticem v smlouvu vstoupil, aby proti hněvu a pomstě otce svého bezpečnosti našel (861—863). Totéž učinil druhý syn Ludvíkův, Ludvík mladší, vzbouřiv se (866) proti otci svému[2]). L. 862 smluvil se se svými područními knížaty, Svatoplukem nitranským a Kocelem blatnopanonským, nepochybně na přímluvu tehdejšího metropolity moravopanonského Ivana, bratra kněžny Miloslavy, slávské bohoslužbě přejícího a v ní vychovaného, o povolání slávských učitelů, Cyrila a Metoda, z Carhradu, onižtaké z jara l. 863 do Morav došli. Onoho dosadil na olomouckou a tohoto na nitranskou stolici biskupskou, aby nesvornosti přítrž učinil a staré liturgii všeobecnou platnosť zjednal. Účinkování jejich jest z církevní historie známo. Tohož roku táhl Ludvík král proti němu aby jej s Bulhary, od východu se blížicími a s nim spolčenými, potlačil[3]). L. 864 donutil prý Ludvík Rastice v jednom městě, Dovina zvaném, ku slibu věrnosti, o čemž pochybujeme[4]). Také mluví se o válce Rasticově na rok 866; leta pak 868 vypukla zvláště záhubná válka, jak Hinkmár Rem. píše. V této bojovaly obě strany bez prospěchu a dle toho, že se l. 869 dějiště války tak rozšířilo, že Bojémi a Srbové do Bavor a Tuřínek vpadli, a Svatopluk, syn bratra Rasticova Bogislava (Bohuslava), jak se čte, vystoupil tu poprvé na bojiště.

Když se tedy Rastic s Bojémy a Srby odvážiti mohl do Bavor vtrhnouti, nebyl jistě přemožen. O této vojně napsali letopisové tuto divnou zprávu: „Sclavi, qui vocantur Bohemi, mulieres inde duxere captivas“[5]). Tehdáž musel Ludvík troje vojsko do pole vypraviti, jedno vedl syn jeho Ludvík proti Srbům

---

[1]) Annal. Fuld. ad ann. 855.

[2]) Hincmar. Rem. ap. Pertz I. 455, 459, 473.

[3]) Annal. Fuld. ad ann. 863.

[4]) Annal. Fuld. ap. Pertz. I. 378.

[5]) Annal. Francof. ad ann. 869.

ze Sas a Tuřínek, druhé syn jeho Karlomau z Bavor proti Svatoplukovi a třetí z Frankův a Švábův sestávající, chtěl král osobně proti Rasticovi vésti, onemocněl ale a musel ho nejmladšímu synu svému Karlovi pod správu dáti. Oba královiei vpadli do Morav, Karloman z Karantanie, Karel pak z Rakous. Dle pravdivého svědectví letopisce nepořídili nic, nýbrž byli potřeni[1], pročež jsou všechno lže, co letopisci fuldenští o prospěchu Frankův přehnaně vypravují, jako, že pověstnou pevnosť Rasticovu (illam ineffabilem Rastici munitionem, Velehrad), ne ale jen ohraděný tábor dobyli a mnoho škody působili, tak že Rastic o pokoj prositi musel[2]). I Schlötzer dal tu pravdě svědectví těmito slovy: „An Nachrichten von diesen Begebenheiten fehlt es nicht, aber sie sind äusserst verworren, oft sich widersprechend, und was das Schlimmste ist, äusserst parteiisch. Hier stehen Deutsche gegen Slaven, nur jene sprechen und prahlen und überschätzen, sagen gar aus Patriotismus Unwahrheit und vertuschen Wahrheit“[3]). A když Ludvík od Slávův míru pod jistou vymínkou dosáhnouti hleděl, nebyl zajisté vítězem[4]).

Rastic stál tedy ok. 870 na nejvyšším stupni slávy své, kojiv se nádějí, že krvavě dobytého míru ku svému a národa blahu dále užívati bude. Ale člověk míní a diblík francký činí. Co se nepodařilo Frankům v širém poli, toho hleděli pokoutně pletichami, hanebnými prostředky dosáhnouti, zakoupivše sobě u dvora Rasticova zrádce, opravdivého Jidáše, Aribo jménem. Tento namluvil Rasticovi, že Svatopluk sáhá po samovládě a jeho otrávení zamýšlí. Není divu, když na to Rastic Svatopluka zajmouti hleděl, co se zase tomuto doneslo s přídavkem, že Rastic jej ze světa zhladiti chce, a radilo se mu, aby prchnul. On vzal také skutečně své sokoly, jakoby na lov vyjíti chtěl a uprchnul — ku Karlomanovi, jenž líčku tuto byl nastrojil. Karloman, se Svatoplukem spojen, vrazil na to do Moravy, a tento musel mu slíbiti, tak aspoň musí se udání annalisty Fuld. vyložiti, že Moravu jakožto leno od Karlo-

---

[1]) Aut nihil, aut parum utilitatis egerunt, sed damnum maximum retulerunt. Hincm. Rem. ap. Pertz. I. 482.

[2]) Annal. Fuld. ad ann. 869.

[3]) Schlötzer Nestor 3. 164.

[4]) Hludovicus pacem sub quadam conditione apud Vinidos obtinere procuravit. Hincm. Rem. ap. Pertz I. 482.

mana přijme. Svatoplukovi podařilo se, tak se to obyčejně vypravuje, strýce svého jati, jehož potom Karlomanovi odevzdal. Tento nechal nešťastného Rastice spoutati a poslal ho Ludvíkovi králi do Řezna. Král, chtě sobě před světem ruce umyti, představil ho soudu, z Frankův, Bavorův a některých u dvora králova meškajících a Rasticovi nepříznivých Slávův sestavenému. Stranický soud tento odsoudil hanebně zrazeného Rastice, jak to Ludvík očekával, na smrť, král však, jehož svědomí se té chvíle trochu ozvalo, zmírnil ortel v ten způsob, že Rastice oslepiti a do kláštera sv. Jimrama v Řezně doživotně zavříti dal, kde prý také umřel, ač nepovědomo, kdy a jak.

Takový smutný konec vzal Rastic, nejvýtečnější a o národ svůj nejpečlivější a nejzasloužilejší panovník celého 9. století[1]).

Že po Rasticova pádu Karloman do opuštěné a bezbranné říše moravské s vojskem vstoupil, francké úřadníky po všech městech a hradech usadil a správu země hrabatům Engelšalkovi a Vilémovi svěřil, jak Palacký a dle něho jiní udávají, není naprosto průvodné. Také se vypravuje, že Ratbold v tajném srozumění s Rasticem byl, co se vyzradilo, pročež byl důstojenství svého zbaven. Jak známo, byl Ratbod nejvyšším krajištníkem v Avarii, Karantanii a ve Furlanech, v Tulnu sídlo své maje. Na jeho místo, nikoliv na Moravu, přišli hrabata Vilém a Engelšalk, jichž potom Karloman sám vyhnal. Ani to se s pravdou nesrovnává, proto že se to provésti nedá, že Vilém a Engelšalk podezřelého Svatopluka v Moravě jali a spoutaného Karlomanovi vydali, jenž ho na to uvěznil.

Švoj udal události, Rastice se týkající, opačité, řka, že Ludvík král (845) Gestimula (Hostimila), krále dalmatského, přemohl, pak do Moravy vpadl, Rastice porazil a potom pokoj s ním učinil pod výminkou, aby se pokřestiti dal[2]). Vojny času toho platily, jak jsme ukázali, Mojmírovi. Místo co měl Švoj říci, že Rastic za krále ustanoven byl, řekl, že přemožen byl.

Tím skončíme pojednání o Rasticovi s doložením, že Šafařík ve velikém omylu byl, klada do panování jeho sestavení veliké říše moravské, všem útokům cizincův, jak dí, až do přibytí Maďarův

[1]) Annal. Fuld. — Hincm. Rem. — Regino a j. V historii slove: pius, devotus, religionis princeps; u Kristana: institutor et erector totius christianitatis seu religionis benignus.

[2]) Schwoy I. S. 34.

vzdorující[1]). Německá historie připisuje zase založení říše této Svatoplukovi na rok 884, tedy se vidí, že historici, nenalezše pravého počátku jejího v době nejstarší, jen neurčitě si počínají a jej semotam kladou, protože jí docela zapříti nemohou. Vesměs kladou jej do doby, v které Velkomorava ku pádu svému se schylovala.

Slavomír (Sclagamarus Annal., Zlauimarus u Bočka).

870—873.

Hned po zajetí Rastice a odvedení jeho do Řezna musel Svatopluk s Karlomanem zapleten a co domnělý zrádce strýce svého za nepřítele národa od Moravanův považován býti, pročež vybrali a vyvolili sobě za velkněze Slavomíra, jenž tím jediným knězem (knížetem) jest, jehož jméno se ze všech brněnských knížat ze starého věku zachovalo. Že knížetem brněnským byl, vychází z velecenného návěstí, jehož Boček ve svém diplomatáři a Volný ve svém místopisu Moravy sdělují. Písmo toto na pražského biskupa Šebíře († 1067) chová se v originálu z r. 1062 v archivu kapitoly olomoucké. Dle listu toho nechal Slavomír kostel ss. Petra a Pavla v Brně, od velkoknížete Mojmíra vystavěný a nadaný, jenž ale později shořel, za času knížete Svatopluka zase z nova vystavěti[2]). Tedy byl Slavomír knížetem brněnským, a Pilař dí o něm: „Marahenses presbyterum quemdam Sclagamarum sive Slavimirum vel invitum regali dignitate ornant“[3]).

Čteme, že Svatopluk s pomocí, od Karlomana obdrženou, proti Slavomírovi vojnu vedl. Tak vypravují Palacký a Šafařík, avšak sobě na zmatek. Dle onoho měl Karloman v Moravě po všech městech a hradech své úředníky, a nejvyšší správu svěřil hrabatům Engelšalkovi a Vilémovi, tedy by byl proti sobě samému vojnu vedl, podporovav Svatopluka, aby se dobyl vlády celé Moravy.

---

[1]) Star. sl. str. 801.

[2]) List tento, jehož Matthaeus, praepositus de Rayhrad, psal, zní takto: „Illud etiam, quod Zlava, sacerdos ad eandem ecclesiam clamans testabatur, qualiter ecclesia sancti Petri in Bruna tempore Moimari ducis edificata et dotata, postea incurrente inimico igne combusta, a Zlauimaro tempore Zvatopluk, ducis gloriosi, de novo constructa exstiterit, literis mandatum non legi, sed tantum modo ex narratione antiquorum hominum aure percipi, quod quidem ipse Zlava etiam fatebatur.

[3]) Pilař I. p. 25.

Tu by byl potřeboval pouze úředníky své ze země odvolati a Svatoplukovi ji bez vojny odevzdati. Tento stal se potom skutečně velkoknížetem moravským a dle toho, že od Mojmíra II. v Brně založený, pak ohněm zašlý a od Slavomíra novovystavěný svatopetrský chrám svého času (884) vysvětiti nechal a nadání jeho potvrdil, vidí se, že Svatopluk a Slavomír v přátelství žili[1]).

Slavomír sáhá tedy jistě do historie Svatopluka, byv v nepřítomnosti jeho od národa za velkoknížete zvolen.

Svatopluk.

873—894.

Velkokníže Svatopluk, v cizině vůbec králem nazvaný a podnes ještě v dobré paměti u Slovákův a Moravanův, vystoupil, jak díno, l. 869 poprvé na dějiště veřejné. Vydává se za syna Bohuslava, bratra Rasticova. Dle jiných byl synem sestry tohoto, jejíž manželem Bohuslav byl. Určiti zde nic nemůžeme.

O Svatoplukovi jest velmi mnoho psáno, my však uvedeme zde jen, co Šafařík o něm vypravuje, k čemuž pouze něco doložíme. On píše: „Vládobažný synovec Rasticův, Svatopluk, netrpělivě nesa poslušenství, jímž přísnému strýci a panovníku povinen byl, propůjčil se chytrým Němcům za nástroj pádu svého dobrodince. Především s údělnou svou krajinou vydal se pod vrchnosť a ochranu císařovice Karlomana. Brzo potom strýce svého, chtějícího jej pro toto odpadnutí ztrestati, úkladně jal a hlavnímu nepříteli Karlomanovi vydal, kterýž nešťastného stárce, řetězi stíženého do Řezna odeslal“[2]). Při zprávě této odvolává se na Annal. Fuld. ap. Pertz. I. 382, ale toto jest německá lež, neb podání domácí mluví o tom jináče, tak jak jsme to svrchu sdělili, že totiž byli oba, Rastic i Svatopluk, obelháni, až se tento ku Karlomanovi utekl, a šibal tento jej ještě ku horšímu navedl.

[1]) Listina sem patřící zní takto: In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCLXXXIIII consecrata est hec ecclesia in honorem beatorum Petri et Pauli, principum apostolorum Dei, per reverendissimum in Christo patrem Methodium, archiepiscopum Moravensem, ipso eorumdem festi die dicato, ac prima ejus dos in Brne et Luze confirmabatur scripti tenore coram Zuatoplch, duce glorioso et populo illegibili. Amen in aeternum.

[2]) Star. sl. str. 802 a d.

Šafařík píše dále: „Karloman, vstoupiv s vojskem do opuštěné a bezbranné říše Rastislava, rozsadiv německé úředníky po všech městech a hradech a svěřiv správu země hrabatům Engelšalkovi a Vilémovi, navrátil se s poklady Rasticovými radostně domů. Mezitím i Svatopluk spříznění s nepřátely vlasti a národa brzy trpce zakusil. Ustanovení vladaři zemští, znamenavše nepovolnost jeho, obávali se zrady, pročež jej jatého a svázaného vydali Karlomanovi. Moravané, takovýto nátisk těžce nesouce, pozdvihli se valně, obravše sobě za vůdce kněze Slavomíra. Válka se chýlila ku prospěchu Slávův. Svatopluk, ačkolvěk od soudu za nevinného vyhlášený, od Karlomana dary poctěný a s vojskem německým ku pokoření Moravanův vyslaný, nabyl v žaláři času a příležitosti poznati lépe své položení uprostřed mezi národem svým a Franky. Srdce jeho hořelo žádostí pomsty. Vstoupiv do Moravy, potýkal se jen na oko se svými rodáky a brzo na to, srozuměv se s nimi, obrátil zbraň svou proti Němcům. Porážka tato byla nesmírná, radost jejich nad mnoholetým vítězstvím obrátila se pojednou v hoře a kvílení."

Zpráva tato jest velmi neurčitá, se nesrovnávající a sobě odporující. Kde byli usazeni Engelšalk a Vilém? Morava sestávala z vícera krajin. Byli ve velehradské neb dnešní Moravě, neb též v nitranské č. slovácké? Šafařík nevyslovil se, která krajina tou údělnou Svatoplukovou, jíž Karlomanovi vydati měl, byla? Kam poděli se najednou oba krajištníci? O těch není žádné zmínky. Utekli, neb uvrhnul je Slavomír do vězení, neb jaký jiný osud potkal je? Karloman dal Svatoplukovi vojsko; proti komu? Měl tento pro sebe nebo pro něho vydobývati Moravu? Divno by to bylo, žeby byl Karloman Svatoplukovi vojsko dal, aby ji tento pro sebe dobýval, kdyžto ji onen již za svou považoval, maje v městech a na hradech své úřednictvo a nad tímto nadřečená hrabata co náměstky své. Ještě divnější by to bylo, žeby byl vojsko Svatoplukovi svěřil, aby tento byl Moravu pro Karlomana opanoval a tomuto dědictví své dal. Byl-li by se v pádu tomto na Svatopluka spoléhal, byl by člověkem na hlavu padlým býval. Že mu vojsko nedal, aby Svatopluk s ním pro sebe účinkoval, vidí se z toho, že Karloman, jak shledáme hned, později ještě o Moravu vojnu vedl. Kde jsou konečně ta mnoholetá vítězství Frankův, o nichž Šafařík mluví?[1]).

[1]) Omnis Noricorum laetitia de multis retro victoriis conversa est in

Věci ty měly se docela jináče.

Rastic stál, jak víme, l. 870 slavný a mocný. Do rukou Karlomanových přišel zradou a úklady, nikoliv vítězstvím Frankův, leč by to tito za skvělé vítězství považovali, že se jim rejdy jejich zdařily a že se jimi statečného Rastice zbavili. Vojsko mohlo se jen tehdáž Svatoplukovi svěřiti, když na podezřelého Rastice táhl, aby jej jal, proti Slavomírovi nikterak. Tu máme ty bájky. Karloman neměl na Moravě žádných úředníkův a náměstkův, Svatopluk nebyl od těchto jat a u Karlomana uvězněn, a tento nepoctil ho žádnými dary. Nezkalená pravda jest, že když Svatopluk s vojskem Karlomanovým Rastice přepadl a úkladně jal, Moravané, vedeni knížetem Slavomírem, se pozdvihli, aby milovaného pána svého vysvobodili, neb aspoň pomstili. Té doby potřeli úplně vojsko německé, jali a uvěznili domněle zradného Svatopluka a konečně jej před soud, ale před svůj domácí postavili. Tu se Svatopluk dokonale ospravedlnil a hanebné úklady Karlomanovy a nástroje jeho Ariba vyšly na jevo. Pozdě ovšem litoval Svatopluk činu svého a přisáhal pomstiti se na Karlomanovi a nástrojích jeho, co také, jak shledáme, dle možnosti provedl. Že annalisté frančtí ďábelský kousek Karlomanův zatajují a omlouvají, tomu netřeba se diviti. Podání domácí ho zachovalo a tomu můžeme víru přidati.

Na to byl nevinný Svatopluk hnedle za velkoknížete přijat, a válka proti Němcům započala. Radosť nad zdařenou zradou proměnila se v žalosť. Ostatně musíme ještě dodati, že se také čte, že Svatopluk na onom zradném spiknutí ani toho nejmenšího účastenství neměl, a že onen od Frankův uplacený nešlechetník Rastice sám do rukou nepřátel jeho vydal, čemu také rádi věříme, povážíce, že Svatopluk hned na stolec knížecí dosedl, Slavomír dobrovolně důstojenství svého se vzdal, a že celý národ onoho přijal a miloval, co dosvědčuje, že docela nevinným nalezen byl. Slovácká historie vypravuje, že onen nešlechetník sám Rastice z hradu Děvína vylákal na jisté místo, na němž lotříci jeho schováni byli. Tito zmocnili se knížete a odnesli ho násilím. Nešlechetník vytratil se též potom z hradu. — Šafařík pokračuje:

„Svatopluk, předvídaje hrozící sobě kruté války, zmocnil se přátelským svazkem s Čechy, kníže Bořivoj podal se v ochranu

luctum et lamentationem. Annal. Fuld. ap. Pertz. I. 383.

jeho. Král Ludvík již 872, sebrav odevšad vojska svá, poručil synu svému Karlomanovi boj vésti se Svatoplukem, než tento zvítěziv několikráte nad nepřátely, nejen krajinu svou od nich osvobodil, nýbrž 873 sám do země německé vstoupil a Karlomana odevšad sklíčil. Král Ludvík, nevěda jiné pomoci a chtěje co nejspíše zastaviti nebezpečenství, zavřel mír se Svatoplukem, jak dobře mohl (874). Bájky jsou, co Annal. Fuld. na leto 874 o poddanosti a poplatnosti Svatoplukově tlachá. Dějepisec československý měj před očima slova Schlötzerova: An Nachrichten von diesen Begebenheiten fehlt es nicht, aber diese sind äusserst verworren, oft sich widersprechend und, was das Schlimmste ist, äusserst parteiisch. Hier stehen Deutsche gegen Slaven, wie Römer gegen die Karthager; nur jene, die glücklichen Sieger, sprechen, prahlen und übertreiben, sagen gar aus Patriotismus Unwahrheit und vertuschen Wahrheit; altera pars kann nicht gehört werden."

K výpovědi tohoto spravedlivějšího Němce dodáme ještě jinou, která se času toho týká: „Seit 846 fallen die Serben, Böhmen, Mährer, Obotriten, lauter wendische Stämme, über Deutschland her und zerreissen es. Die von Ludwig dem Deutschen wiederhergestellten Herzogthümer können ihnen keinen dauerhaften Widerstand leisten. Der Tribut, zu dem er Mährer und Böhmen zwinget (konec vlády Rastice), wird durch neue Streifereien aufgehoben. Der tapfere Arnulf sogar räumt, um Ruhe zu erhalten, dem mährischen Zwentebold das erledigte Herzogthum (890) ein, und da er dennoch seine Hoffnung getäuscht sieht, greift er endlich zu dem Mittel der Verzweiflung, die Ungarn (893) zur Bezwingung dieser wilden Wenden aufzubieten. Und statt zweier zerstörender Feinde hatte man nun dreie, Normänner, Slaven und Ungarn" [1]).

I tento Němec uznává tedy převahu Velkomoravanův nad Němci. Co se tributa, Bojémii a Moravě (869) od nich uloženého, dotýká, vypravuje dle lživého letopisce Fuld. k natčenému roku, ale Hinkmár Rem. vyznává k tomu roku, že královici žádného neb jen malicherného úspěchu docílili a převeliké škody utrpěli. Tomu se také dle historického slohu věřiti musí.

Aby se první leta vlády Svatoplukovy dobře oceniti mohla, uvedeme ještě, co Pelcl o něm vykládá, že totiž Němci l. 872 do Čech vpadli, že ale od vojska moravského, Čechům na pomoc při-

[1]) J. G. Eichhorn's Weltgesch. II. S. 93.

spěvšího, zase vyhnáni byli, neb tehdější kníže moravský Svatopluk se znamenitým vojskem podle Dunaje na horu táhl, kdežto jiné vojsko bavorské, jenž také do Čech vtrhnouti mělo, porazil a tudy arcibiskupa mohučského k tomu přinutil, že se z Čech nazpět obrátiti musel. Dále dí, že Čechové, porážkou při Vltavě přestrašení, vyslance k císaři poslali, a tento od nich žádal, aby roční daň, kterou jim císař Karel uložil, pořádně odváděli a to, co od padesáti let zůstaveno bylo, nyní najednou zaplatili a nahradili; znamenav pak, že toho Češi nikoliv učiniti, ani se k té dani zavázati nechtějí, tak se rozhněval, že ty posly národa českého do vězení uvrci poručil[1]). Češi takovou potupu, která se jejich poslům od císaře stala, velmi těžko nesouce a se poradivše, na tom zůstali, že se od Němcův docela odtrhnou a ráději s Moravany sjednotí. Někteří tito vladaři a páni čeští k tomu usnešení nepřistoupili, ti totižto, kteří své hrady a krajiny při hranicích německých měli a vždy se obávati museli, že od Frankův trýzněni a jímáni budou, protož následujícího roku své posly do Forchheimu vyslali, kdežto císaři věrnosť a roční daň přislíbili. Smýšlím, že to jen ti páni neb jejich syni byli, kteří 845 v Řezně pokřestěni byvše, skrze vojsko arcibiskupa mohučského k svým předešlým vladařstvím opět přišli a na ně dosazeni byli. Kníže pak pražský při svém prvním úmyslu zůstal a s Moravany se spojiti umínil [2]).

Dle Pelcla umřel český Hostivit, předchůdce Bořivojův, l. 874, dle zdání jiných 857. Dle všeho, co tu Pelcl udal, musí se souditi, že již Hostivit s Moravany se spojil. Dle Šafaříka učinil to teprv Bořivoj. Avšak ani jedno, ani druhé není pravda, neb jsou to pouhé osobní a zdánlivé náhledy a úsudky, historického základu nemající. Pravda jest jen, že Čechy od nejstarší doby s Moravou spojeny byly, protože k ní náležely, a jen knížata pražská bývali počasně odloučeni, pročež i to jen povídka jest, když Pelcl dále dí: „Bořivoj, poradiv se s jinými knížaty, vládykami a staršími, vypravil se do Moravy, aby tam s knížetem Svatoplukem v přátelství vešel a smlouvu učinil a s ním sjednocený tím snáze Němcům brániti se mohl.“

O Svatoplukovi píše: „Byl ten Svatopluk velmi mocný a chytrý,

---

[1]) Zde odvolává se na Annal. Bertin. k r. 873, kde se čte: Legatos ab illis, qui Behem dicuntur, cum dolo missos, suscipiens, in carcerem misit.

[2]) Pelcl I. str. 136.

bojovný a velkomyslný mocnář, maje v své moci celou Moravu, něco uherské krajiny až pořád k řece Vahu, něco Polska, tak že jej i králem kronikáři nazývají. Že pak Franky několikráte bojem porazil, tudy pověsť o jeho udatnosti a zkušenosti ve válkách se roznesla, protož nejen kníže pražský, v Čechách nejpřednější, ale i knížata srbská toho Svatopluka za nejvyššího mezi sebou přijali a jemu jisté roční daně odváděli, proto aby jich proti násilí Frankův chránil a bránil. Svatopluk tedy jako císařem nad Slávy byl."

Skutečná pravda jest, že Svatopluk a již všichni předchůdcové jeho jako císaři nad Slávy zdejšími a okolními byli, ale u těchto nebyl, jako u východních Slávův název car, co jedno jest, v obyčeji, nýbrž velkněz neb dle nynějšího nářečí velkokníže. Svatopluk slul doma velknězem, v cizině králem.

Z toho, co jsme tu uvedli, vidí se, že Svatopluk při nastoupení vlády své veliké opletačky s Franky měl a že Karlomana tak stísnil, že tento do veliké nesnáze přišel, a Ludvík král přinucen byl pod vymínkami, jaké se mu předložily (modo, quo potuit) mír se Svatoplukem uzavříti. Že vymínky tyto potěšitelné nebyly, souditi lze z toho, že annalisté frančtí, ani prostořečný Hinkmár je neprojevili a raději u sebe podrželi. Dobner v annalech svých a Hájek udávají k r. 871, že Slávi od poddanosti a poplatnosti Frankův úplně svobodní byli a že Ludvíkovi a nástupcům jeho přátely býti slíbili. Vymínky tyto poslal prý, tak vypravují Annal. Francof. k r. 873—874, Svatopluk po nějakém zajatém Bertramu Ludvíkovi. Muselo to s Franky škaredě státi.

Českým dějepiscům, pramálo se o máti svou, starou Moravu starajícím, nezdá se známo býti podání slovácké historie, že Svatopluk ty kruté války z pomsty proti Karlomanovi a Ludvíkovi za zrazeného a nespravedlivě odsouzeného strýce svého Rastice podniknul a vedl. Také se vypravuje, že tento z kláštera vysvobozen byl a Ludvík ho vydati musel. Potom prý byl dlouhá leta ještě ve vlasti a na statku svém pode jménem slepý kníže živ. Též dí pověsť, že v skalném pohřebišti u hradu Litovce v nynějším Třesíně u vsi Mladče, míli cesty od Litovle a Loštic, pohřben jest byl. Hrad Litovec byl času jeho spojen s Úsovem, jak statek tento podnes ještě spojen jest, neb Hošov (Húsov, Úsov, něm. Ausee) byl v starověku statkem zeměpanským. Pelcl uvádí listinu, v níž král Jan panství a hrad Úsov bratřím Jaroslavovi a Albertovi ze Štern-

berku v ceně 2300 mark stříbra v leno dal, co markrabě moravský Karel l. 1334 potvrdil. Potom přišlo panství l. 1477 na rod Vlašimův, mezi 1518—1530 na rod Boskovicův a ok. 1600 Lichtenšteinův.

Toto jsme z podání k životu Svatoplukovu připojiti museli proto, že i to dosvědčuje, že nebyl vinen zrady strýce svého, nýbrž výhradně lišky německé, na nichž se potom notně pomstil, tak že omnis laetitia de multis victoriis conversa est in luctum et lamentationem, jak jejich vlastní letopisové psali.

Pilař klade, jako mnozí jiní, na počátek vlády Svatoplukovy založení říše velkomoravské a praví: „Slávi uradili se, aby jako Germani (míní Němce) z vícera národův založili Germanii (Německo), též spojením vícera slávských republik utvořili říši slávskou, v níž by jeden vládu provozoval, pročež následkem dobrovolného sjednocení vznesli vládu na Svatopluka, jemuž i roční poplatek, jehož po ten čas Frankům platiti museli[1]), pro všeobecné dobro spláceti se uvolili. Tak povstala Morava, neb Velká Marava (Marahania seu Moravia Magna), která tehdáž nejmocnějšího krále Svatopluka poslouchala. Slávi v Moravě, Čechách, Vogtlandě, Mišensku, Lužici, Braniboru, Pomořanech, v části Polsky, která nyní Slezsko slove, pak Slávi horní a dolní Panonie mezi Savou, Dravou a Dunajem, ano i Dalmaté — byli dle práva neb dle odvodu ročního poplatku poddanými jeho“[2]) Že Pilař vzhledem na základ říše velkomoravské ok. 871 hrubě se opozdil, ví čtenář již. Též zachytnul ji od zadního místo od předního konce, nevěděv, že Celtica, Suevia, Markomania, Marahania a Velká Morava jména totožná pro říši tuto byla.

Šafařík píše dále o Svatoplukovi: „Tím způsobem, upevniv své panství, hleděl slávy vznešeného strýce svého, ovšem nechvalným způsobem na sebe přivedené, moudrým panováním, milováním národa a nade všecko přísnou spravedlností dostíhnouti a vinu mladosti své ctnostmi skušeného stáří v zapomenutí uvésti. Památka toho jména v národu moravském (připojujeme: i slováckém, českém a polském) žádnými pohromami nástupných časův vymazána nebyla, anobrž trvá u sprostého lidu podnes. V některých okolích Moravy trvá přísloví: Svatopluka hledati (tolik co spravedlnosť hledati).

[1]) My však z celého běhu událostí tehdějších víme, že ty od annalistův franckých často opakované a Slávům ukladané daně na papíře annalistův zůstaly a do komory císařské nikdy nepřišly.

[2]) Pilař I. p. 35.

O něm praví opat Regino: „Vir inter suos prudentissimus et ingenio callidissimus.“ Císař, Konstantin Porf., jenž ho Sphendoplocus, kníže Veliké Moravy, píše, dí o něm: Fortis terribilisque finitimis populis.“

Co se hranic Velkomoravy, jmenovitě za jeho času, dotýká, píše Šafařík: „Není pochyby, že vítězný panovník tento po zavření míru s Franky o vnitřní spořádání a zvelebení své říše úsilně pečoval, jejíž hranice na východu Toryse a z oné strany Tater až za Krakov, snad k řece Stryji, na severu až po Magdeburg, na jihu po Dunaj a pohoří Matry dosahovaly, neboť panonská Morava tehdáž ještě v držení Kocela, Přibiny syna, stojícího do 880 pod Karlomanem, potom pak pod Arnulfem korutanským, byla“ [1]). A nepatřila také Bojémie, celé nynější Čechy, pod vládu jeho? Nelze ani pochybovati o tom, že Bořivoj, kníže pražský, též v područí jeho byl, co i Pelcl uznal, řka, že Bořivoj se Svatoplukem spojen byl. I německá historie svědčí, že Čechy Svatoplukovi patřily, ač bludně a lživě udává, že Arnulf mu je daroval, na co Šafařík dí: „Ale však nemohl Arnulf toho nikomu darovati, co ani jemu, ani předkům jeho nikdy nenáleželo, nadto pak nemohl země české darovati Svatoplukovi, v jehož podruží ona i s knížetem svým Bořivojem již od 817 se nalezala,“ pročež, když se o hranicích Velkomoravy mluví, musejí se k ní také Čechy přičísti.

Na zprávu, že Arnulf Čechy Svatoplukovi daroval, dí Šafařík dále: „Celá ta lživá zpráva zakládá se na omylném svědectví nedbalého a stranného Regina, z něhož potom ostatní vážili, jmenovitě Annal. Mett., Sig. Gemblac., Annal. Saxo a d. Pilnější a svědomitější dějepisci nic o tom nevědí a jmenovitě letopisec Fuld. zrovna opak toho dosvědčuje, právě na r. 895, že Svatopluk již mnohem dříve Čechy od spolku (letopisec se nespravně vyjádřil: a consortio et potestate) s Němci odtrhnul a k sobě přitáhnul: Omnes duces Bohemaniorum — Zventibaldus dux a consortio et potestate Bojoaricae gentis per vim dudum divellendo detraxerat“ [2]).

Není možná, aby, kdo pravdu jen z polovice připouští, v řeči se nezapletl a neurčitě nevyjádřil, jak se to i letopiscům franckým stalo, oniž s sebou vždy v odporu jsou. Jen při pravdě jest souzvuk. Dávno před Svatoplukem byly nynější Čechy s Moravou spojeny

[1]) Star. sl. str. 805.
[2]) Star. sl. str. 781.

Šafařík mýlí se též, řka, že panonská Morava, tehdáž v držení Kocela, do 880 pod Karlomanem, potom pod Arnulfem stojivšího, byla. Panonská Morava patřila k Velkomoravě, čemuž již stejné jméno z času před Svatoplukem svědčí, jehož by jistě nebyla nabyla, kdyby k ní nebyla patřila. Jíž Čudun vzdal se pod ochranu Frankův, s nimi souhlasil také Privina, proto však nebyli neodvislí od Moravy ani Čudun, ani Privina, ani Ratimír, ani Kocel. I v tom mýlí se Šafařík, že zádunajskou Moravu (Panonii) císař Karel III. Tlustý, Arnulfův strýc, Svatoplukovi v leno dal, a že smysl tento v nesvětlých slovech letopisce Fuld. zavřen jest.

S tou Panonií jest to právě tak, jako s Čechami. Němci pravějí o všem, co jim nikdy nepatřilo, čeho se dopíditi nemohli a jiní to měli, že jim to velkomyslně darovali. Jejich štědroty najdeme málo příkladův v historii, a jak to pravda nebylo, že Arnulf Čechy Svatoplukovi daroval, tak jest to nepravdivé, co Šafařík z letopisce Fuld., Dobnera a Schlötzera dokázati chtěl, že Karel Tlustý Panonii Svatoplukovi v leno dal (884). Dobner praví přece, že říše tohoto v této straně řekou Dravou, nevšak Savou, jak Salagius dí, ohraničena byla[1]). Co dále na tom, když Šafařík a někteří jiní z výroku Annal. Fuld.: vituperaverant autem pacem, qua conservata Pannonia est, a Hermana Contr., jmenujícího Arnulfa ducem Carantaniae et Panoniae, dovozují, že Svatopluk natčeného leta Panonii nedostal? Zřejmo, že Annal. Fuld. přesnou pravdu schválně v dvojsmysl zahaluje. Herm. Contr. jest příliš pozdním svědkem, ačkoliv se ve zprávě jeho zřejmý odpor nenalezá. To na bílední jest, dokládá Šafařík, že Svatopluk 892 Panonii vládl, která ještě 901 synovi jeho náležela. L. 892 poslové Arnulfovi, nesmějíce přes Panonii, od Svatopluka zaujatou, do Bulhar, zacházeli přes Chorvaty a Slavonii, 901 pak slove Panonie jižní částkou říše moravské. Díl Panonie od Lysé hory až po řeku Litavu měli Frankové a do této vpadl Svatopluk (883 884), syny Vilémovice a Engelšalkovice stíhav, neb tam, v Rakousko-Panonii, měli tito své dědičné markrabství, nikoliv ale v Uhrách. Ostatní Panonie od Litavy až po Dunaj, též knížetství blatenské zvaná, patřila k Moravě, neb když se vypravilo vyslanství do Carhradu o učitele (biskupy) slávské, šlo toto jménem Rastice a područních jemu knížat Svatopluka nitranského a Kocela

[1]) Dobner. Dissert. num. 24. p 71, 599.

blatenského. Tedy patřila panonská Morava Kocelova k Velkomoravě. Kdyby nebyl Kocel Slávem a knížetem slávským, spolu o novozavedení a rozšíření liturgie slávské zasloužilým, nebyli by Slávi památku o něm zachovali, že za času Michala, cara řeckého, Boriša, kniaza bulharského, Rastice, kniaza moravského, Svatopluka, kniaza nitranského, a Kocela, kniaza blatenského, v roce odzyzdění všehomíra 6371 (=863 po Kr.) slávští apoštolové Cyril a Metod do Moravy přišli. Udání toto Chrabrovo jest svědectvím, že Morava blatnopanonská části říše velkomoravské byla. Co Němci pletou, na tom nám nic nezáleží.

Vzhledem na objem Velkomoravy píše ještě Šafařík: „Že Małopolska, červená Rus, jižní Slezsko pod Svatoplukem stály, přijímá za pravé Ossolinský (Viadomosti hist. II. 557 u Linde str. 222). Zdaliž tedy Chorvati a Dalmati pod rukou jeho byli, jak se Ossolinskému a jiným zdá, nelze dokázati. Bezjmenný Duklanín jest příliš podezřelý svědek“[1]). Z jakých důvodů? Proč je neuvedl? My souhlasíme úplně s Duklanínem a připojíme ještě, že již bratr Mojmíra II. Ljudevit velkožupanem v Chorvatech byl. Tyto stály ve spolku s Moravou již od onoho času, když tam po pokoření Avarův osadníci chorvatští z říše velkomoravské za velkokněze Sama přišli, neb sám Konst. Porf. praví: „At a Chrobatis, qui in Dalmatiam venerunt, pars quaedam secessit et Ilyricum atque Panoniam occupavit; — habebantque etiam ipsi principem supremum, qui ad Chrobatiae tantum principem amicitiae ergo legationem mittebat“[2]), z čehož se vidí, že Panonie již od času Samova s Chorvaty v přátelském spojení stála a že sobě vyslanstva posílaly. Když také nebyla zde poddanosť, tedy aspoň sjednocenosť, a tu se také nejedná o poddanosť, nýbrž o onu (de foedere), pročež nejsou slova Šafaříkova: „Bylo-li kdy jaké spojení zemí těchto s velkou Moravou, bylo jistě nepevné a netrvalé,“ průvodná, neb se z Konst. Porf. vidí, že takového spojení bylo, a toto dlouho trvalo. Z toho vychází také, kterých Chorvatův Ljudevit velkožupanem (princeps supremus) byl, totiž ilyropanonských, o nichž, jak dalece povědomo nám, slávští spisovatelé žádné dostatečné zmínky nečiní, pouze Konstantin je i

[1]) Star. sl. str. 804, pozn. 46.

[2]) Const. Porph. de admin. imp. c. 30.

s knížetem, jakož i přátelské spojení všech Chorvatův s Moravou vykázal. — Šafařík dí dále:

„Uhodně líčí v dotčeném spisu hrabě Ossolinský povstání a povahu mocnářství velikého Svatopluka. Počátek prý tohoto svazku již se osnoval za Rastislava. Podobný viděli jsme i dříve pod Samem. Ustavičné spletky Frankův na podrobení a vyhubení půlnočních bratří naplňovaly Slávy strachem, ukrutný osud Avarův až na jméno vyhlazených stavil se jim živě před oči. S jiné strany měli před sebou obraz říše německé, mohutné svou jednotou. Nechť oni třeba sami jak na obecné nebezpečenství, tak i na příhodný ke zbavení sebe způsob nedbali a slepí nebyli, Svatopluk jistě času svého neprospal. Podmaniti jich sobě nehleděl a dějnějšího ochrance nad něj sami sobě žádati nemohli. Každý národ, každý kníže zachoval doma svou dosavádní neodvislosť, vůdce slavný postavil se v čele. Co někdy skládali císaři, to i oddávali v pokladnici jeho na potřebu obecné obrany; na pozvání jeho sáhali všickni k zbrani. On spravoval veřejné záležitosti. Partibus illis dominabatur et imperabat universae terrae ceu magnificus imperator, praví Kristan."

Tak tomu ovšem bylo, ale hned od počátku, dávno před letopočtem křesťanským, pročež neměl ani Ossolinský pravého náhledu do starobylostí Slávův a jmenovitě zde do stavu říše velkomoravské. I on zachytnul jí na západě, nepoznav celého dne od jejího ranního jitra. Svatopluk nebyl tím druhým slavným vůdcem od začátku, nýbrž druhým od konce Velkomoravy. Ne teprv od časů Frankův, Karla Vel., jenž výbojnou úlohu zašlých Římanův převzal, hrozilo Moravanům nebezpečí, tito museli se již brániti proti Filipovi macedonskému, proti sousedním králům dáckým a zvláště dlouho proti Římanům. Smutné jest to, že dějináři pravé postavení Moravy nepoznali spíše, až teprva na sklonku jejím u Svatopluka. Morava měla vícero jemu podobných, slavných knížat, jichž jsme, jak dalece možno bylo, čtenářovi představili[1]).

Tak se ukázalo, že za Svatopluka ku prastaré Moravě patřily: červená Rus, Malopolska (Krakov), Slezsko, Lužice, Mišensko až po Děvín č. Magdeburk nad Karpaty a Krkonošemi, pod těmito Bojémie s Čechami až k Dunaji, Morava až k Dunaji, Slovácko až k Dunaji, za Hronem ještě Uhry jistě k Sedmihradům a Alutě

[1]) Posud pojal nejlépe věc tuto nebožtík prof. Šembera, připsav základ říše velkomoravské aspoň slavnému Marobudovi ok. narození Kristova.

až po Dunaj, kde Staromorava s Bulhary hraničila; pod Dunajem panonská č. blatenská Morava, panonská Chorvatie až k Savě; podsavská Chorvatie, Dalmatie ne-li i původní stará Morava (Dardanie) č. Bosna a Serbie byly s ní v přátelském spojení. Tak byla složena ta konfoederace velkomoravská za Svatopluka ok. 873. Že za jiných časů jináče uspořádána byla, že i Karantanii až k řece Otiši (Etsch) a moři jaderskému již v době předřímanské a po vyvrácení vlády Římanův až do odpadu Boruty v sobě zaujímala, to jsme již ukázali[1]).

Nyní budeme zase v dějepisu o Svatoplukovi pokračovati, o němž Šafařík dále vypravuje: „V nynějším Rakousku osobovali sobě syni Engelšalkovi a Vilémovi dědičné markrabství, hledíce vypuditi markraběte Ariba, od krále Ludvíka tam postaveného a od Svatopluka podporovaného. Svatopluk plenil Rakousko; Arnulf ale chopil se strany dotčených hrabátek. Tím a jinými méně zjevnými příčinami vzniklo nedorozumění mezi dosavádními přátely, Svatoplukem a Arnulfem (nedávno před tím byl Svatopluk kmotrem u Arnulfa, jenž syna svého jemu ke cti nazval Svatoplukem), z nedorozumění rozepře a z této vojna. L. 822 vpadli Bulhaři do Moravy, spolčeni jsouce s některými many Arnulfovými, při čemž Svatoplukovi zradně o život ukládáno. Tento nemoha vymoci na Arnulfovi zapuzení synův Engelšálkových a Vilémových, vypověděl mu 883 válku a Panonii (lysohorskou) bez odporu poplenil. Leta 884, vypraviv se s novým, mnohočetným vojskem, obdržel nad nepřátely přeslavné vítězství. Německých hrabátek částka dostala se do zajetí, částka zahynula v řece Rabě. Císař Karel III., příjmím Tlustý, strýc Arnulfův, potvrdil Ariba v markrabství, Svatoplukovi pak dal zádunajskou Moravu v leno. Tento smysl v nesvětlých letopisce Fuld. slovech zavřín jest. Zdaliž tehdáž Kocel ještě při živobytí byl, nevědomo, jelikož o něm po 877 nikdež více zmínky

---

[1]) V této říši jeho panovalo venkoncem křesťanství, ovšem z větší části při obřadu slávském, neb když uvážíme, že tohož času již také na Islandu vyznáváno bylo, musíme přijmouti, že až do nejsevernějšího kouta Evropy rozšířeno bylo. Odkud mohlo se na Island dostati? Jedině z Norska. Norčané nalezli tam v 9. stol. irské písmo (runy), zvony, kněžstvo a kněžské berle. Kněži zvali se tam papae (popi). Co tedy o pozdějším pokřesťování severogermanských národů, Sasův, Polabanův, Prusův a j. historie německá vypravuje, bylo pouze násilné vnucování obřadu latinského a opětovaného křestu.

není[1]). Arnulf, ač nerád, 885 k míru tomu svolil, anobrž nedlouho potom, zamýšliv strýce svého s císařství svrhnouti, dávní přátelství se Svatoplukem obnovil (890). Žeby tehdáž Svatopluk od Arnulfa Čechy darem byl přijal, bájka jest, od nás již na hoře odmrštěná"[2]).

Vedle udání tohoto postavíme hned Pilařovo, jenž píše: „Příčinu k vojně dal sám Karel císař (882), když na místo synův Vilémových a Engelšalkových, hrabat na pomezí Dunaje, ustanovil Aribona, spojence Svatoplukova, však ale za nedlouho ustavičnými prosbami oněch synův oměkčen, ustanovení své změnil. Na to rozhorlený král moravský, v paměti maje urážky od otcův těchto synův národu svému učiněné, vpadl s vojskem do Bavor a nechal Verinharovi, synu Engelšalkovu, a jemu pokrevnému Vezilovi pro utrhačné řeči pravou ruku a jazyk uřezati, poplenil okolí mezi zřídlem a výtokem Rjenice a v Panonii též všechnu jejich majetnosť ohněm pohubil. Ostatní syny, jejichž jména jsou Mezingor a Papo, kteřížto k Arnulfovi, synu Karlomanovu a správci Panonie se byli utekli, pronásledoval s velikým vojskem a takovým úspěchem, že tito v útěku spasy hledajíce, v řece Rabě se utopili. Vojně pak potom učinil konec císař Karel 885 uzavřením míru na hoře Lysé (super Comagno seu Cetio monte), davše mu způsobem lenním Panonii, tak že potažmo na tuto krajinu byl manem č. vasalem císařovým (ut provinciae hujus causa vasallus imperatoris fieret). Za nedlouho potom dostoupil Arnulf, král germanský, na stolec císařský místo Karla Tlustého, jehož šlechta francká s trůnu sesadila (887). Aby Arnulf korunu císařskou obdržel, dopomáhal mu vojskem Svatopluk, začež mu právo na Panonii potvrdil, aby tak zlobu svou zatajil, kterou za nedlouho ukázal"[3]).

Události tyto jsou vesměs pokrouceny a nechronologicky sestaveny, do času pozdějšího, kam nepatřejí, vtěleny. Svatopluk nepodporoval Aribona, jak Šafařík dí, a Aribo nebyl v smlouvě (foederatus) s ním, jak zase Pilař udává. Aribo byl oním bezbožníkem, jenž zradil Rastice, a Engelšalk, Vilém, Verinhar, Mezingor a Papo byli těmi lotříky, oniž Aribovi při zločinu jeho pomáhali. Protože nebyli potrestáni, jak toho Svatopluk žádal, nýbrž

[1]) Leta 878 psal knížeti Kocelovi (comiti Cozilli) papež Ján VIII., jak známo z Bočkova Cod. dipl. Mor. I. 36.

[2]) Star. sl. str. 807 a d.

[3]) Pilař I. p. 37.

od Karlomana v Bavořích, kde tento vládnul, a od Arnulfa, knížete v Korutanech, ano i od Karla Tlustého, krále v Alemanii, zastáváni, háj eni a úřady poděleni, proto, pravíme, vedl Svatopluk proti celé této zradné a srozuměné rotě válku tak dlouho, až ty ničemníky větším dílem do rukou svých dostal a zahubil, úděl pak jejich v západní Panonii, t. j. v částce Rakous od Lysé hory až po řeku Litavu, ne-li ještě větší část dnešních Rakous na poledním pobřeží Dunaje obdržel. Že zemi tuto dostal, jest jisto, nikoliv ale blatenskou Panonii, kde Kocel pánem byl. Natčená část Rakous, od níž ještě Arnulf dux Panoniae zván byl, dostala se jure clientelari Svatoplukovi, proto mohl onen vždycky pouhý titul kníže panonský vésti, jako císař rakouský podnes králem jerusalemským se nazývá. Tato Panonie byla mu dána dle Šafaříka od císaře Karla III. (882—887), my ale pravíme, od císaře Karla II. Lysého, neb tento byl od papeže Jana VIII. (874; 875 není dobře) korunován, a jemu pomáhal Svatopluk. Proto také hájil papež Jan VIII., chtě Panonii tuto arcibiskupství moravskému zachovati, Metoda v dopisích na Ludvíka (874) a ku Karlomanovi (875)[1]. Tuto Panonii potvrdil potom také Karel Tlustý (882), i Arnulf, když se císařem stal, ač nerád, Svatoplukovi, co se dle Šafaříka na osobném sjezdu (890) státi mělo.

Tak vysvětlujeme my ta nesvětlá slova letopisce Fuld. o událostech zde přednešených. Krvavé pronásledování Ariba a rodu Engelšalkova a Vilémova Svatoplukem bylo jen pomstou a následkem zradného zajetí Rasticova. Vojny tyto udály se mezi 872—874. Spolu vyjeveno, o které Panonii v letopisích řeč jest, že se vždy západní, lysohorská, nikoliv blatenská míní. V lysohorské učil Metod ok. 870, v této zaváděl místo latinské liturgie slávskou, pročež se arcipryšt salcburský obřadu latinského, Richbald, s hněvem odtud vyklidil, a pro tuto byl Metod od bavorských biskupův pronásledován.

Šafařík končí dějepis o Svatoplukovi takto: „Ale toto přátelství mezi oběma panovníky, více politickými záměry a ohledy vyucené, nežli upřímné, nemělo stálosti. Již 890 vypukla mezi Svatoplukem, samostatnosť svou hajícím, a Arnulfem císařem, nepochybně po svém na trůnu upevnění poddanosť celé Moravy od Svatopluka požadujícím, nová, nad předešlé krutější válka, kteráž konečně říši

[1]) S. Timon. Imag. antiq. Hung. l. 2. c. 16. — Steph. Salagii de statu eccl. Panon. l. 4. p. 439.

moravskou do hrobu uvedla, na německou pak mnohé pohromy a neštěstí uvalila. Udatný Svatopluk zehnal Němce z pole, síle jeho nikde oddolati nemohoucí. Tak chytrý Arnulf najal sobě proti Slávům Maďary, od 888 v Dácii brojící a od císařův byzantských zlořádně proti Bulharům potřebované (889). Že Arnulf Maďary na Slávy vyštval, věc jest průvodná. I sám Annal. Fuld. praví: Unguris ad se venientibus. Marné a daremné jest pochybování Ludenovo (IV. 248). Bracislava pak, oddílné kníže chorvatské, potahnul do svého spolku. Bracislav tento, dle některých Kocelův syn, již dříve (884) s krajinou svou mezi Dravou a Savou Karlovi, Tlustému se poddal. Svatopluk obklíčil Maďary v jakési soutěšce byl by je zničil, kdyby ho vpád Arnulfův od západu a Bracislavův od jihu k ustoupení byl nepřinutil. Po hrozném poplenění rovné krajiny odtáhli Němci a pomocníci jejich zpátky bez konečného přemožení a pokoření Svatoplukova. Arnulf, vztekaje se zlostí, jednal s Bulhary, hledě je odvrátiti od přátelství s Moravany.

Poselství k Bulharům vypraveno teprve po skončeném tažení v měsíci září 892, aby Bulhaři neprodávali Moravanům soli. Patrno spolu, jakož ze správy k letu 901, že Svatopluk, drže Panonii, pokořen nebyl. V obnovené 893—894 vojně císař Arnulf nejen žádného nedosáhnul nad Moravany vítězství, ale nadto sám jedva záhuby ušel. Toto však bylo poslední leto slavného a vítězného panování Svatoplukova. O smrti velikého Svatopluka již za času Kosmova báječné pověsti v národu se hlásaly; obecný to los nadobyčejných panovníkův. Podobně za našich časův se dělo a děje“[1]).

K tomu připojíme, co zase Pilař o tomto čase píše a totiž, že 890 Svatopluk od papeže Formosa dopis obdržel, jímž žádal, aby on a Arnulf Italii od tyranův vysvobodili. Dále vypravuje křest Bořivojův, vyhnání a zase přijetí jeho od Čechův, o vojně Arnulfa se Svatoplukem (892), z té příčiny povstalé, že tento Arnulfovi, blížícímu se k hranicím Panonie, co vasal naproti nešel; dále že se Svatopluk (894) proti Maďarům a Arnulfovi hrdinsky bránil, že tohož leta s Bavory pokoj uzavřel a zlatou svobodu obdržel. Ostatně udává konec života jeho, řka: „Tak vítězstvími oslavený Svatopluk, ostrach nepřátel, podpora Slávův, brzy potom umřel, povolav své tři syny, Mojmíra, Svatopluka a Svatoboje, před sebe, rozdělil Velkomoravu mezi ně a naporučil, aby nejstarší knížetem

[1]) Star. sl. str. 805.

i nad druhými byl, k jednotě je následujícím příkladem napomenuv. Nechal sobě tři svázané hůlky přinésti a tyto podal jednomu po druhém, aby je zlomili, co však žáden nedovedl; potom, rozvázav je, podal každému jednu, kterou každý lehce zlomil, načež pravil: Zůstanete-li láskou a svorností sjednoceni, nebudete nikdy přemoženi od nepřátel vašich, roztrhnete-li se od sebe a nejstaršího poslouchati nebudete, odevzdáte-li se sváru mezi sebou a pýše, pronásledujíce sami sebe, věřte, že zahubí vás nepřátelé vaši. Po ustanovení tomto usnul v Pánu, nikoliv na bojišti, ani na poušti mezi poustevníky, jak tomu Kosmas, Stranský a j. chtějí, nýbrž na svém hradě, ačkoliv se u starých spisovatelův nenalezá, v kterém věku zemřel a kde pochován byl"[1]).

Konstantin Porf. mluví též o třech synech Svatoplukových; někteří vlastenečtí spisovatelé i Šafařík mají za to, že po něm jen dvé synův, Mojmír a Svatopluk, zůstalo. . Hildegard. Gradic. činí též zmínku o třech a píše třetího Svatoboh (=Svatoboj).

Teď úloha naše, uvedená dáta objasniti. Co se týká dopisu papeže Formosa, jenž od 890—895 vládl, jest známo, že se při volbě jeho roztržka (s c h i s m a) udála. Formos byl od většiny kněžstva vyvolen, druhá pak strana v Římě mocných hrabat z Tuskulum chtěla Sergia papežem míti, pročež tak zvaní Sergiané Formosa pronásledovali. Aby tento podpory nabyl, zavolal Guidona, vévodu spoletského, a korunoval ho za císaře římského. Guido však přidržel se Sergianův. V této úzkosti obrátil se Formos buď dopisem buď vyslanstvím na Svatopluka a Arnulfa o pomoc. Arnulf odebral se bez meškání s vojskem do Říma a dosáhl od papeže korunu císařskou. Svatopluk byl též s vojskem tam, pomáhaje papežovi.

Že nešel Arnulfovi, když se tento k Panonii blížil, jak se na vasala slušelo, vstříc, týká se pouze Panonie lysohorské, pročež to hrubý blud jest jistiti, že Svatopluk vasalem Arnulfovým vzhledem na celou říši velkomoravskou byl. On se však ani vzhledem na krajinu lysohorskou za vasala nepokládal, protože ji sobě řádně vybojoval a tudy j u r e b e l l i držel.

Teď třeba Maďary blíže poznati. Konst. Porfyr. nazývá je Turky a praví: „S Turky mezují tyto národy: k západu Frankové, k půlnoci Pečenci (Patzinacitae), k polední Velká Morava neb země Svatoplukova (ἡ χώρα τοῦ Σφενδοπλόκου), která nyní od Turkův

[1]) Pilař I. p. 38.

pohubena a opanována jest," z čehož se vidí, že dokonalé známosti neměl, kterak ty národy seděli. Na jiném místě praví: „Několik let stíhali Pečenci Turky s vůdcem jejich Arpadem. Přemožení a prchající Turci hledali země, v níž by se usaditi mohli, a vpadli do Velkomoravy, vyhnali obyvatelstvo a zarazili tu sídla svá, jichž do dnešního dne drží."

Konstantin vládl 912—958 a jest tedy svědkem pádu Moravy velmi blízkým. Maďaři nevyhnali ovšem obyvatelstvo, poněvadž by sami byli museli výživu sobě vydobývati, ale přemohli je a osadili se v středu mezi ním. Jinde dí Konst.: „Při řece Savě leží Sirmium, od Belegradu dva dny cesty vzdálené. Tam jest Velkomorava ještě nepokřestěna[1]). Tu vyvrátili Turci, a knížetem jejím byl kdysi Svatopluk. Ostatní kraje, nyní od Turkův zaujaté, mají jména svá dle řek, tam se prýštících. První jest Temeše (Τεμησης), druhá Tuteš (Τουτης, Aluta?), třetí Maroš (Μερησης), čtvrta Körös (Κρίσος) a pátá Tisa (Τιτσα). Sousedé Turkův jsou na východě Bulhaři a tyto dělí řeka Ister, která také Dunaj slove, na půlnoci Pečenci, na západě Frankové, na jihu Chorvaté." Zde udává meze Maďarův jináče a lépe, nežli na hoře. Tam měl Velkomoravu za hranici polední, později zase jižně od Maďarův Chorvaty. Z toho následuje, že tito k Moravě náleželi.

Ještě musíme sděliti zprávu jeho toho znění: „Ostatní Chorvaté bydlejí vedle Frankův a zovou se Velochorvati, vlastnímu knížeti poddáni jsouce. Nejsou křestěni a zavírají příbuzenství a přátelství s Turky"[2]).

To jsou některé původní zprávy o Maďařích, národu pro dějepis Moravy velmi důležitém. Národ tento cizí jest podnes v Uhrách, do Slávstva zaklinován. Co se jeho kmenného původu dotýče, soudíme dle jména jeho Madjar ember (maďarský obr, člověk), potom dle okolnosti, že se o Jazygech z Herodota a Plinia ví, že byli plemě Medův, že i Maďaři potomstvo medské jsou, a tu by byli soukmenovci Sarmatův, jak tomu v pravdě tak jest[3]). Huni,

---

[1]) Východní církev považovala totiž křesťany obřadu latinského za nekřestěnce, jako naopak západníci zase křesťany starého obřadu za pohany.

[2]) Const. Porphyr. c. 13, 30—40.

[3]) Jazygové jsou podnes v Uhrách, Jaszag se nazývajíce, mluvějí tu nejčistější řeč maďarskou a jsou od Maďarův za nejušlechtilejší rod maďarský pokládáni.

Avaři a Bulhaři jsou Mozochunci. Pozůstatky Avarův jsou podnes v nitranské stolici, jmenovitě v městě Sobotišči, a řeč jejich jest podstatně od maďarčiny rozdílná.

Do věku Svatoplukova připádá pokřestění českého knížete Bořivoje. Kosmas udává, že od Metoda, biskupa moravského, leta 894 křestěn byl. Pelcl položil křest jeho mezi 874—880, a Šafařík píše o tom takto: „Že Bořivoj od arcibiskupa Metoda přičiněním samého Svatopluka obrácen a křestěn byl, o tom všecka nejstarší svědectví jednohlasně vypravují. K víře podobno jest, že se to již 871 v Moravě neb Čechách stalo, kdežto, jak víme, Bořivoj v těsné přátelské svazky s moravským panovníkem vstoupil, aspoň o kněžně české, tehdáž za Svatopluka provdané, vším právem, že neprodleně svatý křest přijala, domýšleti se lze. — Mimo shodného ujišťování všech domácích pozdějších legend a letopisův, též Poláka Dlugoše, o křestění Bořivoje na Moravě skrze arcibiskupa Metoda, potvrzuje se ono výslovným svědectvím Kosmasa, který starší písebné zprávy o tom před rukami měl a proto také o celé té věci jen zběžně se zmínil, řka: Qualiter dux Borzivoj adeptus sit sacramentum baptizmi, maluimus praetermittere, quam fastidium legentibus ingerere, quia jam ab aliis scripta legimus. Jen v letopočtu Kosmas velice se zmýlil, neboť 894 ani Metod, ani Bořivoj více na světě nebyli. Svědectví Kosmasovo tím jest důležitější, poněvadž byl nepříznivcem liturgie slávské a jistě o Metodovi byl pomlčel, kdyby o věci, za svého času od celého národa za jistou a pravdivou uznané, byl pochybovati mohl. Aniž pak kde v německých letopisích a legendách se praví, žeby Bořivoj od německého missionáře byl křestěn, čehož by, mním, chlubiví Němci byli zaznamenati neobmeškali. Velmi tedy nedůvodné jsou o křestu Bořivoje v Moravě přednešené pochybnosti od Dobrovského a jinde. Mlčením cizincův nelze poraziti výslovných svědectví spisovatelův domácích. Že všecko, co legendy vypravují, na př. o zneuctění Bořivoje u stolu Svatoplukova, zbouření Čechův a vyhnání knížete a d., s pravdou neobstojí, rádi připouštíme. Hlavní věc jest obrácení a křest, všecko ostatní jsou vedlejší přívěsky a přílepky. — Souvěký přípisek rkp. olomouckého z 12. stol. zní takto: Consecrarunt hi sancti viri (Cyril a Metod) etiam capellam b. Clementis in confiniis Moraviae. V litomyšlecké listině 1418 se čte: Sanct Clements-Kirche, die die erste ist im Behmen-

landt, geweihet von heiligen Cyrillo et Methodio (Boček). Dle pozdějšího Bočkova udání v starém directorium biskupského chrámu litomyšleckého výslovně stojí poznamenáno, že ostatky sv. Klementa v dotčené kaple spočívaly, byvše od sv. Cyrila před zavezením do Říma v ní uloženy.“ Sem připojíme ještě, co Šafařík výše napsal:

„První křesťanští chrámové v Čechách byli jménu sv. Klementa zasvěceni; vědomoť pak jest, že Konstantin a Metod nejhorlivější ctitelé dotčeného Svatého byli, jehož ostatky oni z Chersonu do Moravy, odtud pak do Říma přinesli. Tak na př. kaple sv. Klementa v Litomyšli, o níchž teď z nově odkrytých pramenův vědomo, že ji ss. Konstantin a Metod posvětili, a že v ní tělo sv. Klementa na čas bylo uloženo; tak chrám u sv. Klementa v Levém Hradci, knížecím sídle na levém břehu Vltavy, nejstarší chrám v knížetství pražském; tak třetí chrám, rovněž jménem sv. Klementa vyznačený, na Vyšehradě.“

K tomu musíme ještě jinou zprávu vzhledem na křest Bořivojův připojiti. Tato vypravuje, že Svatopluk, král moravský, chtěl l. 894 s Arnulfem, švakrem svým, vojnu začíti, do Velehradu, kde královská a biskupská stolice byla, povolal mnohá knížata, mezi nimiž také Bořivoj byl. Tu připravil jim veliký hod. Při této příležitosti byl od sv. Cyrila pokřestěn Bořivoj a 30, dle jiných 50 služebníkův jeho. Po několika dnech, rozžehnav se s králem a knížaty, přijal od biskupa požehnání a též jednoho zbožného kněze, Pavel Kaich jménem, s sebou do Čech na Červený Hrádek, nyní Králové Hradec zvaný, vzal. Zde dal kníže kostel na jméno sv. Klementa vystavěti, v němž kněz Kaich první mši sv. v Čechách sloužil. Chrám tento stojí dosaváde.

Pelcl cituje z diplomu: Levigradec, ubi christianitas coepit, a praví, že na Levém Hradci nejprvnější chrám křesťanský vystavěn byl, nikoliv ale v Králové Hradci neb Litomyšli, jak tomu někteří chtějí. Položení jeho udává jako Šafařík na levém břehu Vltavy a připojuje, že tam dle Kosmy l. 985 sv. Vojtěch za biskupa pražského zvolen byl[1]).

Nejprvnější chrámy svatoklementské v Čechách byly tedy: v Litomyšli, v Kral. Hradci, na Levém Hradci a Vyšehradě. Který musí se za nejstarší uznati? Dle výslovného svědectví lytomyšlec-

[1]) Pelcl I. str. 141.

kého a olomouckého stál nejstarší chrám v zemi, nyní české zvané, v Litomyšli, protože město toto s okolím k diecési Cyrilově, jenž biskupem v Olomouci byl, patřilo[1]), po tomto nepochybně na Červeném Hrádku, pak na Levém Hradci. Vezmeme-li to ostře, nebyl Bořivoj knížetem Čechův, nýbrž za stara tak zvaných Slávův v Bojémii, a Češi byli mu podřízení, neb již Hostivit, otec Bořivojův, vypudil panující rodinu českou z knížetství pražského. Dynastii tuto, jmenovitě Stojmíra, chtěli Češi opět na stolec pražský dosaditi onoho času, když se Bořivoj pokřestiti dal, ačkoliv se to již nepodařilo.

Uvážíme-li, že v kaplici litomyšlecké ostatky sv. Klementa odpočívaly dříve, nežli do Říma odneseny byly, nalezneme dobu, kdy se světila a kdy tedy i Bořivoj pokřestěn býti musel. Na konci vlády papeže Mikuláše museli Cyril a Metod do Říma se dostaviti. Mikuláš vládl 858—867, nástupcem jeho byl Adrian (867—872) a tento soudil Cyrila a Metoda, tedy asi l. 867. Kaplice na pomezí moravském byla tedy jistotně l. 866 vysvěcena, a toho času také Bořivoj křestěn, pročež chybil Kosmas a všichni, oniž za ním kráčejí a jeho pokřestění na 894 kladou. Možná, že některý opisovatel Kosmy a nikoliv tento chybu tu udělal. Ostatně jest rozšiřování křesťanství v Cechách od křestu Bořivojova rozdílné.

Žeby se křest jeho při svadbě Svatoplukově se sestrou Bořivojovou byl přihodil, jak se Šafařík z výpovědi letopisce Fuld.: „Sclavi Marahenses nuptias faciunt, ducentes cujusdam ducis filiam de Bohemanis,“ domnívá, není průvodné, neb natčený annalista znal Svatopluka i Bořivoje dle jména a byl by v pádu tom jistě napsal, že onen sestru Bořivojovu, jehož Borivej píše, za manželku pojal. Pak jest historicky pojištěno, že Svatopluk sestru císaře Arnulfa, dceru krále Karlomana, za manželku měl. I české kroniky vypravují, že Svatopluk, chtě vojnu s císařem Arnulfem, švakrem svým, začíti, povolal k sobě do Velehradu mnohá knížata, a přistrojil jim slavné hody. Že Arnulf švakrem Svatoplukovým byl, o tom se čte, žeby ale byl Bořivoj

---

[1]) Cestu jeho k Litomyšli lze dle nízkých, hrubo z kamene vykřesaných a jemu vůbec připisovaných křížů stopovati, z Olomouce Naklem, Doubravicemi, Moravičanami, Jaroměřicemi, Kornicemi a Trnávkou, poněvadž se u všech jmenovaných osad takové kříže nalezají. Byla to snad jeho co nového biskupa první pastýřká cesta a to několik let před Kaichem směrem tímto.

švakrem jeho, o tom není nikde zmínky až na čas Palackého a Šafaříkův[1]).

Rok 871 není z té příčiny příhodným pro křest Bořivojův, proto že roku toho Slavomír velkoknížetem moravským byl. Rok 894 uznal sám Šafařík za velmi pochybený, nezbývá tedy nic jiného, leč 866 za rok křestu Bořivojova přijmouti. Času toho nastoupil také Svatopluk vládu co spolukníže Rasticův. Tu když přišel ku dvoru Bořivoj, aby panovníkům holdoval, byla nejlepší příležitosť jeho ku přijetí kristověry nakloniti[2]).

Nyní ještě něco o podání, jehož Kosmas, Stranský a j. sdělují, že Svatopluk co řeholník mezi mnichy na hoře Zoboru umřel. Pilař, odvolávaje se na Annal. Francof. a Hermana Contr. k r. 899, vypravuje zase, že tu míněn Svatoplukův syn tohož jména, a tento že mezi poustevníky u hory Zoboru při Vahu žil. Sklíčen od nepřátel, odřekl se vlády a odešel mezi řeholníky, mezi nimiž život svůj dokonal. Z toho pošla prý natčená bájka, kterou Kosmas a jiní, nemajíce žádného důvodu pro sebe, staršímu Svatoplukovi, jenž na konci života svého hav řeholnický na se oblekl, připsali[3]).

O Svatoplukovi starším to jistotně pravda není, že ale Svatopluk mladší v neštěstí svém, jak se ukáže, u řeholníkův na hoře zoborské útulku hledati a život svůj dokonati mohl, jest pravdě podobno. Z podání těchto se vidí, že oba Svatoplukové, otec i syn, v chrámě na řečené hoře pochováni jsou byli. Na tom nedá se pochybovati. Jméno Zobor (Oco-bor, Otcův-bor) svědčí samo sebou, že na hoře této posvatný bor č. var (ovarované místo, zápověď) již v předkřesťanském věku, potom v klášter řádu sv. Benedikta a svatyni Rodičky Boží (v Lavru) proměněný, stál. Co se udání Kosmova týká, že Svatopluk, oblečen v hav řeholnický (cuculum monasticum induisse) život svůj dokonal, jest pravdivé, ale jen v tom smyslu, jak se to často i jinde stávalo, že se panovníci na smrtelném loži do havu mniškého obléci dali, v tomto skonali a pochováni bývali.

Pilař praví, že stáří Svatoplukovo při smrti jeho neví, čte

---

[1]) Palacký. Dějiny nár. česk. I. str. 132.

[2]) Dle pověsti byl křestěn v chrámě sv. Vita ve Velehradě. Z chrámu tohoto lze podnes v Starém Městě (antiqua civitas Rastici) u Uh. Hradiště základy viděti.

[3]) Pilař I. p. 41.

se ale, že byl 64 let starý a 28 let panoval. Když rok smrti jeho jest 894, jest rok nastoupení vlády jeho 866, právě ta doba, v které křestěn byl Bořivoj. Bylo mu již 36 let, když od strýce svého, rozumí se, s přivolením knížat za spoluvládce přijat byl, co se nepochybně slavnostným způsobem stalo, pročež to valné shromáždění knížat na Velehradě a slavné hodování, při které příležitosti Bořivoj, nepochybně jediný nekřesťan mezi nimi, křestu sv. došel. Velkoknížetství nebylo dědičné, jak toho příkladův máme, a závisele od svobodné volby knížat celé Velkomoravy, ačkolvěk se při volbě této vždy ohled na panující již a osvědčenou rodinu více méně, když také ne vždy, brával. Podobný sněm svolal bezpochyby Svatopluk také l. 894, aby syn jeho Mojmír za nástupce volen a přijat byl. Sněm tento přijal Kosmas mylně za dobu křestu Bořivojova.

Že Svatopluk nad Polskou panoval, dosvědčuje Nestor[1]).

Úsudek cara řeckého Lva VI., Mudrce, o Slávech.

Tento panoval mezi 886—911 a vydal následující pochvalné svědectví o Slávech: „Národy Slávův bývali vždy pohostinství nad míru milovní (hospitalitatis, nescio quomodo dicam, supra modum studiosissimi), jehož zanedbání ještě nyní za hřích pokládají a je v tétéž míře, jako za starodávna provozují. K pocestným, k nim přišlým, chovali se vždy dobrotivě a milosrdně, přijímavše je laskavě, poskytovavše jim přístřeší a vždy s nimi bez ublížení a křivdění zacházivše. Jeden po druhém provázejí je z místa na místo, aby bezpeční, chráněni a potřebnou potravou opatřeni byli, svěřovavše je jeden druhému. Stala-li se pocestnému z nedbalosti toho, jemuž svěřen byl, nějaká křivda, hned mu ten, jenž mu ho svěřil, vojnu vypověděl, maje za to, že cizince pomstiti vyšší jest snad zachování sousedské lásky. Od jakživa považovali též za slušné ve válce zajatých nikdy doživotně, jak to jiní národové činili, v nevolnictví držeti, nýbrž ponechávali trvání zajetí takřka na vůli zajatého, určivše mu služebnosť pouze na nějaký čas. Po vypršení jeho mohl každý, chtěl-li, vrátiti se ku svým, při čemž mu vždy slušná mzda na rozchodnou se vyplatila; chtěl-li

[1]) Svjatopluk že bježa v Ljachy; — pribježa u pustinju mežju Ljachy a Czechy. Izd. Timsk. str. 102, 124.

však zůstati u nich, mohl to též, ale jako svobodný a přítel jejich učiniti. Ženy jejich zachovávají čistotu v největší míře; mnohé pokládají smrť chotě svého za svou vlastní a berou sobě samy život, v ovdovělosti žíti nechtíce. Na střídmosti nechávají sobě mnoho záležeti, nestojíce o panské živobytí a lahůdky pokrmné, aniž o to, aby peněz nabyli; o věc takovou nedávají sobě žádné práce"[1]).

Mojmír III.

894—907.

Nyní přistoupíme ku vládě nešťastných synův Svatoplukových a ku konci velříše moravské, držíce se zpráv Konstantina Porf., co svědka nejbližšího, a Hildegarda hradištského, svědka domácího, ač ovšem pozdějšího. Dle těchto zanechal Svatopluk, jak ostatně již řečeno, tré synův, Mojmíra, Svatopluka a Svatoboje. Nejstarší, Mojmír, následoval otce ve velkoknížecí důstojnosti, maje Moravu, Čechy, Srbsko, Slezsko a vrchní vládu nad Polskou. Bratři jeho byli mu podřízení. Svatoplukův úděl bylo Nitransko neb krajina považská v severních Uhrách až k Sedmihradům po řeku Temešu, Svatoboj měl úděl panonský, polední Uhry od Štýrska až k Alutě se sídelním městem Vešprímem. Svatopluk sídlil v Nitře a Mojmír ve Velehradě.

Úhlavním nepřítelem říše moravské byl, jak již známo, císař Arnulf, nástrojové jeho, jimiž jí podkopával, byli zlořádný Vichink, biskup bavoroposavský[2]) a známý nešlechetník Aribo[3]). Druhým nepřítelem byli Maďaři, o nichž Thurocz pravdivě dí, že je Mojmír jakožto rolnické osadníky do země své přijal a jim kraj země dle řek Aluty, Maroše a Temeše vykázal[4]), z čehož zřejmo, že i Maďaři byli dobrovolně co osadníci přijati, nechť již k službě vojenské, neb k obdělávání polností, jako spíše Sarmaté (Metanastae), Goti, Huni, Avaři, ano ještě i Kumani. Němci byli co kušatýři již př. Kr. do germanské Svévie přijati. Bájkavá historie vše to ale jináče obrátila.

---

[1]) Leonis imp. Tactica l. 102 a d.

[2]) Tohoto bavorského Vichinka matou historici s Vichinem, biskupem nitranským a po Metodovi arcibiskupem moravským (903—914), jenž pád říše moravské přečkal. Viz staromoravské církevní děje str. 90.

[3]) Annal. Fuld. ap. Pertz. I. 419.

[4]) Thurocz. Chron. II. c. 3.

Třetím nepřítelem Moravanův byli jejich vlastní sourodáci, totiž Čechové, a tito uvalili na celé západní Slávstvo pohromu nezhojitelnou. Jakmile skonal Svatopluk starý, odtrhly se Čechy od Moravy, spojivše se s franckým Arnulfem. To zavinil Bořivoj před smrtí svou[1]). K dovršení nesnází těchto venkovních přiloučila se ještě nesvornosť bratří, podněcována nástrojemi Arnulfovými.

Zůstaňme při odpadu Čechův, jehož Šafařík na leto 896 klade, státi. O něm píše Pelcl takto: „Knížata česká znamenavše, že v Moravě veliké různice mezi syny Svatoplukovými vznikly a že krajiny mezi sebou rozdělivše, již se o hranice a jiné podíly hádají a lid válečný jeden proti druhému sbírají, tudy soudili, že od nich mnoho dobrého k očekávání nemají. Shromáždivše se tedy u knížete pražského Spitihněva, s ním se radili, zdaližby pro zemi českou prospěšnější nebylo, kdyby se od Moravy odtrhli a rádějí se opět s císařem smířili. Po dlouhém rokování na tom se usnesli, aby se Spitihněv a bratr jeho Vratislav s jinými knižaty a pány českými do říše vypravili. Nedlouho potom, dozvěděvše se, že císař Arnulf do Řezna měsíce července přijde a v tom městě sněm obecný držeti bude, hned se též na cestu dali, aby se tam také na ten čas dostali. Kronikář tehdější praví, že všecka knížata české země, mezi nimiž Spitihněv a Vratislav nejpřednější byli, ku králi přijeli[2]). Tu se tedy ti Češi před císaře postavili a jej o to žádali, aby jich pod ochranu svou a celé říše opět přijal, přislibujíce, že tu roční daň radějí jemu, nežli Moravanům odváděti chtějí. Císař ta knížata velmi přívětivě přijav, každému z nich ruky podal, s nimi se přátelsky smířil a je zase pod ochranu říše vděčně přijal. A tak v Řezně ještě za několik dní ti Češi pobyvše, s císařem se rozžehnali a s veselím se domů navrátili“[3]).

Čin tento od Čechův spáchaný jest černou skvrnou v historii Slávstva a Čechův zvláště. Ty nechť soudí Libuše sama, o níž stará báseň pěje: T o ť L i b u š e, Č e c h ů v č e s ť a c h l o u b a. Tato soudí takto:

„Nechvalno nám v Němcích iskati pravdu;
u nás pravda po zákonu svatu,

---

[1]) Analect. Vindob. I. p. 527.

[2]) Ibi de Slavonia duces omnes Baemaniorum, quorum primores erant Spitignevo et Vratizla, ad regem venerunt. Analect. Vindob. I. p. 527.

[3]) Pelcl I. str. 147.

juže přinesechu otci naši
v sieže žírné vlasti přes tři řeky.“

Nechvalno to v pravdě pro národ český, že zaprodal sebe a západní Slávstvo. Odtržení Čechův od Moravy klade Pelcl, jako Šafařík na l. 895, a my soudíme, jako mnozí jiní, že toho ještě Bořivoj původcem byl. V životě jeho musel rok 894 něčím významným se státi, protože Kosmas křest jeho na rok tento klade. Nepřihodilo-li se natčené odtrhnutí za živobytí jeho, tedy událo se při nastoupení vlády syna jeho Spitihněva, neb Kosmas připisuje mu dva syny, tohoto a Vratislava, o nichž se při onom vyslanství zmínka činí.

Nad tím vedl Mojmír III. vyslanstvem stížnosť u císaře, že odpadlíky od něho přijímá, k čemuž Šafařík dle pravdy připojuje: Mínil nepochybně Čechy a lužické Srby[1]. Nepořídiv ničehož, vpadl do Čech, a vojnu tuto popisuje Pelcl takto:

„Mezitím Moravané velmi hořce to nesli, že se Češi od nich odrazili a opět k říši německé připojili. Usilovali se nad nimi z té příčiny pomstiti a protož sebravše se, nepřátelské vpády do české země činívali a ji hubili (897). Že jim Češi odpírali, o tom se pochybovati nemůže. Když ale jich moci oddolati nemohli a začasté od nich poraženi bývali, museli císaře za to žádati, aby jim proti těm nepřátelům pomocen byl. — Kronikář, který nám o té věci zprávu dává, takto ji vypisuje, řka: Stalo se toho času, když císař Arnulf v městě Řezně přebýval, že knížata země české do toho města přijeli, kteřížto před císaře předstoupivše, jemu veliké dary na zlatě a stříbře přinesli a odevzdali. I přednesli mu žádosť svou a celého národa českého, aby jim totiž proti Moravanům na pomoc přispěti ráčil, jemu předpokládajíce, kterak od nich začasté převeliké škody trpějí a poražení bývají[2]. A tak Češi po krátkém čase odpuštění vzavše a též od něho všelikými dary potěšeni byvše, vesele se opět do své vlasti navrátili (laetabundos donoque honoratos). A tak ti poslové, že věci své k dobrému české země vyřídili, s veselím od knížete Spitihněva přivítáni byli.“

Ti poslové museli býti z Přelouče, když se radovali nad tím nad čím se celé Slávstvo podnes rmoutí a začež se stydí. Nepo-

---

[1] Star. sl. str. 806, pozn. 58.

[2] Contra eorum inimicos, Marohabitas scillicet, aquibus saepe durissime comprimebantur. Annal. Fuld. ad ann. 897.

chopujeme, jak se nad zaprodáním svým cizincum radovati a ještě zlata a stříbra přiložiti mohli. Toť politika věru jen prospěchářská! Tak odsloužili se dobrodincům svým Bojo-Moravanům, oniž je někdy s otcem Čechem jakožto soukmenovce milostivě mezi sebe přijali.

Objasnivše odtrhnutí Čechův od Moravy, vrátíme se zase do této, abychom zvěděli, kterak zde císař Arnulf nakládal. Nástrojemi svými, Vichinkem a Aribem, rozněcoval jiskru podezření a nedůvěry mezi bratřími tak, že se brzy v srdcích jejich v hubicí požár roznítily. Příměří, mezi Arnulfem a Mojmírem l. 894 zavřené, stalo se ze strany onoho na oko, v tajnosti se plazící politikou pracoval neustále na vývratu říše velkomoravské. K cíli tomuto kráčel trojí cestou, roznítil totiž válku mezi bratřími, odloučil Čechy od Moravy a přivábil Maďary do Panonie. Ví se skutečně, že do Gepidie přijaté od Mojmíra Maďary penězi pohnul, aby se vzbouřili a do Panonie vpadli. V boji proti ním padl tamní mladý kníže Svatoboj. Dle podání utopil se v Rabě na útěku (ok. 890). Potom pokračovali Maďaři dále.

Brzy vypukla také válka mezi Mojmírem a Svatoplukem, bratrem a knížetem nitranským. Tento byl přemožen a na Moravu do vězení vsazen. Arnulf ujal se ho a poručil Luitpoldovi a Aribovi, jakož i knížeti chorvatskému Bracislavovi do Panonie a Moravy vpadnouti a ji hubiti. Město, v němž Svatopluk uvězněn byl, bylo zapáleno, tento byl vysvobozen a do Bavor zaveden[1]). Sklíčen pak nehodami těmito, odebral se do kláštera na hoře Zoboru v knížetství svém nitranském a vstoupil nepoznán, jak se praví, mezi řeholníky[2]). Mojmír se ubránil. L. 899 umřel nejúhlavnější nepřítel Moravy císař Arnulf, byv otráven a vzav přesvědčení, že podkopal prastarou ústavu říše moravské, s sebou na věčnosť. Následovníkem jeho byl sedmiletý synek jeho Ludvík IV., Dítě přizvaný, na sněmu ve Forchheimě vyvolen a korunován[3]). Místo něho vládli arcibiskup mohučský a Ota Osvícený, vévoda saský. Již zmíněný Luitpold, vévoda bavorský, byl nejvyšším vůdcem vojenským a vedl dle Annal. Fuld. vojnu s Moravany. L. 901 byl mezi Mojmírem a Ludvíkem Dítětem uzavřen mír v Řezně.

---

[1]) Annal. Fuld. ad ann. 898 a 899. — Herm. Contr. ad ann. 899.
[2]) Annal. Francof. a Herm. Contr. ad ann. 899.
[3]) Arnulf měl ještě staršího syna, Svatopluka, jemuž Svatopluk starší kmotrem při křestu byl. Byl ale již králem v Lotarinkách. Toho sobě knížata nevyvolili. Padl v bitvě l. 901.

Nyní obrátíme se k třetímu nepříteli Velkomoravy, k Maďarům. Návodem franckým učinili útok na Moravu panonskou a opanovali ji. V bitvě s Arpadem pozbyl, jak jsme již pověděli, nejmladší Svatoplukův syn, Svatoboj, život. Aby pak Mojmír Maďarům lépe odpírati mohl, uzavřel smlouvu s králem Ludvíkem, čímž se však chyba Arnulfova napraviti nedala. Brána ku zkáze moravského Slávstva, jedenkráte otevřena, nedala se více zamknouti; Maďaři seděli Moravanům jako hmyz na krku. Ještě odporovalo se jim až do leta 906. L. 902 byli v Korutanech od Bavorův a v Moravě od Moravanův pobiti[1]), načež se do Italie obrátili. Poplenivše tuto, vrazili (904) opět do Moravy, plenice a hubíce vše všude, daleko široko[2]). Vojsko bavorské, moravské a české, proti ním postavené, muselo návalu jich ustoupiti[3]). L. 905 a 906 byli ještě od Mojmíra přemoženi a nazpět zahnáni[4]). Času toho hledal tento pomoci u cara řeckého a krále bulharského[5]). V Carhradě vládl Lev VI., Mudrc (886—911), a král bulharský, syn Michala Boriše III., zval se Simeon (892—927). Pomoc nepřišla žádná. Maďaři, předvídajíce to, obořili se s dvojnásobnou silou na říši velkomoravskou a vyvrátili ji do kořene. V měsíci srpnu l. 907 byla svedena hrozná bitva u Prešburku. Mladý král Ludvík, poslední z rodu Karolingův, vyvázl sotva s životem, vůdce pak jeho, již jmenovaný vévoda bavorský Luitpold, a poslední velkokníže moravský Mojmír III. padli mečem nepřátelským.

Tak vzala prastará, již sta let př. Kr. založená podunajská velříše, Celtica, Istriania, Suevia, Marcomannia a doma Velkomorava zvaná, konec svůj. Z rozvalin jejích, abychom zde pravdivých slov Šafaříkových užili, kořistili mimo Maďary Frankové, Češi a Poláci. Šafařík dí o pádu Velkomoravy: „Ráz ten uhodil do srdce Slávstva. Dřevní obyvatelstvo, co ho smrti neb poroby ušlo, rozutíkalo se do Tater, Bulhar, Chorvat a jinam, na zemi pak, potem a krví Slávův vzdělané a duchem ss. Konstantina a Metoda osvícené, zarazila uralská surovosť mocný trůn svůj“[6]).

---

[1]) Herm. Contr. ad ann. 902.
[2]) Anonym. Belae not. c. 33.
[3]) Luitprand l. 2. c. 1. — Anon. Belae not. c. 35.
[4]) Annal. Saxo ap. Eckard. I. 288.
[5]) Anonym. Belae not. c. 38, 39.
[6]) Star. sl. str. 807.

Konst. Porf. praví ovšem také: „Turcae itaque profligati fugientes et terram ad sedes colendas quaerentes, Magnam Moraviam ingressi, incolas ejus expulerunt, ibique sedes suas posuerunt, tenentque etiam in hodiernum usque diem. — Inde Magna Moravia, baptismo carens, quam Turcae devastarunt, cujusque princeps olim fuit Sphendoplocus“ [1]).

Slova tato nemohou se doslovně v plném smyslu za pravdivá přijmouti, že totiž Maďaři obyvatelstvo vyhnali. Co by si byli počali? Kdo by je byl živil? Že Slávy přemohli, mnoho krajův pohubili, jest pravda, nikoliv ale, že Moravané, Slováci, Srbové a j. byli z Uher vytáhli. Stala se domluva s Maďary, jimž se jakožto vítězům něco země odstoupilo, ovšem dle jich libosti ta nejúrodnější uprostřed Slávův, mezi něž se jako železný klin zaklinovali. Po ukončené válce zaujali kraj tento, jehož podnes v držení svém mají. Základ vlády a vše ostatní zůstalo staré, slávské. Vymínky pokoje byly též snesitelnými. Tak stojí tu Sláv kolem Maďara téměř již 1000 let, a historie, jak dalece povědomo nám, nevypravuje, žeby se kdy bylo Slávstvo proti Maďarům pozdvihlo. Tehdější Maďaři byli také daleko moudřejší nynějších, oni museli moudře jednati a obvyklý způsob vlády a pořádky staromoravské přijmouti neb ponechati, tedy nebyly proměna a novota tak nápadnými a citelnými, konečně když ani kristověru nepronásledovali, ba brzy se s ní spřátelili a sami ji přijali, jak o tom v církevní historii širší řeč jest.

Rozpad Velkomoravy popisuje Pelcl takto: „Od toho času Češi pod ochranou císařův německých za třicet let pořád sběhlých pokoje užili. Ale ne tak Moravani, na které se přenáramné neštěstí svalilo. Přitáhl totiž okolo toho času z Asie a od moře černého národ před tím v Evropě neznámý a neslychaný. Byl velmi zuřivý, udatný, bojovný a ukrutný lid, jemuž kronikáři Huni říkají, ne proto, žeby Huni neb Avaři byli, ale že sobě země Hunův podmánili a je osadili. Sami mezi sebou a jazykem svým se Maděry nazývali a podnes se tak jmenují. My jim Uhři až do dnešního dne říkáme, protože se v Uhřích osadili. Ti Uhři tedy okolo toho času (897) do krajin, které k Moravě náležely, vpád učinivše, všecko ohněm a mečem hubili a sobě nejen krajiny při Dunaji, ale také nynější Moravu podmánili, syny slavného Svatopluka vyhnavše neb

[1]) Const. Porphyr. c. 38—40.

v. bitvách zahladivše. A tak celou tu říši moravskou, která dosti mocná a rozšířená byla, vyvrátili a zkazili. Uhři na tom dosti nemajíce, také vpády do říše německé a do Bavor činívali a ty krajiny přenáramně hubili, tak že jim žádný oddolati nemohl. Spitihněv, jako muž opatrný, znamenav, že se ani Moravané, ani Němci těm udatným Uhrům ubrániti nemohou, obávaje se, aby též do země české nevpadli a jí nehubili, umyslil raději s nimi smlouvu přátelskou učiniti, nežli od nich podmáněn býti, vida také, že mu ochrana, od císaře připověděná, nic platna býti nemůže, poněvadž se sami Němci těm nepřátelům ubrániti nemohli. To všechno bedlivě uváživ následující smlouvu s knížetem uherským, Žulta zvaným, učinil, aby totiž knížeti pražskému ten díl Moravy od hranic českých až k řece Moravě náležel, Uhrům pak Češi ročně nějaké daně dávali. To se mělo 897 státi" [1]). Ví se však jistotně, že leta tohoto Velkomorava pod vladou Mojmíra III. stála, tedy jí Žulta toho času rozdělovati a Spitihněv před 907 ničehož z ní kupovati nemohl. Má-li udání toto něco pravdivého, ač o tom velice pochybujeme, do sebe, tedy mohlo se to jen mezi 907—920 státi, neb 921 umřel dle Pelcla Spitihněv, co jiní zase jináče udávají. Tak píše Šafařík: „Mojmír ještě 900 a 906 odrazil útok Maďarův [2]). V následujícím rozdrobení mezi Němce, Uhry, Poláky a Čechy dostala se těmto příležící částka Moravy, nevědomo jak daleko do vnitra země a do Slezska, 908. Kníže Spitihněv umřel ok. 912" [3]).

Dále píše Pelcl: „Spitihněv ale tudy, že dotčený díl Moravy k zemi české dle té úmluvy obdržel, velmi se na jiná knížata česká zmocnil, tak že jemu a náměstkům jeho více nežli dosavad zavázáni a poddáni býti museli, co také nejstarší spisovatel života sv. Václava dosvědčuje, že totižto Spitihněv jiné obyvatele země české mocí svou převyšoval [4]). Že pak ten díl Moravy od té doby vždy k Čechám

---

[1]) Pelcl I. str. 130 a d. — Ex parte vero Bohemorum fixit (dux Zulta) metas usque ad fluvium Morava sub tali conditione, ut dux eorum annuatim tributum persolveret duci Hungariae. Anon. Belae not. c. 57. To se týká knížete moravského (bojemoslávského) Rastislava II., jenž hned po smrti Mojmíra III. od Moravanův zvolen byl a od 907—920 panoval. Tento hájil a bránil dle možnosti zbytek Moravy proti loupeživým sousedům.

[2]) Ungarii caeduntur a Marahis. Annal. Saxo I. 238.

[3]) Star. sl. str. 782.

[4]) Progenie clarior et potentia in cives eminentior. Vita s. Vencesl. Ottoniana.

náležel, také se z toho souditi může, poněvadž obyvatelé té krajiny téměř až k řece Moravě mnohem více s jazykem českým, nežli v ostatní Moravě se srovnávají. Proto však velikého jména zasluhuje, že kus Moravy k Čechám připojil a tuty knížetství pražské nad jiné vyvýšil."

Spisovatel života sv. Václava neví pranic o připojení Moravy k Čechám a důvod ze stejnosti nářečí nemá té nejmenší platnosti. Stejnosť tato nedatuje teprv od l. 897 po Kr., nýbrž jest prastará, hned od původního osazování se Bojův č. Bojémův a Ošův č. Ošarův pocházející. Tito byli slováckého a onino bojémského č. moravského nářečí. Krátký smysl této dlouhé řeči jest ten, že po rozpadu Velkomoravy tato dle úmluvy řekou Moravou ve dvé rozdělena byla a jihovýchodní část až po řeku Moravu a po moravské středohoří u Napajedel k Uhrám připadla, kde podnes města Ostroh, Hradiště a Brod příjmy uherský neb uherské nesou. Ostatní, západní část, jak daleko do nynějších Čech zasahovala, zůstala knížeti, ale nikoliv českému, nýbrž moravskému, jehož sobě Moravané po smrti Mojmíra III. v osobě domácího knížete Rastislava II. hned zase vyvolili. Proto zasluhuje Spitihněv velikého jména, že kus těla matky Moravy urval a k Čechám připojil. Maďarům pak zaň roční poplatek slíbil? V tom nevidíme slávu, když si od Maďarův kus země koupil. Špatná sláva, založená na měšci. Ostatně může v pokoji odpočívati, neb to pravda není.

Šafařík vyslovil se, že surovosť uralská založila v Moravě mocný trůn svůj. Nejsme přátelé zpupných Maďarův, musíme předce ale odvětiti, že národ tento plemene sarmatomedského, nikoliv uralského, daleko tak surovým nebyl, jak sobě jej Šafařík představoval. Maďaři usadili se bytelně ve Velkomoravě l. 907 a již l. 972, tedy za 65 let, nechal se kníže jejich Gejsa pokřestiti a přijal kněze křesťanské, neb lépe řečeno, že od nich, což tu již byli, učení křesťanské přijal. Sv. Vojtěch musel, jak se ví, z Čech odejíti a hle! uralský surovec, kníže Maďarův, přijal ho ochotně a nechal syna svého Vojka od něho pokřestiti (995). Vojko, pod křestním jménem Štepán, dosedl 997 na trůn a tu snažil se všemožně křesťanskou víru v národu svém zvelebovati, založiv arcibiskupství v Ostřihomě, desatero biskupství a kláštery. Kdyby staří Maďaři byli jako nynější se starším usedlým obyvatelstvem zacházeli, jisté by se nebyli tak dlouho v Uhrách udrželi. Ale ryze maďarská šlechta vymřela

dávno a ta, která se dnes za tokovou vydává, jest vesměs šlechta staroslávská, starouherská, která se pouze pomaďařila a daleko horší pravých Maďarův, skutečně surově, násilně a bezohledně naproti jinokmennému obyvatelstvu se chovající, jemu se odcizující, sebe osamotňující, pročež dlouhého trvání míti nemůže. Zde platí přísloví, že Poturčenec (Maďaron) horší jest, nežli rozený Turek (Maďar).

Základ vlády maďarouherské zůstal moravoslávský, jak to Decretum sancti Stephani vysvědčuje, a nebyl, jak by to Němci rádi měli, nach dem Muster der deutschen Lebensverfassung zřízen. Slávi stáli tu vedle Maďarův rovnoprávní, jako v bývalé Moravě, také Istrianie a Svévie zvané. Již ok. 350 př. Kr. slula tato Morava Istrjania (říše podunajská) a ještě za sv. Václava ok. 930 Svévie (Slávie), jak se vidí ze slov legendy: „Ad eum ceu apes ad alveolaria, haud secus sacerdotes, levitae plurimique famuli Christi confluebant de Bavariorum, Suevorum aliarumque provinciarum locis“ [1]). Svévi jsou zde Bojémo-Moravané.

V podstatě stává staré Velkomoravy podnes pode jménem císařství rakouského. Jakási prastará, vrozená sympatie přivedla poruzné země jeho do bývalé jednoty, pod jedno žezlo, jen že jiného jména, přece ale staromoravského nabyly. Jméno Rakousy zachovalo se po části obyvatelstva staromoravského, po obou stranách Dunaje seděvšího, po Rakušanech (Řekošanech, Řekačích), obyvatelích na velřece Dunaji, co jen slávský překlad starého jména Istrianii jest, a dle těchto jest pozváno císařství rakouské, nyní bohužel rozdvojené, jemuž pouze část Slezska, nyní v držení Prusův, a krajiny Srbův v Míšensku a Lužici, pak některé kraje nad Čechami k úplnému starému celku scházejí. I náš nejjasnější císař pán jest původem svým Sláv, rod jeho jest prastarý a datuje z věku Celtův (čeledních otův, patriarchův). Kolébka jeho, prastarý Abs- č. Habsburk, stojí v bývalé župě vindické, tedy slávské, ve Vindiškově (Windischgau) ve Švycařích. Starý rod Habsburkův psával se hrabata z Vendův (comites a Vendis).

Vykladači němečtí odvozují ovšem jméno Abs- č. Habsburk, nedbajíce ani trochu starožitnosti jeho, z nynější němčiny, ale jak? Jední pravějí, že znamená tvrz, v níž majetek (Hab und Gut)

[1]) Vita s. Vencesl. Ott.

bezpečně zachráněn jest. Druzí odvozují je od krahujcův (Habichtsburk), a někteří zašli sobě pro ně až do Říma, vykládajíce je dle tamního aventínského kopce na Aventins- č. Abentinsburg. Také vykládá se na Habensburg od haben (míti). Konečně praví se také že zakladalel hradu veškeré své jmění (seine Habe) na stavbu jeho vynaložil, pročež jej Habsburg (hradem jmění svého) pozval [1]).

Tu máme těch německých výkladů na výběr, jen že vykladači neshodou svou prozrazují a dokazují, že jménu nerozuměli, a že toto německé nebylo a není. Jméno to pochází od Celtův, pročež musí se význam jeho v celtičině hledati. Potom víme, že veškerá stará místná jména měst, hradův a jiných osad patronomická jsou, a že vždy jméno zakladatele svého hlásají. Zakladatel Habsburku zval se Ab č. Abiš (otec), pročež hrad po něm Abiš- neb s přídechem Habiš-burik (Abišův hrad). Berik, birik, borik, burik, jsou názvy staroceltické pro hrady neb gorody, jichž Němci ve formách berg a burg podrželi.

I Vindobona (Vindovina), osada Vindův (Vídeň), nyní místo Velehradu závaží říše rakouské, jest dědictvím moravovindickým. Sláva tedy státu rakouskému po všechny věky věkův!

---

[1]) Viz Allgem. histor. Lexicon. II. S. 711

OBSAH.

	Strana
Úvod	5
Původiště Moravanův . .	12
Původní obyvatelstvo Velkomoravy	16
Náhled Šafaříkův o Bojích .	21
Doba původního přibytí osadníkův do Morav	27
Pravlasť Čechův a příchod jejich do Bojémie	31
Původní vlasť Čechův dle Šafaříka	35
Původiště Markomanův a Kvadův	39
Krok	42
Krok II.	44
Libuše	44
Arjovič (Ariovistus) . .	46
Krítažír (Critasirus) . . .	51
Trut	53
Marobud (Marobudus) . .	57
Boj mezi Marobudem a Arminem	63
Konec vlády Marobudovy . . .	66
Cat-valda (Catualda) . . .	70
Vaňo (Vaněk, Vannius) . .	71
Vaňčo a Sudislav (Vangio a Sido)	74
Sudislav. — Trut II. (Italicus) .	75
Italik. — Radislav . . .	76
Radislav. — Cimber . . .	76
Mravy a obyčeje Svévův . .	78
Trut III. (Tudrus) . . .	87
Varo-brat (Varobertus) . .	89
Herj-brat (Heribertus) . .	90
Arjogost (Ariogustus) . .	90
Markomír (Marcomarus) . .	90
Válka markomanská . . .	92
Arjogost II. (Ariogaesus) . .	99
Gajovomír (Gaiovomarus) . .	101
Argunt (Arguntlius) . . .	102
Atal č. Atalíšek (Attalus, Attaliscus)	103
Ukromír (Ucromarus) . .	107
Semnon	110
Přimnut	111
Ošinuch	112
Vitovar č. Vitobor (Viduarius)	112
Vitrodûr (Vitrodorus) . .	116
Gabin (Gabinus) . . .	119
Fritigil (Fritichilus) . . .	120
Radegost a Fritigilda (Radegostus, Fritigildis	121
Svaten	123
Babík Valomír	125
Hořeslav	133
Otakar (Odoacer) . . .	133
Marot	134
Čudimír (Dithmarus) . . .	135
Svatoš	137
Samomír	141
Úsudek cara byzantského Mauricia o Slávech	145
Boruta	148
Svatoš II.	149
Samo	150
Kojeta	164
Marot II.	165
Vladuch	166
Hormidor	170
Samoslav	172
Lech	176
Mojmír	181
Mojmír II.	183
Rastislav	194
Slavomír (Sclagamarus) . .	199
Svatopluk	200
Úsudek cara řeckého Lva VI. Mudrce o Slávech . .	221
Mojmír III.	222

Hrubší chyby v textu.

Strana		řádek			čtí:			
Strana 10	řádek	2	s hora	čtí:	Pyrrhonist	místo	Phyrhonist;
„ 10	„	14	„	„	Pritze	„	Gritze;
„ 36	„	5	z dola	„	řeky	„	věky;
„ 41	„	11	s hora	„	germanus	„	Germanus;
„ 50	„	16	„	„	Teuto	„	Tento;
„ 61	„	8	z dola	„	jedna	„	jedná;
„ 75	„	7	s hora	„	neublíživ	„	nenblíživ;
„ 78	„	7	z dola	„	ovce	„	ovoce;
„ 92	„	16	„	„	válku	„	válkou;
„ 93	„	14	s hora	„	Karnuntu	„	Karmuntu;
„ 99	„	3	z dola	„	inclytus	„	inchytus;
„ 106	„	8	s hora	„	glagolici	„	Glogalici;
„ 156	„	13	z dola	„	ježto	„	jenžto;
„ 169	„	10	s hora	„	používati	„	poučivati;
„ 175	„	12	z dola	„	bydliště	„	bydlyště;
„ 192	„	6	„	„	Slavoj	„	Zaboj;
„ 217	„	8	s hora	„	všecka	„	všecki.